

TD010220 - Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí

Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí

Autorský tým: Milada Horáková, Pavel Bareš, Danica Schebelle, Jan Kubát, Zdeněk Uherek, Stanislav Brouček, Veronika Beranská

VÚPSV, v.v.i.; Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

2014

Metodiku vypracoval řešitelský tým projektu VÚPSV, v.v.i. (Mgr. Milada Horáková, Mgr. Pavel Bareš, Ph.D., Mgr. Danica Schebelle, Mgr. Jan Kubát) a EÚ AV ČR, v.v.i. (doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc., PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Mgr. Veronika Beranská).

Metodika vznikla v rámci výzkumného projektu *Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí* podpořeného Technologickou agenturou České republiky (č. projektu TD010220)

Oponentní posudky zpracovali:

Odborný posudek: Mgr. Daniel Chytil, Český statistický úřad, Praha

Posudek ze státní správy: Ing. Aleš Král, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha

Obsah

Obecná část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ

1. Úvod	7
2. Cíle metodiky	10
3. Popis metodiky	13
3.1 Postup tvorby metodiky	13
3.2 Specifikace skupiny imigrantů zahrnuté do ISR	14
3.3 Identifikace datových zdrojů využitelných při tvorbě ISR	15
3.4 Obecný postup hodnocení údajů z CIS a SLDB	17
3.5 Obecný rámec pro sběr empirických údajů o rodinách CTZ pro potřeby tvorby ISR.....	18
3.6 Vytvoření výzkumného panelu pro zajištění podmínek k opakovanému sběru údajů o rodinách CTZ	19
3.7 Souhrnné zhodnocení poznatků získaných jednotlivými postupy a doporučení	23
4. Zdůvodnění novosti metodiky	31
5. Popis uplatnění metodiky	33
Seznam použité literatury	34
Seznam publikací, které předcházely metodice	35

Speciální část metodiky I.

Využitelnost údajů z CIS a navržený postup jejich hodnocení

Úvod	39
A. Využitelnost údajů z CIS pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí	41
1. Základní charakteristika datového zdroje a relevance k cílům projektu	41
2. Zhodnocení využitelnosti datového zdroje pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí.....	42
B. Bližší specifikace údajů z CIS a navržený postup jejich hodnocení	45
1. Organizace a okruh údajů a možnosti jejich rozboru	45
2. Rodinné či jiné vazby CTZ dle údajů CIS/doporučený postup hodnocení údajů .	48
3. Souhrn hlavních zjištění a komentář k vybraným poznatkům	65

Speciální část metodiky II.

Využitelnost údajů ze SLDB 2011

Úvod	77
1. Zaměření speciální části metodiky a postup hodnocení datového zdroje	77
2. Vymezení sledovaných skupin osob	78

A. Využitelnost údajů ze SLDB 2011 pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí	80
1. Základní charakteristika datového zdroje a relevance k cílům projektu	80
2. Zhodnocení využitelnosti datového zdroje pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí	81
B. Bližší specifikace údajů ze SLDB 2011 a navržený postup jejich hodnocení	83
1. Organizace a okruh analyzovaných údajů a možnosti jejich analýzy	83
2. Struktura rodin s CTZ dle SLDB 2011 / doporučený postup hodnocení údajů ...	85
3. Souhrn stěžejních charakteristik rodin s CTZ dle údajů ze SLDB 2011.....	127

Speciální část metodiky III.

Pilotní odzkoušení možnosti sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběrového šetření a jejich využitelnost

Úvod	137
A. Využitelnost pilotního výběrového šetření pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí	138
1. Souhrnná charakteristika pilotního šetření	138
2. Zhodnocení využitelnosti pilotního výběrového šetření pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí	139
B. Bližší specifikace designu pilotního výběrového šetření a navržený postup hodnocení získaných poznatků	142
1. Základní východiska a cíle empirického výzkumu a jeho hlavní očekávané přínosy k tématu zjišťování informací o rodinách CTZ.....	142
2. Výzkumný design - účel a okruh zjišťovaných údajů, metoda jejich sběru a postup výběru respondentů	142
3. Tematické zaměření a podrobnější charakteristika zjišťovaných údajů	145
4. Získané poznatky o rodinách CTZ / doporučený postup hodnocení údajů.....	146
5. Souhrn hlavních zjištění a komentář k vybraným poznatkům	191
Přílohy	194

Metodika pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí

Obecná část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ

Pavel Bareš, Milada Horáková, Danica Schebelle, Jan Kubát,
Zdeněk Uherek, Stanislav Brouček, Veronika Beranská

1. Úvod

Sociální změny, k nimž v důsledku mezinárodních migrací dochází, mohou být základem pro vznik sociálních konfliktů. Proto je na integraci imigrantů do hostitelských společností kladen stále větší důraz. Rodina je klíčovým činitelem v procesu socializace jedince. Rodina přistěhovalců plní kromě socializační funkce i funkci integrační. Úspěšně integrovaná přistěhovalecká rodina může pozitivně přispívat ke stabilitě sociálního systému hostitelské společnosti jako celku.

Procesy migrace a integrace zkoumané z perspektivy rodiny přitom přinášejí kvalitativně odlišné poznatky od těch, které se věnují integraci jednotlivců. Proces integrace imigrantů z třetích zemí je proto žádoucí sledovat z perspektivy základní společenské jednotky, kterou představuje nukleární rodina. Mezinárodní výzkumný projekt Interface (CJD Eutin 2008) i další výzkumy v oblasti integrace cizinců totiž ukazují, že rodina, rodinná ekonomika a podpora rodiny hraje v integračních strategiích klíčovou roli zejména u imigrantů z třetích zemí, kde často zaznamenáváme silnou mezigenerační solidaritu, která umožňuje migraci osob v důchodovém věku, tendenci k podpoře dospělých dětí ovlivňující sňatkový věk imigrantů a další jevy, které jsou velmi podstatné k poznání integračních strategií a sociability imigrantů (viz např. Uherek et al., 2003).¹

Stávající poznatky v této oblasti lze ale hodnotit jako velmi skrovné. Doposud získané poznatky buďto reflektují imigranta jako jedince, nebo reflektují jako základní strukturující jednotku národnost, nebo občanství.

Možnosti získávání kvalifikovaných informací přímo o rodinách imigrantů z třetích zemí jsou v současnosti velmi omezené. Dosavadní specifické poznatky o rodinách imigrantů pocházejí z velmi malých vzorků migrační populace, které byly sestaveny nesystematicky, a informace z nich čerpané jsou obtížně komparovatelné. V současnosti shromažďované oficiální údaje o cizincích (informace z Cizineckého informačního systému, dále jen „CIS“, a údaje shromažďované Českým statistickým úřadem, dále jen „ČSÚ“²)

- a) nejsou primárně zaměřeny na rodiny imigrantů,
- b) nejsou pro získávání poznatků o rodinách imigrantů využívány a
- c) doposud ani nebyla uceleně zhodnocena jejich využitelnost pro tyto účely.

Z uvedeného je patrné, že stávající **poznatková základna neumožňuje, aby státní integrační politika odpovídajícím způsobem reagovala na trendy v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů**³.

Sledování těchto trendů je přitom velmi významné také proto, aby bylo možné **vyhodnotit sociální a ekonomické dopady migrace a integrace rodin na**

¹ Nejdůležitější pojmy a souvislosti týkající se integrace rodin imigrantů jsou podrobněji popsány v materiálu „Výzkum rodin migrantů v ČR. Východiska a základní pojmy projektu Návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí.“ (Horáková, 2014).

² Více viz ČSÚ (2010).

³ Pojem imigrant je na tomto i několika dalších místech v textu použit i v případech, kdy bezprostředně následuje za pojmem migrace, což činí text obtížněji srozumitelným, než by tomu bylo při použití pojmu cizinec. Důvodem tohoto přístupu je, že pojmy cizinec a imigrant nejsou v textu metodiky chápány jako významově shodné (více viz kapitola 3.2).

fungování státu a odhadnout potenciální nároky migrace rodin na sociální systémy. To je důležité proto, aby **sociální infrastruktura** (trh práce, instituce pro přípravu na povolání, základního, středního i vysokého školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení, kultura apod.) **dokázala na tyto trendy odpovídajícím způsobem reagovat.**

Lze přitom konstatovat, že doposud nebyla ani nastavena, respektive sjednocena, pravidla pro sledování těchto trendů a **nebyly ani systematicky zmapovány stávající podmínky** (existující předpoklady, možná omezení) **pro jejich sledování.**

Právě ucelený a odborně podložený popis stávajících údajů včetně zhodnocení jejich využitelnosti, stávající míry využívání a návrhu postupů na případné rozšíření stávající datové základny / stávajících metod jejich využívání (s cílem zlepšit jejich využitelnost, respektive možnosti jejich využití) byl **hlavní cíl projektu „Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí“.**

Vyhodnocení těchto otázek představuje nezbytný **předpoklad pro optimalizaci stávajících údajů a postupů** z hlediska jejich relevance a využitelnosti při sledování trendů v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů, respektive k případnému ujednocení existujících postupů, sjednocení jejich východisek, způsobů jejich využívání a pro jejich odpovídající odborné ukotvení. V situaci, kdy **státní integrační politika údaje o rodinách imigrantů nezohledňuje** a ani doposud nebyl dostatečně popsán okruh relevantních údajů a možností jejich využití, nebudou tyto poznatky přirozeně sloužit k optimalizaci stávajících postupů, ale k vyhodnocení možností **doplnění stávajících postupů o novou dimenzi (rodinnou perspektivu)**, která by při tvorbě, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky bezpochyby měla být náležitě zohledněna.

Obecnějším dopadem, k němuž dosažení tohoto cíle přispěje, bude to, že státní integrační politika bude lépe moci odpovídajícím způsobem reagovat na stávající trendy v oblasti migrace a integrace rodin imigrantů, a proto je uvedený cíl **zásadní i obecněji pro tvorbu, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky.**

Získání detailnějších poznatků o údajích o rodinách imigrantů a možnostech jejich využívání zároveň umožňuje **zohlednit rodinnou perspektivu také u postupů pro hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace na fungování státu a odhady potenciálních nároků sociálních systémů.** V případě tohoto druhého předpokládaného obecnějšího dopadu projektu je nicméně potřebné navrhnout a ověřit také postupy umožňující vyhodnocení sociálních a ekonomických dopadů rodinných migrací integrace rodin imigrantů na sociální systémy.

Oba předpokládané obecnější dopady projektu se tedy v mnoha ohledech liší a projekt proto předpokládal dva samostatné, byť v mnoha ohledech související, respektive navazující stěžejní výsledky:

- *certifikovanou metodiku pro tvorbu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí (dále též „metodika“, „metodika pro tvorbu ISR“) a*
- *certifikovanou metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin (dále též „metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů“⁴).*

⁴ Viz Bareš, Horáková, Schebelle, Kubát, Uherek, Brouček, Beranská (2014).

Důvodem **rozhodnutí zpracovat dvě samostatné certifikované metodiky** bylo především to, že obě se i přes společná východiska a některé společné charakteristiky zaměřují na odlišné tematické okruhy, pracují s odlišnými typy poznatků, možnosti jejich uplatnění jsou velmi odlišné a metodika, která by obě uvedené metodiky integrovala, by patrně byla značně nepřehledná a její uchopení a možnosti aplikace obtížné. Zdůraznit je třeba také to, že druhá uvedená metodika v některých ohledech navazuje na výsledky první uvedené a představuje další **rozšíření možností využití výstupů první části projektu.**

Potřeba identifikovat a zhodnotit relevantní zdroje údajů o rodinách imigrantů je tedy společná jak pro snahu rozšířit o rodinnou perspektivu tvorbu, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky, tak při snaze zohlednit rodinnou perspektivu při hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace na fungování státu. Podrobný rozbor relevantních údajů, možnosti jejich získání a využití je nicméně pouze předmětem metodiky pro tvorbu ISR. V navazující metodice již podrobné rozborů povahy a možností využívání údajů nejsou zahrnuty a metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů v těchto otázkách již pouze odkazuje na předkládanou a přiblíženou metodiku pro tvorbu ISR a předpokládá využití dále popsanych postupů.

2. Cíle metodiky

Obecný záměr této metodiky je zlepšit stávající možnosti zjišťování a hodnocení poznatků o rodinách imigrantů a umožnit tak sledování a využívání těchto poznatků při:

- a) tvorbě, monitorování a vyhodnocování migrační a integrační politiky a
- b) hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace rodin na fungování státu a potenciálních nároků migrace rodin na sociální systémy.

Informace o struktuře rodin imigrantů doposud nejsou zohledňovány ani při jedné z těchto dvou činností. Sledování a vyhodnocování migrace a integrace z rodinné perspektivy přitom umožňuje věnovat pozornost i skutečnostem, které není možné dostatečně reflektovat pouze při využití individuálních údajů. K takovým oblastem lze řadit např. témata jako velikost rodin, počet zaopatřených a nezaopatřených dětí v rodinách imigrantů, ekonomická aktivita rodinné jednotky, její příjmová situace, využívání dávkových systémů v rámci systému sociálního zabezpečení apod. S využitím poznatků o rodinách imigrantů tak může sociální infrastruktura společnosti (trh práce, vzdělávací instituce, zdravotnictví, sociální zabezpečení, kultura apod.) lépe reagovat na stávající trendy.

Důvodem doposud jen minimální a nesystematické reflexe rodinné perspektivy přitom není jen absence relevantních poznatků (respektive nevyužívání již nyní dostupných poznatků k těmto účelům), ale především to, že doposud nebyly náležitě zhodnoceny tyto základní výchozí otázky:

- Jaké údaje vypovídají o rodinách imigrantů?
- Jakým způsobem o nich vypovídají / jaké informace o rodinách imigrantů již zprostředkovat nemohou?
- Jaké jsou předpoklady, možnosti a limity jejich zjišťování?
- Jaké jsou možnosti využívání těchto údajů, jak s nimi nakládat odpovídajícím způsobem, jak mají být správně interpretovány?

Právě za účelem rozšíření poznatků v této oblasti byla vytvořena metodika pro tvorbu ISR, která představuje souhrnný podkladový materiál pro rozhodování kompetentně příslušného orgánu, na základě kterého lze **vytvořit informační systém o rodinách imigrantů** (dále též „ISR“). **Jako ISR je v této metodice označován soubor postupů umožňující shromažďovat, monitorovat, analyzovat a k výše uvedeným účelům využívat informace o rodinách imigrantů.**

Při tvorbě této metodiky řešitelé sledovali tyto **stěžejní okruhy otázek**:

- jaké údaje jsou pro potřeby ISR s popsáním účelem využití vhodné,
- jaké údaje jsou v současnosti k dispozici, jaké jsou možnosti jejich doplnění, zpřesnění nebo sběru jiných relevantních údajů,
- jaká je využitelnost existujících údajů pro potřeby ISR, jak jsou tyto údaje využívány a jaké (jiné než doposud využívané) možnosti využití nabízejí, respektive jaké jsou nejdůležitější předpoklady a omezení jejich extenzivnějšího využití a

- jak mohou být pro potřeby ISR systematicky a náležitě využívány různé typy relevantních údajů, respektive údaje z různých zdrojů s odlišným zaměřením (využití existujících kvantitativních údajů a údaje shromažďované - jednorázově nebo opakovaně - přímo za účelem zjištění informací o rodinách imigrantů).

Konkrétním cílem metodiky pro tvorbu ISR tak bylo vyhodnotit a vzájemně porovnat různá relevantní východiska, datové zdroje a popsat, analyzovat, respektive navrhnout a ověřit metodické postupy použitelné při sledování a vyhodnocování údajů o rodinách imigrantů zejména z těchto několika klíčových hledisek:

- zaměření údajů a povahy jevů, o kterých vypovídají,
- předpokladů a překážek jejich využití k výše uvedenému účelu,
- jejich výhod a omezení ve vztahu k uvedenému účelu,
- možností a předpokladů pro opakované zjišťování, respektive zajištění srovnatelnosti údajů při opakovaných zjišťováních s cílem sledovat vývoj trendů týkajících se rodin imigrantů, případně
- nároků spojených s jejich realizací a jejich přínosů.

Tento přístup umožňoval **komplexně vyhodnotit existující možnosti a navrhnout optimální postupy ke zjišťování informací o rodinách imigrantů, které jsou využitelné pro tvorbu ISR**. S ohledem na rozsah provedených vyhodnocení byla metodika rozdělena na obecnou část a tři samostatné speciální části.

Tato **obecná část metodiky** obsahuje nejvýznamnější okolnosti týkající se možností využití všech hodnocených postupů, jejich vzájemné srovnání a celkové zhodnocení, bližší informace o postupu tvorby metodiky a další obecnější souvislosti.

Dále následující **speciální části metodiky** představují aplikaci postupů navržených pro zjišťování a hodnocení údajů z příslušného datového zdroje, tj. z Cizineckého informačního systému, ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (dále též „SLDB 2011“) a popisují výzkumný design z empirického šetření přímo v rodinách CTZ a postup vyhodnocení těchto dat. Byly rozděleny do dvou částí, které obsahovaly

- (a) základní charakteristiku datového zdroje a (b) zhodnocení jeho využitelnosti a
- (a) podrobnější informace o organizaci dat, (b) okruhu analyzovaných údajů a možnostech jejich analýzy a (c) specifikaci doporučeného postupu pro hodnocení těchto dat / výsledky provedených analýz.

Doporučený postup pro podrobné vyhodnocení údajů představuje nedílnou součást metodiky pro tvorbu ISR. Umožňuje totiž zaznamenat některé klíčové parametry sledovaných údajů, zhodnotit jejich výpovědní schopnosti, možnosti jejich hodnocení a srovnávání, využitelnost různých skupin údajů, vhodných postupů pro jejich sledování atd.

Na základě provedeného vyhodnocení doporučeného postupu bylo zároveň možné jednotlivé dílčí postupy ověřit, případně je následně zpřesnit tak, aby dostatečně odrážely povahu a charakteristiky analyzovaných dat a aby díky nim bylo možné shromáždit nejvíce relevantní poznatky ke sledované problematice. Také je důležité, to, že obecnou část metodiky bylo možné vyhotovit až po dokončení zevrubné analýzy všech tří hlavních datových zdrojů podle jednotlivých specifických postupů.

Dalším důvodem pro podrobnější specifikaci doporučeného postupu pro hodnocení každé ze tří hlavních skupin údajů v samostatných speciálních částech metodiky byla snaha shrnout v této obecné části již pouze nejdůležitější informace o doporučených postupech pro každou oblast ve zhuštěné podobě a usnadnit tak vzájemné srovnání jednotlivých postupů (ale zároveň nerezignovat na potřebu podrobného vyhodnocení těchto údajů). Vyhodnocení relevance a využitelnosti jednotlivých identifikovaných datových zdrojů a doporučený postup pro jejich hodnocení obsahují tyto tři speciální části metodiky pro tvorbu ISR:

- a) CIS: *Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí I. Využitelnost údajů z Cizineckého informačního systému a navržený postup jejich hodnocení* (viz text na s. 37-73),
- b) SLDB 2011: *Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí II. Využitelnost údajů ze sčítání lidu, domů a bytů 2011* (viz text na s. 74-132) a
- c) pilotní šetření v rodinách CTZ: *Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí III. Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběrového šetření a jejich využitelnost* (viz text na s. 133-199).

3. Popis metodiky

3.1 Postup tvorby metodiky

I. Obecný postup tvorby ISR

Za účelem uceleného zhodnocení postupů vhodných ke zjišťování informací o rodinách imigrantů, respektive pro tvorbu ISR byly realizovány tyto aktivity:

- 1. specifikace oblasti zkoumání a vyjasnění klíčových pojmů,*
- 2. specifikace zaměření metodiky pro tvorbu ISR,*
- 3. rozhodnutí o skupině imigrantů, u které budou vyhodnoceny možnosti tvorby ISR,*
- 4. identifikace nejvýznamnějších relevantních zdrojů informací o rodinách imigrantů, jejich rodinném životě či jejich rodinných strategiích,*
- 5. vyhodnocení možností získání dalších relevantních informací, které stávající datové zdroje neobsahují nebo je lze získat pouze extenzivnějším využitím stávající datové základny, respektive návrh a tvorba postupů, díky nimž bude možné tyto informace získat⁵ a*
- 6. zhodnocení využitelnosti jednotlivých identifikovaných datových zdrojů a postupů sběru dat pro tvorbu ISR a jejich přínosů a nároků spojených s jejich využitím k tomuto účelu.*

Poznatzky shromážděné prostřednictvím těchto aktivit byly následně využity ke

- 7. vzájemnému srovnání jednotlivých hodnocených postupů sběru dat o rodinách imigrantů a k formulaci doporučení týkajících se možností tvorby odpovídajícího postupu pro sledování informací o rodinách imigrantů - Informačního systému o rodinách imigrantů.*

II. Přehled kapitol obecné části metodiky a dalších výstupů projektu obsahujících bližší specifikaci parametrů pro tvorbu ISR

Specifikace oblasti zkoumání a vyjasnění klíčových pojmů (aktivita č. 1 ve výše uvedeném výčtu) představovaly činnosti společné pro obě metodiky vytvořené v rámci projektu Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí (tj. pro metodiku pro tvorbu ISR a pro metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin). Tyto činnosti byly realizovány v počáteční fázi řešení projektu a jejich výstupy jsou podrobně popsány v materiálu „*Výzkum rodin migrantů v ČR. Východiska a základní pojmy projektu Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí.*“ (Horáková, 2014).

⁵ V případě již existujících dat tedy jde o zjištění a posouzení možností jejich další extenze pomocí nových a inovativních způsobů jejich doplnění, propojení, strukturace, hodnocení či interpretace. V případě sběru nových dat je obsahem této aktivity specifikace cílů výzkumu, rozhodnutí o výzkumné technice, rozhodnutí o populaci a vzorku, tvorba a ověření výzkumného nástroje (řešitelé vytvořili dva specifické nástroje - individuální záznamový arch a rodinnou kartu) atd.

Celkové pojetí a obecné zaměření metodiky pro tvorbu ISR (výstup aktivity 2) jsou shrnuty v první a druhé kapitole této obecné části metodiky.

Pro specifikaci vlastního obsahu metodiky pro tvorbu ISR aktivity bylo určující **rozhodnutí o skupině imigrantů**, u které budou vyhodnoceny možnosti tvorby ISR (aktivita 3; viz kapitola 3.2).

Hlavním obsahem metodiky byla následná identifikace vhodných postupů pro tvorbu ISR a jejich vyhodnocení (aktivity 4, 5, 6 a 7; kapitoly 3.3 - 3.7). Podrobné vyhodnocení tří identifikovaných postupů bylo provedeno v rámci speciálních částí metodiky. Tato část metodiky proto obsahuje pouze jejich obecnou charakteristiku. Obecná část metodiky dále také obsahuje vyhodnocení čtvrtého identifikovaného postupu a vzájemné srovnání a celkové zhodnocení všech čtyř postupů.

3.2 Specifikace skupiny imigrantů zahrnuté do ISR

I. Obecný postup tvorby ISR

Specifikace okruhu imigrantů, na které by se měl zaměřit ISR, je zcela zásadní otázkou a při tvorbě ISR jí bylo nezbytné náležitě vyjasnit. Z tohoto důvodu byla při návrhu projektu a podání projektové žádosti tato otázka ještě ponechána otevřená a skupina imigrantů, ve vztahu k níž jsou možnosti tvorby ISR hodnoceny, byla specifikována až během realizace projektu.

II. Vymezení sledované skupiny imigrantů podle obecného postupu

Pro účely metodiky pro tvorbu ISR **byla dále sledovaná skupina imigrantů nejprve zúžena pouze** na osoby pobývající na území České republiky se státní příslušností jiné země než ČR - **cizince**. Toto pojetí neumožňuje v systému sledovat osoby, které do ČR přišly z jiné země, ale již získaly české státní občanství. Tento přístup dále ztěžuje i možnosti zjišťování informací o potomcích migrujících osob. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že pro systematické sledování obou těchto skupin osob neexistuje žádná relevantní opora a že v podstatě ani není možné vytvořit mechanismus, který by umožňoval údaje o imigrantech v tomto nejširším pojetí systematicky sledovat.

Výjimkou v tomto směru mohou být pouze údaje o osobách, které ve Sčítání lidu, domů a bytů 2011 uvedly dvojí státní občanství, přičemž souběžně se státním občanstvím jiné země uvedly také státní občanství České republiky. Údaj o tomto dvojím občanství ale zahrnuje pouze jednu a současně velice marginální skupinu cizinců. Navíc je zřejmé, že po získání občanství ČR tyto osoby již fakticky nepatří mezi cizince v tom pojetí, které vychází z platné legislativy, respektive nejde o údaje srovnatelné s údaji shromažďovanými v dalších datových zdrojích o cizincích. Metodika pro tvorbu ISR se proto zaměřuje na osoby, které měly **výhradně státní občanství jiné země**.⁶ Vzhledem k zaměření projektu na rodiny cizinců ale v některých případech byly kromě samotných cizinců v uvedeném užším významu sledovány také další osoby, které (a) s cizinci spojovala rodinná vazba, nebo které (b) byly členy společné rodinné domácnosti s cizincem.

⁶ Do budoucna by patrně bylo vhodné zaměřit pozornost i na občany ČR, kteří mají jinou zemi původu než ČR. V ČR se údaj o *zemi původu* nesleduje (na rozdíl např. od Rakouska). Pouze u osob, které nově získají občanství ČR, je *jednorázově* evidován údaj o jejich předchozí *státní příslušnosti*. Tento údaj ale je možné získat pouze v době získání občanství a v dalším období již mezi občany ČR není možné odlišit osoby, které měly dříve jinou státní příslušnost. Údaj o zemi původu je pro uvedené účely vhodnější také proto, že se na rozdíl od státního občanství jedná o neměnný údaj.

Cizince pobývající v ČR lze třídit podle dalších významných kritérií. Za nejvýznamnější lze považovat státní příslušnost, typ pobytu, účel pobytu, délku pobytu apod. Řešitelé přirozeně usilovali o zahrnutí co nejširšího spektra cizinců a k většině těchto kritérií proto nepřihlíželi. Jediným zohledněným hlediskem bylo rozlišení cizinců na občany EU, EHP a Švýcarska a občany dalších států, kteří jsou označováni jako *cizinci z třetích zemí* (dále jen „CTZ“). U těchto dvou skupin cizinců se velmi výrazně liší jejich právní postavení: právní postavení občanů EU, EHP a Švýcarska se v řadě ohledů řídí stejnými normami, jakými se řídí občané ČR, naproti tomu právní postavení cizinců z třetích zemí je velmi výrazně určováno specifickými právními předpisy⁷.

V případě všech dále hodnocených způsobů zjišťování informací o imigrantech je možné získat data, která se týkají některé z těchto dvou skupin cizinců i souhrnná data za obě tyto skupiny. Projekt „*Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*“ ale byl od počátku zaměřen výhradně na cizince z třetích zemí a **možnosti tvorby ISR proto byly vyhodnoceny pouze ve vztahu k cizincům z třetích zemí**. Důvodem tohoto užšího zaměření ISR bylo to, že migrační a integrační politika České republiky jsou zaměřeny zejména na cizince z třetích zemí. Takto koncipovaný ISR tedy nebude zahrnovat údaje o všech cizincích žijících v České republice, bude se ale týkat skupiny cizinců, pro kterou je nastavení migrační a integrační politiky ČR zcela zásadní a s ohledem na niž by měly být tyto politiky také primárně koncipovány.

V předchozím textu bylo uvedeno, že při vyhodnocování informací týkajících se celých rodin mohou být mezi zkoumané osoby zahrnuty i osoby, které nejsou cizinci. Tato situace obdobně platí i v případě CTZ a může nastat tehdy, pokud jsou tyto další osoby členy rodin, ve kterých je alespoň jeden člen rodiny cizincem z třetí země (a nemá zároveň státní občanství ČR). Dalším členem nebo členy analyzovaných rodin (případně společně posuzovaných osob, u kterých bylo možné předpokládat rodinné vazby či společnou rodinnou domácnost) tak mohly být i CTZ s dvojitým státním občanstvím, z nichž jedno bylo státní občanství ČR, občané ČR i občané EU, EHP a Švýcarska.

3.3 Identifikace datových zdrojů využitelných při tvorbě ISR

I. Obecný postup tvorby ISR

Při tvorbě ISR byly nejprve identifikovány relevantní datové zdroje a postupy sběru dat využitelné k tomuto účelu. Nejprve byl vytvořen stručný přehled všech datových zdrojů a postupů vhodných pro tvorbu ISR a následně (kapitoly 3.4 - 3.6 obecné části metodiky pro tvorbu ISR) byla jednotlivě hodnocena jejich využitelnost při tvorbě ISR.

Komplexní přístup k tvorbě ISR vyžaduje kombinaci dvou základních postupů získávání údajů o CTZ: vyhodnocení využitelnosti poznatků týkajících se rodin CTZ, které obsahují dostupné datové zdroje a zhodnocení možností získávání a hodnocení nových údajů týkajících se rodin CTZ.

⁷ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) a ustanovení týkající se cizinců obsažená v dalších právních předpisech.

II. Přehled identifikovaných datových zdrojů

Jako relevantní již **existující zdroje dat** pro tvorbu ISR byly vyhodnoceny:

1. Cizinecký informační systém spravovaný Cizineckou policií ČR a
2. Sčítání lidu, domů a bytů 2011⁸ Českého statistického úřadu.

U obou těchto datových zdrojů bylo dále vyhodnoceno, které údaje o CTZ mohou vypovídat o rodinných vazbách nebo o rodinné situaci CTZ. Okruh relevantních dat a možnosti jejich získání pro účely tohoto projektu byly projednány se zástupci příslušných institucí.

Dále byly řešitelským týmem posouzeny možnosti využití dat pro potřeby sledování trendů v oblasti migrace rodin a byla provedena podrobná datová analýza. Byla rovněž navržena a zhodnocena využitelnost příslušného datového zdroje při sledování informací o rodinách imigrantů a popsány a zhodnoceny postupy, které by mohly rozšířit stávající možnosti jeho využívání.

Při identifikaci datových zdrojů řešitelé vyhodnotili také možnost využití Agendového informačního systému (dále jen „AIS“) využívaného Úřadem práce ČR (do konce roku 2013) pro účely tohoto projektu. Tento zdroj dat obsahuje některé významné informace, které jsou relevantní pro navazující metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů. Jedná se především o údaje o dávkách poskytnutých cizincům v rámci systému státní sociální podpory.⁹ Před rokem 2010 byly sledovány také údaje o dávkách poskytnutých cizincům (jak CTZ, tak ze zemí EU, EHP a Švýcarska) v rámci systému sociální pomoci (konkrétně dávek pomoci v hmotné nouzi) a údaje o nezaměstnanosti cizinců. Systém používaný od roku 2010 sledování těchto dat neumožňuje a v současné době tak tato data získat nelze (poslední dostupné údaje jsou z roku 2011).

Kompletní struktura dat evidovaných v AIS na regionální úrovni dostupná nebyla, centralizovaná data již obsahovala souhrnné údaje a nebyl možný jejich detailnější rozbor. V neposlední řadě prošla evidence těchto údajů v letech 2010-2013 zásadní proměnou, stejně jako organizační struktura a kapacity Úřadu práce ČR (nejen) ve vztahu k možnostem práce s těmito daty. AIS byl úřady práce používán do konce roku 2013, kdy byl opětovně nahrazen dříve úřady práce využívaným systémem OKpráce.

Jak již bylo konstatováno výše, změny v evidenci těchto dat nadále probíhají. Z těchto důvodů není tento zdroj dat v současné situaci využitelný pro potřeby tvorby ISR a pro potřeby následné metodiky využívání poznatků o rodinách migrantů. Předpokladem pro využití těchto dat totiž je stabilní organizace těchto dat, zavedené postupy pro práci s nimi (směrnice nebo metodické pokyny týkající se zpracování dat

⁸ Další údaje o cizincích (a tedy i CTZ) publikované ČSÚ zde nejsou uvedeny. Některé údaje (v rámci Výběrového šetření pracovních sil), které o CTZ ČSÚ eviduje, souvisejí s rodinným životem cizince (rodinný stav, získání pobytu za účelem sloučení rodiny), ale týkají se primárně jednotlivců, nikoliv rodin. O těchto údajích tak lze říci, že se dané problematiky týkají spíše nepřímo a zachycují spíše individuální charakteristiky cizinců v ČR.

⁹ Údaje z tohoto zdroje o vývoji nákladů na dávky poskytované CTZ ze systému státní sociální podpory (celkem a u vybraných dávek) byly vyhodnoceny v rámci projektu VÚPSV EIF 2012 „Monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek“. V rámci tohoto projektu byly analyzovány údaje o vydaných povoleních k pobytu za účelem sloučení rodiny v rozmezí let 2008-2013 (zdroj dat RSCP - CIS) a vývoj dávek státní sociální podpory pro cizince z třetích zemí. Oba uvedené typy údajů jsou vysoce relevantní i pro projekt Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí. Jejich využití v tomto projektu ale omezuje to, že se jedná o úhrnné údaje za celou ČR a údaje se týkají jedinců (nelze je zkoumat ve vztahu k tématu rodin).

nebo jejich případného poskytnutí jiným institucím) a odpovídající personální kapacity pro další zpracování těchto údajů (např. tvorba databází s centrálními daty, kontrola nebo úprava dat zajišťující anonymizaci určitých údajů, třídění dat o cizincích). V situaci, kdy by uvedené okolnosti již byly ošetřeny, by tomuto datovému zdroji měla být věnována odpovídající pozornost, protože obsahuje informace relevantní především pro metodiku využívání poznatků o rodinách migrantů.

V současnosti tak je možné dávky sociální podpory (tj. přídavek na dítě a příspěvek na bydlení) analyzovat z hlediska tzv. okruhu rodiny (tj. společně posuzovaných osob) cizince, a to prostřednictvím statistik o počtu vyplacených dávek. Toto vyhodnocení je možné provést pouze za obě uvedené dávky sociální podpory zvlášť, a to v třídění dle výše poskytnutého příspěvku (rodičovského příspěvku nebo příspěvku na bydlení) a počtu posuzovaných osob z tzv. okruhu rodiny cizince. Statistiky obsahující tyto údaje ovšem doposud netvoří součást statistických výstupů zpracovávaných dle dat Úřadu práce ČR.

Pro budoucí rozvoj ISR je nevyhnutelné na základě zohlednění změn využívaných informačních systémů uchovávajících data Úřadu práce ČR v budoucnu přehodnotit možnosti získání statistických informací o rodinách cizinců registrovaných na úřadech práce a/nebo pobírajících dávky pomoci v hmotné nouzi a/nebo státní sociální podpory.

Alternativou k využívání již existujících údajů (ve stávající podobě nebo po případném rozšíření) je vlastní sběr údajů zaměřujících se na téma rodin imigrantů. Výhodou postupů založených na sběru nových dat je možnost odpovídající specifikace údajů tak, aby bylo možné o rodinách imigrantů získat maximum relevantních poznatků. Jejich nevýhodami jsou možné obtíže při snaze o zajištění reprezentativnosti zkoumaného vzorku či finanční a časové nároky spojené se sběrem těchto dat.

Při tvorbě ISR byla vyhodnocena využitelnost těchto postupů **shromažďování nových údajů** o rodinách imigrantů:

1. sběr údajů o rodinách imigrantů s využitím individuálních záznamových archů a rodinné karty (tj. výzkumných nástrojů vytvořených řešiteli specificky k tomuto účelu) a
2. vytvoření výzkumného panelu pro zajištění podmínek k opakovanému sběru údajů o rodinách imigrantů.

3.4 Obecný postup hodnocení údajů z CIS a SLDB

V této části metodiky je uveden pouze obecný postup hodnocení údajů, který byl společný pro údaje z CIS i údaje ze SLDB 2011. Podrobné vyhodnocení možností využití CIS a specifikaci konkrétních postupů využití dat z CIS obsahuje Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí I. Využitelnost údajů z Cizineckého informačního systému a navržený postup jejich hodnocení (viz s. 37-73).

Podrobné vyhodnocení možností využití údajů ze SLDB 2011 a specifikaci konkrétních postupů využití těchto dat obsahuje Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí II. Využitelnost údajů ze sčítání lidu, domů a bytů 2011 (viz s. 74-132).

1. Byla zjištěna a popsána **relevance zdroje k tématu rodin cizinců z třetích zemí**, tj.:

- a) Byly zjištěny základní charakteristiky příslušného datového zdroje a údajů, které obsahuje, jež jsou relevantní pro projekt. Dále bylo provedeno rámcové srovnání různých skupin údajů, které datový zdroj obsahuje, byly objasněny předpoklady potřebné pro odpovídající interpretaci údajů z datového zdroje a byly přiblíženy nejvýznamnější specifické situace, jevy či trendy, ke kterým tato data odkazují.
- b) Byly vyhodnoceny a popsány možnosti získání relevantních dat, jejich dostupnosti, respektive předpokladů pro jejich získání a využívání.
- c) Byla zjištěna periodicita sledování údajů a byly posouzeny možnosti získávání aktuálních údajů.

2. Byla vyhodnocena a charakterizována **organizace dat, relevance konkrétních údajů** a byly navrženy **metody jejich analýzy**, tj.:

- a) Byla zdokumentována celková struktura dat a navrženy postupy transformace těchto dat do podoby využitelné při jejich analýze z hlediska zaměření projektu a
- b) Následně byly identifikovány nejvíce relevantní údaje ve vztahu k tématu rodin CTZ a byl navržen postup pro jejich hodnocení - speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ z příslušného datového zdroje.

3. V návaznosti na předchozí kroky byla zhodnocena **využitelnost datového zdroje** pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí, včetně vyhodnocení otázek, nakolik možnosti jeho využití pro účely ISR ovlivňují:

- a) relevance údajů pocházejících z datového zdroje,
- b) periodicita jejich sběru dat, respektive možnosti získání aktuálních údajů,
- c) struktura a organizace dat,
- d) využitelnost jednotlivých nejvíce relevantních indikátorů, možnosti a omezení konkrétních sledovaných indikátorů, respektive postupů jejich vyhodnocování,
- e) předpoklady a bariéry extenzivnějšího využití datového zdroje apod.

4. Podle vytvořené speciální části metodiky (dle bodu 2-b) bylo provedeno **podrobné vyhodnocení vybraných údajů** (viz příslušné speciální části metodiky).

3.5 Obecný rámec pro sběr empirických údajů o rodinách CTZ pro potřeby tvorby ISR

V této části metodiky je uveden pouze obecný rámec provedení empirického šetření. Podrobné informace o východiskách, výzkumném designu, možnostech využití provedení empirického šetření a specifikace konkrétních využitých postupů pro vyhodnocení získaných dat obsahuje Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí III. Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběrového šetření a jejich využitelnost (viz. s. 133-199).

Pro komplexní vyhodnocení možností tvorby ISR byl navržen postup pro pilotní sběr empirických dat přímo od osob, které jsou členy rodin cizinců, a byla vyhodnocena využitelnost tohoto postupu pro potřeby tvorby ISR.

Shromáždění empirických dat umožnilo rozšířit a doplnit poznatky, které lze získat z existujících údajů vztahujících se k tématu rodin cizinců (CIS, SLDB 2011). Empirická data lze při tvorbě ISR využít odlišným způsobem než již existující data a jejich využití při tvorbě ISR má oproti využití existujících dat určité přednosti (aktuálnost dat, zacílení na soužití osob, které tvoří rodinu fakticky - nejde pouze o předpoklad jako např. v případě rodinných domácností tvořených jednou rodinou u údajů ze SLDB 2011). Zároveň je ale potřebné reflektovat specifická omezení týkající se využitelnosti těchto dat (především malou velikost zkoumaného vzorku a to, že jej není možné koncipovat jako reprezentativní).

Design empirického šetření v rodinách cizinců byl navržen s využitím obvyklých postupů využívaných při realizaci výběrových empirických šetření. Některé cíle a další parametry tohoto výzkumu ale byly velmi specifické a bylo potřebné jim věnovat odpovídající pozornost. Pro tento výzkum byly specifické tyto stěžejní skutečnosti:

- a) potřeba zajistit návaznost na aktivity realizované v tomto projektu, tj. především to, aby získaná data byla využitelná pro tvorbu ISR a pro zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin,
- b) potřeba zajistit proporční zastoupení rodin s vybranými charakteristikami (státní příslušnost členů rodiny a kraj, ve kterém rodina žije),
- c) dosažení komplementarity zjišťovaných poznatků s daty o rodinách CTZ dostupnými z existujících datových zdrojů (soulad používaných definic, výběr okruhu sledovaných indikátorů) a doplnění existujících poznatků o další významné skutečnosti, které v rámci existujících dat sledovány nejsou,
- d) specifický okruh zkoumaných jednotek (rodiny CTZ, respektive členové rodin CTZ),
- e) zaměření empirického šetření na studium rodinných jednotek a
- f) použití dvou navzájem se doplňujících výzkumných nástrojů, které umožnily získat informace o jednotlivých členech rodin cizinců i o jejich rodinách.

3.6 Vytvoření výzkumného panelu pro zajištění podmínek k opakovanému sběru údajů o rodinách CTZ

I. Obecný postup doporučený pro tvorbu ISR

Tvorbu výzkumného panelu, respektive jeho výsledné složení determinuje především výzkumný design realizovaného empirického šetření, respektive jeho následných opakování. Hlavními faktory, které tvorbu panelu v tomto směru ovlivňují, jsou otázky, jak byla v rámci výzkumného designu vymezena zkoumaná populace, jaký byl zvolen postup pro výběr respondentů a jak jejich výběr fakticky proběhl (tj. např. jaký vliv měla případná míra odmítnutí rozhovorů, případně důvody nesplnění kritérií pro zahrnutí do vzorku nebo další důvody neúčasti apod.). Další podstatnou okolností je přirozeně ochota respondentů zahrnutých do empirického šetření účastnit se obdobných šetření opakovaně.

Z hlediska výzkumného designu řešitelé předpokládali návaznost na design empirického šetření charakterizovaný v předchozí kapitole, a to včetně postupu výběru a vyhledání respondentů.

II. Možnosti využití výzkumného panelu při tvorbě ISR

3.6.1 Základní východiska a cíle výzkumného panelu a jeho hlavní očekávané přínosy k tématu zjišťování informací o rodinách CTZ

Cílem výzkumného panelu zaměřeného na zjišťování údajů o rodinách CTZ (dále jen „výzkumný panel“) je zajistit možnost opakovaného sběru údajů relevantních k tomuto tématu. Vytvoření výzkumného panelu umožňuje periodický sběr údajů týkajících se rodin CTZ.

Značnou výhodou výzkumného panelu oproti jednorázovým empirickým šetřením je možnost zajištění obsahové a časové kontinuity při sledování údajů o rodinách CTZ a dobré předpoklady pro srovnávání výsledků jednotlivých v čase opakovaných šetření.

Návaznost sledování údajů o rodinách CTZ lze zajistit již „prostým opakováním“ provedených empirických šetření za použití shodné (případně jen mírně upravené) metodologie, díky čemuž je možné se zaměřit na stejnou či velmi podobnou skupinu respondentů, použít stejné výzkumné techniky, výzkumný nástroj i stejný systém pro stanovení kvót (a v případě potřeby i shodné nastavení kvót). Tyto okolnosti (nebo alespoň některé z nich) již proto není při opakovaném sběru potřebné nově specifikovat a i jejich případná revize je již méně časově a finančně náročná, než by tomu bylo při návrhu a ověřování nového výzkumu, který nebude vycházet z výzkumného designu předchozího provedeného šetření.

V případě výzkumného panelu se kromě uvedených oblastí zjednodušují nároky spojené s kontaktováním respondentů. Oproti „prostému opakování“ dříve realizovaného výzkumu je v případě výzkumného panelu zároveň lepší i srovnatelnost zjištění získaných v rámci jednotlivých provedených pozorování.¹⁰

3.6.2 Využitelnost výzkumného panelu při zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách CTZ

Tvorba výzkumného panelu předpokládá především ochotu větší části respondentů účastnících se předchozích empirických šetření zapojit se do výzkumného panelu. Provedené empirické šetření si proto za jeden ze svých cílů kladlo i zjištění informací o ochotě respondentů zapojit se do výzkumného panelu. Z tohoto zjišťování vyplynulo, že ochotu k případnému opakovanému šetření vyjadřovalo přibližně 50 % dotázaných. Při zohlednění rozsahu šetření a faktu, že šetření bylo zaměřeno na zmapování poměrně citlivých osobních (rodinných) údajů (např. příjem, pobírané dávky státní sociální podpory a sociální pomoci atd.), lze uvedenou míru ochoty považovat za poměrně vysokou.

¹⁰ Riziko, že se bude v obou srovnávaných vzorcích výrazně lišit některá klíčová charakteristika dotázaných osob, se snižuje již při použití kvótního výběru. Při empirických šetřeních mezi tak heterogenními skupinami osob, jako jsou CTZ, ale lze i při použití kvótního výběru zohlednit pouze některá důležitá kritéria. Riziko možného vychýlení u zkoumaných vzorků tak lépe než kvótní výběr snižuje právě výzkumný panel, který umožňuje sledovat vývojové trendy u stejných osob (respektive jsou stejné osoby dotazovány ve většině případů).

Tvorba panelu a opětovné dotazování osob v panelovém šetření také vyžaduje vyhrazení dostatečné personální a finanční kapacity i pro budoucí období. Nezbytným předpokladem tak je zájem zadavatele nebo zadavatelů o tuto formu zjišťování informací o rodinách cizinců.

Současné poznatky řešitelů ukazují, že v oblasti výzkumů zaměřených na cizince je ze strany zadavatelů preferována spíše realizace ad hoc tematických šetření, respektive je preferována novost analyzovaných oblastí a témat, inovativní techniky či přístupy, případně získávání poznatků o doposud jen málo prozkoumaných tématech. Téma rodin cizinců a jejich integrace bezpochyby uvedené charakteristiky nadále splňuje, na druhou stranu zatím nelze hovořit o trvalejší poptávce zadavatelů sledovat tyto oblasti soustavněji i do budoucna, respektive o ochotě zavázat se i k budoucímu poskytování podpory, které vytvoření výzkumného panelu předpokládá.

Z těchto důvodů lze poptávku po zjišťování informací o rodinách CTZ s využitím tvorby výzkumného panelu v současné situaci vnímat jako velmi slabou. Na druhou stranu lze předpokládat, že zájem o tento typ šetření v budoucnu nejspíše stoupne v souvislosti s rostoucím významem rodinných migrací a integrace rodin cizinců, které v ČR již pobývají, případně díky potřebě zjišťovat informace o osobách, které jsou potomky migrantů. V důsledku tohoto trendu může poptávka po opakovaném zjišťování či pravidelném monitorování informací o rodinách cizinců zesílit.

Využívání výzkumného panelu je v takové situaci vhodnějším postupem (celkově nižší nároky na zpracování a vyhodnocení opakovaných šetření a v důsledku toho nižší finanční náročnost) než opakovaná realizace různě tematicky zaměřených empirických zjišťování.

Výrazným specifickým využitím výzkumného panelu je jeho zaměření na vývojové trendy, které lze během opakovaných šetření zachytit u stejných osob. Sledování procesů u stejného vzorku může poskytnout další důležité poznatky týkající se pobytu a integrace rodin CTZ v České republice. Na druhou stranu se v důsledku toho mění některé významné charakteristiky osob dotazovaných při jednotlivých šetřeních - zkoumaný vzorek v průběhu času „stárne“ a při opakovaných sběrech dat jsou ve srovnání s předchozími sběry sledovány rodiny v pozdější fázi rodinného cyklu, rodiny pobývající delší dobu na území ČR, rodiny, jejichž podoba v ČR se již více ustálila nebo jejichž členové jsou více integrováni.

Tyto skutečnosti je potřebné při tvorbě výzkumného panelu zohlednit. Tvorba výzkumného panelu proto předpokládá i návrh mechanismu pro odpovídající doplnění vzorku o doposud nedotazované rodiny, aby zkoumaný vzorek i při opakovaných šetřeních obsahoval určitý počet rodin s menšími dětmi nebo bez dětí, rodin, u kterých se doposud zcela neustálil okruh členů pobývajících v ČR a dotazovaných cizinců, kteří v ČR pobývají relativně krátkou dobu, nebo u nich lze hovořit o teprve prvních kontaktech s hostitelskou společností.

Konkrétní nastavení mechanismu pro popsanou obměnu části respondentů zapojených do výzkumného panelu je nutné uzpůsobit intervalu mezi šetřeními. Tento interval by neměl být delší než tři roky, v ideálním případě jeden rok, jeho délka ale přirozeně závisí na konkrétní poptávce zadavatele, respektive zadavatelem podporovaném rozsahu prací spojených s přípravou, uskutečněním, vyhodnocením a opakováním jednotlivých šetření realizovaných s pomocí výzkumného panelu.

Je zřejmé, že k obměně osob dotázaných v rámci jednotlivých šetření z velké části dochází samovolně. To naznačilo uvedené zjištění, že ochotu účastnit se opakovaného zjišťování údajů o rodinách cizinců deklarovala v provedeném empirickém šetření přibližně polovina dotázaných. Na základě tohoto poznatku ale přirozeně nelze

odhadnout, jak se v době šetření deklarovaná ochota k účasti při opakovaných šetřeních skutečně projeví. Z řady faktorů, které mohou účast respondentů při budoucích šetřeních ovlivnit, lze uvést např. zdravotní stav, změnu kontaktních údajů, změnu místa pobytu (tazatel nemusí disponovat novou adresou, rodina CTZ nemusí být kontaktována z důvodu naplnění kvót pro příslušné nové místo pobytu rodiny), pobyt mimo ČR či výši finanční odměny poskytnuté respondentovi (může se změnit její výše nebo její význam pro respondenta) apod.

Výše finanční odměny pro respondenty je přitom v případě empirických šetření v rodinách CTZ faktorem, který okruh a charakteristiky respondentů zapojených do výzkumného panelu ovlivňuje poměrně výrazně. Především poznatky týkající se ekonomické situace rodin zjištěné u výběrového souboru se tak mohou výrazně odlišovat od skutečné ekonomické situace rodin všech cizinců žijících v ČR, v tomto stádiu poznání je totiž nelze jakkoliv zobecňovat na celkovou populaci cizinců žijících v ČR. To naznačovala i data získaná v rámci provedení empirického šetření (více viz třetí speciální část metodiky - s. 143-202), ve kterém byl zjištěn poměrně výrazný podíl rodin s příjmy ze systému sociálního zabezpečení (kdy některý ze subsystémů sociálního zabezpečení využíval alespoň jeden člen v přibližně třetině dotázaných rodin). Zjištěný vysoký podíl rodin s příjmy ze systému sociálního zabezpečení lze do značné míry vysvětlit zaměřením provedení empirického šetření na rodiny, z nichž velkou část tvoří rodiny s nezaopatřenými dětmi. Současně ale lze předpokládat, že finanční motivace byla pro rozhodnutí zúčastnit se výzkumného šetření důležitá především u rodin s průměrnými nebo nižšími příjmy a charakteristiky dotázaných bezpochyby ovlivňovala rovněž.

Z těchto důvodů je potřebné tento motivační faktor výše finanční odměny reflektovat i při interpretaci získaných poznatků. Vhodnějším řešením by ale přirozeně byla snaha o eliminaci vlivu finanční motivace na výběr respondentů, respektive na jejich charakteristiky. Ta je ale možná pouze za předpokladu koncipování šetření jako standardního mechanismu sběru dat, který by byl realizován pravidelně nebo ad hoc v rámci agendy ústředních orgánů státní správy s *předpokladem povinného zapojení CTZ* (jako je tomu např. v Rakousku či Nizozemsku). Zavedení mechanismu sběru dat s povinnou účastí cizinců předpokládá nezbytnou dostatečnou legislativní a technickou přípravu a podporu. Sledování výše příjmů ze systému sociálního zabezpečení (nejen u cizinců, ale i majority) se ale ukazuje do budoucna jako velmi zásadní otázka a pouze v případě vyčerpávajícího zjišťování lze získaná data vnímat jako opravdu spolehlivá a vypovídající o rodinách všech CTZ žijících v ČR. Zahraniční zkušenosti přitom ukazují, že obdobné postupy mohou zásadně zlepšit kvalitu dat, která jsou od cizinců shromažďována.

S ohledem na souvislosti uvedené v předchozích odstavcích řešitelé předpokládají, že při opakovaném šetření mohou být ve výzkumném panelu dotázány až dvě třetiny osob nově. V této situaci je tak potřebné usilovat o to, aby obměna osob dotazovaných při jednotlivých šetřeních probíhala alespoň do určité míry kontrolovaně a z výzkumného panelu byly vyřazeny spíše rodiny, u kterých bylo zjištěno nejstarší datum příchodu prvního člena rodiny do ČR. Z již dříve oslovených osob by proto byly přednostně kontaktovány osoby pobývající v ČR kratší dobu. Případně by byly nově vyhledávány již pouze rodiny, jejichž první člen do ČR přišel nejdéle pět let před dobou realizace šetření a které mají děti mladší 15 let. U nově vyhledaných osob by byly současně reflektovány kvóty podle státní příslušnosti a kraje, ve kterém rodina žije.

Sestavení výzkumného panelu rodin cizinců představuje časově a finančně náročnou aktivitu. V porovnání s realizací odlišně tematicky zaměřených ad hoc šetření jsou ale tyto nároky menší a současně jsou zřejmé i další významné přínosy postupu založeného na tvorbě výzkumného panelu. Pouze dlouhodobé sledování rodin totiž

umožňuje posuzovat průběh integrace rodin a působení integračních politik v čase. Dlouhodobé pozorování rodiny umožňuje rovněž sledovat dopady migrace rodin a jejich integrace do společnosti na funkce, stabilitu a kohezi rodin imigrantů a sledovat kvalitativní proměny struktury, funkcí rodiny a rolí jednotlivých členů rodiny v průběhu času.

3.7 Souhrnné zhodnocení poznatků získaných jednotlivými postupy a doporučení

I. Obecný postup doporučený pro tvorbu ISR

V návaznosti na provedená vyhodnocení identifikovaných přístupů ke sledování údajů o rodinách CTZ (viz speciální části metodiky a kapitola 3.6) byla využitelnost jednotlivých analyzovaných přístupů při tvorbě ISR následně vzájemně srovnána a souborně zhodnocena. Cílem tohoto srovnání a zhodnocení byl návrh optimálního postupu vyhodnocování údajů o rodinách CTZ z jednotlivých zdrojů tak, aby se získané poznatky vzájemně doplňovaly a bylo možné efektivně využít existující datové zdroje. ISR ale není možné vytvořit pouze s využitím poznatků vyplývajících z tohoto srovnání, ale je nutné zohlednit i některé konkrétní doporučené postupy (uvedené v jednotlivých specifických částech metodiky, respektive uvedené v kapitole 3.6) týkající se možnosti využití jednotlivých hodnocených datových zdrojů, respektive postupů jejich sběru.

II. Doporučení pro tvorbu ISR vyplývající z provedeného vyhodnocení

Informace přímo o rodinách imigrantů stávající datové zdroje neobsahují. Ze stávajících datových zdrojů lze ale získat některé důležité informace, které jsou k tomuto tématu vysoce relevantní a jejichž prostřednictvím lze popsat sociální vzorce a struktury, které jsou relevantní i pro téma rodin cizinců. Stávající datové zdroje také představují důležitou oporu výběrových šetření mezi CTZ, respektive v rodinách CTZ.

Základním zdrojem informací pro vyhodnocování základních sociodemografických charakteristik CTZ jsou **údaje z CIS**, které jsou ze sledovaných zdrojů dat nejvíce aktuální a spolehlivé¹¹. Ve vztahu k tématu rodin ale CIS obsahuje pouze údaje o rodinných či jiných vazbách, které jsou v tomto směru pouze indikativní a mají také některá významná omezení (datový soubor např. obsahuje i údaje o rodinných či jiných vazbách CTZ pobývajících v ČR k osobám, které se a území ČR nenacházejí).

Využitelnost údajů z CIS tak spočívá především:

- a) v základní charakteristice CTZ žijících na území ČR,
- b) v přiblížení indikativních údajů o rodinných či jiných vazbách a
- c) v tvorbě kvótního systému, respektive při konkrétním stanovení kvót pro výběr respondentů v rámci empirických šetření.

Jako opora pro výběr respondentů jsou z údajů evidovaných v CIS nejdůležitější údaje o kraji, ve kterém cizinec žije, a o jeho státní příslušnosti.

¹¹ Údaje získané dalšími hodnocenými postupy jsou založeny pouze na deklaratorních vyjádřeních dotazovaných osob. I tato tvrzení jsou přirozeně pro účely tvorby ISR relevantní, na rozdíl od údajů z CIS ale hodnověrnost těchto údajů není možné ověřit na základě jiných údajů.

Více relevantních ukazatelů pro účely ISR obsahuje **SLDB 2011**. Možnosti využití těchto údajů ale značně omezuje desetiletá periodičita jejich sběru. Údajům ze SLDB 2011 je i přesto potřebné věnovat pozornost, a to především pro získání více ucelených vstupních informací relevantních k tématu rodin cizinců. Poznatky týkající se rodin CTZ získané analýzou údajů ze SLDB 2011 jsou o to důležitější, že jediným systematicky sledovaným údajem týkajícím se rodin CTZ je informace o jejich rodinných či jiných vazbách evidovaná v CIS (k aktuálním možnostem, respektive omezením využití údajů z AIS/OKpráce viz kapitola 3.3). Bez získání ucelenějších (jakkoli již málo aktuálních) poznatků o rodinách CTZ ze SLDB 2011 by nebylo možné dosáhnout toho, aby metodika pro tvorbu ISR byla komplexní (nebyly by v ní hodnoceny veškeré relevantní a využitelné údaje týkající se rodin imigrantů).

Provedené vyhodnocení údajů ze SLDB 2011 také dále rozšiřuje penzum poznatků o rodinách CTZ. Díky tomu se zlepšují stávající - a doposud velmi omezené - předpoklady pro porozumění poznatkům získaným z jiných zdrojů, pro jejich odpovídající interpretaci a pro jejich další využití. Zlepšení interpretačního rámce se přitom týká:

1. existujících datových zdrojů (tj. údajů o rodinných či jiných vazbách evidovaných v CIS) i
2. nově sbíraných údajů o rodinách CTZ.

Ad 1) Přínosy SLDB 2011 týkající se možností využití údajů evidovaných v CIS

CIS neobsahuje žádný identifikátor, který by umožňoval přímo propojit CTZ, kteří jsou členy jedné rodiny. Zároveň se ukazuje, že takovýto identifikátor v současné situaci ani není možné zavést (více viz první speciální část metodiky). Za této situace lze údaje z CIS využít pouze k získání informace o celkovém počtu a povaze rodinných či jiných vazeb mezi CTZ. Tyto údaje samotné ale nejsou využitelné k popisu struktury a charakteristik rodin CTZ, ačkoli se údaj o rodinných či jiných vazbách týká struktury a charakteristik rodin velmi výrazně.

Vypovídací hodnotu údaje o rodinných či jiných vazbách z CIS proto výrazně zlepšuje porovnání těchto poznatků s poznatkem o rodinných domácnostech CTZ dle SLDB 2011. Toto srovnání je spíše podpůrné a ani po jeho provedení není možné strukturu nebo charakteristiky rodin CTZ odvozovat pouze od údajů o rodinných či jiných vazbách (tyto údaje odrážejí pouze jediný aspekt týkající se rodin CTZ, údaj je navíc poměrně parciální, je sledován pouze izolovaně a týká se i osob pobývajících mimo území ČR, dalším limitujícím faktorem v tomto směru je odlišný typ datového zdroje a lišící se čas získání údajů).

Provedení tohoto srovnání tak především zprostředkovává základní představu o tom, jakou strukturu a charakteristiky rodin CTZ lze očekávat v souvislosti se zjištěným počtem a povahou rodinných či jiných vazeb. Díky tomu je možné lépe porozumět samotné povaze tohoto údaje, neboť srovnání údajů z CIS a SLDB 2011 přibližuje některé důležité atributy rodin CTZ, které mohou údaje o rodinných či jiných vazbách indikovat. Lze tak více ozřejmit význam a kontext těchto jinak poměrně parciálních údajů a zvolit tomu odpovídající postup při další interpretaci údajů o rodinných či jiných vazbách evidovaných v CIS.

Ad 2) Přínosy SLDB 2011 ve vztahu k empirickému zjišťování poznatků o CTZ

Pro empirická šetření mezi CTZ je vyhodnocení údajů ze SLDB důležité především proto, že nabízí možnost srovnání charakteristik rodin CTZ dotázaných při empirickém šetření se základním souborem rodin CTZ.

Toto srovnání je užitečné především proto, že při výběru souboru dotazovaných rodin CTZ (např. do výzkumného panelu) je třeba nejprve zohlednit základní charakteristiky členů rodin cizinců, jakými jsou (1) státní příslušnost a (2) kraj, ve kterém rodina žije.

Charakteristiky, které lze vnímat jako specifické k tématu rodin¹² by bylo možné sledovat až jako další výběrové nebo třídící znaky při vyhledávání respondentů. Uplatnění dalších výběrových kritérií ale vede k zaměření výzkumu na specifické populace rodin cizinců a odklon od snahy popsat rodiny CTZ obecně. Stanovení třetího, případně dalších kvótních znaků velmi výrazně ztěžuje možnosti nalezení respondentů odpovídajících daným kvótám a zvyšuje nároky spojené s vyhledáním respondentů splňujícím všechny požadované charakteristiky nad hranici jeho realizovatelnosti.

Při výběrovém šetření tak není možné zajistit plnou kontrolu toho, aby byly v proporci odpovídající zastoupení v základním souboru rodin CTZ sledovány všechny charakteristiky, které mohou být z hlediska tématu rodin CTZ důležité. Charakteristiky, které jsou specifické k tématu rodin, není možné zohlednit při kvótním sběru dat také proto, že by kvóty byly stanoveny na základě již neaktuálních údajů ze SLDB 2011, případně že by (při využití údajů o státní příslušnosti a kraji z CIS) systém pro kvótní sběr nevycházel z jednoho, ale ze dvou datových zdrojů, které přitom obsahují jen velmi obtížně kombinovatelné údaje.

Údaje ze SLDB 2011 tak není ani možné a ani účelné¹³ zohlednit při samotném stanovení kvót. Jsou ale důležité pro vytvoření referenčního rámce pro interpretaci poznatků získaných z empirického šetření, kdy se míra zobecnění některých získaných poznatků může lišit podle toho, zda se rodiny CTZ ve zkoumaném vzorku oproti všem rodinám CTZ - v případě některé významné charakteristiky týkající se rodin - spíše shodují nebo spíše liší.

Další informace o rodinách CTZ lze získat sběrem nových dat s využitím **empirických šetření** zaměřených na tuto cílovou skupinu. V případě tohoto postupu je nezbytné, aby technika sběru dat umožnila zajistit, aby výběrový soubor odrážel nejdůležitější charakteristiky cizinců, respektive rodin cizinců (k souladu s těmito charakteristikami mohou přispět např. nastavení kvót při kvótním výběru, způsob vyhledání respondentů apod.). Výhodami empirických šetření jsou možnost získání informací, které se tématu cizinců a jejich rodin týkají velmi výrazně, možnost přesné specifikace zjišťovaných otázek a to, že zjišťované informace jsou získány přímo od imigrantů, kteří v ČR žijí se svými rodinami (tj. nejedná se o skupinu osob, u které se pouze předpokládá, že tvoří rodinu, protože u ní byly zaznamenány rodinné vazby nebo proto, že reprezentuje určitou skupinu domácností).

Východiskem pro koncipování empirických šetření jsou přitom jak údaje z CIS (případně aktuální publikované údaje ČSÚ o cizincích), tak údaje ze SLDB 2011. Zatímco údaje z CIS nebo údaje o cizincích zveřejňované ČSÚ s častější periodicitou je účelné využít pro popis základního souboru CTZ a jejich základních sociodemografic-

¹² Např. podíl neúplných rodin, věk rodičů, počet dětí, počet členů rodiny ekonomicky neaktivních, počet dalších členů rodiny, např. prarodičů, sourozenců rodičů apod.

¹³ Údaje o státní příslušnosti i kraji obsahuje již CIS, v CIS jsou přitom k dispozici aktuální údaje. Pro potřeby stanovení kvót lze využít také aktuální údaje o cizincích zveřejňované ČSÚ.

kých charakteristik a jako oporu pro stanovení kvót pro výběr respondentů,¹⁴ údaje ze SLDB 2011 by měly být východiskem při tvorbě výzkumného nástroje (aby bylo možné zajistit srovnatelnost zjišťovaných a již existujících dat, respektive, aby bylo možné existující data dále doplnit nebo rozšířit) a poskytovat referenční rámec pro rozbor získaných dat.

Vzhledem k popsaným charakteristikám hodnocených zdrojů dat je při tvorbě ISR účelné vzájemné **propojení jednotlivých vyhodnocených postupů**, kdy jsou k odlišnému účelu využity údaje z CIS, SLDB a údaje shromážděné v rámci empirických šetření mezi CTZ.

Údaje z CIS poskytují především tyto informace, respektive možnosti:

- základní údaje o počtu CTZ dle vybraných charakteristik,
- základní informace o rodinných či jiných vazbách u CTZ a
- možnost tvorby systému pro stanovení kvót a jejich konkrétní nastavení pro potřeby výběrových šetření.

Hlavní výhodou těchto údajů je možnost získání nejvíce aktuálních údajů a také možnost sledovat trendy vývoje za určité období. Jejich hlavní omezení spočívá v tom, že údaje relevantní k tématu rodin obsažené v CIS lze vnímat spíše jako indikativní.

Údaje ze SLDB zprostředkovávají podrobné informace o domácnostech s CTZ, a to včetně rodinných domácností tvořených jednou rodinou. Některé údaje z tohoto zdroje lze využít nejen při tvorbě ISR, ale také pro potřeby metodiky využívání poznatků o rodinách imigrantů. Hlavní omezení tohoto zdroje vyplývají z desetileté periodicity sběru dat a jejich malé aktuálnosti.

Výběrová šetření obecně umožňují získat konkrétní vybrané informace o rodinách cizinců, respektive ověřit informace získané jinými postupy u konkrétních dotazovaných rodin. Tímto postupem tak lze získat informace přímo se týkající rodin CTZ (oproti CIS), které zároveň mohou být aktuální (oproti SLDB). Nevýhodou tohoto postupu jsou omezená vypovídací hodnota (malý vzorek, v podstatě nemožnost realizace reprezentativního šetření mezi cizinci) a další finanční a časové nároky spojené se shromažďováním dat. Řešitelé v rámci jimi realizovaného empirického šetření ověřili kromě obecných možností využití tohoto postupu také konkrétní výzkumný design výběrového šetření, který lze k tomuto účelu využít.

Posledním identifikovaným a hodnoceným postupem byla **tvorba výzkumného panelu**. Cílem tohoto postupu je především zajistit srovnatelnost prováděných výběrových šetření a jejich kontinuitu. Tvorba výzkumného panelu by zlepšila využitelnost předchozího uvedeného postupu a zlepšila by se jeho vypovídací schopnost, která je oproti prvním dvěma postupům výrazně omezenější. Zároveň by panel vytvořil podmínky pro kontinuální zjišťování informací o rodinách CTZ (údaje z CIS sice kontinuálně sledovat lze, samy o sobě ale mají omezenou relevanci ke sledovanému tématu, v případě SLDB 2011 je limitujícím faktorem dlouhá periodičita shromažďování dat). Tento postup je spojen s dalšími časovými a finančními nároky i do budoucna,

¹⁴ Z důvodu ochrany osobních údajů ale není možné využití údajů z CIS ke zjištění přímých kontaktů na respondenty. Z tohoto důvodu nemohou být empirická šetření mezi CTZ založena na náhodném výběru dotazovaných ze všech v CIS evidovaných CTZ a je třeba využívat spíše metod kontaktování založených na kontaktech tazatelů nebo již dotázaných osob na další CTZ (snow-ball method).

zároveň ale tvorba výzkumného panelu představuje možnost, jak maximálně využít dříve realizované aktivity při zjišťování možností tvorby ISR a vytvoření předpokladů pro systematické sledování těchto dat. Tento postup nebyl při tvorbě metodiky realizován, byly ale předběžně posouzeny základní předpoklady pro jeho realizaci a jeho možné přínosy a omezení. Provedené vyhodnocení ukazuje, že volba tohoto postupu by možnosti tvorby ISR dále rozšířila, ale v současné situaci její uplatnění limituje malá poptávka po kontinuálním sledování informací o rodinách CTZ ze strany zadavatelů.

Všechny tři základní popsané postupy (tvorba výzkumného panelu je chápána jako rozšíření třetího popsaného postupu, ne jako specifický postup, který by byl alternativou ke třem výše uvedeným postupům) umožňují zachytit některé společné charakteristiky nebo struktury týkající se rodin CTZ.

Klíčovou otázkou je v tomto směru **povaha migračních trendů** z hlediska „rodinné orientace“ migrace, tj. otázky, zda se jedná spíše o migraci jednotlivců nebo osob, mezi kterými existuje pokrevní nebo jiná vzájemná vazba. Tuto otázku lze - byť na základě odlišných údajů - hodnotit s využitím údajů z CIS (údaje o rodinných či jiných vazbách) i údajů ze SLDB 2011 (srovnání údajů o počtu osob hospodařících samostatně, počtu domácností tvořených větším počtem společně hospodařících osob a počtu rodinných domácností tvořených jednou rodinou).

V tomto směru je odlišné empirické šetření v rodinách CTZ, které se již zaměřuje pouze na rodiny. Poznatky z empirického šetření u rodin CTZ ale lze porovnat s poznatkami o rodinných domácnostech tvořených jednou rodinou ze SLDB 2011. Na základě obou těchto datových zdrojů lze tedy blíže popsat charakteristiky a strukturu rodin CTZ.

Všechny tři popsané základní postupy získání dat tedy o rodinách cizinců vypovídají odlišným způsobem, navzájem se ale velmi dobře doplňují. Při jejich společném použití přirozeně nelze přímo předejít omezením, která jsou charakteristická pro určitý postup. Tím, že jsou informace obdobného charakteru získány různými postupy, se ale poněkud vyvažuje jednostranné zkeslení, které by bylo příznačné pro využití pouze některého z uvedených postupů (metoda triangulace poznatků). Poznatky získané jednotlivými postupy rozhodně nelze vnímat jako srovnatelné a u každého typu údaje je potřebné reflektovat jeho limity. Je ale zřejmé, že vzájemné porovnání jednotlivých skupin údajů (v případech, ve kterých je takové porovnání relevantní) umožňuje nahlédnout na sledované trendy a jevy z různých hledisek a získat tak ucelenější informaci o příslušném trendu nebo jevu.

Rozsah informací využívaných ke sledování informací o rodinách CTZ určuje přirozeně především konkrétní zájem zadavatelů, respektive míra podpory poskytnuté za účelem jejich sledování. V možnostech této metodiky proto není stanovit konkrétní údaje, které by měly být z jednotlivých zdrojů sledovány. Následující přehled vybraných klíčových údajů využitelných při tvorbě ISR tak představuje návrh datové základny využitelné pro potřeby ISR, který vyplynul z provedených rozborů.

Konkrétní podobu implementace tohoto návrhu ale určí teprve zájem zadavatelů. Lze proto předpokládat, že tento návrh bude patrně modifikován podle potřeb konkrétního zadání týkajícího se zjišťování informací o rodinách migrantů. V případě potřeby modifikace zde předloženého návrhu by měl být okruh dále sledovaných údajů zúžen nebo naopak rozšířen s využitím jednotlivých speciálních částí metodiky pro tvorbu ISR.

1. Údaje z CIS

Pro opakované, případně pravidelné zjišťování základních informací týkajících se tématu rodin CTZ lze využít zejména tyto údaje z CIS:

- a) relativní podíl CTZ podle pohlaví a věkových kategorií,
- b) celkový podíl osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu CTZ,
- c) podíl osob dle bodu b) dle typu pobytu,
- d) podíl osob dle bodu b) u tří nejčastějších skupin osob dle státní příslušnosti a u CTZ z dalších třetích zemí,
- e) podíl osob dle bodu b) podle kraje a
- f) celkový podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou dle typu této vazby na jednoho CTZ (s rozlišením na rodičovské, partnerské a sourozenecké vazby).

2. Údaje ze SLDB 2011

Pro získání podrobnějších informací o struktuře rodin, a tedy i referenčního rámce pro hodnocení dalších typů údajů je hlavním zdrojem dat SLDB 2011. Údaje z tohoto zdroje byly podrobně vyhodnoceny v rámci speciální části metodiky zaměřené na tento datový zdroj a jako referenční údaje lze pro potřeby tvorby ISR využít již provedené vyhodnocení těchto dat. Stěžejní jsou především tyto údaje:

- a) celkový počet hospodařících domácností s CTZ a počet jejich členů (celkový a počet CTZ),
- b) průměrný počet členů hospodařících domácností s CTZ a průměrný počet CTZ v jedné hospodařící domácnosti,
- c) podíl hospodařících domácností s CTZ podle občanství osoby v čele z jejich celkového počtu,
- d) podíl hospodařících domácností s CTZ podle toho, zda jejich členy jsou kromě CTZ také občané EU, EHP nebo ČR z jejich celkového počtu,
- e) podíl jednočlenných domácností a podíl rodin z celkového počtu hospodařících domácností,
- f) celkový počet rodin s CTZ a počet jejich členů (celkový a počet CTZ),
- g) podíl osob žijících v rodinách s CTZ podle jejich státní příslušnosti,
- h) podíl rodin podle státní příslušnosti osoby v čele,
- i) průměrný počet členů jedné rodiny a počet CTZ žijících v rodině,
- j) podíl rodin s CTZ podle toho, zda jejich členy jsou kromě CTZ také občané EU, EHP nebo ČR z jejich celkového počtu,
- k) podíl úplných a neúplných rodin,
- l) podíl rodin podle počtu jejich členů,
- m) podíl rodin s nezaopatřenými dětmi celkem a podle počtu dětí a věkové kategorie dítěte,
- n) počet nezaopatřených dětí celkem a podle věkových kategorií,
- o) podíl členů rodin, kteří jsou ekonomicky aktivní, ekonomicky neaktivní, zaměstnaní, s dětmi a nezaopatřenými dětmi, z celkového počtu členů rodin.

3. Údaje získané s využitím empirických šetření

Jak již bylo uvedeno výše, empirická šetření umožňují získat specifická data přímo o rodinách CTZ, od zástupců těchto rodin a v požadované struktuře. Výběrové šetření v rodinách CTZ tak umožňuje shromáždění údajů, které jsou k tématu rodin současně relevantní (více než údaje z CIS) a současně je lze sbírat opakovaně, respektive lze získat data aktuální v době realizace příslušného průzkumu (to je výhodou oproti údajům ze SLDB shromažďovaným s dlouhou periodicitou sběru). Jejich vypovídací hodnota je ale limitována velikostí a charakteristikami zkoumaného vzorku osob. Zároveň tento zdroj dat umožňuje analyzovat hlouběji strukturu rodin CTZ, ale není možné takto srovnávat CTZ žijící v rodinách s CTZ, kteří reprezentují jednočlenné domácnosti.

Empirické šetření realizované pro potřeby projektu *Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí* umožnilo zpřesnit informace o rodinách CTZ získané předchozími užitými postupy. Sledovalo ale také další cíle: ověření navrženého výzkumného designu a základního modelu pro kvótní sběr a zjištění ochoty respondentů zapojit se do dalších opakovaných šetření v případě tvorby výzkumného panelu.

Při následně realizovaných empirických výzkumech mezi rodinami CTZ tak již lze (a) shromažďovat poznatky s pomocí ověřených výzkumných nástrojů, navrženého postupu výběru respondentů, doporučených postupů třídění a rozboru dat a okruh dotázaných osob může být základem pro tvorbu výzkumného panelu.

Alternativně lze (b) zvážit modifikaci použitých postupů a jejich specifické zacílení na některá specifická témata týkající se rodin CTZ. Některé úpravy pilotovaných postupů (umožňující redukci okruhu zjišťovaných informací) mohou umožnit dotázání většího počtu rodin nebo osob a může se tak zvýšit výpovědní hodnota získaných dat (více viz také příslušná speciální část metodiky).

I při nemožnosti realizace dalších empirických šetření (založených na ověřených nebo na modifikovaných postupech sběru dat) ale získaná data nadále zprostředkovávají významné informace o rodinách CTZ. Jedná se ale o nereprezentativní data shromážděná od relativně malého počtu rodin CTZ a (na rozdíl od údajů ze SLDB) tak je nelze využít jako referenční údaje. I přesto ale již provedené empirické šetření zprostředkovává důležité poznatky o rodinách CTZ, které doposud nebyly od podobně koncipovaného vzorku respondentů získány a které značně zlepšují možnosti porozumění dalším údajům týkajícím se rodin CTZ.

I již získané poznatky tak mohou (c) zachytit nebo objasnit jevy a charakteristiky zaznamenané ve zkoumaném vzorku rodin CTZ, mohou být východiskem pro formulaci hypotéz nebo identifikaci stěžejních perspektiv pro interpretaci dat, lze je využít při komparativních srovnáních s poznatky získanými z jiných výzkumů apod. S ohledem na malou velikost a reprezentativnost zkoumaného vzorku získané poznatky není možné širěji zobecnit, lze je ale chápat jako specifickou kvantitativní sondu, která v některých ohledech dále dokresluje poznatky, které lze získat z jiných zdrojů.

Při všech třech popsaných postupech (tj. při realizaci empirických šetření založených na ověřených postupech, při modifikaci postupů pro sběr dat i při analytické reflexi poznatků, které již byly získány v již provedeném empirickém šetření a byly vyhodnoceny v příslušné specifické části metodiky) je možné využít především tyto konkrétní údaje o rodinách CTZ zjišťované v rámci provedeného empirického šetření:¹⁵

¹⁵ Seznam neobsahuje údaje o kraji, ve kterém rodina žije, a o státní příslušnosti členů rodiny. Tyto dvě charakteristiky byly při realizaci empirického šetření využity jako kvótní znaky a zastoupení rodin

a) údaje o rodinách CTZ:

- počet úplných a neúplných rodin,
- počet rodin podle počtu členů, počtu dětí a počtu nezaopatřených dětí,
- počet rozdělených rodin celkem a podle počtu členů rodin, respektive dětí žijících mimo ČR,
- počet rodin podle ekonomické aktivity členů rodiny,
- otázka/y týkající se možného budoucího získání povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny u dalších členů rodiny a
- informace o výši a struktuře příjmů celé rodiny (respektive části rodiny žijící v ČR);

b) údaje o osobách, které žijí v rodinách CTZ:

- typ a účel pobytu,
- věk a rodinný stav,
- dosažené vzdělání,
- ekonomická aktivita a postavení v zaměstnání,
- výše a struktura příjmů a
- jazykové znalosti.

tříděných podle těchto znaků ve zkoumaném vzorku bylo stanoveno dle podílu CTZ žijících v jednotlivých v krajích, respektive podle podílu CTZ dle státního občanství, z jejich celkového počtu.

4. Zdůvodnění novosti metodiky

Tématu integrace rodin doposud nebyla věnována odpovídající pozornost. Nároky spojené s integrací rodin cizinců se v mnoha ohledech výrazně liší od nároků na individuální integraci jednotlivců, protože velmi výrazně se mohou lišit situace, potřeby, nástroje podporující integraci atd. rodin cizinců (respektive cizinců pobývajících v ČR se svojí rodinou nebo její částí) a cizinců jednotlivců (respektive cizinců, kteří v ČR s dalšími členy své rodiny nežijí).

Z těchto důvodů se ukazuje jako potřebné sledovat a vyhodnocovat procesy migrace a integrace z perspektivy rodiny. Tato potřeba narůstá v souvislosti s aktuálními migračními trendy, kdy narostl počet a význam pobytů cizince v ČR za účelem sloučení rodiny, cizinci zakládají v ČR rodiny, rozhodují se žít se svou vlastní rodinou v ČR, zvou do ČR své manžely/manželky, děti, rodiče či příbuzné, stále častěji zde své děti vychovávají (může jít o děti narozené v zemi původu, ale i v ČR nebo dokonce v jiné zemi) apod.

Je také nutné vést v patrnosti, že v České republice dospívá stále více dětí cizinců, z nichž se velká část považuje za členy české společnosti. Tyto dospělé děti cizinců již sice mohou mít české občanství, nicméně to, že jejich rodina (rodiče nebo jiní příslušníci rodiny) je rodinou cizinců, může jejich životní situaci i nadále velmi výrazně ovlivňovat.

Jako stále významnější potřeba se tak ukazuje větší zaměření integračních programů na téma rodiny a rodinného života cizinců tak, aby bylo možné včas předejít případným sociálním konfliktům, které mohou mít příčinu například v nedostatečné předchozí integraci dětí cizinců. Zkušenosti ze zemí s delší migrační historií¹⁶ ukazují, že této problematice nelze pozornost věnovat až teprve tehdy, kdy ve společnosti vzniká napětí mezi dětmi cizinců a občany nebo již dokonce dochází i k sociálním konfliktům mezi oběma skupinami, ale že hostitelské země by měly integrační politiku této situaci přizpůsobovat již tehdy, kdy dochází k výše nastíněným trendům a zvyšuje se význam tématu migrace a integrace rodin cizinců pro společnost.

Předpokladem pro odpovídající reflexi rodinné perspektivy při tvorbě, monitorování a vyhodnocování státní integrační politiky jsou existence a odpovídající způsob využívání údajů a postupů používaných při jejich vyhodnocování. Takovéto údaje nicméně doposud sledovány nebyly a nebyla ani uceleně zhodnocena jejich využitelnost k tomuto účelu.

Tato metodika se proto soustředila právě na vyhodnocení stávajících údajů a jejich využitelnosti k popsanému účelu. Současně byly v rámci metodiky popsány a vyhodnoceny možnosti tvorby informačního systému, který by umožnil data o rodinách imigrantů shromažďovat a hodnotit.

Získání těchto poznatků představuje prvotní výchozí předpoklad, na základě něhož je možné navrhnout informační systém, který bude nejlépe odpovídat očekávaním a možnostem institucí, které plánují takto získaná data a poznatky využívat při tvorbě, hodnocení a implementaci opatření a politik v oblasti integrace cizinců z třetích zemí. Metodika proto přímo neukotvuje konkrétní podobu takto zaměřeného informačního systému, ale vytváří primární předpoklady pro jeho návrh tím, že shrnuje

¹⁶ Často jsou zmiňovány příklady velkých zemí (především Spojené království, Francie či Německo), trend se ale týká i dalších zemí, které mají bohatou tradici migrace a integrace cizinců (skandinávské země, Nizozemsko, Švýcarsko apod.).

a hodnotí nejvýznamnější charakteristiky jednotlivých sledovaných typů zdrojových dat, možnosti a nároky spojené s jejich využíváním, navrhuje nový způsob sběru dat o rodinách CTZ a vyhodnocuje možnosti tvorby výzkumného panelu rodin cizinců z třetích zemí.

Navržená metodika ISR podstatným způsobem rozšiřuje stávající výchozí předpoklady pro dostatečně podložené sledování informací o rodinách imigrantů a přináší stěžejní informace o možnostech získávání relevantních údajů a možných postupech tvorby informačního systému.

Jako hlavní přínosy metodiky lze vnímat následující skutečnosti:

- Jedná se o první systematicky zpracované zhodnocení možných postupů při sledování a vyhodnocování procesů migrace a integrace z rodinné perspektivy v ČR.
- Metodika představuje velmi rozsáhlé a ucelené zhodnocení této problematiky, při kterém byly využity odlišné přístupy k jejímu zkoumání.
- V metodice jsou detailně přiblíženy stěžejní dostupné datové zdroje a specifikovány možnosti jejich využívání. Sledované postupy jsou v metodice podrobně popsány a zhodnoceny (kromě této obecné části metodiky jsou součástí metodiky také tři specifické části metodiky) a jsou vzájemně srovnány jejich hlavní přínosy a omezení.
- Metodika shrnuje stěžejní východiska a popisuje významné postupy umožňující sledování a hodnocení některých důležitých charakteristik rodin CTZ a obecněji procesů migrace a integrace z rodinné perspektivy. Na obecnější východiska a postupy lze navázat při tvorbě metodik a postupů týkajících se sledování a hodnocení konkrétních jevů souvisejících s procesy migrace a integrace cizinců. Řešitelé se v tomto směru zaměřili na problematiku zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené s vývojem slučování rodin CTZ (více viz metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů).

5. Popis uplatnění metodiky (pro koho je určena a jakým způsobem bude uplatněna)

Metodika bude využita při tvorbě informačního systému o rodinách CTZ žijících na území Hlavního města Prahy na základě smlouvy uzavřené mezi řešiteli a Integračním centrem Praha, o.p.s. Postupy zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách imigrantů charakterizované v této metodice mohou být využity subjekty, které projeví zájem sledovat a hodnotit údaje o rodinách cizinců (instituce státní správy, instituce regionální a místní samosprávy, organizace poskytující služby cizincům nebo věnující se problematice integrace, sociálního začleňování apod., akademické či výzkumné instituce).

Jednotlivé charakterizované postupy předpokládají odlišné způsoby získávání údajů, jako jsou:

- podání žádosti o poskytnutí těchto údajů ředitelství služby cizinecké policie (údaje z CIS),
- nákup dat u ČSÚ (údaje ze SLDB 2011) nebo
- výzkumné techniky pro sběr dat (v případě nově shromažďovaných dat).

Při využívání kteréhokoli z výše popsaných postupů a datových zdrojů mohou subjekty, které budou tuto metodiku aplikovat, využívat řešiteli navržené a v této metodice popsané poznatky a doporučení týkající se

- výběru vhodných dat a vhodné podoby jejich dodání (CIS, pro případné dokreslení informací i SLDB 2011),
- stanovení parametrů specifikujících okruh nakupovaných dat a podobu jejich zpracování a dodání,
- okruhu témat, která jsou zjišťována prostřednictvím individuálních záznamových archů a rodinné karty,
- parametrů, které budou využity při kvótním výběru osob zařazených do empirických šetření založených na sběru nových dat, popřípadě
- rozšíření či modifikace stávajících datových zdrojů a jejich statistických výstupů za účelem obohacení stávajících informací a poznatků o rodinách CTZ, jejich migraci a integraci v ČR.

Poznatky získané při tvorbě této metodiky, respektive při jejím dalším používání lze také využít při tvorbě, monitorování a vyhodnocování centrální nebo regionálních integračních politik, a to nastavením jejich parametrů tak, aby v maximální míře odpovídaly potřebám a trendům v oblasti migrace a integrace rodin, které budou na příslušném území prostřednictvím této metodiky zjištěny.

Neméně významným přínosem této metodiky je také to, že díky ní bylo zjištěno množství významných poznatků, respektive byly navrženy, ověřeny a odborně ukotveny předpoklady pro jejich další zjišťování. To je nezbytným předpokladem pro tvorbu návazných specifických metodik, které umožní zohlednit rodinnou perspektivu také při hodnocení sociálních a ekonomických dopadů migrace a integrace rodin na fungování státu a umožní specifikovat odhad potenciálních nároků migrace rodin na sociální systémy.

Seznam použité literatury

BAREŠ, P., HORÁKOVÁ, M., SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., UHEREK, Z., BROUČEK, S., BERANSKÁ, V. 2014. *Metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-207-7

HORÁKOVÁ, M. 2014. *Výzkum rodin migrantů v ČR. Východiska a základní pojmy projektu Návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-208-4

HORÁKOVÁ, M., HEJNÁ, B., BAREŠ, P. 2006. *Protection and Support Measures for Third Country Nationals Street Children in the EU Member States. The Case of Prague. Final report*. Praha: VÚPSV.

ČSÚ. 2010. *Koncepce výběru a zpracování statistických údajů (2010)*. Praha. Dostupné online [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/\\$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc)

ČSÚ. 2013. *Cizinci v České republice (2013)*. Praha. ISBN 978-80-250-2439-3

CJD Eutin. 2008. *INTERFACE: Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin: CJD Eutin, The European Commission. dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/ul_929.pdf

UHEREK Z., VALÁŠKOVÁ N., KUŽEL S., DYMĚŠ P. 2003. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. Praha, Etnologický ústav AV ČR.

přehled datových zdrojů ČSÚ o cizincích dostupný na: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C2004A28EB/\\$File/prehled_web_aktualizace.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C2004A28EB/$File/prehled_web_aktualizace.pdf)

údaje z Cizineckého informačního systému (k 31.12.2011) poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie, skupinou analýzy rizik.

údaje o domácnostech cizinců z třetích zemí ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 poskytnuté ČSÚ.

Seznam publikací, které předcházely metodice

BAREŠ, P. 2008. Internal Family Relations. In: CJD Eutin. 2008. *INTERFACE: Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin. s. 63 - 85.

BAREŠ, P. 2008. Delineating the state of research into the family life of foreigners in the Czech Republic. In: *On some migration and development issues. Collection of papers presented at the conference "Migration and Development"*, s. 7-21. Ostrava: University of Ostrava.

HORÁKOVÁ, M. 2008. Discrimination. In: *INTERFACE - Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration*. Eutin: CJD Eutin, The European Commission, - s. 126-143.

HORÁKOVÁ, M. 2010. *Mezinárodní pracovní migrace v České republice v době pokračující hospodářské recese v roce 2010*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-093-6.

HORÁKOVÁ, M. 2012. *International Labour Migration in the Czech Republic. Bulletin No. 28*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-105-6.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2009. Integrační funkce rodiny v procesu migrace. Hlavní zjištění projektu Interface. In: *Fórum sociální politiky* (ročník 3), č. 5, s. 8-16. Praha: VÚPSV v.v.i. ISSN 1802-5854.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2009. Výzkum rodin imigrantů v členských zemích EU – metodologie a výsledky mezinárodního projektu Interface. In: Šucha, M., Charvát, M., Řehan, V. (Eds.), *Sborník příspěvků z VIII. česko-slovenské konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku - kvalitativní přístup pro praxi*, s. 315-323. Univerzita Palackého v Olomouci: Olomouc (2009).

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2010. Intercultural opening of the labour market and employment institutions in the Czech Republic. National Sub-System Final Report. In: *Moving Societies towards Integration*, s. 102-121. Eutin: CJD Eutin.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2011. Interkulturní otevřenost institucí trhu práce a zaměstnanosti v České republice. In: *Fórum sociální politiky*, 2011 (ročník 5), č. 4, s. 20-23. Praha: VÚPSV v.v.i. ISSN 1802-5854.

HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P. 2011. The Immigrant Family in the Integration Process. In: BERANSKÁ, V. UHEREK Z. (Eds.): *Migration, Diversity and Their Management*, s. 103-132. Praha: Institute of Ethnology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, v.v.i.

HORÁKOVÁ, M., HEJNÁ, B., BAREŠ, P. 2006. *Protection and Support Measures for Third Country Nationals Street Children in the EU Member States. The Case of Prague. Final report*. VÚPSV: Praha.

SCHEBELLE, D., HORÁKOVÁ, M. 2012. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-112-4.

SCHEBELLE, D., HORÁKOVÁ, M., BAREŠ, P., KUBÁT, J. 2013. *Kontinuální sledování bariér integrace cizinců z třetích zemí se zřetelem na činnost asistenčních služeb*. Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-146-9

UHEREK, Z. 2010. Migration in the Czech Republic: A Source of Social Diversity and Formation of New Social Networks in the Urban Environment. In: JANSSENS, M. et al. (eds.) *The Sustainability of Cultural Diversity. Nations, Cities and Organizations*. Cheltenham: Edward Elgar, ISBN 978-1-84980-289-5, s. 245–257.

UHEREK, Z., HORÁKOVÁ, M., POJAROVÁ, T. KORECKÁ, Z. 2008. Imigrace do České republiky a rodiny cizinců. In: UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných migračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. - ISBN 978-80-87112-12-0. - s. 85-117.

UHEREK, Z., BERANSKÁ, V., HONUSKOVÁ, V., JIRÁKOVÁ, A., ŠOLCOVÁ, L. 2012. *Analýza státního integračního programu pro azylanty*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., ISBN 978-80-87112-65-6.

UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T. a kol. 2008. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN: 978-80-87112-12-0. 259 s.

UHEREK, Z., VALÁŠKOVÁ, N., KUŽEL, S., DYMEŠ, P. 2003. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. 1. vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, ISBN 80-85010-45-3. 198 s.

**Speciální část metodiky pro zjišťování
a hodnocení informací
o rodinách cizinců z třetích zemí I.**

**Využitelnost údajů z cizineckého informačního systému
a navržený postup jejich hodnocení**

Pavel Bareš

Úvod

Tato speciální část metodiky se zaměřila na zhodnocení využitelnosti Cizineckého informačního systému (dále jen „CIS“) při zjišťování a hodnocení informací o rodinách cizinců z třetích zemí. Při rozboru a hodnocení využitelnosti tohoto datového zdroje byly realizovány tyto aktivity:

1. Byla zjištěna a popsána *relevance datového zdroje k tématu rodin CTZ*.
2. Byla vyhodnocena a charakterizována *organizace dat, relevance konkrétních údajů* a byly navrženy *metody jejich šetření*.
3. V návaznosti na předchozí kroky byla zhodnocena *využitelnost datového zdroje* pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí.
4. Bylo provedeno *podrobné vyhodnocení vybraných údajů*.

Text této speciální části metodiky je rozdělen do dvou oddílů, které mají odlišný obsah i účel (respektive předpokládané využití). **První oddíl speciální části metodiky** (A) je koncipován jako přehled nejdůležitějších informací o CIS a hodnocení jeho využitelnosti při zjišťování informací o rodinách CTZ.

Jeho účelem byla základní stručná charakteristika datového zdroje a možností jeho využití pro tvorbu informačního systému o rodinách CTZ. Oddíl byl zároveň podkladem pro srovnání všech v metodice pro tvorbu ISR hodnocených postupů a pro návrh doporučení (viz kapitola 3.7 obecné části metodiky). Na informace uvedené v tomto oddílu tak obecná část metodiky pro tvorbu ISR odkazuje především a při celkovém zhodnocení využitelnosti jednotlivých identifikovaných postupů v obecné části metodiky byl tento oddíl speciální části metodiky stěžejní.¹⁷ Z těchto důvodů je v této části metodiky zařazen jako první i přesto, že hodnocení využitelnosti následovalo až po vyhodnocení většiny souvislostí zařazených v následujícím oddílu.

Druhý oddíl (B) této části metodiky obsahuje podrobnou specifikaci návrhu postupu hodnocení údajů z CIS za účelem zjišťování informací o rodinách CTZ (tj. dílčí metodiku specificky navrženou pro rozbor údajů z tohoto zdroje). Za tímto účelem byly nejprve podrobněji specifikovány některé důležité charakteristiky hodnoceného datového zdroje (např. uspořádání dat v datovém souboru a implikace tohoto uspořádání pro možnosti využití CIS, relevance konkrétních údajů a možnosti jejich rozboru). Následně byla data z CIS vyhodnocena podle doporučeného postupu. V této kapitole druhého oddílu je tak současně přiblížen doporučený postup hodnocení dat a zároveň jsou v ní i prezentovány takto získané poznatky. Oddíl uzavírá závěrečné shrnutí získaných poznatků.

Účelem poznatků zahrnutých do druhého oddílu byla především specifikace a ověření navrženého postupu hodnocení údajů z CIS. Neméně důležitým záměrem ale byla i prezentace konkrétních zjištění, která z provedených rozborů vyplynula. Tato zjištění přitom byla zachycena nejen v podrobné struktuře (v kapitole, která je

¹⁷ Byl nicméně zařazen již pouze do této speciální části metodiky, neboť v kapitole 3.7 obecné části metodiky byly poznatky z tohoto oddílu zčásti opětovně shrnuty. Jejich zařazení do obecné části metodiky by také snížilo její přehlednost. Zároveň platí, že značná část těchto poznatků přímo vyplynula z šetření provedených v této speciální části metodiky a je tudíž vhodnější zařazení těchto poznatků do této části metodiky.

současně přehledem zjištění i specifikací doporučeného postupu hodnocení dat), ale byla následně shrnuta i ve zkrácené podobě.

A. Využitelnost údajů z CIS pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

1. Základní charakteristika datového zdroje a relevance k cílům projektu

Podle zákona o pobytu cizinců¹⁸ provozuje a spravuje **informační systémy o cizincích** Policie ČR.¹⁹ Okruh údajů evidovaných v těchto informačních systémech stanoví odstavce 1, 4 a 5 ustanovení § 158 tohoto zákona. Oprávnění vkládat údaje do informačních systémů o cizincích vymezených v odstavci 1 a odstavci 4 písm. c) tohoto zákona má také Ministerstvo vnitra (dále jen „MV ČR“). Další informační systémy o cizincích provozují Ministerstvo zahraničních věcí (dále jen „MZV ČR“) a MV ČR (ustanovení § 158a). V zákoně o pobytu cizinců je také vymezen okruh údajů, které Policii ČR, MV ČR a MZV ČR za tímto účelem poskytují další orgány státní správy (matriční úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí - § 158a a § 158b).

Okruh údajů sledovaných v těchto informačních systémech je velmi široký a tyto informační systémy představují **ústřední evidence o cizincích**. Zároveň se jedná o **ústřední evidence o cizincích z třetích zemí** (dále jen „CTZ“). Pro účely tohoto projektu je nejdůležitější a patrně také jediný využitelný informační systém **Cizinecký informační systém** (dále jen „CIS“).²⁰

Okruh subjektů oprávněných využívat data z informačních systémů o cizincích, stejně tak jako možnosti poskytnutí těchto údajů dalším subjektům, jsou upraveny v zákoně o pobytu cizinců²¹ a podléhají ochraně údajů podle zákona o ochraně osobních údajů.²² Z těchto důvodů **nemohou být dalším subjektům (včetně řešitele tohoto projektu) poskytnuty veškeré údaje vedené v CIS**. Dalším subjektům nemohou být poskytnuty údaje, které by umožňovaly identifikaci konkrétních osob (jména, adresy, identifikační údaje), lze je chápat jako zvláště citlivá osobní data nebo by nakládání s nimi vyžadovalo zvláštní pověření a/nebo specifický režim pro zacházení s nimi.

CIS obsahuje údaje o cizincích z třetích zemí i občanech zemí EU, EHP a Švýcarska. Občané zemí EU, EHP a Švýcarska ale nejsou povinni poskytovat orgánům státní správy informace o jejich pobytu v České republice. Z tohoto důvodu jsou údaje o těchto osobách vedené v CIS velmi neúplné a možnosti využití CIS pro zjištění informací o cizincích z těchto zemí jsou značně omezené. S ohledem na tyto skutečnosti a také vzhledem k zaměření projektu „*Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*“ se vyhodnocení údajů z tohoto datového zdroje a hodnocení dalších možností jeho využití zaměřilo již jen na údaje o CTZ.

¹⁸ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“).

¹⁹ Respektive ředitelství služby cizinecké policie a jeho detašovaná pracoviště (dle písmene c) ustanovení § 163 zákona o pobytu cizinců) a odbory cizinecké policie krajského ředitelství policie (dle odstavce b) ustanovení § 164), do jejichž působnosti v rámci Policie ČR spadá problematika pobytu cizinců na území ČR podle zákona o pobytu cizinců.

²⁰ Základní informace o CIS poskytují webové stránky Správa základních registrů, viz <http://www.szrcr.cz/registr-obyvatel/agendove-systemy>.

²¹ Viz ustanovení § 159 a 160 zákona o pobytu cizinců.

²² Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně dalších zákonů, ve znění poz. předpisů.

2. Zhodnocení využitelnosti datového zdroje pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

Z údajů shromážděných v Cizineckém informačním systému lze pro účely dalších šetření získat **pouze údaje, které neumožňují identifikaci konkrétních osob**. To okruh využitelných údajů i možnosti nakládání s nimi značně zužuje, i přesto ale CIS obsahuje údaje, které jsou z tohoto hlediska dosažitelné a z nichž alespoň některé jsou relevantní k tématu rodin CTZ.²³

S ohledem na ochranu osobních údajů je třeba vyloučit např. postup identifikace rodin založený na identifikaci domácností na základě shodných adresních bodů a následném rozlišení rodin a domácností na základě rodinných vazeb. I v případě možnosti získání těchto dat a jejich dalšího využití by reálnou využitelnost tohoto postupu značně ztěžovaly tyto další důležité okolnosti: (a) v rámci adresního bodu není možné rozlišovat bytové jednotky, (b) značné množství cizinců má pobyt hlášený na ubytovnách.

Z CIS je ale možné získat údaje, které s tématem rodiny nemají těsnější souvislost, ale jsou důležité pro základní popis CTZ a jejich rozlišení podle některých klíčových hledisek: věk, pohlaví, typ pobytu, státní příslušnost a místo pobytu (úroveň kraje, případně okresu).

Z CIS je dále možné získat také informaci o rodinném stavu CTZ. Tento údaj s tématem rodiny již souvisí více, ale o rodinném životě CTZ v ČR příliš mnoho nevyovídá (reflektuje jen formalizované soužití, údaje je také nutné hodnotit ve vazbě na údaje o věku, aby byl údaj sledován pouze u dospělých osob, údaj nijak nevyovídá o rodinné situaci CTZ, o členech rodiny nebo o faktické podobě rodiny v ČR).

Nejdůležitějšími údaji týkajícími se tématu rodin CTZ tak jsou **informace o rodinných či jiných vazbách CTZ k dalším cizincům**. Tyto údaje ale přímo o rodinách CTZ nevyovídají (ze získaných dat není možné identifikovat konkrétní rodiny) a ve vztahu k tomuto tématu je třeba chápat tyto údaje spíše jako indikativní. Tyto údaje mají také určitá **omezení, která snižují možnosti jejich využití při popisu rodin CTZ**.

Nejvýznamnějším limitem těchto dat je to, že v CIS jsou evidovány také rodinné či jiné **vazby k osobám, které se nenacházejí na území ČR**. Lze ale předpokládat, že větší část evidovaných vazeb jsou rodinné či jiné vazby k osobám pobývajícím v ČR.

Údaje v CIS také umožňují pouze provedení rozborů zaměřených na CTZ a s jejich využitím lze hodnotit pouze existenci a povahu rodinných či jiných vazeb u CTZ (o vazbách mezi CTZ a občany ČR CIS žádné informace neposkytuje, v širším pojetí ale lze jako rodiny imigrantů z třetích zemí chápat i rodiny, jejichž členem je alespoň jeden CTZ).

Možnosti využití údajů z CIS omezuje také **organizace dat**. Řešitelům byly poskytnuty tři samostatné datové soubory, které nebyly propojeny prostřednictvím společného identifikátoru. Poskytnutí propojených nebo jinak strukturovaných datových

²³ Všechny poznatky metodologického charakteru, které jsou zde uváděny v souvislosti s CTZ, lze samozřejmě rozšířit i na cizince obecněji, obecnější skupina cizinců ale nebyla v této metodice sledována. V textu jsou proto všechny poznatky tohoto typu uváděny pouze v souvislosti s CTZ.

souborů, případně dalších relevantních dat (např. adresní body) ale naráželo na omezení spojená s potřebou dodržet zásady ochrany osobních údajů, respektive povinností oprávněného subjektu poskytnout řešitelům pouze anonymizovaná data.

Součástí hodnocení využitelnosti údajů získaných z CIS ke zjišťování informací o rodinách CTZ bylo také **zhodnocení možnosti rozšíření dat evidovaných v CIS o identifikátor rodiny**. Vytvoření parametru, který by byl unikátní pro každou rodinnou jednotku a umožnil by označit všechny CTZ, kteří jsou jejími členy, vnímali řešitelé jako vhodný postup, který by při relativně malých nárocích umožnil z údajů z CIS získat mnohem více relevantních informací o rodinách, než jaké indikují v CIS evidované údaje o rodinných či jiných vazbách. Zároveň řešitelé předpokládali, že rozšíření okruhu evidovaných údajů o takovýto identifikátor by okruh informací shromažďovaných v CIS výrazněji nerozšířilo, jeho zavedení by bylo technicky relativně málo náročné a možnosti identifikace osob by vzhledem k automaticky generovanému číselnému kódu nezvyšovalo.

Řešitelé s tímto návrhem seznámili zodpovědné pracovníky oddělení analýzy rizik cizinecké policie a posléze Odboru azylové a migrační politiky MV ČR (dále jen „OAMP“) a požádali je o zaslání stanoviska k využitelnosti a předpokladům pro zavedení identifikátoru rodin. K vyjádření k této otázce byli kompetentní pracovníci OAMP. Oproti předpokladům řešitelům ale stanovisko získané od pracovníků OAMP ukázalo, že zavedení identifikátoru rodiny v CIS v současnosti brání výrazné překážky.

Předně by zavedení v CIS nově sledované položky předpokládalo změnu legislativy (rozšíření výčtu údajů, které jsou jako údaje evidované v informačních systémech o cizincích uvedeny v § 158 zákona o pobytu cizinců o uvedený parametr). Zavedení takovéto legislativní změny je ale dle vyjádření pracovníků OAMP jen velmi málo pravděpodobné. Navržený identifikátor by musel být dále zaveden také v souladu s legislativou zaměřenou na ochranu osobních údajů. Možnost zavedení této evidence naopak není limitována požadavky na harmonizaci s obdobnými evidencemi v dalších zemích EU, protože vedení evidencí a jejich položková skladba jsou plně v kompetenci členských zemí.

Pracovníci OAMP také vnímali stávající rozsah evidovaných údajů (tj. informací o rodinných či jiných vazbách) jako zcela postačující pro potřeby plnění činností MV ČR spojených s agendami, pro které je určující zákon o pobytu cizinců. Podle získaného vyjádření od pracovníků OAMP by také bylo zavedení identifikátoru rodin finančně velice nákladné, kdy dotázaní pracovníci předpokládali zásadnější úpravy softwaru, značné nároky na investice do hardwaru (úložní kapacity, přenosové soustavy), ale i výrazný nárůst administrativní zátěže. Minimálně poslední uvedené konstatování ale odráželo další pracovníky OAMP vyjádřené přesvědčení, totiž, že zavedení identifikátoru by bylo pro jejich činnost využitelné pouze v případě, že by údaj byl založen na prokazování rodinných vazeb (jako je tomu v případě žádosti o udělení pobytu za účelem sloučení rodiny).

Na základě uvedených poznatků lze konstatovat, že pro zavedení identifikátoru rodiny nejsou v současnosti dostatečné předpoklady a **nejvíce relevantním údajem v CIS týkajícím se rodin** nadále zůstává údaj o rodinných či jiných vazbách. Údaje o rodinných či jiných vazbách evidované v CIS tak (i přes výše popsaná omezení) vypovídají o některých velmi významných charakteristikách CTZ, které jsou relevantní ve vztahu k tématu rodin CTZ, a jejich vyhodnocení je proto nezbytným předpokladem pro ucelené zhodnocení existujících datových zdrojů týkajících se rodin imigrantů.

S pomocí těchto údajů lze provést některá základní srovnání (podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou z jejich celkového počtu, podíl partnerských, rodičovských a

sourozeneckých vazeb na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou) u různých skupin CTZ a tyto skupiny CTZ porovnat mezi sebou. Tyto poznatky mohou indikovat určité základní trendy, které je možné dále porovnat s poznatky získanými jinými postupy zjišťování informací o rodinách CTZ (rozbor údajů ze Sčítání lidu, domů a bytů, empirická šetření zaměřená na rodiny CTZ). Výhodou údajů z CIS je především to, že datový soubor zahrnuje všechny CTZ s evidovaným pobytem v ČR k určitému datu a že lze pracovat s aktuálními údaji.

CIS tak představuje velmi významný datový zdroj, který lze i přes některá omezení využít při zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách CTZ, respektive při některých dílčích aktivitách, které jsou s tím spojeny (základní popis údajů o CTZ, stanovení kritérií pro výběr vzorku u empirických šetření apod.).

Využití údajů z CIS je navíc velmi významné nejen při návrhu a tvorbě ISR, ale také při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené s budoucím slučováním rodin (k tomu více viz metodika využívání poznatků o rodinách imigrantů).

B. Bližší specifikace údajů z CIS a navržený postup jejich hodnocení

1. Organizace a okruh údajů a možnosti jejich rozboru

V CIS jsou data uspořádána tak, aby je oprávněné subjekty (především Policie ČR a Odbor azylové a migrační politiky MV ČR) mohly využívat v souladu s příslušným pověřením k nakládání s těmito daty při výkonu jim svěřené agendy. CIS je tak primárně koncipován jako databáze umožňující oprávněným orgánům státní správy vyhledávat informace (odpovídající příslušnému pověření) o konkrétních osobách, vůči kterým tyto či jiné orgány státní správy např. vedou správní či jiné řízení (trestní řízení, kontrolní činnost apod.). Data o cizincích proto nejsou v CIS shromážděna v jediném datovém souboru, ale jde o systém vzájemně propojených datových zdrojů.

Hromadné třídění dat o cizincích, respektive CTZ, tvorba přehledových informací nebo statistik tedy nejsou hlavním cílem CIS a lze je získat pouze jako sekundární výstupy. Data proto nejsou v CIS uspořádána primárně tak, aby umožnila tvorbu agregovaných výstupů o cizincích, ale s cílem umožnit zjišťování informací o jednotlivých případech. Specifické dílčí výstupy definované podle vybraných vstupních parametrů lze ale vytvářet s pomocí aplikace, která s těmito daty pracuje (je proveden export dat z CIS do samostatného datového souboru²⁴). Tato sekundární data z CIS již mohou být poskytnuta dalším subjektům a lze je využít při hromadných tříděních údajů o cizincích a tvorbě přehledových a statistických výstupů.

Řešitelům proto nemohla být poskytnuta úplná datová struktura CIS (důvodem byla kromě popsání způsobu uspořádání dat také nemožnost poskytnutí některých evidovaných údajů třetím subjektům). Datové soubory poskytnuté řešitelům skupinou analýzy rizik ředitelství služby cizinecké policie (dále jen „skupina analýzy rizik“) byly z CIS získány (exportovány) na základě požadavků řešitele (nejrelevantnější údaje z hlediska účelu projektu „Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí“) a jednalo se pouze o údaje, které současně vyhovovaly nárokům na ochranu osobních údajů, respektive tyto požadavky nebránily v získání relevantních dat.

Při stanovení a výběru relevantních a současně dosažitelných údajů, o jejichž poskytnutí bylo možno požádat, vycházel řešitel z ustanovení § 158 zákona o pobytu cizinců a konzultací s pracovníky příslušné skupiny ředitelství služby cizinecké policie. Z uvedeného ustanovení § 158 zákona o pobytu cizinců vyplývá (viz příloha 3), že v informačních systémech o cizincích je sledováno velmi široké spektrum údajů, které by na straně jedné byly velmi dobře využitelné při rozboru struktury rodin CTZ, ale na druhé straně jsou jednoznačným identifikačním údajem konkrétní osoby.²⁵ Právě druhá uvedená skutečnost původně poměrně široký okruh využitelných údajů velmi výrazně zúžila.²⁶

²⁴ Získaná data jsou platná k datu jejich exportu.

²⁵ Např. podle písmene o) odstavce 9 „jméno, popřípadě jména, příjmení, státní občanství, popřípadě státní příslušnost manžela nebo partnera“ nebo podle písmene p) téhož odstavce „jméno, popřípadě jména, příjmení, státní občanství, popřípadě státní příslušnost dítěte, pokud je cizincem“ atd.

²⁶ V důsledku toho lze využitelnost CIS při zjišťování informací o rodinách CTZ hodnotit pouze podle některých v CIS obsažených údajů týkajících se této otázky. I tak je ale možné otázku celkové využitelnosti CIS k uvedenému účelu ztotožnit s otázkou, nakolik využitelné jsou právě ty údaje, které

Data o CTZ byla řešitelům poskytnuta ve třech samostatných datových souborech, které umožňovaly vyhodnocení tří odlišných skupin údajů:

1. vybraných charakteristik všech CTZ
2. vybraných charakteristik CTZ s rodinnou či jinou vazbou a
3. evidenci a podrobnější informace o jednotlivých evidovaných rodinných či jiných²⁷ vazbách mezi dvěma CTZ (umožňuje rozlišit partnerské, rodičovské,²⁸ sourozenecké a další typy vztahů mezi CTZ).

V případě prvních dvou datových souborů bylo možné podrobněji sledovat tyto vybrané charakteristiky CTZ:

1. rodinný stav,
2. typ pobytu,
3. státní příslušnost,
4. okres, ve kterém se nachází místo pobytu CTZ (zprostředkovaně také údaj o kraji),
5. věk a
6. pohlaví.

Třetí soubor obsahoval informace o rodinných či jiných vazbách vedených u CTZ. Jednotlivé záznamy v tomto datovém souboru reprezentovaly zjištěné vazby mezi osobami, přičemž u každé vazby byly evidovány charakteristiky osoby s rodinnou či jinou vazbou (shodné charakteristiky jako výše) a tyto tři další parametry samotné vazby mezi osobami:

jsou současně ke sledované problematice relevantní a současně není jejich sledování v rozporu s požadavkem na ochranu osobních údajů (jednak data, která identifikační či citlivé osobní údaje neobsahují, a jednak data, která byla anonymizována, tj. možnost identifikace byla u těchto údajů záměrně znemožněna, aniž by se přitom ztratila výpovědní hodnota údaje). Data evidovaná v CIS, jejichž povaha vylučuje nebo zásadně omezuje možnosti jejich sledování (kdy i subjekty oprávněné nakládat právě s těmito daty musejí s těmito daty nakládat pouze v mezích zákona a v souladu s jejich oprávněním či pověřením) lze z podstaty věci považovat ke sledovanému účelu za nevyužitelná a CIS v tomto směru není využitelný, ačkoliv jsou v něm tato data evidována.

²⁷ Kromě příbuzenských vztahů jsou v CIS evidovány také vztahy svěřené, opatrované nebo zastupované osoby k zákonnému zástupci a blíže nespecifikované nepřibuzenské vztahy.

²⁸ Z možných vymezení rodičovského vztahu je v CIS používáno vymezení tohoto vztahu jako vazby dítěte k jeho rodičům nebo rodičům manžela. Toto pojetí rodičovského vztahu neumožňuje detailněji mapovat reprodukční strategie dospělých migrujících osob (tj. zjistit, kolik CTZ v různých věkových kategoriích má vlastní děti nebo partnera s dětmi), zprostředkovává však informace o CTZ, kteří jsou potomky migrujících osob. Umožňuje tak zaměřit se při zjišťování informací o CTZ na druhou, popřípadě další generaci osob v rodinách s migrační historií (CTZ nicméně nereprezentují další generaci nebo generace migrantů úplně, protože nezahrnují osoby, které jsou potomky migrantů, ale mají české státní občanství). Zvolené vymezení kategorie „rodičovský vztah“ tak má bezpochyby určitá omezení. I tak ale tento údaj zprostředkovává důležité informace o rodinných vazbách CTZ. Zvolené vymezení je přitom bezpochyby vhodnější než pojetí „rodičovského vztahu“, které by mohlo zohledňovat obě uvedené alternativy. Takové pojetí by patrně vedlo ke značným nejasnostem a bylo by velmi obtížné interpretovatelné. Obdobným způsobem jako „rodičovský vztah“ (tj. jako vztah pravnoučete k prarodiči, opatrovaného k opatrovníkovi atd.) byly vymezeny i kategorie „prarodičovský vztah“, „pěstounství“, „opatrovnictví“ a „zastupování“, které ale nejsou v tomto zhodnocení rozebírány z důvodu malého počtu případů. Výhodou zvoleného pojetí „rodičovského vztahu“ je tak i srovnatelný způsob vymezení jako u těchto dalších vztahů, u kterých se zvolený přístup ukazuje jako vhodnější.

1. typ vztahu mezi osobami, mezi nimiž byla vazba zjištěna,²⁹
2. role, jakou v tomto vztahu má dotyčná osoba (role v rodině), a
3. role, jakou v tomto vztahu má CTZ, ke kterému má dotyčná osoba vazbu (vztažená osoba).³⁰

Všechny datové soubory byly řešiteli poskytnuty v podobě, která neumožňovala identifikaci konkrétních osob. Uvedené datové soubory nebyly navzájem propojeny žádným společným identifikátorem a na základě získaných dat tak nebylo možné identifikovat ani konkrétní rodiny. Informace o rodinných či jiných vazbách evidovaných u CTZ ale i přesto byly důležitým indikátorem, který zprostředkoval informace relevantní k tématu rodin cizinců. Získaná data tak umožňovala nejen zaznamenání podílu rodinných či jiných vazeb u cizinců, ale i jejich bližší charakteristiku.

Významným omezením těchto údajů je nicméně skutečnost, že v CIS mohou být evidovány nejen rodinné či jiné vazby CTZ pobývajících v ČR k cizincům³¹, kteří aktuálně pobývají v ČR, ale součástí evidence jsou i jejich vazby k cizincům pobývajícím mimo ČR.

Evidované rodinné či jiné vazby tak nevypovídají výhradně o vazbách, které má CTZ v České republice, a nemohou tak indikovat podobu rodinného či jiného soužití/spolužití cizince v ČR. Údaje o vazbách evidované v CIS ale ani nepopisují veškeré rodinné či jiné vazby CTZ k dalším osobám (a neposkytují tak tedy ani bližší charakteristiku „původní“ rodinné jednotky CTZ nebo formy jeho spolužití v zemi původu), protože evidence vazeb vůči osobám žijícím v jiných zemích jsou zaznamenávány spíše okrajově a také relativně nahodile a v CIS jsou evidovány jen z menší části. Zároveň je také zřejmé, že jako cizinci s evidovanou rodinnou či jinou vazbou mohou být vedeni i CTZ, kteří nemají v ČR aktuálně žádné členy rodiny nebo příbuzné.

Celkový počet vazeb CTZ k osobám, které nepobývají v ČR, případně jejich podíl z celkového počtu evidovaných vazeb, ale není možné zjistit. Lze pouze předpokládat, že většina vazeb evidovaných v CIS se pravděpodobně týká vztahu mezi dvěma osobami, které obě pobývají v ČR, a že u převážné části osob, které jsou CTZ s rodinnou či jinou vazbou, je nejméně jedna evidovaná vazba vazbou k další osobě pobývajícím na území ČR. Při provedeném vyhodnocení proto nebyly na základě dat z CIS formulovány závěry přímo se týkající rodin CTZ. I přes popsané omezení ale údaje o rodinných či jiných vazbách u CTZ patrně indikují především vazby k osobám pobývajícím v ČR.

Údaje v jednotlivých datových souborech nebyly hodnoceny jen odděleně, ale mezi sebou byly srovnávány odpovídající údaje evidované v jednotlivých datových souborech. V tomto směru bylo limitujícím faktorem, že mezi datovými soubory

²⁹ Více o této a dvou následujících kategoriích viz dále.

³⁰ K jedné roli byl přiřazen většinou pouze jeden typ vztahu a pouze jedna vztažená osoba a i tam, kde existovalo více různých možností, se jednalo spíše o zachycení dalších podrobností o téže otázce - pohlaví rodičovské osoby apod. Z těchto důvodů lze analýzou kterékoli ze tří existujících kategorií dospět ke shodným základním poznatkům (základním z hlediska otázky, zda se jedná o vztah mezi sourozenci, dítětem a rodičem atd.). U druhého a třetího údaje jsou dále zjišťovány i další zpřesňující údaje, které se přirozeně u každého z těchto dvou údajů liší (v prvním případě např. informace o pohlaví osoby, u níž je zjišťována role v rodině, ve druhém informace o pohlaví vztažené osoby apod.).

³¹ Vazby k občanům ČR nejsou k danému tématu relevantní. V CIS ale mohou být evidovány jak o vazby CTZ k dalším CTZ, tak i vazby CTZ k občanům EU, EHP a Švýcarska. Tyto dvě skupiny vazeb nebyly v datovém souboru rozlišeny, což lze chápat jako další omezení vyhodnocených dat, kdy by patrně bylo vhodnější sledovat pouze vazby CTZ k dalším CTZ.

neexistovalo propojení a mohlo proto být provedeno pouze orientační srovnání podílů mezi hodnotami odpovídajících proměnných. Při tomto srovnání ale již nebylo možné zjistit, zda se prezentované charakteristiky objevují společně (tj. zda se jich kumuluje více u určitých CTZ a o jaké skupiny CTZ se jedná), nebo zda se zjištěné charakteristiky týkají pokaždé jiných CTZ (na zjednodušeném příkladu lze tuto otázku ilustrovat tak, že se dvě určité charakteristiky týkají buďto téže osoby a jiné osoby se netýká ani jedna z nich, nebo se naopak každé z těchto osob týká jedna charakteristika).

2. Rodinné či jiné vazby CTZ dle údajů CIS / doporučený postup hodnocení údajů

Z celkového počtu 284 408 cizinců z třetích zemí pobývajících na území ČR k 31.12.2011 mělo trvalý pobyt 138 056 (tj. 48,5 %). Povolení k dlouhodobému pobytu nebo vízum nad 90 dnů mělo 146 352 (51,5 %) cizinců z třetích zemí.

Rodinná či jiná vazba na minimálně jednoho dalšího cizince z třetí země pobývajících na území byla zjištěna u 138 056 osob, tj. u 49 % z celkového počtu CTZ. V případě osob s trvalým pobytem byla taková vazba zaznamenána u 88 279 osob, tj. u 64 % z celkového počtu CTZ s trvalým pobytem. Počet cizinců z třetích zemí s povolením k dlouhodobému pobytu nebo vízem nad 90 dnů s rodinou či jinou vazbou na další CTZ činil 50 217, tj. 34 % z jejich celkového počtu.

Ze srovnání procentuálního zastoupení osob s rodinnou či jinou vazbou je patrné, že podíl osob s těmito vazbami je do značné míry určován typem pobytu, kdy patrně nejvíce souvisí především s délkou pobytu CTZ v zemi a „stabilitou“ jeho pobytového režimu.

Tabulka č. 1 **Počet CTZ celkem a CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle typu pobytu**

typ pobytu	CTZ celkem	z toho s vazbou na jiné CTZ	
		abs.	v % z CTZ celkem
povolení k dlouhodobému pobytu nebo vízum nad 90 dnů	146 352	50 217	34
trvalý pobyt	138 056	88 279	64
celkem	284 408	138 496	49

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, výpočet VÚPSV M. Horáková, P. Bareš.

Největší počet cizinců z třetích zemí měl státní příslušnost těchto zemí: Ukrajina (119 025), Vietnam (58 265) a Rusko (32 708). Dalšími početnějšími skupinami CTZ byly osoby se státní příslušností Moldavska, Spojených států, Číny a Mongolska.

U těchto skupin CTZ se podíl osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu zástupců příslušné skupiny osob výrazněji nelišil. Ze tří nejpočetnějších skupin CTZ podle státní příslušnosti byl tento podíl nejvyšší u CTZ se státní příslušností Ruska (54 %) a nejnižší u CTZ se státní příslušností Ukrajiny (44 %). Podíl osob s vazbou na jiné CTZ pobývajících na území ČR byl sledován také u dalších dvanácti skupin CTZ vymezených jejich státní příslušností (jednalo se o dvanáct skupin CTZ, které reprezentovalo více než 1000 osob). Z tohoto srovnání vyplynulo, že nejvyšší podíl osob

s rodinnou či jinou vazbou lze zaznamenat u CTZ se státní příslušností Korejské republiky (76 %), Japonska (72 %), Srbska a Černé Hory³² (64 %) a Arménie (63 %). Mezi celkem 19 srovnávanými skupinami CTZ byl uvedený podíl nejnižší mezi CTZ se státní příslušností Uzbekistánu (21 %), Kazachstánu (40 %) a Turecka (42 %). Podíl osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu CTZ se výrazněji neliší od podílu těchto osob zjištěného u třech nejčetnějších skupin CTZ. U některých méně často zastoupených skupin CTZ se nicméně tento podíl liší výrazněji.

U většiny z devatenácti nejpočetněji zastoupených skupin CTZ byl podíl osob s rodinnými či jinými vazbami k dalším CTZ z celkového počtu těchto CTZ pobývajících srovnatelný. Nicméně zároveň byly u některých skupin CTZ zjištěny poměrně výrazné rozdíly oproti obvykle zjištěným hodnotám. Ty lze spojovat ponejvíce s migrační historií a migračními trendy z příslušných zemí a existencí řady kulturních, sociálních a ekonomických determinant, které mohou tento jev ovlivňovat.

Tabulka č. 2 **Počet CTZ celkem a CTZ s rodinou či jinou vazbou podle státní příslušnosti u skupin CTZ nad 1 000 osob**

státní příslušnost	počet CTZ			
	celkem		z toho s vazbou na jiné CTZ	
	abs.	% z celkového součtu	abs.	v % z CTZ celkem
Ukrajina	119 025	42	52 441	44
Vietnam	58 265	21	29 795	51
Rusko	32 708	12	17 550	54
Moldavsko	7 608	3	3 503	46
Spojené státy	7 318	3	3 285	45
Čína	5 587	2	2 972	53
Mongolsko	5 386	2	2 991	56
Kazachstán	4 723	2	1 887	40
Bělorusko	4 498	2	2 374	53
Srbsko a Černá Hora*	3 902	1	2 495	64
Chorvatsko	2 488	1	1 435	58
Bosna a Hercegovina	2 203	1	1 029	47
Arménie	2 089	1	1 312	63
Makedonie	1 879	1	999	53
Uzbekistán	1 836	1	386	21
Turecko	1 504	1	634	42
Japonsko	1 488	1	1 064	72
Korejská republika	1 324	1	1 001	76
Indie	1 193	0	590	49
ostatní (včetně osob bez státní příslušnosti, uprchlíků a osob bez zjištěné státní příslušnosti)	19 384	6,8	10 753	55
celkem	284 408	100	138 496	49

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, výpočet VÚPSV, M. Horáková, P. Bareš.

*Poznámka: Srbsko a Černá Hora zahrnuje rovněž bývalou Svazovou republiku Jugoslávie, která zanikla v roce 2006 rozpadem na Srbsko a Černou Horu.

³² Včetně státní příslušnosti Svazové republiky Jugoslávie.

Dvě pětiny z celkového počtu CTZ žily v Hlavním městě Praha (118 557, tj. 42 % z jejich celkového počtu v ČR), Středočeském (35 776, 13 %), Jihomoravském (23 957, 8 %) a Ústeckém kraji (19 699, 7 %). Nejvyšší podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou byl zjištěn ve Zlínském kraji (65 %), nejnižší v Pardubickém kraji (43 %). S výjimkou Zlínského kraje však bylo možné sledovaný podíl považovat ve všech krajích za v zásadě srovnatelný.

Tabulka č. 3 **Počet CTZ celkem a CTZ s rodinou či jinou vazbou podle kraje**

státní příslušnost	počet CTZ			
	celkem		z toho s vazbou na jiné CTZ	
	abs.	% z celkového součtu	abs.	% z CTZ celkem
Hlavní město Praha	118 557	42	53 680	45
Jihočeský	9 186	3	5 115	56
Jihomoravský	23 957	8	11 128	46
Karlovarský	14 755	5	8 261	56
Královéhradecký	8 642	3	4 361	50
Liberecký	10 327	4	5 103	49
Moravskoslezský	9 099	3	4 602	51
Olomoucký	5 235	2	2 955	56
Pardubický	6 666	2	2 839	43
Plzeňský	13 725	5	7 819	57
Středočeský	35 776	13	16 402	46
Ústecký	19 699	7	11 163	57
Vysočina	5 308	2	2 774	52
Zlínský	3 476	1	2 260	65
ČR celkem	284 408	100	138 462	49

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Zatímco ze srovnání podílu CTZ s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu CTZ v jednotlivých krajích nevyplynuly výraznější rozdíly, mezi různými okresy³³ byla v tomto ohledu situace odlišná. Nepříliš výrazné rozdíly mezi kraji tak byly spíše důsledkem zprůměrování hodnot z jednotlivých okresů nacházejících se na území kraje. Mezi různými okresy téhož kraje však mohly v tomto směru existovat, a také v řadě případů existovaly, významné odlišnosti.

Nejvyšší podíl osob s vazbou na další CTZ byl zjištěn v okrese Uherské Hradiště (88 %), nejnižší podíl byl naopak zaznamenán v okrese Mělník (33 %). Podíl CTZ s vazbou na jiné CTZ pobývajících na území ČR se tak v těchto dvou okresech lišil o více než 50 %. Nicméně ze srovnání podílů zjištěných ve všech okresech vyplynulo, že u celkem 50 z 87 sledovaných územních jednotek se podíl CTZ s vazbou na jiné CTZ pobývajících na území ČR pohyboval v intervalu 42-56 % a u 72 sledovaných jednotek v intervalu 42-63 %.

³³ Kromě okresů byly sledovány také správní obvody Hlavního města Praha, přičemž rozlišováno bylo deset těchto správních obvodů a samostatná kategorie používaná v případech, kdy nebyl správní obvod, ve kterém CTZ pobýval, zjištěn. V případě Hlavního města Praha se nejedná o okresy a přesnější by proto bylo používat spojení „okresy nebo správní obvody HMP“. V textu je nicméně u většiny popisovaných poznatků používáno souhrnné označení „okresy“ pro všechny sledované jednotky, a to vzhledem ke snaze o zpřehlednění textu a usnadnění orientace.

V rámci jednotlivých krajů se situace nejvíce lišila mezi okresy Královéhradeckého a Zlínského kraje (v obou případech se nejnižší a nejvyšší zjištěná hodnota lišily o téměř 33 %). V prvním případě byl nejvyšší podíl CTZ s rodinnými či jinými vazbami nejvyšší v okrese Rychnov nad Kněžnou (73 %) a nejnižší v okresech Hradec Králové a Jičín (40 %), ve druhém uvedeném případě byl tento podíl nejvyšší v okrese Uherské Hradiště (88 %) a nejnižší v okrese Zlín (56 %).

Výrazné rozdíly byly zaznamenány také mezi okresy v Jihomoravském kraji (nejvyšší podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou byl v okrese Hodonín a činil 71 %, nejnižší byl v okrese Brno-město a činil 42 %) a v Pardubickém kraji (nejvyšší podíl v okrese Ústí nad Orlicí - 62 %; nejnižší v okrese Pardubice - 35 %).

Nejméně výrazné rozdíly byly zjištěny mezi okresy Karlovarského kraje (7 %), kraje Vysočina (9 %), Moravskoslezského kraje, Plzeňského kraje a mezi správními obvody Hlavního města Prahy (ve všech těchto případech byl rozdíl mezi nejnižší a nejvyšším zjištěným údajem 13 %).

Údaje o okresech s nejvyšším a nejnižším podílem CTZ s rodinnou či jinou vazbou v jednotlivých krajích shrnuje následující tabulka. Podíly za všechny okresy a správní obvody Hlavního města Praha jsou uvedeny v příloze 1.

Tabulka č. 4 Okresy s nejvyšším a nejnižším podílem CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle kraje

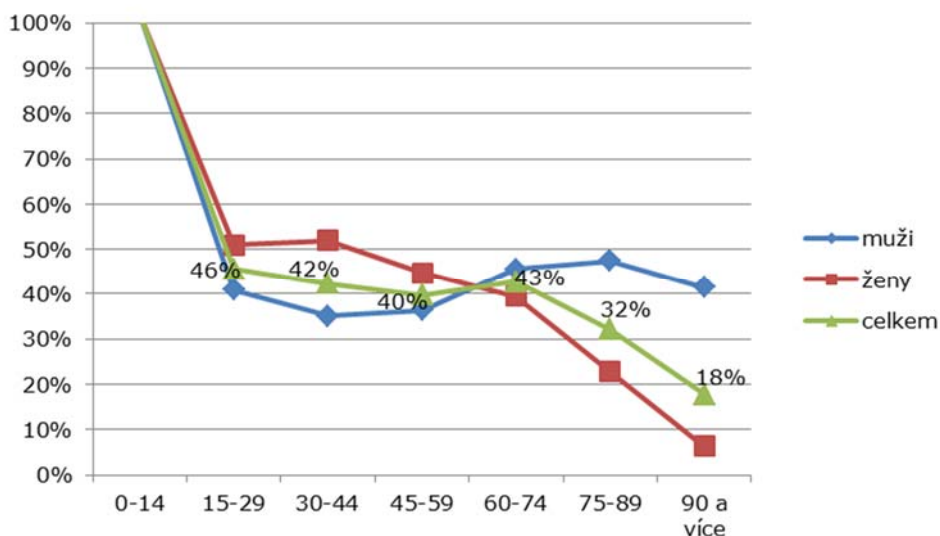
kraj	podíl CTZ s vazbou v %	okres s nejnižším podílem CTZ s vazbou (v závorce % podíl)	okres s nejvyšším podílem CTZ s vazbou (v závorce % podíl)	rozdíl mezi minimální a maximální hodnotou (zaokrouhlená hodnota)
Hlavní město Praha	45	Praha 3 (37)	Praha 4 (50)	13
Jihočeský	56	Strakonice (46)	Jindřichův Hradec (72)	25
Jihomoravský	46	Brno-město (42)	Hodonín (71)	29
Karlovarský	56	Cheb (54)	Sokolov (61)	7
Královéhradecký	50	Hradec Králové, Jičín (40)	Rychnov nad Kněžnou (73)	33
Liberecký	49	Liberec (42)	Jablonec nad Nisou (61)	19
Moravskoslezský	51	Ostrava-město (48)	Bruntál (61)	13
Olomoucký	56	Olomouc (49)	Přerov (67)	18
Pardubický	43	Pardubice (35)	Ústí Nad Orlicí (62)	28
Plzeňský	57	Klatovy (51)	Domažlice (64)	13
Středočeský	46	Mělník (33)	Praha-západ (56)	23
Ústecký	57	Litoměřice (45)	Ústí nad Labem (66)	21
Vysočina	52	Pelhřimov (47)	Havlíčkův Brod, Třebíč (57)	9
Zlínský	65	Zlín (56)	Uherské Hradiště (88)	33
celá ČR	49	Mělník (33)	Uherské Hradiště (88)	55

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Podíl osob s rodinnou či jinou vazbou byl vyšší u žen (55 % z celkového počtu žen-cizinek) než u mužů (44 %). Rodinnou či jinou vazbu měly všechny děti-cizinci mladší 15 let. U osob ve věku 15-74 let se tento podíl pohyboval mezi 40 a 46 %. Ve věkové kategorii 75-89 byl tento podíl 32 % a ve věkové kategorii 90 a více let 18 %.

Zatímco u žen bylo možné pozorovat v obou nejstarších věkových kategoriích výrazné snížení podílu osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu osob v příslušné kategorii (23 % u kategorie 75-89 osob, 6 % u osob od 90 let věku), u mužů byl tento podíl srovnatelný jako u nižších věkových kategorií (v prvním případě 47 %, ve druhém 42 %).

Graf č. 1 **Podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle věku a pohlaví**

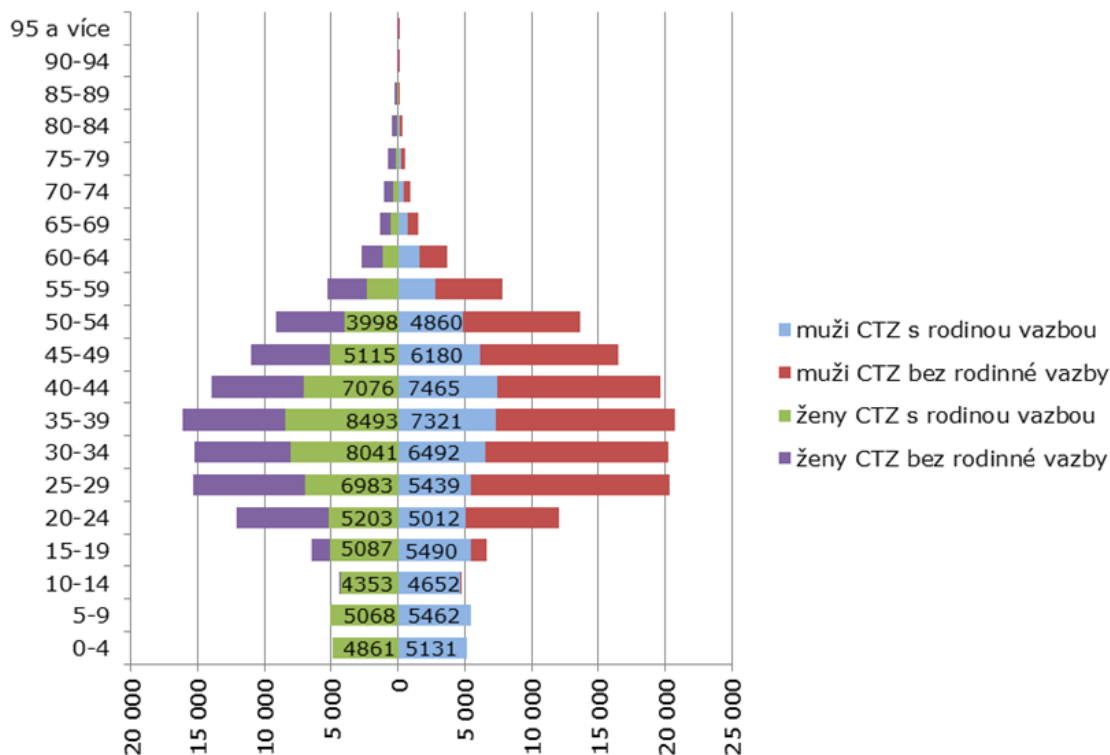

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Celkový počet žen-cizinek s rodinnou či jinou vazbou byl nejvyšší ve věkových kategoriích 35-39 let (8 493 osob) a 30-34 let (8 041 osob). V případě ostatních věkových kategorií se u žen do 54 let počet osob pohyboval zhruba v rozmezí 4 000-7 000 osob a celkový počet žen cizinek s rodinnou či jinou vazbou výrazně klesal od 55 let věku.

Celkový počet mužů-cizinců s rodinnou či jinou vazbou byl nejvyšší ve věkových kategoriích 40-44 let (7 465 osob) a 35-39 let (7 321 osob). V případě ostatních věkových kategorií se u mužů do 54 let počet osob pohyboval v rozmezí 4 500-6 500 osob a podobně jako u žen celkový počet mužů cizinců s rodinnou či jinou vazbou výrazně klesal od 55 let věku.

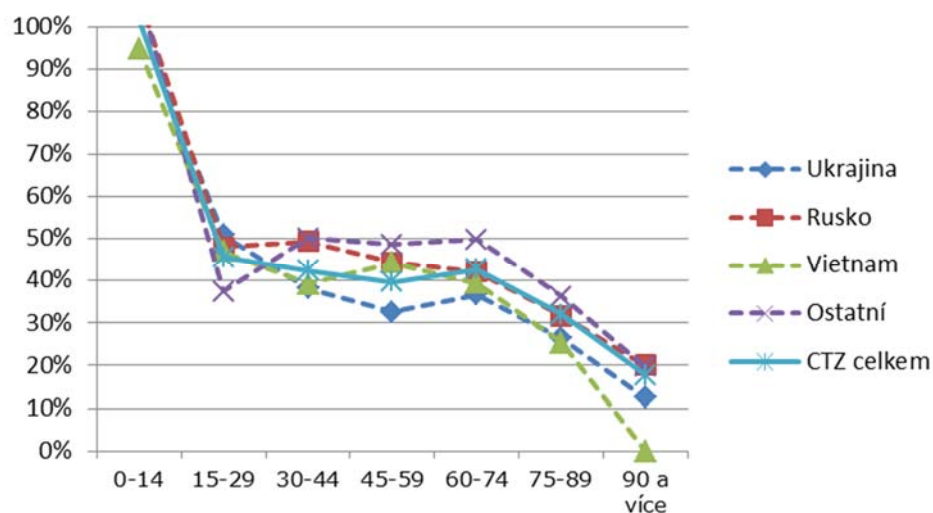
Graf č. 2 **Věková struktura CTZ podle pohlaví a vazby na jiné CTZ pobývající na území ČR**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Srovnání podílu osob s rodinnou či jinou vazbou podle věku a státní příslušnosti se již omezilo pouze na tři nejpočetnější skupiny CTZ (osoby s ruskou, ukrajinskou a vietnamskou státní příslušností) a osoby s jinou státní příslušností. Ve všech těchto čtyřech případech byl celkový podíl v jednotlivých patnáctiletých kategoriích srovnatelný se situací zjištěnou u CTZ celkem. V případě CTZ s ukrajinskou státní příslušností byl nižší podíl osob s rodinnou či jinou vazbou (oproti CTZ celkem) patrný u všech věkových kategorií. V případě osob s ruskou státní příslušností byl zaznamenán oproti průměru za CTZ celkem vyšší podíl u osob ve věku 15-59 let. V případě osob s jinou než ruskou, ukrajinskou nebo vietnamskou státní příslušností byl oproti průměru za všechny CTZ zaznamenán vyšší podíl u osob ve věku 30-89 let. Zaznamenané rozdíly mezi jednotlivými CTZ podle jejich státní příslušnosti nicméně nebyly příliš výrazné.

Graf č. 3 **Podíl CTZ s rodinou či jinou vazbou podle věku a státní příslušnosti**

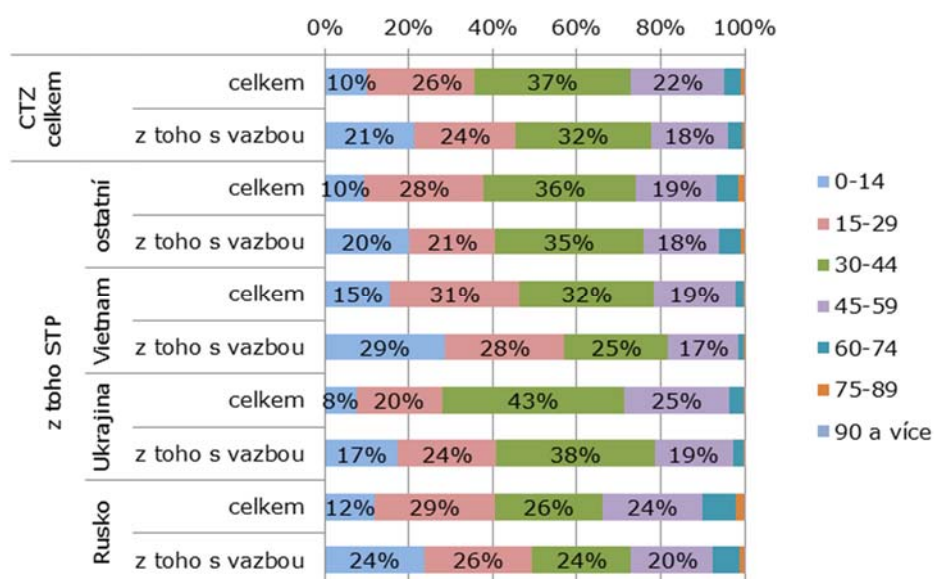

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

U všech čtyř sledovaných skupin CTZ podle státní příslušnosti bylo zastoupení jednotlivých patnáctiletých věkových kategorií v zásadě srovnatelné, a to jak v případě CTZ celkem, tak u CTZ s rodinnou či jinou vazbou na další CTZ pobývající na území ČR.

U osob s rodinnou či jinou vazbou se oproti CTZ celkem nejvýrazněji lišilo zastoupení osob ve věku do 15 let. V případě CTZ celkem i všech čtyř sledovaných skupin CTZ bylo poměrné zastoupení této věkové kategorie u osob s rodinnou či jinou vazbou přibližně dvojnásobné oproti CTZ celkem. Mezi CTZ s rodinnou či jinou vazbou bylo nevyšší poměrné zastoupení dětí do 15 let zaznamenáno u osob se státní příslušností Vietnamu (29 %) a Ruska (24 %), nejnižší u osob se státní příslušností Ukrajiny (17 %).

Graf č. 4 **Počet CTZ dle věku, státní příslušnosti a rodinných či jiných vazeb**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

U dvou největších kategorií CTZ z hlediska rodinného stavu (tj. svobodných a ženatých/vdaných) byl podíl osob s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu osob v dané kategorii srovnatelný. V případě svobodných tento podíl činil 48 %, v případě ženatých/vdaných se jednalo o 52 %. Nižší byl tento podíl u dalších dvou méně početných kategorií: u rozvedených činil 38 % a u ovdovělých 20 %.

Tabulka č. 5 **Počet CTZ celkem a CTZ s rodinou či jinou vazbou podle rodinného stavu**

rodinný stav	počet CTZ			
	celkem		s vazbou na jiné CTZ	
	abs.	% z celkového součtu	abs.	% z CTZ celkem
svobodný/á	123 728	44	58 809	48
ženatý/vdaná	136 132	48	71 029	52
rozvedený/á	19 360	7	7 303	38
vdovec/vdova	4 411	2	901	20
celkem	283 631	100	138 042	49

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Při vyhodnocení údajů z CIS bylo možné dále sledovat, jaké typy rodinných či jiných vazeb mezi CTZ převažují a zda existují odlišnosti (případně v čem spočívají) mezi různými skupinami CTZ. Vzhledem k tomu, že nebylo možné identifikovat, které vazby se týkají určitého CTZ, nebylo možné sledovat, do jaké míry určité typy vazeb souvisejí mezi sebou navzájem a bylo možné poskytnout pouze souhrnné informace o jednotlivých sledovaných vazbách (nebylo tedy jasné, do jaké míry se určité typy rodinných či jiných vazeb objevují společně, nebo nakolik se týkají odlišných skupin

CTZ). Samotný údaj o počtu zjištěných vazeb by nicméně měl poměrně omezenou vypovídací hodnotu a bylo proto potřebné jej dále vztáhnout k údajům o CTZ s rodinnou či jinou vazbou.³⁴

Při vyhodnocení údajů o vazbách CTZ byla výchozím třídícím ukazatelem *role v rodině*, tj. údaj o tom, jakou roli zaujímá příslušná CTZ ve vztahu k osobě, ke které má vazbu (dítě, manžel/manželka apod.). Informaci o *typu rodinné vazby* (partnerský, sourozenecký atd.) bylo možné chápat jako odvozenou od tohoto údaje a téměř ve všech případech byly jednotlivé kategorie unikátní pro jednu roli.³⁵

S těmito dvěma kategoriemi úzce souvisel také údaj o *vztažené osobě*, tedy ukazatel blíže charakterizující osobu, ke které má dotýčný CTZ vztah. Také tyto kategorie byly pro téměř všechny rozlišené role v rodině unikátní³⁶. Přehled jednotlivých osobnostních kategorií a jim odpovídajících typů rodinných vazeb a vztažených osob je uveden v příloze 2. Při dalším hodnocení byly některé kategorie posuzovány společně.

Je potřebné vést v patrnosti, že v následujícím textu nejsou předmětem hodnocení charakteristiky přímo skupiny CTZ s příslušnou rolí v rodině (tj. např. sourozenců či manželů/manželek), ale povaha vazeb, které lze zaznamenat u osob, které v rámci určité příbuzenské vazby odpovídají příslušné kategorii. Tento významový posun má poměrně zásadní význam: znamená totiž, že další text nevypovídá žádným způsobem o počtu např. sourozenců mezi CTZ, ale pouze o počtu rodinných či jiných vazeb, které mají k jiným osobám osoby klasifikované v rámci určitého konkrétního vztahu jako sourozenci. Tato skutečnost velmi omezuje možnosti detailnějšího vyhodnocení údajů o vazbách mezi CTZ. Z těchto důvodů také není možné vyvozovat žádné závěry z celkových zjištěných počtů vazeb (v absolutních hodnotách) a je možné srovnat pouze rozdíly v jejich proporčním zastoupení.

Limitem při hodnocení údajů o povaze vazeb mezi CTZ je i skutečnost, že jeden CTZ s rodinnou či jinou vazbou může mít více rolí (sourozenec, manžel, otec). I s ohledem na to je třeba následující text chápat nikoli jako vyhodnocení rodinných či jiných vazeb u CTZ s určitou rolí (sourozenci apod.), ale jako rozbor různých skupin rodinných či jiných vazeb mezi CTZ, které jsou v CIS evidovány. Z tohoto důvodu je vhodnější vyhodnotit primárně *typy vztahu* mezi CTZ, i přesto, že jde o údaje odvozené od rolí, které představovaly výchozí údaj.

Ve 112 273 případech byly zaznamenány rodinné či jiné vazby na další CTZ u dětí, u kterých byl zjištěn vztah k jejich rodiči nebo rodičům (včetně vztahu k manželovi či manželce rodiče u doplněných rodin). Pro tento vztah je v CIS i v této monografii používáno označení *rodičovský vztah*, byť toto označení asociuje obvykle spíše vztah rodiče k dítěti než opačný vztah dítěte k rodičům. Z uvedeného počtu bylo 112 232 vazeb mezi dítětem a jeho rodičem (61 553 vazeb k matce a 50 679 vazeb k otci) a ve 41 případech se jednalo o vztah dítěte k nevlastnímu rodiči. Na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou připadalo v průměru 0,81 vazby klasifikované jako rodičovský vztah.

³⁴ Srovnání údajů o zaznamenaných vazbách s údaji o všech CTZ by bylo nepřesné, protože podíl počtu CTZ s rodinnou či jinou vazbou k CTZ celkem se u různých skupin CTZ liší. Při srovnání počtu vazeb s údaji o všech CTZ by tyto rozdíly nebyly zohledněny a zjištěné hodnoty by tím byly značně zkreslené.

³⁵ Pouze pro role druh/družka a manžel/manželka bylo používáno společné označení typu rodinné vazby jako partnerského vztahu.

³⁶ Pouze v případě dítěte, vnoučete a dítěte svěřeného do péče další osoby byly rozlišovány dvě kategorie osob, ke kterým mají tyto osoby vztah, a to podle pohlaví rodiče (otec, matka), prarodiče (děda, babička) nebo osoby, které bylo dítě svěřeno do péče (pěstoun, pěstounka).

Druhým nejčastějším typem vazeb mezi CTZ byl *partnerský vztah*. Mezi manželi, respektive nesezdanými partnery (druh-družka) bylo zjištěno celkem 89 727 vazeb. V 88 804 případech se jednalo o vazbu mezi manželi a v 923 případech o vazbu mezi druhem a družkou. Na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou připadalo v průměru 0,65 vazby klasifikované jako partnerský vztah.

Sourozenecký vztah (včetně sourozence manžela či manželky k další osobě) byl zaznamenán ve 23 910 případech. Z tohoto počtu 23 903 vazeb představovalo vazbu mezi sourozenci a 7 vazeb vazbu sourozence manžela či manželky k dalšímu CTZ. Na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou připadalo v průměru 0,17 vazby klasifikované jako sourozenecký vztah.

Jiný příbuzenský vztah (včetně příbuzenství manžela či manželky) byl zjištěn v 1 268 případech (z toho bylo 1 254 vazeb mezi jinak příbuznými osobami a 14 vazeb mezi manželem jinak příbuzné osoby a dalším CTZ) a *prarodičovský vztah* (vazba vnoučete k jeho prarodiči) v 809 případech (v 525 případech k babičce a ve 284 případech k dědovi). *Jiné než doposud uvedené typy vztahů* byly zaznamenány ve 115 případech. Průměrný počet vazeb na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou byl u těchto tří posledně jmenovaných typů vztahů v podstatě zanedbatelný (v prvním případě průměrně 0,009 vazby, ve druhém 0,006 a v posledním 0,001 vazby). U jednotlivých podskupin CTZ vymezených různými jejich klíčovými charakteristikami (typem pobytu, státní příslušností atd.) proto byl sledován a porovnáván průměrný počet vazeb na jednoho CTZ s vazbou pouze u vztahů klasifikovaných jako rodičovský, partnerský nebo sourozenecký vztah.

Tabulka č. 6 **Rodinné či jiné vazby mezi CTZ celkem a jejich průměrný počet na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou**

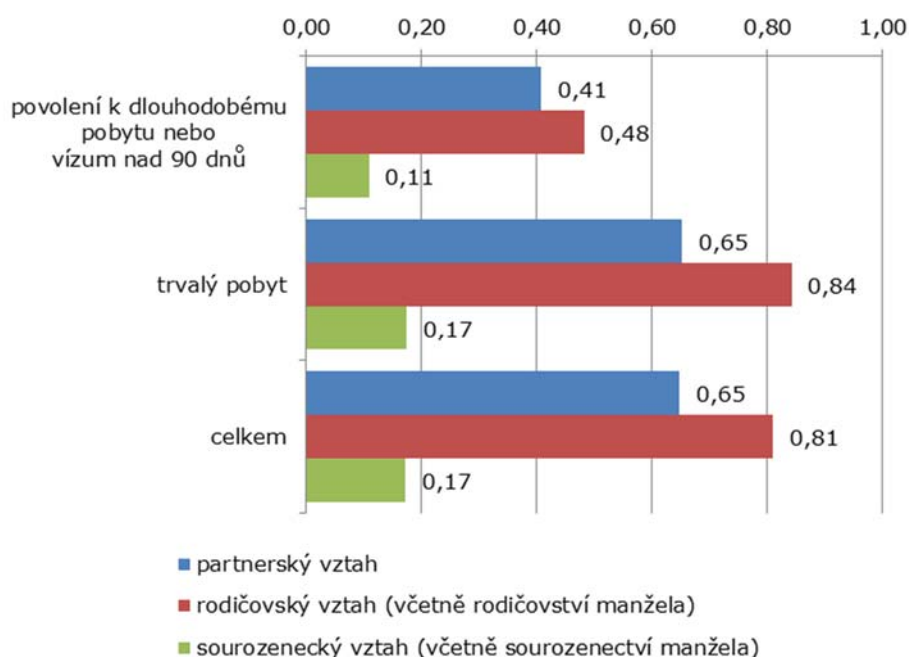
typ vztahu	počet evidovaných vazeb	% z celkového počtu evidovaných vazeb	průměrný počet vazeb na jednoho CTZ s vazbou (N=138 496)
rodičovský (vazba dítěte k jeho rodiči nebo k manželovi či manželce rodiče)	112 273	49%	0,811
partnerský (vazba mezi manželi nebo nesezdanými partnery)	89 727	39%	0,648
sourozenecký (včetně sourozenectví manžela)	23 910	10%	0,173
jiný příbuzenský (včetně příbuzenství manžela)	1 268	1%	0,009
prarodičovský	809	0%	0,006
jiné (registrované partnerství, nepříbuzenský vztah, opatrovnictví, pěstounství, zastupování)	115	0%	0,001
celkem	228 179	100%	1,648

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Průměrný počet všech sledovaných typů vztahu na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou byl nižší u osob s dlouhodobým pobytem nebo vízovým pobytem nad 90 dnů. Nejvýznamnější rozdíl oproti situaci všech CTZ s rodinnou či jinou vazbou byl u této skupiny CTZ zjištěn v případě rodičovských vztahů a nejnižší v případě sourozeneckých vztahů. Zjištěné rozdíly u CTZ s dlouhodobým pobytem nebo vízovým pobytem nad 90 dnů oproti všem CTZ s rodinnou či jinou vazbou lze přičítat především v průměru kratší době pobytu na území ČR a také předpokládanému poněkud nižšímu zájmu o setrvání na území ČR (respektive úpravě rodinné strategie) oproti cizincům s trvalým pobytem. I přes zjištěné rozdíly mezi CTZ s rodinnou či jinou vazbou, kteří

měli dlouhodobý pobyt nebo vízový pobyt nad 90 dnů, a všemi CTZ s rodinnou či jinou vazbou, nebyl zaznamenán rozdíl mezi celkovým počtem CTZ s rodinnou či jinou vazbou a podskupinou, která měla trvalý pobyt. To vyplývalo z toho, že v souboru osob s rodinnou či jinou vazbou převažovali právě CTZ s trvalým pobytem (viz tabulka č. 1).

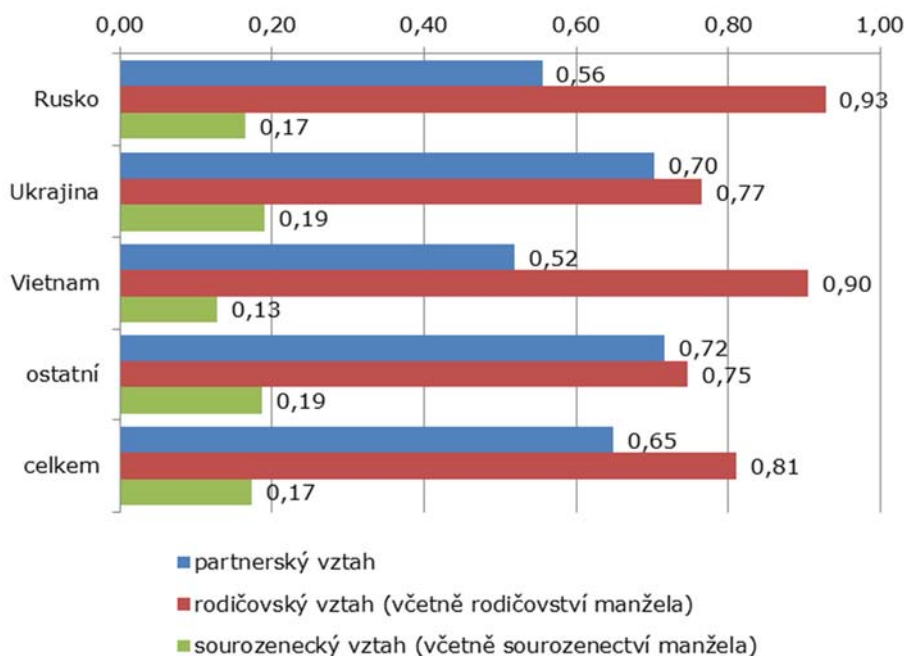
Graf č. 5 **Průměrný počet rodinných vazeb připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle typu vazby a typu pobytu**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

U čtyř hlavních kategorií osob se státní příslušností (CTZ se státní příslušností Ruska, Ukrajiny, Vietnamu a ostatní) nebyl zaznamenán výraznější rozdíl v průměrném počtu sourozeneckých vazeb na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou. Ten byl nejnižší u osob s vietnamskou státní příslušností (0,13 na jednoho CTZ s vietnamskou státní příslušností a rodinnou či jinou vazbou na další CTZ). Naopak, jako poměrně výrazné se mezi CTZ rozdělenými podle jejich státní příslušnosti jeví rozdíly u obou dalších sledovaných typů vztahu. Průměrný počet partnerských vztahů na osobu byl nejvyšší u CTZ s jinou než některou ze tří nejčastějších státních příslušností a u CTZ se státní příslušností Ukrajiny. Průměrný počet rodičovských vztahů na osobu byl naopak nejvyšší u CTZ se státní příslušností Ruska a Vietnamu. Tyto rozdíly je poměrně obtížné interpretovat, do značné míry je patrně lze spojovat s migračními trendy z těchto zemí, integračními strategiemi těchto skupin CTZ a patrně také kulturními, sociálními a ekonomickými rozdíly mezi těmito skupinami CTZ.

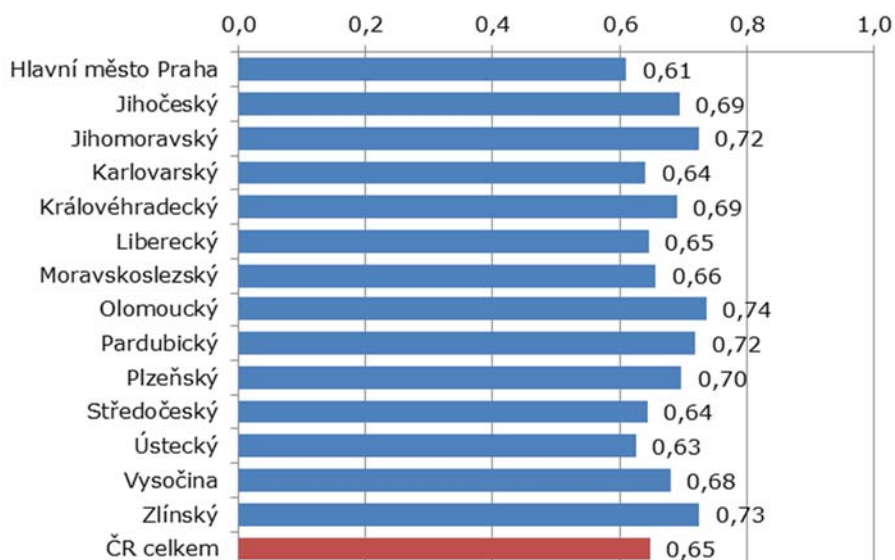
Graf č. 6 **Průměrný počet rodinných vazeb připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle typu vazby a státní příslušnosti**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Průměrný počet rodičovských vztahů (včetně vztahu k nevlastním rodičům) na osobu se mezi jednotlivými kraji lišil jen minimálně. Nejvyšší průměrný počet rodičovských vztahů (včetně rodičovství manžela či manželky) na osobu byl zaznamenán v Olomouckém kraji (0,74) a nejnižší v Hlavním městě Praha (0,61).

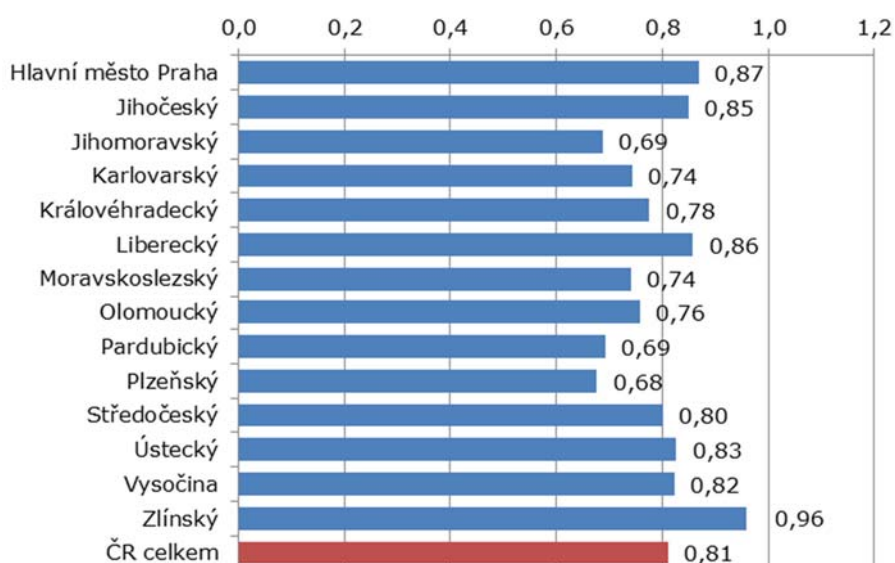
Graf č. 7 **Průměrný počet rodičovských vztahů (včetně vztahu k nevlastním rodičům) připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle kraje**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

V případě průměrného počtu partnerských vztahů na osobu byly mezi jednotlivými kraji patrné poměrně zřetelné rozdíly. Nejvyšší průměrný počet partnerských vztahů na osobu byl zaznamenán ve Zlínském kraji (0,96) a nejnižší v Plzeňském, Pardubickém a Jihomoravském kraji (v prvním případě 0,68 vazby na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou, v dalších dvou 0,69).

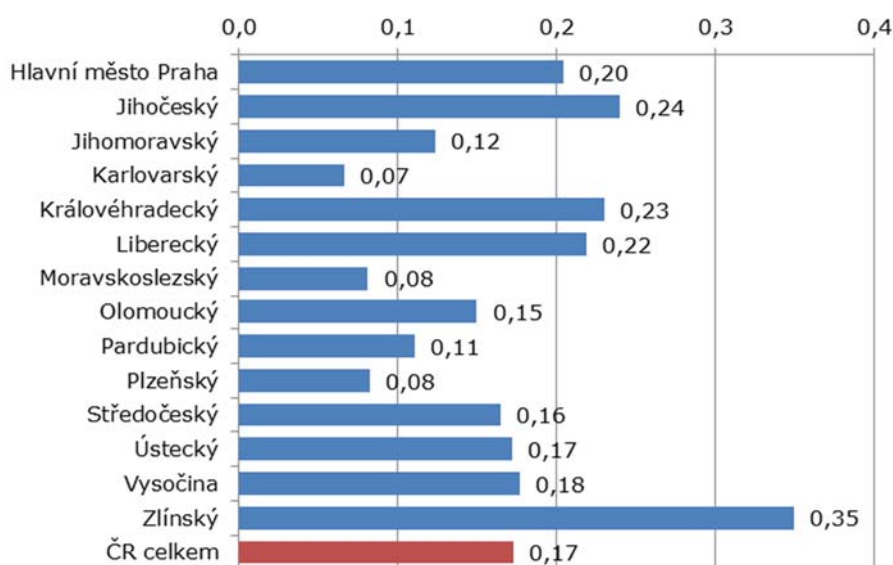
Graf č. 8 **Průměrný počet partnerských vztahů připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle kraje**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Průměrný počet sourozeneckých vztahů (včetně sourozenectví manžela či manželky) na osobu se mezi jednotlivými kraji lišil také poměrně výrazně. Nejvyšší průměrný počet sourozeneckých vztahů (včetně sourozenectví manžela či manželky) na osobu byl zaznamenán ve Zlínském kraji (0,35) a nejnižší v Karlovarském, Moravskoslezském a Plzeňském kraji (v prvním případě 0,07, v dalších dvou 0,08).

Graf č. 9 **Průměrný počet sourozeneckých vztahů (včetně sourozenectví manžela) připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle kraje**

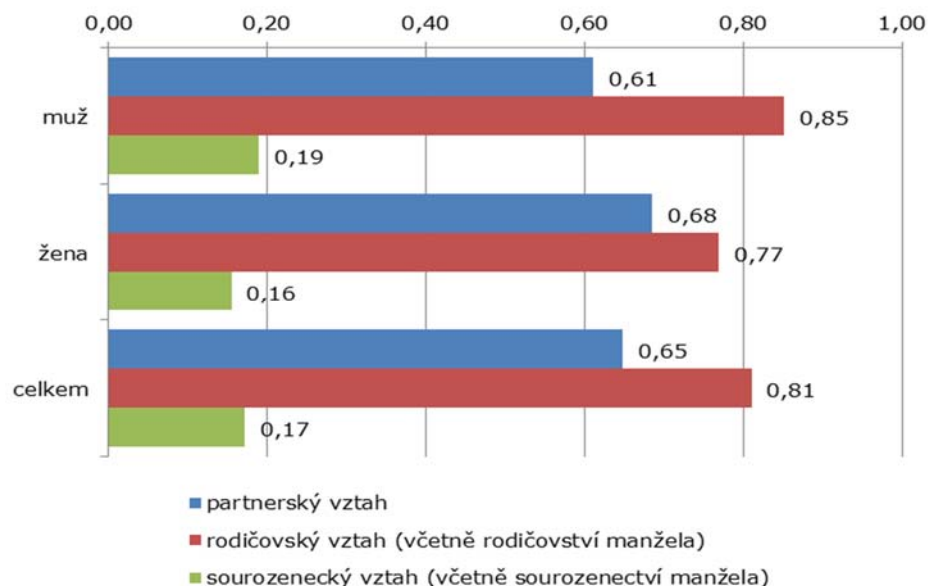

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Zatímco počet rodičovských a partnerských vazeb na osobu byl vyšší u žen, sourozeneckých vztahů připadalo na osobu více u mužů. U všech tří sledovaných typů vazeb se ale jejich průměrný počet na osobu v závislosti na pohlaví lišil jen minimálně.

Liší se počet partnerských vztahů u mužů a žen vypovídá o tom, že v CIS buďto nejsou evidovány všechny partnerské vazby (u mužů), nebo o existenci duplicitních záznamů (u žen). V případě, že by data v CIS byla úplná a zároveň bez duplicit, by se počet partnerských vazeb na osobu u žen a mužů měl téměř shodovat (s ohledem na minimální počet případů registrovaného partnerství a s tím související předpoklad, že neformalizované partnerské vztahy představují převážně nesezdané soužití druhá a družky). Skutečnost, že v datovém souboru jsou patrně některé záznamy o partnerských vztazích duplicitní, dokazuje i následující srovnání počtu vazeb na osobu podle věku.

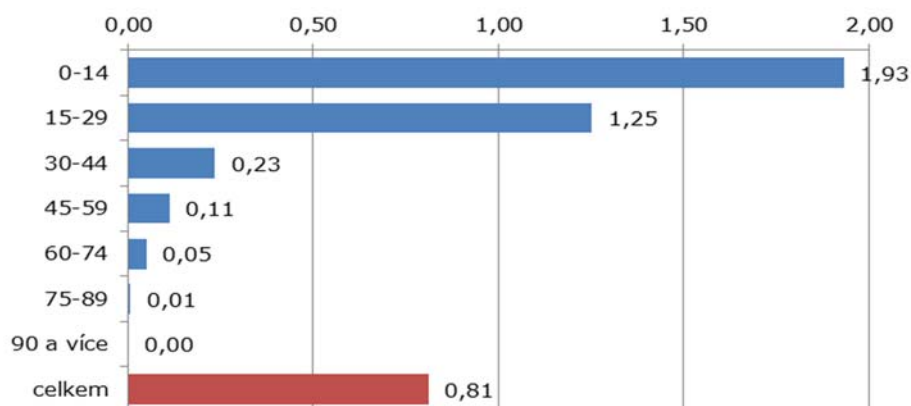
Graf č. 10 **Průměrný počet rodinných vazeb připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle typu vazby a pohlaví**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Nejvyšší průměrný počet rodičovských vztahů (včetně vztahu k nevlastním rodičům) na osobu byl zjištěn u věkových kategorií do 15 let (1,93 vazby na osobu, tj. dvojnásobný oproti CTZ celkem) a 15-29 let (1,25 vazby). Z těchto údajů je patrné, že mezi osobami do 15 let převažují rodiny se dvěma rodiči CTZ pobývajících na území ČR a u osob ve věku 15-29 let již sice častěji žije na území ČR pouze jeden rodič, který je CTZ, ale nejméně u čtvrtiny osob v této věkové kategorii žijí na území ČR oba dva rodiče, kteří jsou oba CTZ (pravděpodobný je ale častější výskyt - zde uvedenou hodnotu lze předpokládat jen tehdy, pokud by u všech ostatních CTZ žil na území ČR jeden jejich rodič, který je CTZ, to je ale jen velmi málo pravděpodobné; dle dostupných dat ale není možné toto dále odhadovat). U starších osob byla tato rodinná vazba evidována výrazně řidčeji a s věkem se průměrný počet těchto vazeb na osobu dále snižoval.

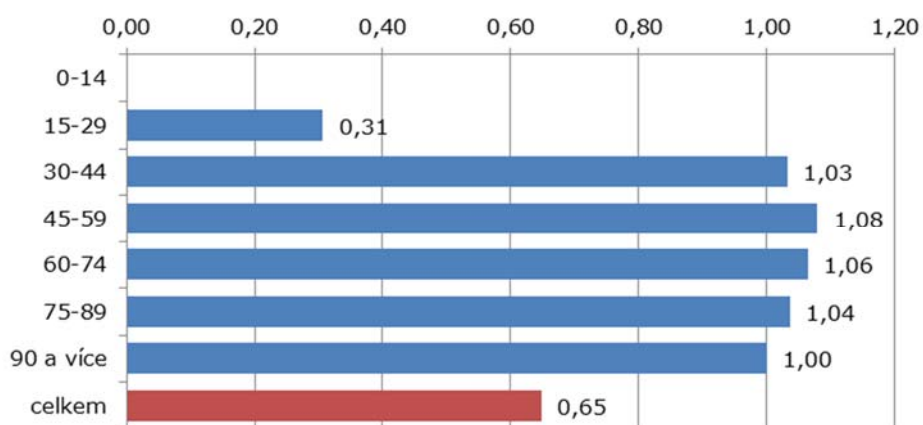
Graf č. 11 **Průměrný počet rodičovských vztahů (včetně vztahu k nevlastním rodičům) připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle věku**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

U všech osob od 30 let věku byla na jednu osobu v průměru zaznamenána jedna partnerská vazba (průměry mírně přesahující hodnotu 1 vyplývají patrně z existence duplicit v datovém souboru, protože partnerskou vazbu lze předpokládat pouze k jedné osobě). U osob mladších patnácti let nebyl partnerský vztah relevantní kategorií. Toto se do určité míry týkalo i osob v další věkové kategorii. Nicméně v tomto případě již nelze nižší hodnotu oproti CTZ celkem (přibližně poloviční) přičítat této okolnosti a hlavním důvodem tak bezpochyby je nižší počet partnerských vazeb u této věkové kategorie.

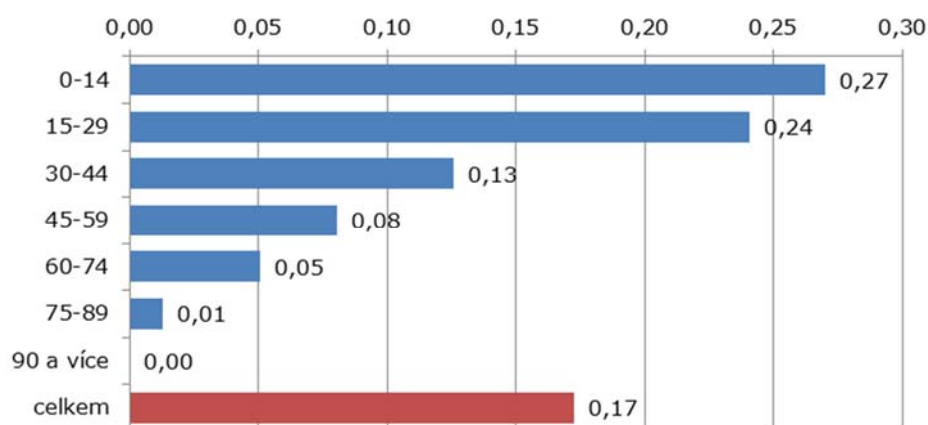
Graf č. 12 **Průměrný počet partnerských vztahů připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle věku**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Sourozenecké vazby (včetně sourozenectví manžela či manželky) byly nejčastěji zaznamenány ve věkových kategoriích do 15 let (0,27 vazby na osobu) a 15-29 let (0,24 vazby). U starších osob byla tato rodinná vazba evidována výrazně řidčeji a s věkem se průměrný počet těchto vazeb na osobu dále snižoval.

Graf č. 13 **Průměrný počet sourozeneckých vztahů (včetně sourozenectví manžela) připadajících na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou podle věku**

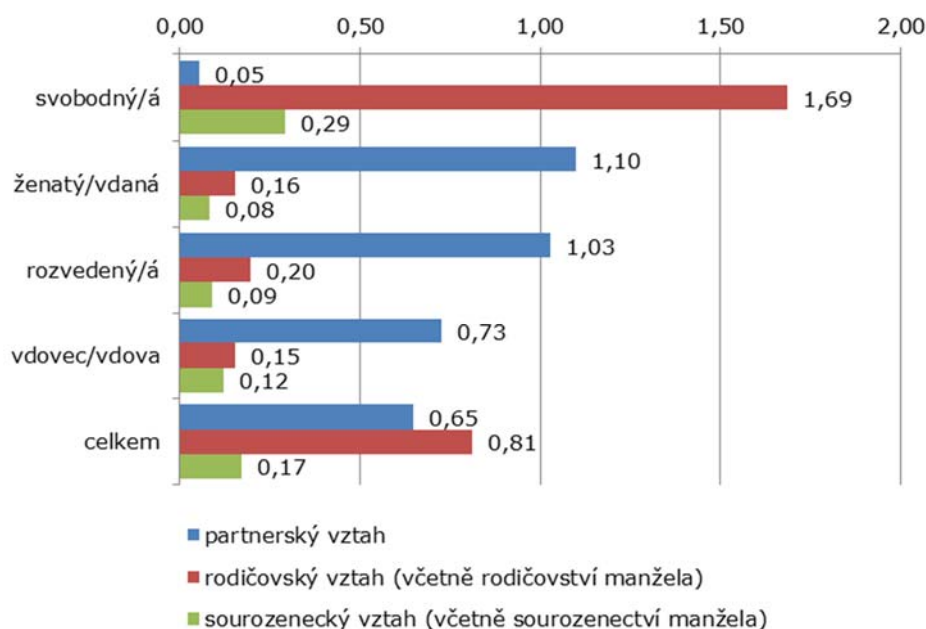

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

Pro kategorii rodinný stav je příznačné, že jednotlivé kategorie nejsou podle věku rozvrstveny symetricky (kategorie svobodný/á je výhradní kategorií u osob do 15 let, počet ženatých/vdaných, rozvedených i ovdovělých s věkem vzrůstá). V důsledku popsanych rozdílů v průměrných počtech jednotlivých typů vazeb podle věku se proto velmi výrazně liší i průměrný počet jednotlivých typů vazeb na osobu podle rodinného stavu CTZ.

U svobodných proto byl zaznamenán dvojnásobný průměrný počet rodičovských vztahů na osobu oproti CTZ celkem. Naopak, u dalších skupin byl jejich průměrný počet oproti CTZ celkem přibližně čtvrtinový nebo ještě nižší. U ženatých/vdaných a rozvedených průměrný počet vazeb na osobu přesahoval hodnotu 1, což lze podle všeho přičítat existenci duplicit v analyzovaném souboru dat (v případě tohoto typu vztahu by výsledná hodnota měla být nejvýše 1). Průměrný počet sourozeneckých vazeb na osobu byl nejvyšší také u svobodných. V tomto případě byl průměrný počet vazeb na osobu téměř dvakrát vyšší než u CTZ celkem.

Graf č. 14 **Průměrný počet rodinných vazeb na jednoho CTZ s rodinou či jinou vazbou podle rodinného stavu**

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, vlastní výpočet.

3. Souhrn hlavních zjištění a komentář k vybraným poznatkům

Podíl osob s rodinnou či jinou vazbou **z celkového počtu CTZ** byl přibližně poloviční. Rodinné či jiné vazby na další CTZ přitom měly přibližně dvě třetiny osob s trvalým pobytem, zatímco u osob s dlouhodobým pobytem byl tento podíl přibližně třetinový. U členů rodiny cizinců z třetích zemí připadají v úvahu oba tyto **typy pobytových režimů**. Pro život rodiny CTZ na území ČR je ale důležitá určitá stabilita, jež je bezpochyby větší v případě trvalého pobytu. Také lze předpokládat, že snaha usadit se v ČR a založit zde rodinu (popřípadě přestěhovat do ČR příslušníky již existující rodiny ze země původu za účelem společného života v ČR) bude příznačná spíše pro osoby s trvalým pobytem. Z těchto důvodů představuje výrazně větší počet osob s rodinnou či jinou vazbou u osob s trvalým pobytem vcelku očekávané zjištění.

Mezi CTZ s ruskou, ukrajinskou a vietnamskou **státní příslušností** se podíl osob s rodinnou či jinou vazbou výrazněji nelišil. Nejnížší byl u CTZ byl u osob s ukrajinskou státní příslušností (44 %) a nejvyšší u CTZ s ruskou státní příslušností (54 %). Při rozlišení pouze čtyř kategorií CTZ podle jejich státní příslušnosti (kromě výše uvedených také kategorie „ostatní“ s podílem CTZ s vazbou 52 %) tak bylo možné konstatovat, že zastoupení CTZ s těmito státními příslušnostmi bylo v případě souboru všech CTZ a v souboru CTZ s vazbou zcela srovnatelné.³⁷

³⁷ Situace by se pravděpodobně lišila při samostatném sledování některých skupin CTZ zahrnutých do společné kategorie „ostatní“. S ohledem na výraznou převahu prvních tří uvedených státních příslušností

Jako srovnatelné bylo možné v obou souborech vnímat také zastoupení CTZ **v krajích ČR**. Ve většině **okresů** se podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou pohyboval v rozmezí 42-56 %, nicméně v některých okresech se tento podíl poměrně výrazně od těchto hodnot vzdaloval (nejvyšší byl v okrese Uherské Hradiště - 88 % a nejnižší v okrese Mělník - 33 %). Zastoupení CTZ v různých okresech se tak již lišilo výrazněji, ale vzhledem k počtu sledovaných kategorií (76 okresů a 11 kategorií v případě Hlavního města Praha) ani tyto změny ve skladbě CTZ v okresech nevedly k tomu, že by mezi všemi CTZ a CTZ s vazbou byl v tomto směru zásadní rozdíl. Celkově tak lze mezi oběma datovými soubory i z hlediska regionální struktury konstatovat značnou podobnost.

Ze srovnání údajů o CTZ podle **pohlaví** vyplynul vyšší podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou u žen. Mezi CTZ s rodinnou vazbou tak byly ženy zastoupeny častěji (v 55 % případů) ve srovnání s jejich zastoupením mezi CTZ celkem (44 %). Pro zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách CTZ se z obou těchto údajů jeví jako vhodnější údaj o CTZ s rodinnou či jinou vazbou. Lze totiž předpokládat, že podíl mužů a žen vypočtený za CTZ celkem více odráží migrace na přechodnou dobu (tj. migrace bez záměru se v zemi usídlit natrvalo, založit v zemi rodinu nebo přestěhovat se do země s celou rodinou) nebo migrační strategie, kdy muž zajišťuje prostředky pro rodinu žijící v zemi původu. Nižší podíl žen u všech CTZ tak může být projevem faktorů, které se týkají spíše individuálních než rodinných migračních strategií. Naopak, podíl žen zjištěný u CTZ s rodinnou či jinou vazbou již patrně více odráží nejen migrační, ale i osídlovací, integrační a rodinné strategie.

Z hlediska **věku** se podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu CTZ lišil velmi výrazně. U dětí do 15 let byl tento podíl stoprocentní, u většiny dalších kategorií se pohyboval kolem 40 %. V důsledku toho byly děti do 15 let zastoupeny mezi CTZ s rodinnou či jinou vazbou výrazně častěji (ve 21 % případů) než v případě všech CTZ (10 %). Zatímco v případě všech CTZ jednoznačně dominovali muži a ženy ve věku 20-55 let, v případě CTZ s rodinnou či jinou vazbou bylo zastoupení všech věkových kategorií u mužů i žen do 55 let v zásadě srovnatelné.

I v tomto směru jsou pro zjišťování a vyhodnocování situace rodin cizinců vhodnější údaje o CTZ s rodinnou či jinou vazbou: zatímco u nezletilých cizinců z třetích zemí je až na ojedinělé výjimky³⁸ zřejmé, že jsou součástí určité rodiny, u osob ve věku 20-55 se toto týká pouze určité části osob, přičemž lze předpokládat, že se bude jednat právě o osoby, které jsou evidovány jako osoby s rodinnou či jinou vazbou. Při zohlednění podílů vypočtených u všech CTZ by výslednou hodnotu ovlivňovaly i CTZ, pro které jsou příznačné spíše individuální migrační strategie. Lze říci, že zjištěné údaje o obou skupinách CTZ uvedené předpoklady potvrzují a proporční zastoupení věkových skupin vypočtené dle údajů o CTZ s rodinnou či jinou vazbou lépe odráží skladbu CTZ, kteří žijí na území ČR se svoji rodinou.

Je nicméně potřebné upozornit, že údaje o CTZ s rodinnou či jinou vazbou obsahovaly také některé zjevně chybné údaje, které patrně odrážely duplicitu některých záznamů (u dětí do 15 let činil podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou vzhledem k celkovému počtu CTZ 1,02 - některé údaje o CTZ s rodinnou vazbou tak byly zjevně zaznamenány více než jednou).

bylo pro potřeby tohoto vyhodnocení zvolené rozdělení považováno za dostačující a neukazuje se jako potřebné zde věnovat pozornost vnitřní skladbě kategorie „ostatní“.

³⁸ Jedná se o osoby označované jako „nezletilý bez doprovodu“. Jejich počty jsou velmi nízké a specializovaná podpora pro tyto osoby je na území celé ČR poskytována relativně malým okruhem organizací, případně orgánů státní správy a samosprávy (srov. Horáková, Hejná, Bareš, 2006).

Mezi čtyřmi sledovanými skupinami osob dle státní příslušnosti (ruská, ukrajinská, vietnamská, ostatní) bylo zastoupení jednotlivých věkových kategorií v podstatě srovnatelné, a to jak v případě údajů o CTZ celkem, tak u CTZ s rodinnou či jinou vazbou.

Zastoupení různých skupin CTZ podle **rodinného stavu** bylo mezi CTZ celkem a CTZ s rodinnou či jinou vazbou zcela srovnatelné, i přes poněkud nižší podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou u rozvedených a ovdovělých.

Stěžejními typy vazeb byly rodičovské, partnerské a sourozenecké vztahy. V rámci specializovaných vyhodnocení lze sledovat i další typy rodinných či jiných vazeb (např. údaje o registrovaném partnerství, formách náhradní rodinné péče apod.). To však nebylo předmětem tohoto hodnocení. **Celkový počet vazeb** byl v případě rodičovských vztahů 0,81 vazby **na jednoho CTZ s rodinnou či jinou vazbou**, v případě partnerských vztahů 0,65 vazby a v případě sourozeneckých vztahů 0,17 vazby.

U osob s dlouhodobým **pobytem** byl počet všech těchto tří typů vazeb na osobu nižší oproti CTZ s trvalým pobytem i oproti CTZ celkem. V případě rodičovských a partnerských vztahů byl přitom tento podíl nižší velmi výrazně (v případě partnerského vztahu 0,48 vazby na osobu, v případě rodičovského vztahu 0,41 vazby). Toto zjištění v podstatě potvrzovalo výše vyslovený předpoklad, že u osob s dlouhodobým pobytem lze daleko častěji předpokládat individuální migrační strategie a menší pravděpodobnost rodinných migrací nebo života rodin CTZ na území ČR.

U čtyř sledovaných skupin osob dle **státní příslušnosti** (ruská, ukrajinská, vietnamská, ostatní) nebyly zjištěny výraznější rozdíly. Naproti tomu **mezi jednotlivými kraji** se poměrně zřetelně lišily počty partnerských a sourozeneckých vazeb na osobu. Důvody těchto rozdílů mohou být velmi různorodé a jejich vysvětlení by tak vyžadovalo podrobnější vyhodnocení různých charakteristik jednotlivých krajů, které jsou v tomto ohledu relevantní.

V závislosti na **pohlaví** se počet rodičovských, partnerských a sourozeneckých vazeb na osobu nijak výrazně nelišil. Toto srovnání poukázalo na určité chyby (chybějící nebo naopak duplicitní údaje) v datovém souboru evidujícím rodinné vazby.

Naproti tomu **v souvislosti s věkem** se počet rodinných vazeb na osobu měnil velmi výrazně. V případě partnerských vztahů se tento počet pohyboval kolem hodnoty 1 u osob od 30 let věku. Údaj ve všech těchto případech hodnotu 1 přesahoval a i v tomto případě tak bylo možné předpokládat existenci chyb v datovém souboru (výskyt duplicitních záznamů). Počet rodičovských a sourozeneckých vztahů na osobu byl naopak výrazně vyšší u osob mladších 30 let a v obou těchto případech bylo možné pozorovat zřetelný trend klesajícího počtu těchto rodinných vazeb v souvislosti s rostoucím věkem. U rodičovského vztahu je popsán trend přirozeným odrazem toho, že označení rodičovský vztah v CIS odkazuje na vztah dítěte k jeho rodičům (vlastním nebo nevlastním). Označení rodičovský vztah tak je v CIS používáno poněkud odlišným způsobem než při obvyklém používání tohoto spojení (jako vztah rodičů k dítěti), ale výhodou zvoleného specifického pojetí této pojmové kategorie v CIS je možnost sledovat rodičovské vazby i u dospělých osob (nejen u nukleárních rodin) a také možnost rozlišit, zda se jedná o vazbu dítěte k matce, k otci či k nevlastnímu rodiči.

Údaj o rodinném stavu je do značné míry závislý na věku a výskyt jednotlivých možností sledovaných v rámci této kategorie je značně podmíněn věkem CTZ. Osoby do 15 let mohou být z hlediska rodinného stavu pouze svobodnými osobami.

Zároveň pro osoby do 15 let není relevantní údaj o partnerství a vzhledem k definici rodičovského vztahu zvolené v CIS je pro ně také vysoce relevantní rodičovský vztah.

Při vyhodnocení údajů o svobodných osobách je potřebné vést tyto skutečnosti v patrnosti. Vysoký počet rodičovských vztahů na osobu a velmi nízký počet partnerských vztahů na osobu u svobodných osob tak je třeba přičítat především častějšímu zastoupení mladších věkových skupin v kategorii svobodných.

Při vyhodnocení údajů bylo také zjištěno, že v případě ovdovělých a rozvedených je v naprosté většině případů jako partnerský vztah evidována vazba k manželovi či manželce (v prvním případě 99 % případů, ve druhém 98 %). U těchto dvou skupin osob tak byly v CIS jako partnerské vztahy evidovány vazby k další osobě, které neměly aktuální platnost nebo byly značně sporné. V případě ovdovělých se evidovaná vazba týkala již nežijících osob a v případě rozvedených měl sice evidovaný vztah bezpochyby právní dopady na situaci obou osob s rodinou či jinou vazbou, ale mezi těmito osobami mohly probíhat jen velmi omezené vzájemné interakce nebo mohl být jejich vztah důležitý jen kvůli interakcím s jejich společnými dětmi (samotná v CIS evidovaná vazba k bývalému manželovi/bývalé manželce již nemusela mít žádný reálný základ). Stávající způsob evidence partnerských vztahů u ovdovělých a rozvedených osob v CIS se tak ukazuje jako poměrně problematický a vypovídací schopnost takto organizovaných dat je sporná. Současně mají u těchto dvou skupin osob údaje o partnerském vztahu jinou povahu a nejsou srovnatelné s údaji o partnerském vztahu u svobodných a ženatých/vdaných. To snižuje celkovou relevanci pojetí údaje o rodinném stavu v CIS.

I při hodnocení údajů o těchto dvou dalších skupinách CTZ nicméně byly zjištěny poměrně výrazné nesrovnalosti, které patrně odrážely chyby v datech. V případě svobodných se jednalo o vztah mezi druhem a družkou pouze ve 20 % případů a v ostatních případech byla vazba evidována jako vztah mezi manželi, navzdory tomu, že příslušný rodinný stav byl s touto možností v rozporu. V případě ženatých/vdaných byl pro tuto kategorii nerelevantní vztah (vztah mezi druhem a družkou) zaznamenán v 0,2 % případů, což se ale v absolutních počtech týkala 132 evidovaných partnerských vazeb.

U ženatých/vdaných a u rozvedených přesahoval počet partnerských vztahů na osobu hodnotu 1 a bylo tak možné předpokládat existenci chyb v datovém souboru (duplicitní záznamy). Jiným vysvětlením je existence více manželských svazků (bigamie) nebo souběh manželského a partnerského vztahu. Jejich výskyt však patrně bude spíše okrajový a především patrně budou jen velmi omezené možnosti zachycení takovýchto vztahů.

Reference:

HORÁKOVÁ, M., HEJNÁ, B., BAREŠ, P., 2006. *Protection and Support Measures for Third Country Nationals Street Children in the EU Member States. The Case of Prague. Final report.* VÚPSV: Praha.

údaje z Cizineckého informačního systému (k 31.12.2011) poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie, skupinou analýzy rizik.

Příloha č. 1 Podíl CTZ s rodinnou či jinou vazbou z celkového počtu CTZ podle krajů a okresů

KRAJ	PODÍL CTZ S VAZBOU V %	KRAJ	PODÍL CTZ S VAZBOU V %	KRAJ	PODÍL CTZ S VAZBOU V %	KRAJ	PODÍL CTZ S VAZBOU V %	PODÍL CTZ S VAZBOU V %
Hlavní město Praha	45	Karlovarský	56	Pardubický	43	Ústecký		57
Praha (bez další specifikace)	47	Cheb	54	Chrudim	40	Děčín		56
Praha 1	43	Karlovy Vary	57	Pardubice	35	Chomutov		49
Praha 10	47	Sokolov	61	Svitavy	53	Litoměřice		45
Praha 2	43	Královéhradecký	50	Ústí nad Orlicí	62	Louny		57
Praha 3	37	Hradec Králové	40	Pizeňský	57	Most		61
Praha 4	50	Jičín	40	Domažlice	64	Teplice		59
Praha 5	49	Náchod	68	Klatovy	51	Ústí nad Labem		66
Praha 6	48	Rychnov nad Kněžnou	73	Pizeň-jih	55	Vysočina		52
Praha 7	41	Trutnov	66	Pizeň-město	57	Havlíčkův Brod		57
Praha 8	41	Liberecký	49	Pizeň-sever	63	Jihlava		48
Praha 9	41	Česká Lípa	53	Rokycany	57	Pelhřimov		47
Jihočeský	56	Jablonec nad Nisou	61	Tachov	55	Třebíč		57
České Budějovice	55	Liberec	42	Středočeský	46	Žďár nad Sázavou		55
Český Krumlov	49	Semily	59	Benešov	48	Zlínský		65
Jindřichův Hradec	72	Moravskoslezský	51	Beroun	55	Kroměříž		66
Písek	58	Bruntál	61	Kladno	48	Uherské Hradiště		88
Prachatice	69	Frydek-Místek	58	Kolín	42	Vsetín		60
Strakonice	46	Karviná	58	Kutná Hora	48	Zlín		56
Tábor	51	Nový Jičín	54	Mělník	33	ČR CELKEM		49
Jihomoravský	46	Opava	52	Mladá Boleslav	39			
Blansko	54	Ostrava-město	48	Nymburk	44			
Brno-město	42	Olomoucký	56	Praha-východ	47			
Brno-venkov	47	Jeseník	64	Praha-západ	56			
Břeclav	62	Olomouc	49	Příbram	53			
Hodonín	71	Prostějov	62	Rakovník	39			
Vyškov	54	Přerov	67					
Znojmo	62	Šumperk	58					

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, výpočet VÚPSV Pavel Bareš.

Příloha č. 2 Osobnostní kategorie a typy rodinných či jiných vazeb evidované v CIS

role v rodině	typ vztahu	vztažená osoba
manžel/manželka	partnerský	manžel/manželka
druh/družka	partnerský	druh/družka
dítě	rodičovský	otec matka
dítě manžela/manželky	rodičovství manžela	manžel/manželka rodiče
sourozenec	sourozenecký	sourozenec
sourozenec manžela/manželky	sourozenectví manžela	manžel/manželka sourozence
vnouče	prarodičovský	děda babička
příbuzný/příbuzná manžela/manželky	příbuzenství manžela	manžel příbuzného
jiný příbuzný	jiný příbuzenský	jiný příbuzný
registrovaný/á partner/partnerka	registrované partnerství	registrovaný/á partner/partnerka
svěřenec/svěřenyně	pěstounství	pěstoun/pěstounka
opatrovaný/opatrovaná	opatrovnictví	opatrovník/opatrovnice fyzické osoby
zastupovaný/zastupovaná	zastupování	jiný zákonný zástupce fyzické osoby
nepříbuzný/nepříbuzná	nepříbuzenský vztah	nepříbuzný/nepříbuzná
nezjištěno	nezjištěno	nezjištěno

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie, skupina analýzy rizik, upraveno.

Příloha č. 3 Přehled údajů shromažďovaných v CIS

Dle odstavce 1 ustanovení § 158 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

Policie při výkonu působnosti podle tohoto zákona provozuje informační systém cizinců, jehož je správcem a který obsahuje jméno, popřípadě jména, příjmení, včetně dřívějších jmen a příjmení, den, měsíc a rok narození, pohlaví a státní příslušnost cizince, jeho rodné číslo, nebo jiný identifikační údaj sdělený tímto cizincem, obrazový záznam, například fotografii, cizince a jeho daktyloskopické otisky. Dále se v informačním systému cizinců o cizinci vedou

a) údaje v rozsahu:

1. žádosti o udělení víza (§ 54), povolení k dlouhodobému pobytu (§ 42 odst. 5), povolení k trvalému pobytu (§ 70 odst. 1),
2. žádosti o vydání potvrzení o přechodném pobytu na území, pobytové karty rodinného příslušníka občana Evropské unie, průkazu o povolení k trvalému pobytu občana Evropské unie nebo průkazu o povolení k trvalému pobytu (§ 87x),
3. žádosti o vydání cizineckého pasu, cestovního průkazu totožnosti a cestovního dokladu podle § 108 odst. 1 písm. f) (§ 111 odst. 1),
4. výjezdního příkazu (§ 50 odst. 6), hraniční průvodky (§ 14), tiskopisu pozvání (§ 180 odst. 2) a přihlašovacího tiskopisu (§ 97),

b) údaje o:

1. dni, měsíce a roku vydání víza nebo dokladu podle tohoto zákona, jeho číslu, druhu a době platnosti,
2. dni, měsíce a roku ověření pozvání nebo jeho odepření,
3. dni, měsíce a roku, kdy bylo vydáno rozhodnutí o zamítnutí žádosti o vydání dokladu podle tohoto zákona a o důvodu zamítnutí,
4. dni, měsíce a roku vydání výjezdního příkazu, jeho číslu a o době jeho platnosti,
5. zrušení, zániku nebo skončení platnosti víza nebo dokladu vydaného podle tohoto zákona, včetně uvedení jeho druhu a čísla, a důvodu zrušení, zániku nebo skončení platnosti,
6. hodině, dni, měsíce, roku a místu překročení státních hranic a o odepření vstupu nebo odepření vycestování,
7. důvodu zařazení do evidence nežádoucích osob s uvedením doby platnosti omezení vstupu na území,
8. důvodu povolení vstupu na území podle § 122 odst. 1 nebo 2,
9. zařazení do informačního systému smluvních států jiným smluvním státem s uvedením doby platnosti omezení vstupu na území smluvních států a o orgánu jiného státu, který cizince do systému zařadil,
10. dni, měsíce a roku, kdy bylo vydáno rozhodnutí o správním nebo soudním vyhoštění, a kdy toto rozhodnutí nabylo právní moci, a o důvodu pro jeho vydání,
11. dni, měsíce a roku překročení státních hranic při průvozu přes území a o orgánu, který o průvoz požádal, a orgánu, který provedení průvozu umožnil,
12. dni, měsíce a roku nabytí právní moci rozhodnutí o správním deliktu podle tohoto zákona, označení správního deliktu podle zákonného ustanovení, skutkových okolnostech případu podle výroku rozhodnutí, způsobu vyřízení a údaje vztahující se k vybírání a vymáhání uložené pokuty,
13. druhu, číslu a době platnosti ztraceného nebo odcizeného dokladu a o datu ohlášení ztráty nebo odcizení dokladu,
14. zákazu pobytu, místu zákazu pobytu a době jeho trvání,

c) údaje:

1. umožňující určit orgán, který rozhodoval ve věci, o které se vedou údaje podle písmene b),
2. umožňující určit spis vedený k cizinci a založený ve věci, o které se vedou údaje podle písmene b),
3. vztahující se k průběhu řízení ve věci, o které se vedou údaje podle písmene b), a výkonu rozhodnutí podle tohoto zákona,

d) údaje o:

1. zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům,
2. rodinném stavu, datu a místu uzavření manželství, datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení manželství za neplatné, datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o neexistenci manželství, datu zániku manželství smrtí jednoho z manželů, nebo datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení jednoho z manželů za mrtvého a dni, který byl v pravomocném rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti, popřípadě jako den, který manžel prohlášený za mrtvého nepřežil, anebo datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o rozvodu manželství,
3. datu a místu vzniku partnerství, datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o neplatnosti nebo o neexistenci partnerství, datu zániku partnerství smrtí jednoho z partnerů, nebo datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení jednoho z partnerů za mrtvého a dni, který byl v pravomocném

Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ I. Využitelnost údajů z CIS a navržený postup jejich hodnocení

rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti, popřípadě jako den, který partner prohlášený za mrtvého nepřežil, anebo datu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o zrušení partnerství,

4. *datu, místu a okrese úmrtí; jde-li o úmrtí mimo území, o státu, ve kterém k úmrtí došlo, popřípadě datu úmrtí,*
 5. *dni, který byl v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den smrti, popřípadě jako den, který cizinec prohlášený za mrtvého nepřežil, jde-li o cizince s povoleným trvalým pobytem na území, s povoleným přechodným pobytem na území na dobu delší než 90 dnů, o občana Evropské unie, který na území hodlá přechodně pobývat po dobu delší než 3 měsíce, a o cizince, kterému byla udělena mezinárodní ochrana nebo dočasná ochrana podle zvláštního právního předpisu,*
- e) *údaje o:*
1. *stupni osvojení,*
 2. *původním a novém jménu, popřípadě jménech, a příjmení dítěte,*
 3. *původním a novém rodném čísle dítěte,*
 4. *datu a místu narození,*
 5. *rodných číslech osvojitelů; v případě, že osvojiteli nebylo přiděleno rodné číslo, údaje o jménu, popřípadě jménech, příjmení a datu narození osvojitele,*
 6. *rodných číslech otce a matky; pokud jim nebylo přiděleno, údaje o jejich jménu, popřípadě jménech, příjmení a datu narození; tyto údaje se nevedou, pokud se jedná o dítě narozené ženě s trvalým pobytem na území, která porodila dítě a písemně požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem,*
 7. *datu nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení nebo rozhodnutí o zrušení osvojení dítěte, jde-li o cizince s povoleným trvalým pobytem na území, s povoleným přechodným pobytem na území na dobu delší než 90 dnů, o občana Evropské unie, který na území hodlá přechodně pobývat po dobu delší než 3 měsíce, a o cizince, kterému byla udělena mezinárodní ochrana nebo dočasná ochrana podle zvláštního právního předpisu,*
- f) *údaje o jménu, popřípadě jménech, a příjmení:*
1. *zletilého cizince, který je nezaopatřeným dítětem cizince,*
 2. *nezletilého cizince, který byl cizinci s oprávněním k pobytu na území nebo jeho manželou rozhodnutím příslušného orgánu svěřen do náhradní rodinné péče, nebo který byl cizincem s oprávněním k pobytu na území nebo jeho manželem osvojen anebo jehož poručníkem nebo manželem jeho poručníka je cizinec,*
 3. *osamělého cizince staršího 65 let nebo bez ohledu na věk cizince, který se o sebe nedokáže ze zdravotních důvodů sám postarat, jde-li o sloučení rodiny s rodičem nebo dítětem s oprávněním k pobytu na území,*
 4. *cizince, který je nezaopatřeným přímým příbuzným ve vzestupné nebo sestupné linii nebo takovým příbuzným manžela občana Evropské unie,*
 5. *rodiče nezletilého cizince, kterému byla udělena mezinárodní ochrana nebo dočasná ochrana podle zvláštního právního předpisu, a jeho rodné číslo; jde-li o cizince, kterému nebylo přiděleno rodné číslo, jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození,*
- g) *údaj o tom, že cizinec je zapsán do dodatku stálého seznamu voličů pro volby do zastupitelstev obcí, nebo údaj o tom, že cizinec je zapsán do seznamu voličů pro volby do Evropského parlamentu,*
- h) *biometrické údaje zpracované v nosiči dat průkazu o povolení k pobytu,*
- i) *záznam o poskytnutí údajů.*

**Speciální část metodiky pro zjišťování
a hodnocení informací o rodinách
cizinců ze třetích zemí II.**

Využitelnost údajů ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Pavel Bareš, Danica Schebelle, Jan Kubát

Úvod

1. Zaměření speciální části metodiky a postup hodnocení datového zdroje

Tato speciální část metodiky se zaměřila na zhodnocení využitelnosti Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (dále jen „SLDB 2011“) k tomuto účelu. Při rozboru a hodnocení využitelnosti tohoto datového zdroje byly realizovány tyto aktivity:

1. Byla zjištěna a popsána *relevance datového zdroje k tématu rodin CTZ*.
2. Byla vyhodnocena a charakterizována *organizace dat, relevance konkrétních údajů* a byly navrženy *metody jejich rozboru*.
3. V návaznosti na předchozí kroky byla zhodnocena *využitelnost datového zdroje pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí*.
4. Bylo provedeno *podrobné vyhodnocení vybraných údajů*.

Text této speciální části metodiky byl rozdělen do dvou oddílů, které měly odlišný obsah i účel (respektive předpokládané využití). **První oddíl speciální části metodiky (A)** byl koncipován jako přehled nejdůležitějších informací o datech shromažďovaných ČSÚ a SLDB 2011 a hodnocení využitelnosti tohoto zdroje při zjišťování informací o rodinách CTZ.

Jeho účelem byla základní stručná charakteristika datového zdroje a možnosti jeho využití pro tvorbu informačního systému o rodinách CTZ. Oddíl byl zároveň podkladem pro srovnání všech v metodice pro tvorbu ISR hodnocených postupů a pro návrh doporučení (viz kapitola 3.7 obecné části metodiky). Na informace uvedené v tomto oddílu tak obecná část metodiky pro tvorbu ISR odkazuje především a při celkovém zhodnocení využitelnosti jednotlivých identifikovaných postupů v obecné části metodiky byl tento oddíl speciální části metodiky stěžejní.³⁹ Z těchto důvodů je v této části metodiky zařazen jako první i přesto, že hodnocení využitelnosti následovalo až po vyhodnocení většiny souvislostí zařazených v následujícím oddílu.

Druhý oddíl (B) této části metodiky obsahuje podrobnou specifikaci návrhu postupu hodnocení údajů ze SLDB 2011 za účelem zjišťování informací o rodinách CTZ (tj. dílčí metodiku specificky navrženou pro rozbor údajů z tohoto zdroje). Za tímto účelem byly nejprve podrobněji specifikovány některé důležité charakteristiky hodnoceného datového zdroje (např. uspořádání dat v datovém souboru a implikace tohoto uspořádání pro možnosti využití SLDB 2011, relevance konkrétních údajů a možnosti jejich analýzy). Následně byla data ze SLDB 2011 vyhodnocena podle doporučeného postupu. V této kapitole druhého oddílu je tak současně přiblížen doporučený postup hodnocení dat a zároveň jsou v ní i prezentovány takto získané poznatky. Oddíl uzavírá závěrečné shrnutí získaných poznatků.

³⁹ Byl nicméně zařazen již pouze do této speciální části metodiky, neboť v kapitole 3.7 obecné části metodiky byly poznatky z tohoto oddílu zčásti opětovně shrnuty. Jejich zařazení do obecné části metodiky by také snížilo její přehlednost. Zároveň platí, že značná část těchto poznatků přímo vyplynula z rozborů provedených v této speciální části metodiky a je tudíž vhodnější zařazení těchto poznatků do této části metodiky.

Účelem poznatků zahrnutých do druhého oddílu byla především specifikace a ověření navrženého postupu hodnocení údajů ze SLDB 2011. Neméně důležitým záměrem ale byla i prezentace konkrétních zjištění, která z provedených rozborů vyplynula. Tato zjištění přitom byla zachycena nejen v podrobné struktuře (v kapitole, která je současně přehledem zjištění i specifikací doporučeného postupu hodnocení dat), ale byla následně shrnuta i ve zkrácené podobě.

2. Vymezení sledovaných skupin osob

Sledovaná skupina imigrantů byla v celém tomto materiálu **nejprve zúžena pouze na** osoby pobývající na území České republiky se státním občanstvím jiné země než ČR - **cizince**. Toto pojetí neumožňuje v systému sledovat osoby, které do ČR přišly z jiné země, ale již získaly české státní občanství. Tento přístup dále ztěžuje i možnosti zjišťování informací o potomcích migrujících osob. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že pro systematické sledování obou těchto skupin osob neexistuje žádná relevantní opora a že v podstatě ani není možné vytvořit mechanismus, který by umožňoval údaje o imigrantech v tomto nejširším pojetí systematicky sledovat.

Výjimkou v tomto směru mohou být pouze údaje o osobách, které ve Sčítání lidu, domů a bytů 2011 uvedly dvojí státní občanství, přičemž souběžně se státním občanstvím jiné země uvedly také státní občanství České republiky. Údaj o tomto dvojím občanství ale zahrnuje pouze jednu a současně velmi marginální skupinu cizinců z výše nastíněného širšího pojetí. Navíc je zřejmé, že po získání občanství ČR tyto osoby již fakticky nepatří mezi cizince v tom pojetí, které vychází z platné legislativy, respektive nejde o údaje srovnatelné s údaji shromažďovanými v dalších datových zdrojích o cizincích. Tento materiál se proto zaměřuje na osoby, které **měly výhradně státní občanství jiné země**. Širší okruh osob byl ale i nadále sledován v případě hodnocení možnosti využití údajů o dalších osobách, které jsou s cizinci v uvedeném užším spojení spojeny rodinnou vazbou, nebo lze předpokládat, že s nimi tvoří společnou rodinnou jednotku.

Cizince pobývající v ČR lze třídit podle dalších významných kritérií. Za nejvýznamnější lze považovat státní občanství, typ pobytu, účel pobytu, délku pobytu apod. Řešitelé přirozeně usilovali o zahrnutí co nejširšího spektra cizinců a k většině těchto kritérií proto nepřihlíželi. Jediným zohledněným hlediskem bylo rozlišení cizinců na občany EU, EHP a Švýcarska a občany dalších států, kteří jsou označováni jako *cizinci z třetích zemí* (dále jen „CTZ“). U těchto dvou skupin cizinců se velmi výrazně liší jejich právní postavení: právní postavení občanů EU, EHP a Švýcarska se v řadě ohledů řídí stejnými normami, jakými se řídí občané ČR, naproti tomu právní postavení cizinců z třetích zemí je velmi výrazně určováno specifickými právní předpisy.⁴⁰

V případě všech dále hodnocených způsobů zjišťování informací o imigrantech je možné získat nebo shromáždit data, která se týkají některé z těchto dvou skupin cizinců, i souhrnná data za obě tyto skupiny cizinců. Projekt „*Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí*“ ale byl od počátku zaměřen výhradně na cizince z třetích zemí a **možnosti tvorby ISR proto byly vyhodnoceny pouze ve vztahu k cizincům z třetích zemí**. Důvodem tohoto užšího zaměření ISR bylo to, že

⁴⁰ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) a ustanovení týkající se cizinců obsažená v dalších právních předpisech.

migrační a integrační politika České republiky jsou zaměřeny především na cizince z třetích zemí. Takto koncipovaný ISR tedy nebude zahrnovat údaje o všech cizincích žijících v České republice, bude se ale týkat skupiny cizinců, pro kterou je nastavení migrační a integrační politiky ČR zcela zásadní a s ohledem na niž by měly být tyto politiky také primárně koncipovány.

Podobně, jako tomu bylo v případě obecné kategorie cizinci, byla i kategorie cizinci z třetích zemí výhradně sledována pouze v případě, kdy byla předmětem zkoumání (sledovanou jednotkou) osoba cizince. Při sledování informací o rodinách CTZ ale již byly jako relevantní chápány také informace o dalších členech rodiny (opět za předpokladu, že alespoň jeden člen rodiny byl cizincem z třetí země a zároveň neměl státní občanství ČR). Dalším členem nebo členy analyzovaných rodin (případně společně posuzovaných osob, u kterých bylo možné předpokládat rodinné vazby či společnou rodinnou jednotku) tak mohli být i cizinci s dvojím státním občanstvím, z nichž jedno bylo státní občanství ČR, občané ČR i občané EU, EHP a Švýcarska.

A. Využitelnost údajů ze SLDB 2011 pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

1. Základní charakteristika datového zdroje a relevance k cílům projektu

ČSÚ shromažďuje větší množství údajů o cizincích, respektive CTZ (více viz ČSÚ 2010). Kromě údajů o počtech CTZ se jedná i o specializované údaje týkající se azylové problematiky, trhu práce a zaměstnanosti, zdravotnictví, vzdělávání nebo justice. ČSÚ přitom využívá údaje z resortních statistik Ministerstva vnitra (Informační systém evidence obyvatel, CIS aj.), Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva spravedlnosti. Kromě převzetí, popřípadě revize a vlastního vyhodnocení těchto údajů ČSÚ rozlišuje osoby s občanstvím jiných zemí (respektive sbírá údaje o nich) také při Sčítání lidu, domů a bytů, Výběrovém šetření pracovních sil a Šetření struktury mezd (Informační systém o průměrném výděлку).

Z tohoto širokého okruhu údajů o cizincích shromažďovaných ČSÚ lze informace týkající se jejich rodin čerpat pouze z dat ze Sčítání lidu, domů a bytů (nejaktuálnější údaje pocházejí z roku 2011). Hlavní nevýhodou těchto údajů je desetiletá periodicitu jejich sběru. Dalším významným limitem těchto dat je poměrně dlouhý časový rozestup mezi dobou sběru údajů ve SLDB a možností vyhodnocení údajů o CTZ (požadovanou strukturu dat specificky zaměřených na CTZ lze navrhnout a objednat až po zveřejnění „standardních“ výstupů ze SLDB za obyvatele ČR celkem). Další údaje shromažďované ČSÚ jsou sice sbírány s roční, čtvrtletní, případně i měsíční periodicitou, ke zjišťování informací o rodinách CTZ je ale není možné využít.⁴¹

Údaje ze SLDB **vypovídají primárně o jednotlivcích**. Tato data neobsahují žádné identifikátory, na základě kterých by bylo možné rozlišit rodinu, již jsou jednotlivé osoby členem, rodinné vazby mezi osobami apod.

Údaje z tohoto zdroje nicméně obsahují **informaci o hospodařících domácnostech**, tj. identifikátor, na základě něhož lze zjistit, které osoby jsou členy společně hospodařící domácnosti. Tento identifikátor nelze automaticky považovat za identifikátor rodiny, ale lze předpokládat, že příslušnost určitých osob ke společně hospodařící domácnosti zpravidla vyplývá z existence rodinných vazeb mezi těmito osobami. To platí především o skupině společně hospodařících domácností, pro které je používána kategorie *rodinná domácnost*, která zahrnuje rodinné domácnosti tvořené jednou, dvěma či více rodinami. Tento předpoklad přirozeně nemusí být platný beze zbytku, ale je zřejmé, že údaje o společně hospodařících domácnostech CTZ, respektive o rodinných domácnostech CTZ jsou dobrým východiskem pro získání alespoň rámcové představy o rodinách CTZ, protože trendy týkající se rodin CTZ budou v mnoha ohledech kopírovat trendy zjištěné u společně hospodařících domácností, respektive u rodinných domácností.

⁴¹ Viz přehled datových zdrojů ČSÚ o cizincích dostupný na:
[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C2004A28EB/\\$File/prehled_web_aktualizace.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C2004A28EB/$File/prehled_web_aktualizace.pdf).

2. Zhodnocení využitelnosti datového zdroje pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

Nejvýraznější limity pro využití údajů ze SLDB 2011 pro tvorbu ISR souvisejí s desetiletou periodicitou sběru těchto údajů. Z té vyplývají tato tři hlavní omezení těchto údajů:

- poznatky týkající se rodin CTZ lze vyhodnocovat s poměrně výrazným časovým odstupem od doby sběru dat,
- s rostoucím časovým odstupem od doby sběru dat získané poznatky výrazně zastarávají,
- mezi dvěma sběry dat se může změnit okruh shromažďovaných údajů nebo metodika jejich sběru a údaje z různých Sčítání lidí, domů a bytů nemusejí být srovnatelné

Nejistotu ohledně využitelnosti Sčítání lidu, domů a bytů ke zjišťování poznatků o rodinách CTZ vyvolávají také úvahy o jeho možném zrušení, které byly velmi hojně diskutovány v případě SLDB 2011 (byť žádné rozhodnutí směřující k ukončení Sčítání lidu, domů a bytů zatím nebylo učiněno).

Na druhou stranu, v období přibližně dvou let následujících po provedení Sčítání lidí, domů a bytů,⁴² umožňují tyto údaje zjistit velmi cenné informace o společně hospodařících domácnostech, jejichž členem je alespoň jeden CTZ. Z hlediska zaměření a povahy mají tato data pro zjištění údajů o rodinách imigrantů vysokou vypovídací hodnotu.⁴³

Důvodem je především možnost odlišit v datovém souboru rodinné domácnosti. Vzhledem k současné variabilitě rodinných forem patrně kategorie *rodinná domácnost* používaná ČSÚ nemůže zcela jednoznačně rozlišit a postihnout jednotlivé rodinné jednotky, pro identifikaci rodin CTZ a jejich bližší charakteristiku je ale tato kategorie velmi dobrým vodítkem a lze ji vnímat jako vysoce relevantní. Charakteristiky rodin CTZ tak budou do značné míry odpovídat poznatkům, které lze ze SLDB 2011 získat o rodinných domácnostech CTZ. Zároveň lze na základě těchto dat porovnat údaje o hospodařících domácnostech, ve kterých žijí pouze CTZ, s domácnostmi, jejichž členy jsou kromě CTZ také občané ČR, EU, EHP nebo Švýcarska. Při analýzách založených na

⁴² Při realizaci projektu *Návrh informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí* bylo ověřeno, že specifické údaje o hospodařících domácnostech s cizinci nebylo možné získat bezprostředně v roce následujícím po provedení Sčítání lidu, domů a bytů (tedy v roce 2012). Bezprostředně po získání dat totiž ČSÚ tato data třídí a zpracovává a při následné analýze dat ze SLDB se ČSÚ zaměřuje na vyhodnocení dat s nejvyšší prioritou. Údaje o hospodařících domácnostech s cizinci ale lze v tomto směru považovat za specifické a jejich nákup je tak možný až po vyhodnocení a zpracování prioritních analýz. Pro odpovídající vyjasnění požadovaného okruhu dat a jejich struktury je navíc nezbytné vycházet z celkových údajů o domácnostech a data o hospodařících domácnostech s cizinci tak lze objednat až po publikování celkových údajů o hospodařících domácnostech.

⁴³ V tomto ohledu je důležitá skutečnost, že údaje o osobách zjišťované při Sčítání mohly být vyhodnoceny u 84 % z celkového počtu CTZ započtených při SLDB 2011 (podíl přímo sečtených CTZ činil 84 %, 16 % CTZ evidovaných při SLDB 2011 bylo započteno s využitím údajů z dalších registrů a příslušné údaje u nich zjištěny nebyly). Tématu rodin se navíc týkaly především údaje o hospodařících domácnostech, které již byly zjišťovány pouze od sečtených osob (tj. bez doplňování dat podle jiných registrů) a hodnocená data tak reprezentovala všechny údaje o hospodařících domácnostech získané při SLDB 2011.

údajích ze SLDB 2011 lze dále sledovat několik dalších velmi relevantních socio-ekonomických charakteristik rodinných domácností s CTZ.

Celkově tak lze konstatovat, že SLDB 2011 umožňuje získat více poznatků týkajících se rodin CTZ, které nebylo možné získat analýzou údajů z CIS, současně se jedná o poznatky získané od významné části CTZ, přičemž takto získané informace mohou v jistých oblastech poskytnout věrohodnější zjištění než jiná empirická šetření zaměřená na mapování rodinné struktury a rodinné situace CTZ. Využití údajů ze SLDB tak může i přes starší datum získání údajů velmi výrazně přispět ke snaze o popsání a bližší poznání rodin CTZ.

Vyhodnocení využitelnosti údajů ze SLDB 2011 je důležité nejen pro návrh a tvorbu ISR, ale také při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené s budoucím slučováním rodin. Také z tohoto důvodu je vhodné mezi relevantními zdroji dat věnovat pozornost i údajům ze SLDB 2011. V tomto případě již nemusí desetiletá periodičita sběru dat nebo problémy související se zastaráváním údajů výrazněji limitovat využitelnost tohoto zdroje dat. Možnosti využití dat ze SLDB 2011 k tomuto účelu jsou podrobněji rozebrány v navazující metodice využívání poznatků o rodinách imigrantů.

B. Bližší specifikace údajů ze SLDB 2011 a navržený postup jejich hodnocení

1. Organizace a okruh analyzovaných údajů a možnosti jejich analýzy

Pro účely vyhodnocení dostupných relevantních údajů o rodinách imigrantů řešitelé zakoupili od ČSÚ anonymizované údaje (tzv. mikrodata) ze SLDB 2011. Konkrétně se jednalo o údaje o osobách dotázaných při SLDB 2011, jež bylo možné přiřadit do společně hospodařící domácnosti, ve které alespoň jedna osoba byla CTZ.

Získané údaje umožňovaly vyhodnotit dvě odlišná témata:

1. údaje o CTZ, kteří podle údajů ze SLDB 2011 k rozhodnému okamžiku (půlnoc z 25. na 26. 3. 2011) žili v ČR,⁴⁴ a
2. údaje o domácnostech, jejichž členem byl CTZ - dále též „hospodařící domácnosti s CTZ“.⁴⁵

K získání první uvedené skupiny poznatků je nutné vybrat pouze záznamy přímo se týkající CTZ. V takto vytvořeném datovém souboru jsou ale ponechány všechny vícečetné (z hlediska rodin, tj. týkající se jedné domácnosti) záznamy tak, aby soubor obsahoval informace o všech CTZ evidovaných ve výchozím datovém souboru. Naproti tomu při rozboru druhé skupiny údajů, tj. údajů o hospodařících domácnostech s CTZ je zvolen opačný postup, kdy mohou být předmětem rozboru i domácnosti, jejichž někteří členové mají české občanství, občanství zemí EU, EHP nebo Švýcarska, ale za každou domácnost je sledován pouze jeden záznam.

Data získaná ze SLDB 2011 umožňují popsat rodiny CTZ z více různých hledisek a zachytit celou řadu jejich významných charakteristik. Jednou z nejdůležitějších mož-

⁴⁴ Na základě Sčítání lidu, domů a bytů 2011 bylo zjištěno, že v ČR žilo k rozhodnému okamžiku celkem 422 276 cizinců, z toho 271 705 CTZ a 150 571 občanů EU, EHP nebo Švýcarska. Z tohoto počtu se ale o skutečně sečtené osoby jednalo pouze v případě 251 625 cizinců, dalších 170 651 cizinců bylo při zpracování SLDB 2011 započteno na základě existujících registrů (s údaji platnými k datu blížícímu se stavu sčítání). **Datový soubor údajů o domácnostech s alespoň jedním CTZ poskytnutý řešitelům ale přirozeně mohl obsahovat pouze údaje získané od skutečně sečtených osob** (do datového souboru by sice teoreticky mohl být zařazen i záznam o existenci osob, o nichž byly údaje získány z registrů, ale u těchto osob by již nebylo možné evidovat žádné údaje zjišťované prostřednictvím sčítacích archů - v registrech příslušné údaje buďto nebyly evidovány, nebo je nebylo možné využít z důvodu platné právní úpravy). Údaje o počtu cizinců ale byly na základě existujících registrů dopočteny především v případě občanů EU, EHP nebo Švýcarska. Získaný datový soubor totiž obsahoval údaje o celkem 229 187 osobách, tj. o 84 % z počtu 271 705 CTZ, které byly celkově při SLDB 2011 započteny. Je zřejmé, že sečtené osoby reprezentují podstatnou část z celkového počtu CTZ žijících v rozhodném okamžiku v ČR a vzorek sečtených osob je pro ilustraci nejvýznamnějších charakteristik CTZ a trendů dostatečně velký a dále analyzovaná data o CTZ představují nejuplněnější zdroj dat, který je v současnosti možné získat.

⁴⁵ Údaje o hospodařících domácnostech byly zjišťovány pouze od sečtených osob (tj. bez doplňování dat podle jiných registrů). Údaje o hospodařící domácnosti bylo možné získat i v případech, kdy byli sečtení pouze někteří členové příslušné rodinné hospodařící domácnosti s CTZ. Vzhledem k tomu, že v domácnostech s CTZ žili také občané ČR, EU, EHP a Švýcarska, nezávisela úplnost získaných údajů pouze na návratnosti sčítacích archů vyplňovaných CTZ, ale mohla ji ovlivnit i návratnost sčítacích archů od uvedených skupin osob, pokud byly členy hospodařících domácností s CTZ.

ností, kterou získaná data nabízejí, je možnost rozlišit hospodařící domácnosti podle jejich typu, respektive následně podrobněji provádět šetření rodinných domácností tvořené jednou rodinou, které byly pro potřeby tohoto šetření chápány jako vhodný ekvivalent rodinné jednotky a které bylo možné na základě získaných dat dále popsat z hlediska vybraných charakteristik rodiny (více viz dále).

Nejprve byly podrobněji charakterizovány všechny hospodařící domácnosti, jejichž členem byl CTZ. Sledovány přitom byly tyto okolnosti:

- počet členů hospodařící domácnosti a počet členů, kteří jsou CTZ,
- počet hospodařících domácností, jejichž členy jsou výhradně CTZ, respektive domácností, ve kterých kromě CTZ žijí také občané ČR, EU, EHP, Švýcarska nebo osoby s dvojím občanstvím,
- počet hospodařících domácností podle státního občanství osoby v čele domácnosti a
- počet hospodařících domácností právě podle jejich typu.

Následně byly u hospodařících domácností tvořených jednou rodinou (rodin) podrobněji sledovány následující typy údajů:

- počet členů rodiny a počet členů, kteří jsou CTZ,
- počet rodin, jejichž členy jsou výhradně CTZ, respektive rodin, ve kterých kromě CTZ žijí také občané ČR, EU, EHP, Švýcarska nebo osoby s dvojím občanstvím,
- počet rodin podle státního občanství osoby v čele domácnosti (rozlišeny přitom byly čtyři základní kategorie osob dle státního občanství - osoby se státním občanstvím Ruska, Ukrajiny, Vietnamu a se státním občanstvím jiných třetích zemí),
- počet úplných a neúplných rodin různého typu,
- počet rodin dle počtu dětí,
- počet rodin dle počtu nezaopatřených dětí do 25 let celkem a podle věku dětí.

U některých popsaných parametrů bylo potřebné sledovat jejich vzájemné kombinace, protože strukturu rodiny jednoznačně charakterizovala teprve kombinace některých znaků (kdy např. v neúplných rodinách byl při stejném počtu členů rodiny zpravidla odlišný počet dětí).

Teprve v návaznosti na získané poznatky o struktuře rodin lze dále hodnotit další důležité parametry, jakými jsou v případě údajů o CTZ např. věk či ekonomická aktivita osoby, nebo v případě údajů o domácnostech CTZ např. údaje o kraji, ve kterém rodina žije, velikostní skupině obce, způsobu bydlení apod.⁴⁶

⁴⁶ Některé údaje (např. počet dětí, počet dětí ve věku 0-25 let, počet závislých dětí apod.) je možné sledovat také při hodnocení údajů o CTZ. Je ale účelné sledovat pouze v případě rozboru hospodařících domácností s CTZ. K těm se totiž tyto údaje vztahují primárně a jejich vypovídací hodnota je při srovnání s jinými údaji o domácnostech vyšší.

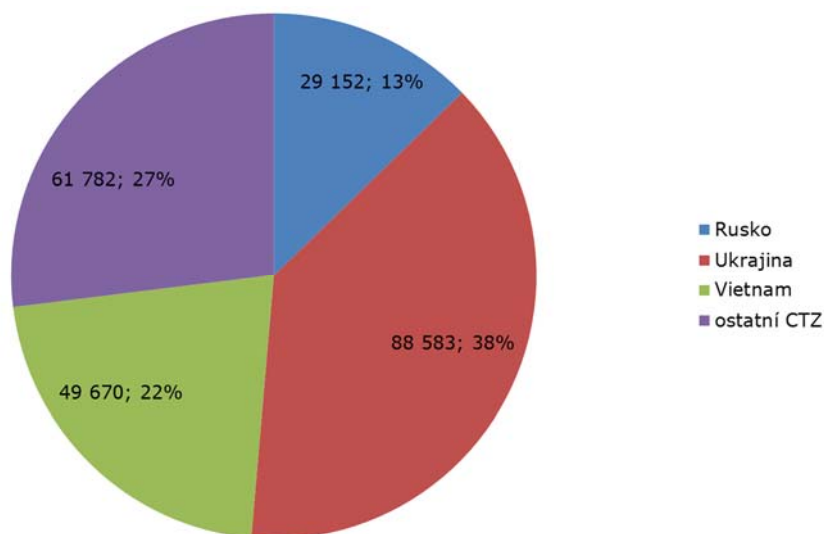
2. Struktura rodin s CTZ dle SLDB 2011 / doporučený postup hodnocení údajů

I. Domácnosti s CTZ

2.1 Počet CTZ a domácností s CTZ celkem a podle státního občanství CTZ žijící v domácnostech s CTZ

Celkový počet hospodařících domácností (dále též „domácnost“, „HD“) s CTZ činil podle údajů SLDB 2011 k rozhodnému datu 124 286. Celkový počet osob, které byly členy domácnosti s cizincem z třetí země, byl 312 949. Z tohoto počtu bylo 229 187 cizinců z třetích zemí,⁴⁷ tj. 73 % z celkového počtu členů domácností s CTZ.⁴⁸ Z celkem 229 187 evidovaných CTZ jich 88 583 (38 %) mělo ukrajinské státní občanství (dále též „občanství“), 49 670 (22 %) vietnamské, 29 152 (13 %) ruské a 61 782 (27 %) občanství dalších třetích zemí - viz graf č. 1.

Graf č. 1 Počet CTZ žijících v domácnostech s CTZ podle jejich státního občanství

⁴⁷ Skutečný počet CTZ žijících v domácnostech k rozhodnému datu SLDB 2011 (březen 2011) se od této hodnoty může mírně odchylovat, neboť u některých osob nebyla informace o státním občanství získána. Lze ale předpokládat, že počet osob, které náleží mezi CTZ, ale nebyly jako takové evidovány, se liší v řádu jednotek (daleko pravděpodobnější je nezískání informace od občanů ČR), což vzhledem k celkovému počtu evidovaných CTZ představuje jen zanedbatelný podíl z celkového počtu CTZ. Zároveň je zřejmé, že není možné nijak odhadnout trend případné odchylky mezi evidovaným a skutečným počtem CTZ jak celkově, tak především při podrobnějších tříděních údajů. Z těchto důvodů jsou předmětem rozboru výhradně údaje o evidovaných CTZ, které i přes možnost drobných odchylek představují nejspolehlivější dostupné údaje, které sledovanou problematiku odrážejí velmi přesně.

⁴⁸ Podobně jako u údajů o CTZ žijících v domácnostech s CTZ je i v případě údajů za domácnosti s CTZ potřebné reflektovat, že u některých CTZ nebyl údaj o jejich státním občanství získán. Podíl cizinců z třetích zemí z celkového počtu členů domácností cizinců nebo počet CTZ v jedné domácnosti se tak mohou od zjištěných hodnot ve skutečnosti také mírně lišit. I v těchto případech lze ale předpokládat jen minimální vliv chybějících údajů na zjištěné hodnoty a získané údaje jsou pro další analýzu dostatečně spolehlivé.

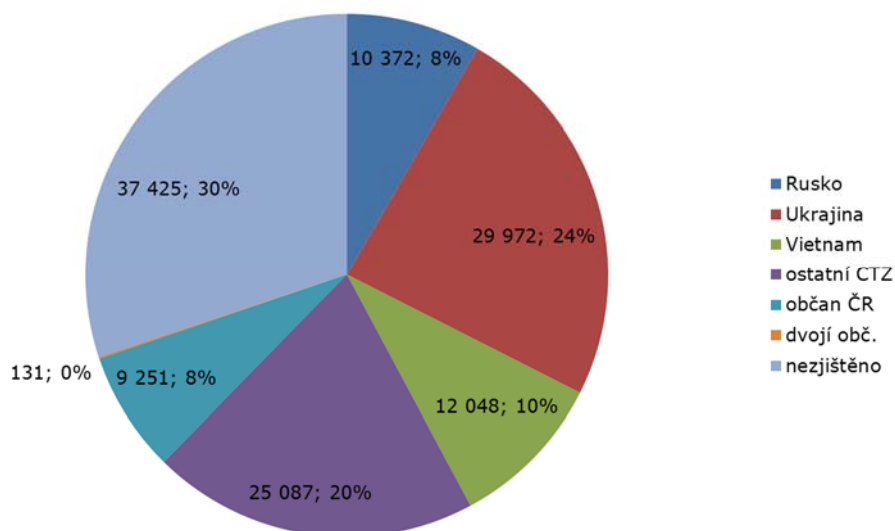
Domácnosti s CTZ

Státní občanství bylo u hospodařících domácností vyhodnoceno ze dvou hledisek:

- podle státního občanství osoby v čele domácnosti (rozlišovány byly hospodařící domácnosti osob s ruským, ukrajinským a vietnamským občanstvím, osob s občanstvím dalších třetích zemí, občanů ČR a osob s dvojitým občanstvím třetí země a ČR) a
- podle toho, které skupiny osob, které jsou členy rodiny - zda mezi ně patří kromě cizinců z třetích zemí, také občané EU, EHP a Švýcarska nebo občané ČR.

Počet hospodařících domácností, v nichž byla osobou v čele domácnosti (dále též „osoba v čele“, „OČD“) osoba s ukrajinským státním občanstvím, činil 29 972. Osoba s vietnamským občanstvím byla osobou v čele v případě 12 048 domácností, osoba s ruským občanstvím v 10 372 domácnostech a státní příslušníci dalších třetích zemí byly OČD ve 25 087 domácnostech. V 9 382 případech byl osobou v čele domácnosti občan ČR nebo osoba uvádějící současně státní občanství ČR i občanství třetí země (131 domácností). Osoba v čele nebyla evidována ve 35 425 domácnostech (jednočlenné domácnosti, některé nerodinné domácnosti, rodinné domácnosti tvořené dvěma či více rodinami), u 2 000 domácností byl údaj o osobě v čele sledován, ale nepodařilo se jej získat. Skladbu domácností podle státního občanství osoby v jejím čele ilustruje graf č. 2, v podrobnější struktuře také graf č. 3.

Graf č. 2 Počet domácností s CTZ podle státního občanství osoby v čele

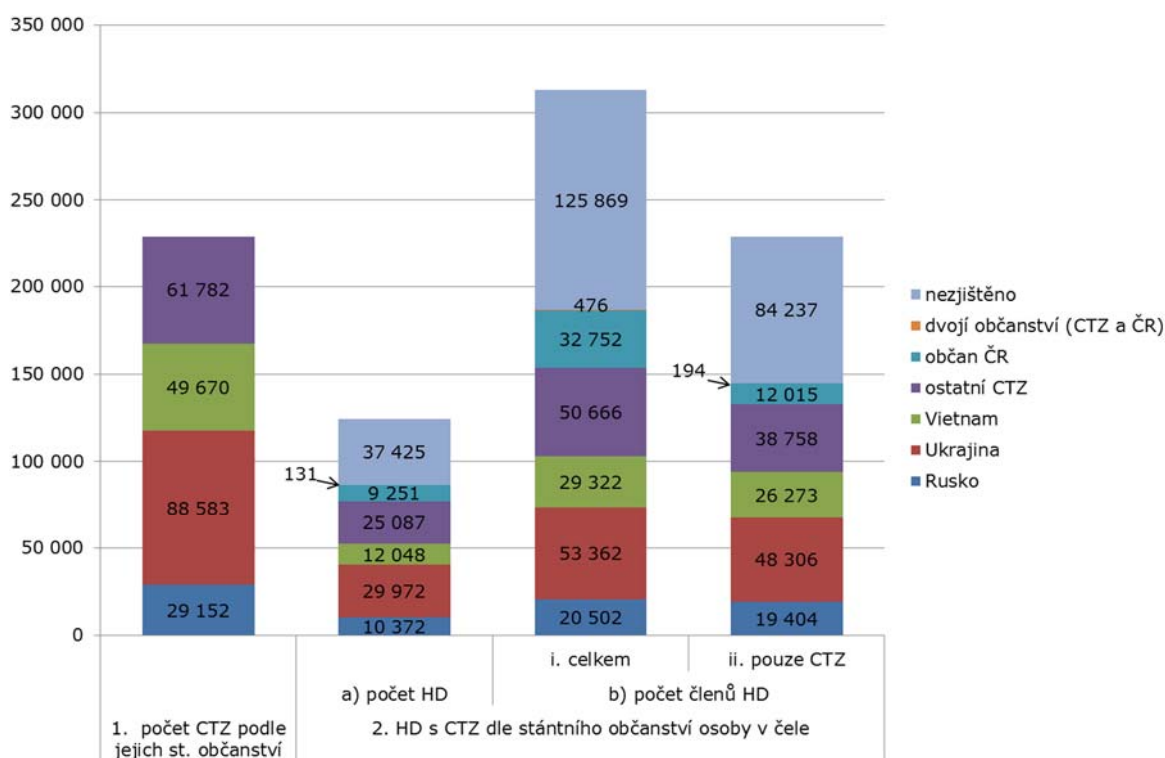

Z domácností s cizinci, u kterých se podařilo získat údaj o státním občanství osoby v čele, bylo 53 362 osob (tj. 29 %⁴⁹) členy domácností s OČD s ukrajinským

⁴⁹ Z celkem 187 080 osob (hodnota byla získána sečtením všech hodnot ve třetím sloupci grafu č. 1, vyjma hodnoty uvedené v bodě "nezjištěno").

občanstvím. Z tohoto počtu bylo cizinců z třetích zemí 48 306 (tj. 91 %)⁵⁰. Domácnosti s vietnamským občanstvím osoby v čele, měly celkem 29 322 členů (16 % z úhrnného počtu členů domácností se zjištěným státním občanstvím OČD). Z toho 26 273 členů těchto domácností (90 %) náleželo mezi CTZ. Domácnosti s ruským občanstvím měly 20 502 členů (11 %), z nichž 19 404 (95 %) jich bylo CTZ. Členem domácností s jinou státní příslušností osoby v čele bylo 50 666 osob (27 %), přičemž v případě 38 758 osob (76 %) se jednalo o CTZ. Celkem 33 228 osob (18 %) bylo členy domácností s OČD, která byla občanem ČR. Z nich mělo státní občanství třetí země 12 209 osob (37 %).

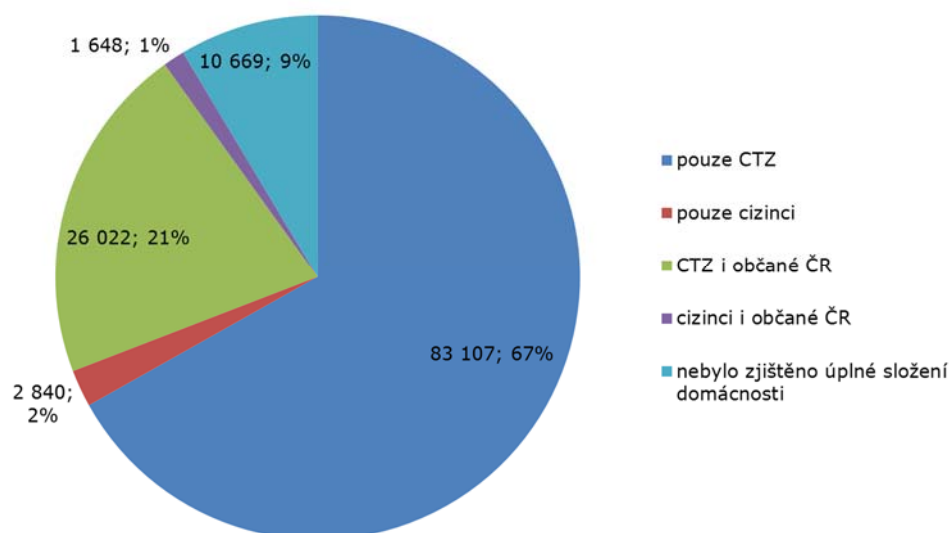
Graf č. 3 **Srovnání počtu CTZ žijících v domácnostech a základních údajů o domácnostech s CTZ podle státního občanství** (osoby, respektive osoby v čele)

V 83 107 hospodařících domácnostech (67 % z jejich celkového počtu) žili pouze CTZ. Občané ČR a CTZ byli členy 26 022 domácností (21 %). Cizinci z třetích zemí a občané EU, EHP nebo Švýcarska tvořili celkem 2 840 domácností (2 %). Domácností složených ze všech tří uvedených skupin osob bylo 1 648 (1 %). U 10 669 (9 %) domácností nebylo možné získat informace o státním občanství všech jejich členů. Grafické znázornění uvedeného viz graf č. 4.

⁵⁰ Ukrajinské státní občanství měla bezpochyby převážná část CTZ, kteří byli členy těchto domácností, rozhodně se ale nejednalo výhradně o osoby s tímto státním občanstvím. Tato poznámka se obdobně týká i HD, v jejichž čele byly osoby s vietnamským nebo ruským státním občanstvím.

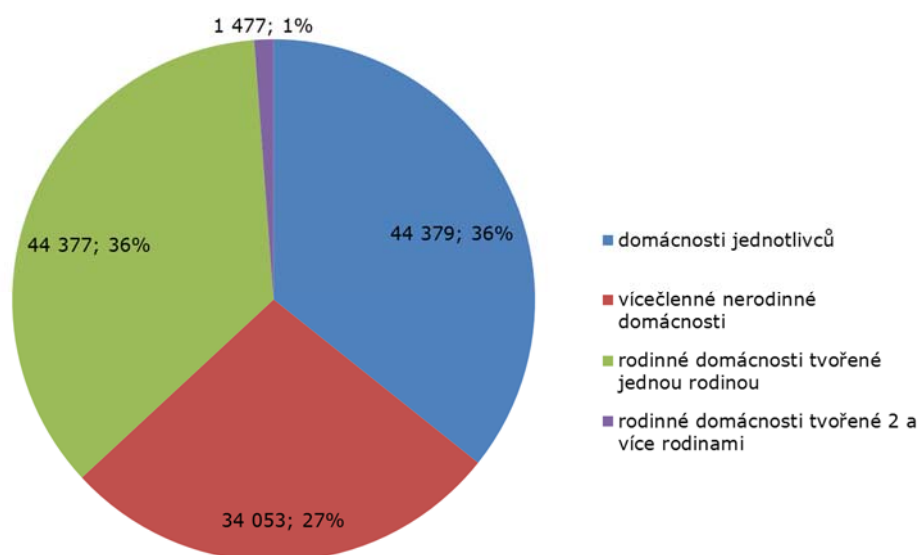
Graf č. 4 **Počet domácností s CTZ podle skupin státních příslušníků, které jsou členy rodiny**

2.2 Počet domácností s CTZ podle typu domácnosti

Přibližně třetinu (44 379 domácností) z celkového počtu hospodařících domácností reprezentovaly tzv. domácnosti jednotlivce; podle definice ČSÚ do této kategorie spadají osoby tvořící součást rodinných domácností tvořených jednou rodinou, pokud s rodinou společně hospodaří (tj. nejedná se o jednočlenné domácnosti). Téměř shodný byl i počet rodinných domácností tvořených jednou rodinou (44 377), tj. skupiny domácností, která byla pro potřeby dalších analýz chápána jako typ domácnosti indikující rodiny a jíž se podrobněji věnují kapitoly 2.4-2.8. Přibližně ve čtvrtině případů se jednalo o vícečlenné nerodinné domácnosti (34 053). Jen zcela okrajově byly mezi domácnostmi s CTZ zastoupeny rodinné domácnosti tvořené dvěma či více rodinami (1 477 hospodařících domácností, tj. 1 % z jejich celkového počtu, respektive 3 % z celkového počtu všech rodinných domácností). Grafické znázornění domácností s CTZ podle typu hospodařící domácnosti viz graf č. 5.

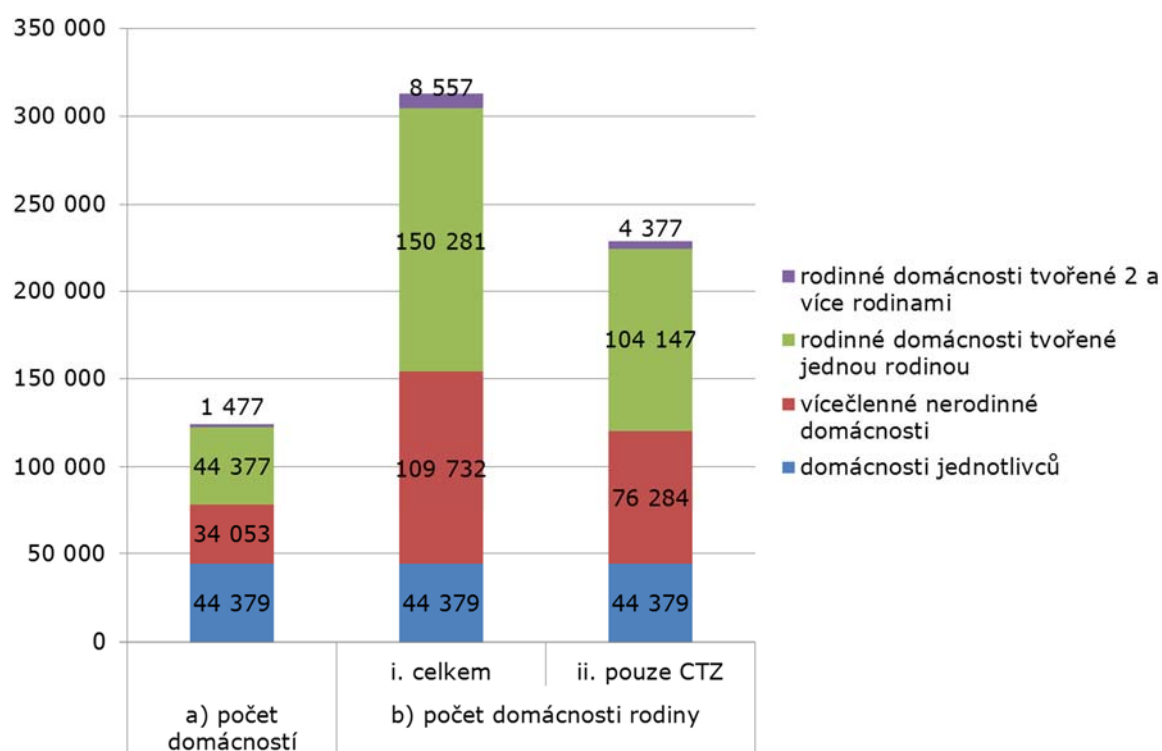
Graf č. 5 **Počet domácností s CTZ podle typu hospodařící domácnosti**

Pozn. domácnost jednotlivce = součástí rodinných domácností tvořených jednou rodinou mohou být dle definice ČSÚ i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří.

V domácnostech jednotlivců byl počet členů domácnosti i CTZ v domácnosti přirozeně shodný (44 379). Vícečlenné domácnosti celkem čítaly 109 732 členů, respektive 76 284 cizinců (70 % z celkového počtu členů těchto domácností). Rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou měly celkem 150 281 členů, z nichž 104 147 (69 %) byli CTZ. Celkový počet členů rodinných domácností tvořených dvěma nebo více rodinami byl 8 557, počet CTZ v těchto domácnostech byl 4 377 (51 %), detailněji viz následující graf č. 6.

Graf č. 6 **Počet domácností s CTZ, jejich členů a CTZ podle typu domácnosti**

Pozn. domácnost jednotlivce = součástí rodinných domácností tvořených jednou rodinou mohou být i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří (definice ČSÚ)

Pro všechny čtyři skupiny domácností, ve kterých byl osobou v čele CTZ (občan Ukrajiny, Ruska, Vietnamu či jiné třetí země), platilo, že je tvoří téměř výhradně domácnosti jednotlivců⁵¹ nebo domácnosti tvořené jednou rodinou. U všech čtyř skupin domácností, ve kterých byl osobou v čele CTZ, přitom bylo zjištěno, že převažují domácnosti reprezentované jednotlivci. To bylo nejvíce patrné u domácností, v nichž má osoba v čele ukrajinské občanství (62 %, v dalších případech je to 53-55 %) - viz graf č. 7.

Skutečnost, že domácnosti v čele s CTZ reprezentovaly až na nepatrné výjimky pouze dva uvedené typy domácností, byla důsledkem toho, že u dalších dvou typů domácností (vícečlenné nerodinné domácnosti a domácnosti tvořené dvěma či více rodinami) nebylo až na výjimky možné žádného člena domácnosti označit jako osobu v čele domácnosti.⁵² Tyto dvě skupiny domácností tak nelze podle státního občanství osoby v čele rozlišovat a domácnosti spadající do těchto dvou skupin je proto vždy možné přiřadit k domácnostem, u kterých se údaj o státním občanství nepodařilo získat. Na rozdíl od rodinných domácností tvořených jednou rodinou ale v těchto dvou případech není důvodem absence tohoto údaje jeho neuvedení respondentem, ale samotné uspořádání dat, kdy se údaj u těchto domácností záměrně vůbec nesleduje.

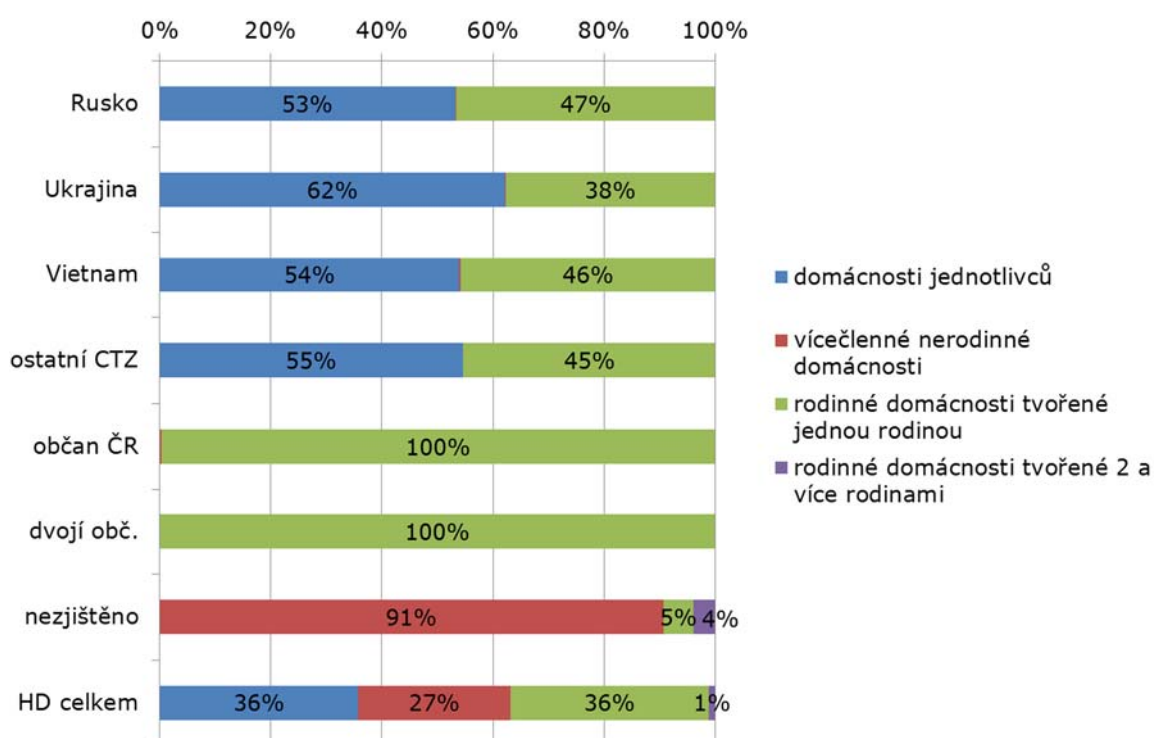
⁵¹ Domácnost jednotlivce = součástí rodinných domácností tvořených jednou rodinou mohou být i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří (definice ČSÚ).

⁵² Z celkového počtu 34 053 vícečlenných domácností byl údaj o osobě v čele získán jen u 97 (23 Vietnam, 21 Ukrajina, 13 Rusko, 8 další třetí země a 32 ČR).

Vzhledem k záměrnému nesledování údaje o státním občanství přirozeně nemohou být vícečlenné nerodinné domácnosti a rodinné domácnosti tvořené více rodinami zastoupeny ani mezi domácnostmi, v jejichž čele je občan ČR. K domácnostem s občanem ČR coby osobou v čele přitom nemohou patřit ani domácnosti jednotlivců, protože ty již neodpovídají definici rodiny cizinců a v rozboru je nebylo možné sledovat. Domácnosti, ve kterých je osobou v čele občan ČR, tak mohou být reprezentovány výhradně rodinnými domácnostmi tvořenými jednou rodinou.

Celkově (za všechny čtyři typy domácností z hlediska jejich struktury) byla kategorie domácností bez zjištěné informace o státním občanství osoby v čele tvořena z 95 % právě těmi případy, kdy se údaj nesleduje záměrně, a v 5 % případů zahrnovala rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou, u kterých je sledován, ale nepodařilo se ho získat.

Graf č. 7 Zastoupení čtyř hlavních typů HD s CTZ podle STP osoby v čele

Pozn. domácnost jednotlivce = součástí rodinných domácností tvořených jednou rodinou mohou být i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří (definice ČSÚ)

2.3 Srovnání domácností s CTZ a všech sečtených domácností

U domácností s CTZ (N=124 286) byly oproti domácnostem všech osob zahrnutých do SLDB 2011 (N=4 320 691) zaznamenány nejvýraznější odlišnosti v případě podílu domácností tvořených jednou rodinou (v případě domácností s CTZ byl tento podíl téměř poloviční v porovnání se všemi sečtenými domácnostmi - 36 % z celkového počtu domácností s CTZ oproti 61 % u všech domácností) a v případě podílu vícečlenných nerodinných domácností (u domácností s CTZ přibližně pětkrát

větší, tj. 27 % v případě domácností s CTZ oproti 5 % u všech domácností) - viz graf č. 8.

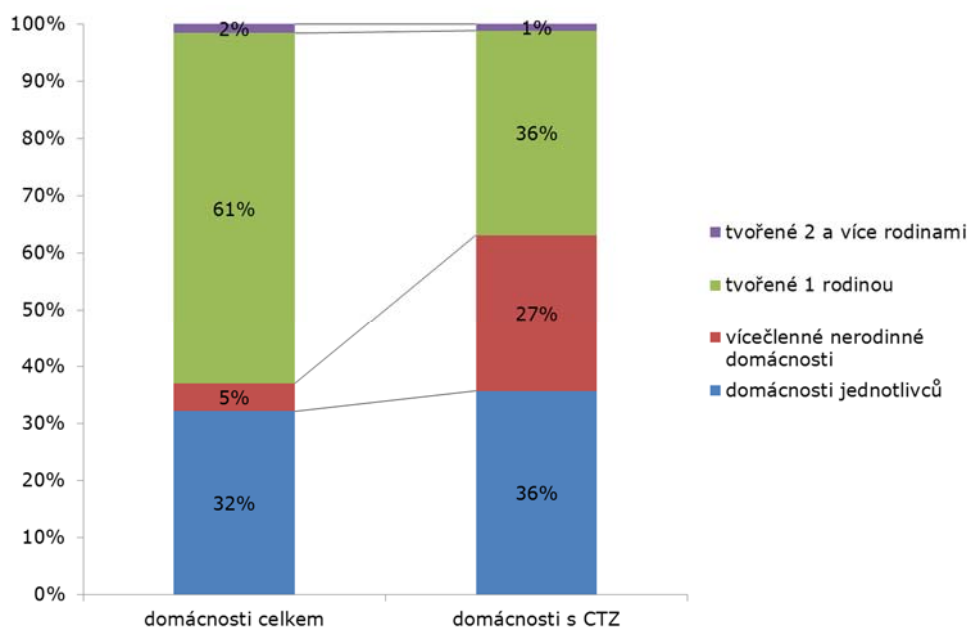
Důležitým poznatkem bezpochyby je, že podíl domácností jednotlivců (definice viz předcházející kap. 2.2) je u obou skupin domácností srovnatelný, kdy u CTZ, podobně jako u všech osob podléhajících sčítání, volily společné hospodaření v jedné domácnosti dvě ze tří domácností. Určující důvody k rozhodnutí pro způsob hospodaření v domácnosti samozřejmě nemusely být u domácností CTZ tytéž jako v případě domácností celkem. Srovnatelný podíl domácností jednotlivců ale napovídá, že co do výsledné preference samostatného nebo společného hospodaření domácnosti CTZ kopírují trendy zjištěné za všechny domácnosti. Naopak, jako výrazně „atraktivnější“ se v případě rodin ukazuje soužití, které není založeno na rodinných vztazích, a naopak výrazně méně často je preferována rodina odpovídající běžnějším nebo „ustáleným“ modelům (nukleární rodina, vícegenerační soužití, jehož „centrem“ je nukleární rodina).

Poslední dva uvedené poznatky jsou do značné míry bezpochyby důsledkem rozdělení rodiny CTZ, kdy někteří členové rodiny v rozhodném okamžiku sčítání žili v zahraničí a nebyli součástí hospodařící domácnosti. Celá rodina CTZ (včetně členů rodiny žijících v zahraničí) tak sice mohla v řadě případů odpovídat taktéž běžnějším modelům rodiny, a tedy i kategorii „rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou“, podobně jako tomu bylo v případě všech domácností s CTZ. Vzhledem k rozdělení rodiny ale byla ve SLDB 2011 sledována pouze ta její část, která byla společně hospodařící domácností. Tyto části rodiny pak daleko spíše odpovídaly kategoriím hospodařících domácností „vícečlenné nerodinné domácnosti“ („vícečlenné nerodinné domácnosti - prarodič/prarodiče s vnoučaty“ nebo „ostatní vícečlenné nerodinné domácnosti“). Z údajů ze SLDB 2011 již přirozeně nelze dovozovat obecnější informace o celé rodině CTZ (tj. včetně členů rodiny žijících v zahraničí).

Zjištěné odlišnosti v charakteristikách domácností s CTZ a všech domácností tak rozhodně nelze mechanicky interpretovat jako důsledek odlišné struktury rodin CTZ a rodin reprezentujících občany ČR, daleko spíše se jedná o specifický důsledek migrace. Ten přitom může být navíc pouze přechodný, protože právě u skupiny „vícečlenných nerodinných domácností“ lze v takovém případě očekávat nejvýraznější tendence ke změně jejího stávajícího uspořádání. Lze přitom uvažovat dvě základní strategie: přesídlení osob žijících v ČR do jiné země, nebo snahu o sloučení rodiny v ČR. U této skupiny domácností tak lze patrně nejvýrazněji očekávat záměr o sloučení rodiny. Je zřejmé, že obdobný záměr mohou mít i jednotlivci reprezentující jednočlenné domácnosti. U nich se ale tento záměr patrně týká daleko menšího počtu osob, čehož dokladem je i zhruba srovnatelný počet jednočlenných domácností za HD celkem i za HD s CTZ.

Popsaný rozdíl může mít důležité implikace také pro další porozumění fenoménu rodiny v případě CTZ: rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou tak patrně reprezentují pouze část jednotek, které je možné chápat jako rodiny CTZ. Podrobný rozbor „pouze“ domácností s CTZ tvořených jednou rodinou tak může mít v tomto ohledu omezenou vypovídací hodnotu. Na druhou stranu nerodinné domácnosti jsou fakticky spíše „potenciálními“ rodinami (lze předpokládat, že určitá část z nich bude v budoucnu odpovídat kategorii „domácnost tvořená jednou rodinou“ nebo o to bude usilovat - žádat o získání pobytu pro další členy rodiny na základě sloučení rodiny) a představují tak spíše formu hospodaření domácnosti, které nezahrnuje přímo rodiny, ale která jí předchází. U nerodinných vícečlenných domácností také není možné sledovat některé důležité parametry. I proto se podrobnější vyhodnocení rodin s CTZ zaměřilo již pouze na rodiny tvořené jednou rodinou.

Graf č. 8 **Srovnání domácností s CTZ a všech sečtených domácností podle typu HD**

Pozn. domácnost jednotlivce = součástí rodinných domácností tvořených jednou rodinou mohou být i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří (definice ČSÚ)

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011, vlastní propočty

II. Rodinné domácnosti s CTZ tvořené jednou rodinou (rodiny s CTZ)

2.4 Počet CTZ žijících v rodinách a rodin s CTZ celkem a podle státního občanství

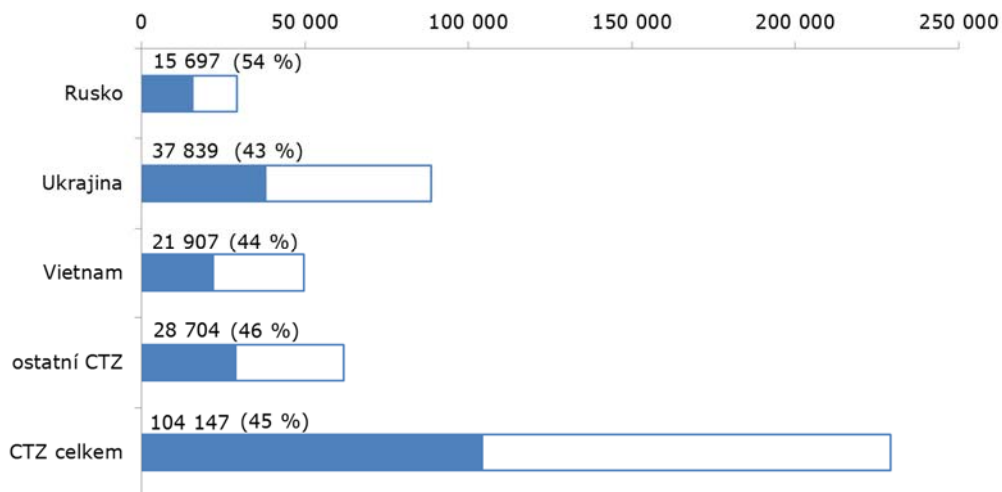
CTZ žijící v rodinách

Základní údaje o celkovém počtu rodinných domácností s CTZ tvořených jednou rodinou (pro tento typ hospodařících domácností je v textu dále používáno zkrácené označení „rodina“) přineslo již vyhodnocení údajů o typu hospodařících domácností s CTZ provedené v předchozí kapitole. Z něho vyplynuly tyto základní údaje: celkem bylo evidováno 44 377 rodin s CTZ (36 % z celkového počtu hospodařících domácností), tyto rodiny měly celkem 150 281 členů, z toho 104 147 bylo CTZ. V rodinách tak žilo celkem 45 % z celkového počtu CTZ.

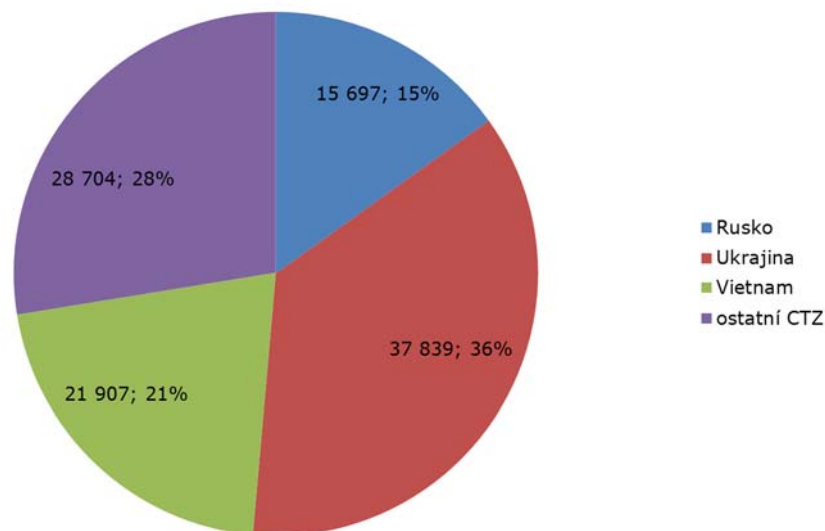
Nejvyšší počet CTZ žijících v rodinách byl zjištěn u Ukrajinců (37 839 osob, tj. 43 % ze všech osob s ukrajinským státním občanstvím). Druhou nejpočetnější skupinou osob žijících v rodinách byli Vietnamci (21 907 osob, 44 % ze všech osob s tímto státním občanstvím). Osob s ruským státním občanstvím žilo v rodinách 15 697. U této, třetí nejpočetnější, skupiny CTZ žijících v rodinách byl ve srovnání s oběma dříve uvedenými vyšší podíl osob žijících v rodinách z celkového počtu osob s daným státním občanstvím (54 %). V rodinách dále žilo 28 704 CTZ, kteří měli jiné než výše uvedené státní občanství. Podíl osob žijících v rodinách u této skupiny osob činil 46 % ze všech CTZ, kteří měli jiné státní občanství. Grafické znázornění uvedených údajů viz graf č. 9.

Z celkového počtu osob žijících v rodinách tak 36 % reprezentovali Ukrajinci, 21 % Vietnamci, 15 % Rusové a 28 % ostatní CTZ - viz graf č. 10.

Graf č. 9 **Celkový počet CTZ žijících v rodinách a jejich podíl z celkového počtu CTZ podle státního občanství**

Graf č. 10 **Počet CTZ žijících v rodinách s CTZ podle jejich státního občanství**

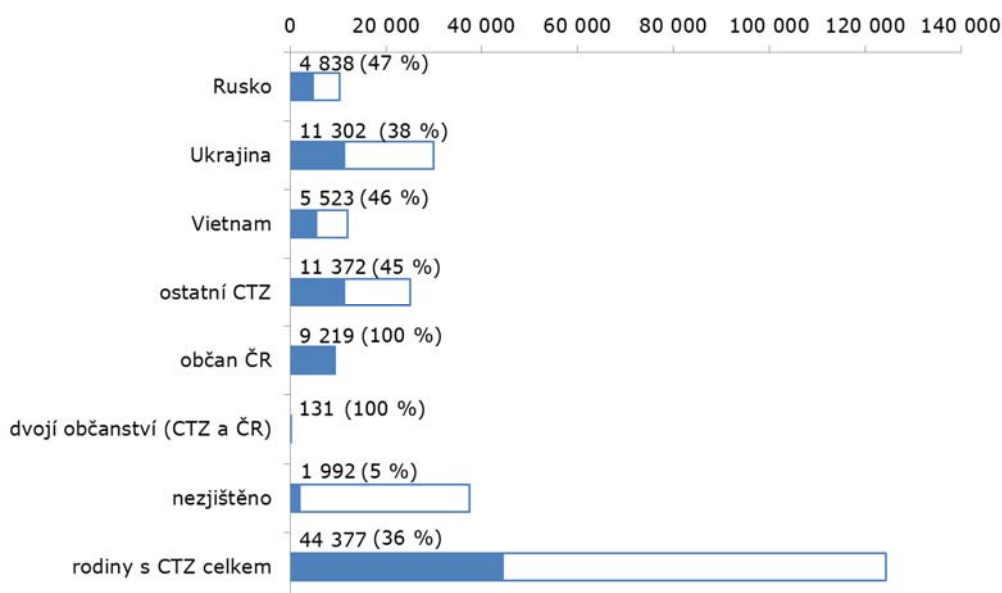

Rodiny s CTZ

Zjištěný počet 44 377 rodin s CTZ reprezentoval 36 % z celkového počtu hospodařících domácností s CTZ. Osobou v čele rodin s CTZ byli nejčastěji Ukrajinci (11 372 domácností, jednalo se o 38 % z celkového počtu hospodařících domácností s osobou v čele s ukrajinským státním občanstvím). Z celkového počtu 9 382 hospodařících domácností, v jejichž čele byl občan ČR, se o rodiny jednalo v 9 350 případech (tj. v 99,7 % případů; zbylých 32 rodin reprezentovaly nerodinné vícečlenné domácnosti, u kterých byla získána informace o osobě v čele a kdy touto osobou byl občan

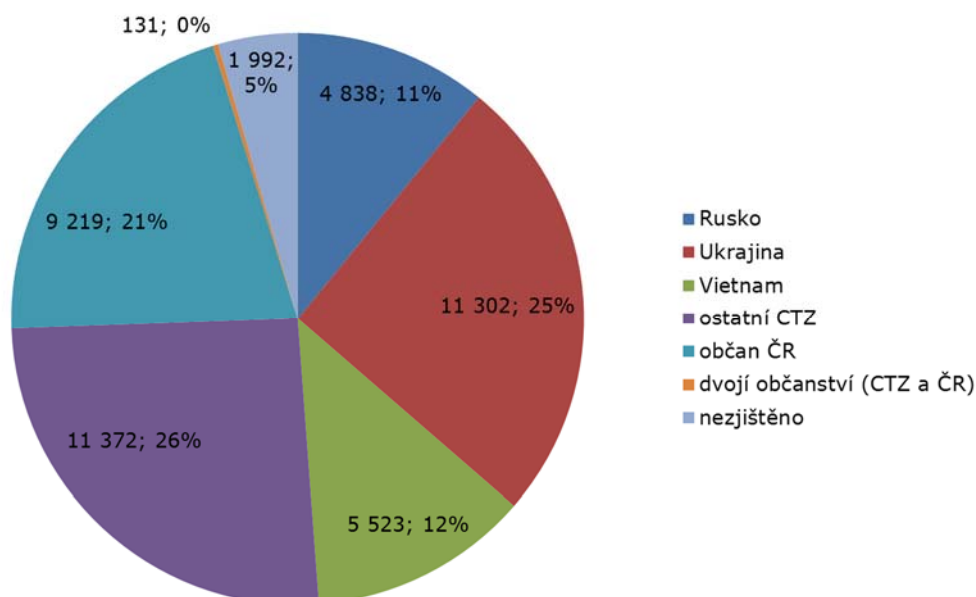
ČR). Rodin s OČD s vietnamským státním občanstvím bylo celkem 5 523 a jednalo se o 46 % z celkového počtu hospodařících domácností, v jejichž čele byli Vietnamci. Rodin v čele s osobou s ruským státním občanstvím bylo celkem 4 838. Rodiny tak reprezentovaly 47 % ze všech domácností s OČD s ruským státním občanstvím. Přehled - viz graf č. 11.

Graf č. 11 **Celkový počet rodin s CTZ a jejich podíl z celkového počtu hospodařících domácností podle státního občanství osoby v čele**

U čtvrtiny rodin byl osobou v čele cizinec s ukrajinským státním občanstvím - viz graf č. 12. U jedné pětiny rodin byl osobou v čele občan ČR, v dalších 12 % se jednalo o Vietnamce, v 11 % o Rusy a ve 26 % o jiné CTZ. Údaj o státním občanství se nepodařilo zjistit u 5 % rodin.

Graf č. 12 **Počet rodin s CTZ podle státního občanství osoby v čele**

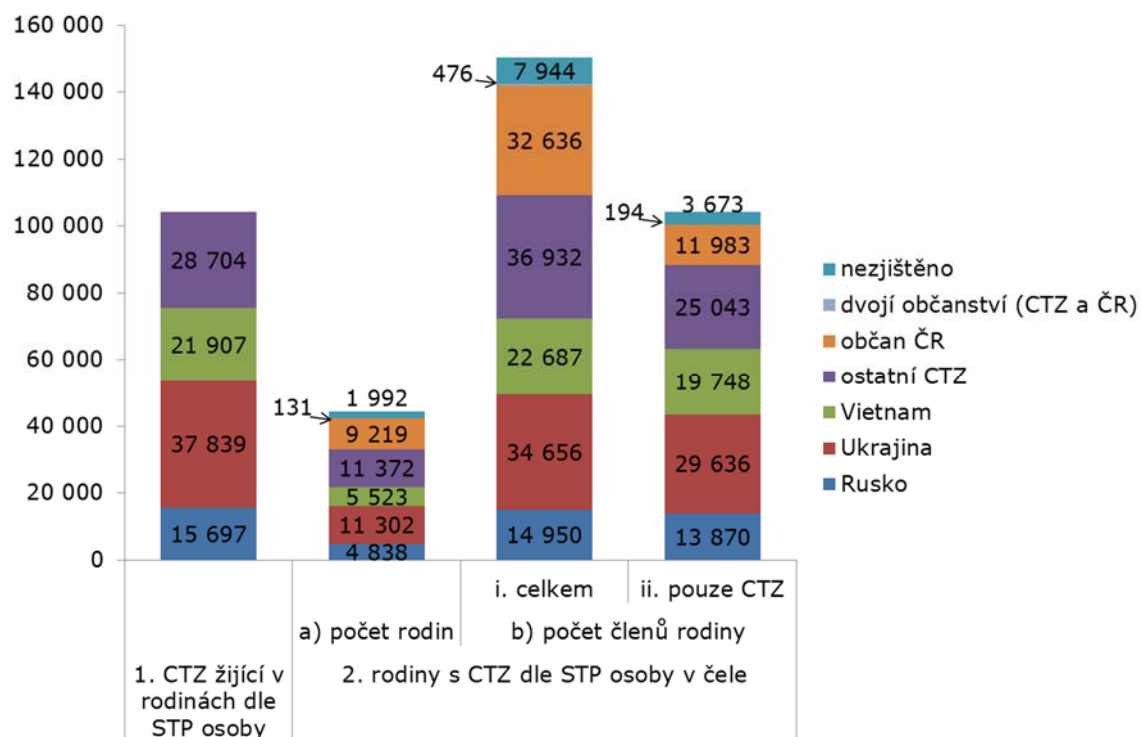

Z rodin s cizinci, u kterých se podařilo získat údaj o státním občanství osoby v čele, bylo 34 656 osob (tj. 24 %⁵³) členy rodin s OČR s ukrajinským občanstvím. Z tohoto počtu bylo cizinců z třetích zemí 29 636 (tj. 86 %).⁵⁴ Rodiny s vietnamským občanstvím osoby v čele měly celkem 22 687 členů (16 % z úhrnného počtu členů rodin se zjištěným státním občanstvím OČD). Z toho 19 748 členů těchto rodin (87 %) náleželo mezi CTZ. Rodiny s ruským občanstvím měly 14 950 členů (11 %), z nichž 13 870 (93 %) jich bylo CTZ. Členem rodin s jinou státní příslušností osoby v čele bylo 36 932 osob (26 %), přičemž v případě 25 043 osob (68 %) se jednalo o CTZ. Celkem 33 112 osob (23 %) bylo členy rodin s OČD, která byla občanem ČR. Z nich mělo státní občanství třetí země 12 177 osob (37 %). Grafické znázornění viz následující graf č. 13.

⁵³ Z celkem 142 337 osob (hodnota byla získána sečtením všech hodnot ve třetím sloupci grafu č. 1 vyjma hodnoty uvedené v bodě "nezjištěno").

⁵⁴ Srov. pozn. 50.

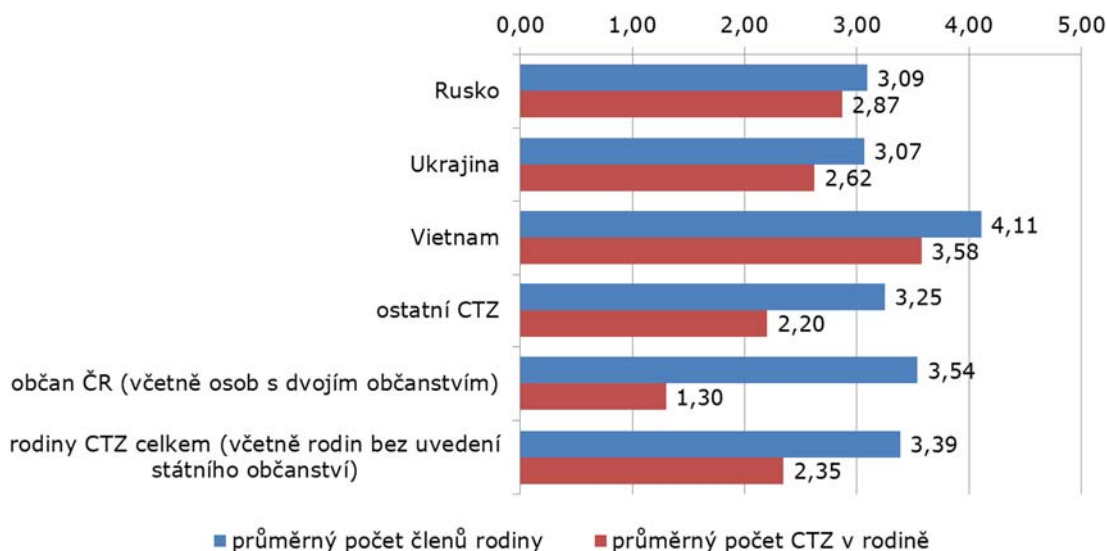
Graf č. 13 **Srovnání počtu CTZ žijících v rodinách a základních údajů o rodinách s CTZ podle státního občanství** (osoby, respektive osoby v čele)

Průměrný počet členů jedné rodiny byl 3,4 osob. Nejvyšší průměrný počet členů byl zjištěn v rodinách Vietnamců (4,1) - viz graf č. 14. Dále následovaly rodiny, ve kterých byl OČD občan ČR (3,5 osob). Nejnižší, a současně přibližně srovnatelný, průměrný počet členů rodiny byl ze sledovaných skupin rodin s CTZ zjištěn u osob s ukrajinským (3,1) a ruským občanstvím (3,1). Průměrný počet členů rodin s osobou v čele s jinou státní příslušností činil 3,3.

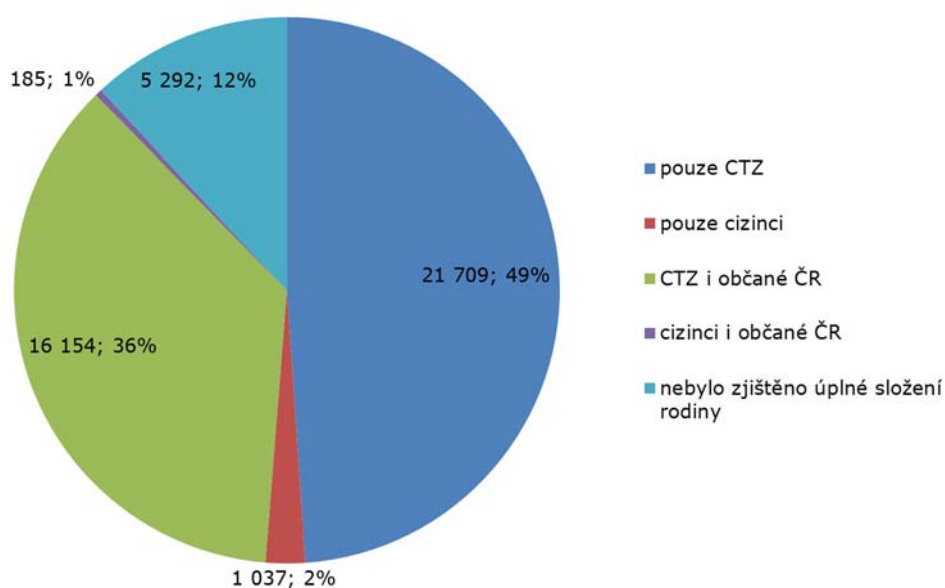
Průměrný počet CTZ v jedné rodině s CTZ dosahoval hodnoty 2,4. Nejvyšší byl průměrný počet CTZ v rodinách s OČD s vietnamským občanstvím (3,6), nejnižší v rodinách, ve kterých byly osobou v čele občané ČR (1,3).

Graf č. 14 **Průměrný počet všech členů rodiny a průměrný počet CTZ na jednu rodinu s CTZ podle státního občanství osoby v čele**

Ve 21 709 rodinách s CTZ (49 % z jejich celkového počtu) žili pouze CTZ - viz graf č. 15. Cizinci z třetích zemí a občané EU, EHP nebo Švýcarska tvořili celkem 1 037 rodin (2 %). Občané ČR a CTZ byli členy 16 154 rodin (36 %). Rodin složených ze všech těchto tří skupin osob bylo 185 (1 %). Smíšených rodin tvořených cizinci (CTZ, EU, EHP, Švýcarsko) i občany ČR tak bylo celkem 16 339 (37 %). U 5 292 (12 %) rodin nebylo možné získat informace o státním občanství všech jejich členů.

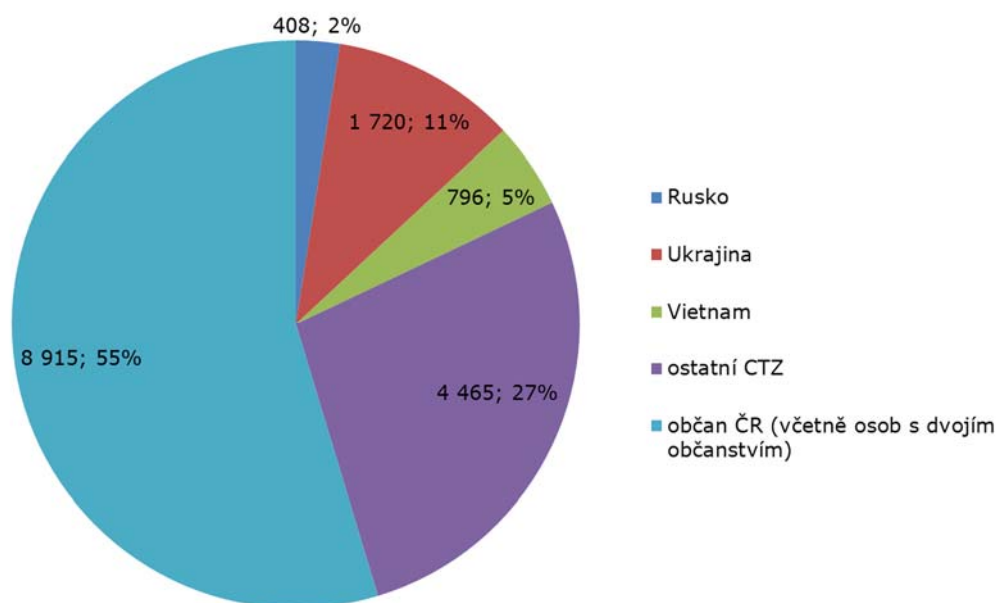
Graf č. 15 **Počet rodin s CTZ podle skupin státních příslušníků, kteří jsou členy rodiny**

V případě rodin s osobou v čele s ruským občanstvím činil podíl smíšených rodin tvořených cizinci (CTZ, EU, EHP, Švýcarsko) i občany ČR 9 %. Smíšenou rodinou tak byla u rodin v čele s ruskými občany přibližně každá jedenáctá rodina a ruské rodiny tak představovaly nejvíce homogenní rodiny CTZ z hlediska skladby členů rodiny podle státní příslušnosti. V případě rodin Ukrajinců i Vietnamců se jednalo o 17 %. V obou těchto skupinách rodin tak byla smíšenou rodinou zhruba každá šestá rodina. V rodinách, ve kterých byl osobou v čele jiný CTZ, představovaly smíšené rodiny přibližně dvě z pěti rodin (42 %). Rodiny, ve kterých byl osobou v čele občan ČR, byly z podstaty věci výhradně rodinami smíšenými.

Z celkového počtu 16 339 smíšených rodin byl u více než poloviny osobou v čele občan ČR - viz graf č. 16. V 11 % případů se jednalo o Ukrajince, v 5 % o Vietnamce a ve 2 % o Rusy. Státní občanství jiné třetí země měla čtvrtina smíšených domácností.

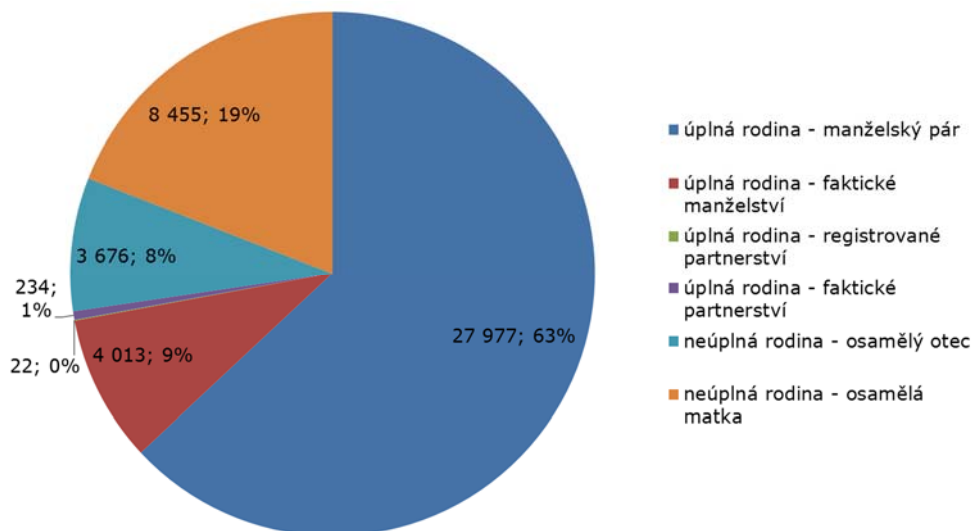
Graf č. 16 **Státní občanství osoby v čele u smíšených rodin**

2.5 Počet úplných a neúplných rodin s CTZ a typ soužití u úplných rodin

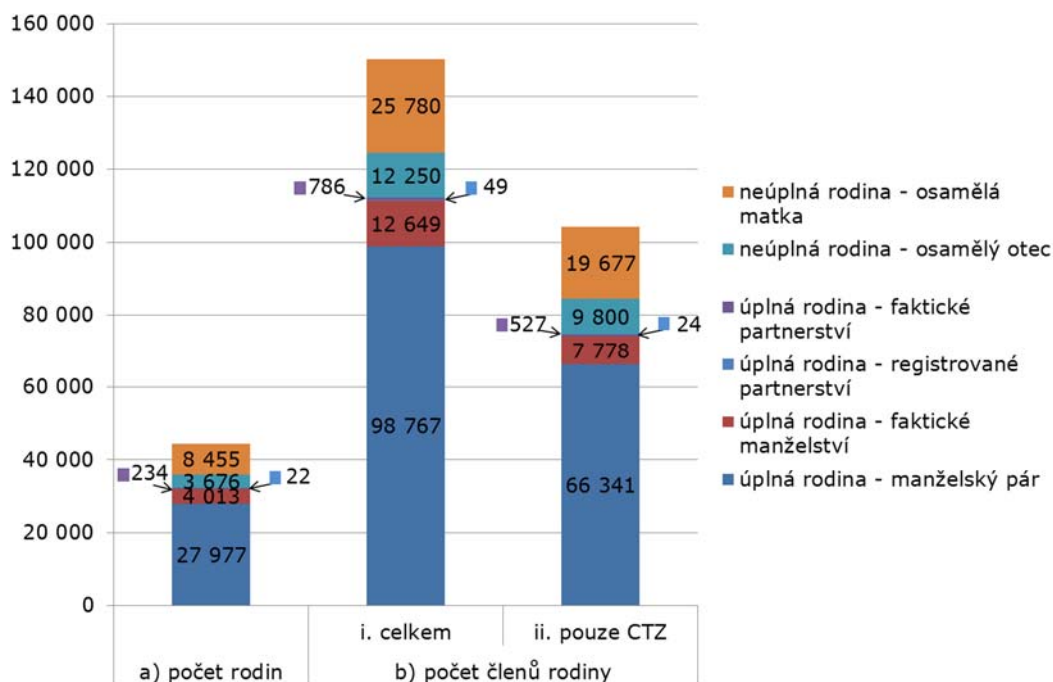
Téměř dvě třetiny rodin s CTZ reprezentovaly úplné rodiny tvořené manželskými páry, v další necelé desetině případů se jednalo o faktická manželství - viz graf č. 17. Podíl rodin registrovaných partnerů nebo faktických partnerství stejného pohlaví byl naprosto okrajový. Neúplné rodiny tvořily přibližně čtvrtinu rodin, přičemž ve dvou třetinách případů se jednalo o osamělé matky s dítětem nebo dětmi a ve zbývajících třetině o osamělé otce s dítětem / dětmi.

Graf č. 17 **Úplné a neúplné rodiny s CTZ a typ soužití u úplných rodin**

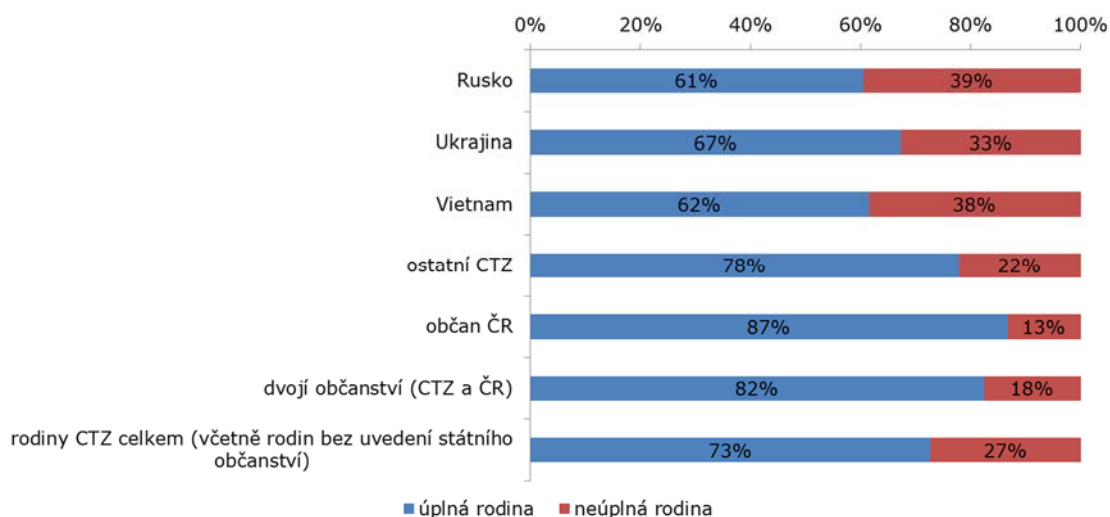
Manželskými páry bylo tvořeno celkem 27 977 rodin, jež měly celkem 98 767 členů, z toho 66 341 CTZ (67 % z celkového počtu členů těchto rodin). V celkem 4 013 rodinách, které byly faktickým manželstvím, žilo 12 649, z toho 7 778 CTZ (61 %). Celkem 256 rodin, které reprezentovaly registrované nebo faktické partnerství, mělo úhrnem 835 členů, z toho 551 CTZ (66 %). Neúplných rodin s CTZ bylo zjištěno celkem 12 131, ty měly celkově 38 030 členů, z nichž 29 477 (76 %) byli CTZ. Grafické znázornění uvedených údajů viz graf č. 18.

Graf č. 18 **Počet rodin s CTZ, jejich členů a CTZ u úplných a neúplných rodin**

Nejvyšší podíl úplných rodin (87 %) byl zaznamenán u rodin, v nichž byl osobou v čele občan ČR (87 %), následovaly rodiny osob s dvojitým občanstvím (82 %) a rodiny ostatních CTZ (78 %) - viz graf č. 19. Nejnižší byl podíl úplných rodin v případě ruských a vietnamských rodin (61, respektive 62 %). V porovnání s těmito hodnotami byl poněkud vyšší podíl úplných rodin (67 %) zjištěn u ukrajinských rodin.

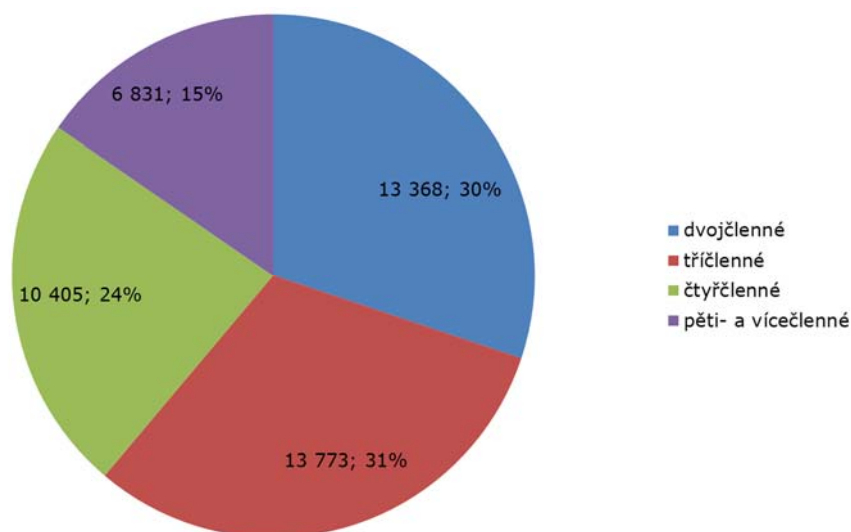
Graf č. 19 **Podíl úplných a neúplných rodin s CTZ podle STP osoby v čele**

2.6 Velikost rodin s CTZ

Z celkového počtu rodin s CTZ reprezentovaly přibližně třetinu dvoučlenné rodiny, zcela srovnatelný byl také podíl tříčlenných rodin s CTZ (viz graf č. 20). Přibližně čtvrtina rodin s CTZ byla tvořena čtyřmi osobami a 15 % rodin mělo 5 či více členů.

Graf č. 20 **Rodiny s CTZ podle velikosti (počet členů)**

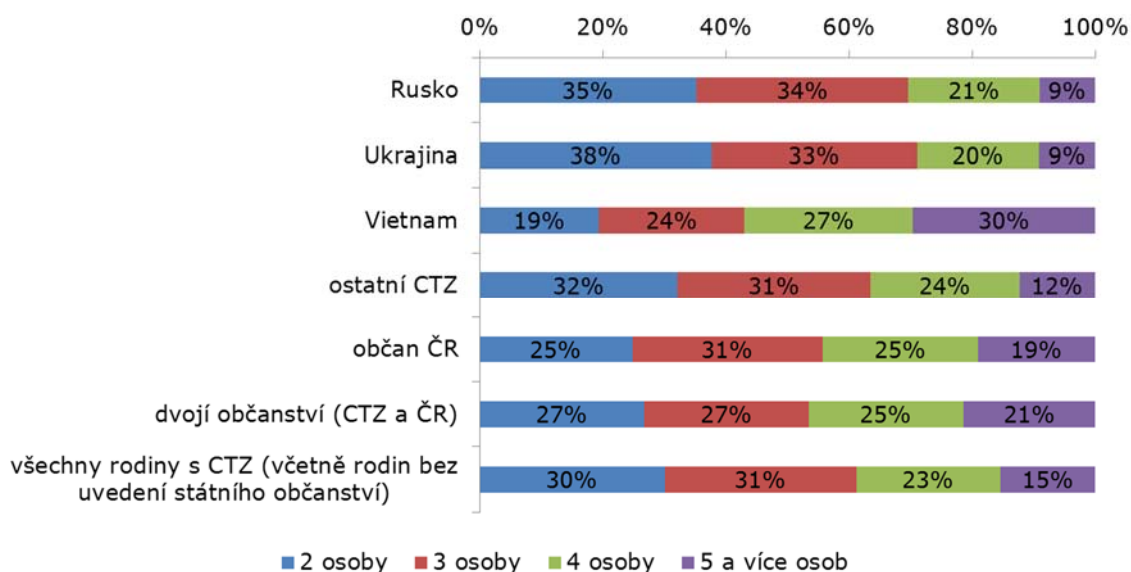
Nejvyšší podíl dvoučlenných rodin byl zjištěn u rodin s Ukrajinci v čele domácnosti (38 %), následovaly rodiny s Rusy v čele domácnosti (35 %) - viz graf č. 21. Přibližně třetinový byl podíl dvoučlenných rodin mezi rodinami osob z dalších třetích zemí, přibližně čtvrtina dvoučlenných rodin byla zjištěna u rodin s občany ČR v čele domácnosti a jednu pětinu rodin reprezentovaly dvoučlenné domácnosti u rodin s Vietnamci.

Podíl tříčlenných byl srovnatelný téměř u všech skupin rodin určených osobou v čele domácnosti. S výjimkou rodin s Vietnamci a rodin s osobami v čele s dvojným občanstvím byl tento podíl přibližně třetinový.

Čtyřčlenné rodiny reprezentovaly u většiny rodin rozlišených podle osoby v čele přibližně čtvrtinu z celkového počtu rodin. Výjimkou byly pouze rodiny Rusů a Ukrajinců, kde se jednalo přibližně o jednu pětinu rodin.

Podíl pěti- či vícečlenných rodin z celkového počtu rodin byl nejvyšší u rodin s Vietnamci (30 %), nejnižší byl u rodin s Rusy a Ukrajinci (v obou případech 9 %) a u rodin jiných CTZ (12 %). Pěti- či vícečlenné rodiny představovaly přibližně jednu pětinu z celkového počtu rodin, v jejichž čele byl občan ČR.

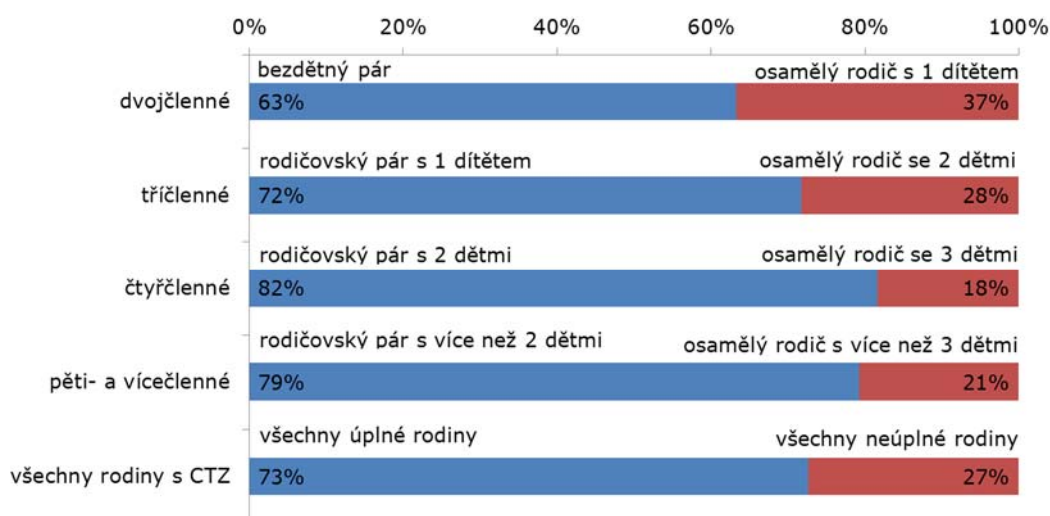
Graf č. 21 **Počet členů rodiny podle STP osoby v čele**

Úplné rodiny představovaly přibližně dvě třetiny z celkového počtu dvoučlenných rodin a téměř tři čtvrtiny z celkového počtu tříčlenných rodin. Mezi úplné rodiny náležely přibližně čtyři pětiny čtyř- a vícečlenných rodin.

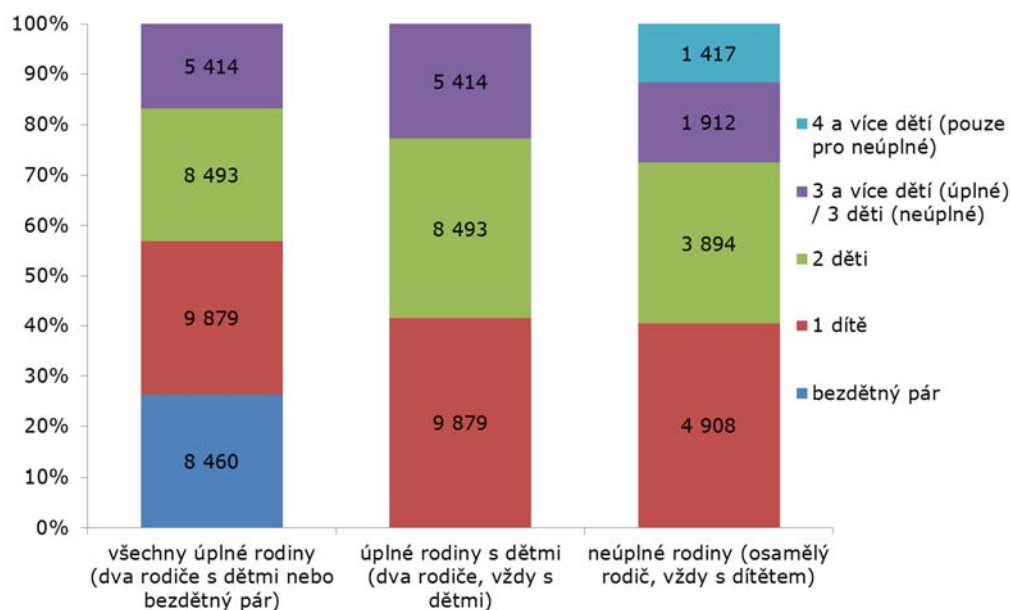
Rodiny se shodným počtem členů, ale v úplných a neúplných rodinách, představovaly naprosto odlišná uspořádání rodiny (rodiny se dvěma členy představovaly v prvním případě bezdětný pár a ve druhém případě rodinu tvořenou osamělým rodičem a jedním dítětem, trojčlenné rodiny představovaly v prvním případě rodičovský pár s jedním dítětem a ve druhém případě osamělého rodiče se dvěma dětmi atd.) - viz graf č. 22.

Graf č. 22 **Podíl úplných a neúplných rodin s CTZ podle velikosti rodiny**

U úplných a neúplných rodin proto nebyly porovnány údaje o počtu osob tvořících rodinu, ale údaje o počtu dětí v těchto rodinách. Srovnání neúplných rodin a všech úplných rodin ukázalo, že rozdílná struktura u těchto dvou skupin rodin byla téměř výhradně způsobena zahrnutím bezdětných párů mezi úplné rodiny - při srovnání neúplných rodin již pouze s úplnými rodinami s dětmi (srov. 2. a 3. sloupec grafu č. 23) byly zjištěné rozdíly minimální (největší rozdíl byl zjištěn u rodin se třemi a více dětmi - jednalo se o 23 % z celkového počtu úplných rodin s dětmi, respektive o 28 % z celkového počtu neúplných rodin) - viz graf č. 23.

Graf č. 23 **Počet rodin podle počtu dětí u úplných a neúplných rodin s CTZ**

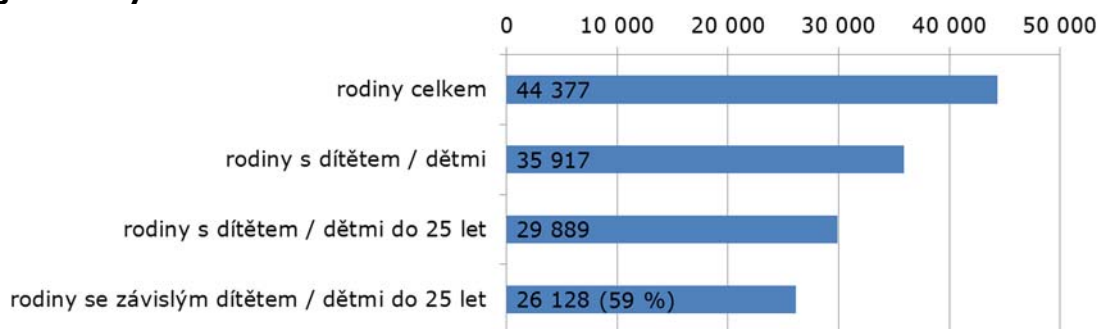
Vzhledem k tomu, že údaj o počtu členů vypovídá v úplných a neúplných rodinách zcela odlišným způsobem, je v dalším textu vyhodnocení údajů na základě počtu členů rodin provedeno nejprve souhrnně za všechny rodiny s CTZ a následně vždy samostatně pro každou z těchto dvou skupin rodin.

2.7 Rodiny s CTZ podle počtu dětí

Celkové počty rodin s CTZ s dětmi a závislými dětmi (bez rozlišení typu rodiny)

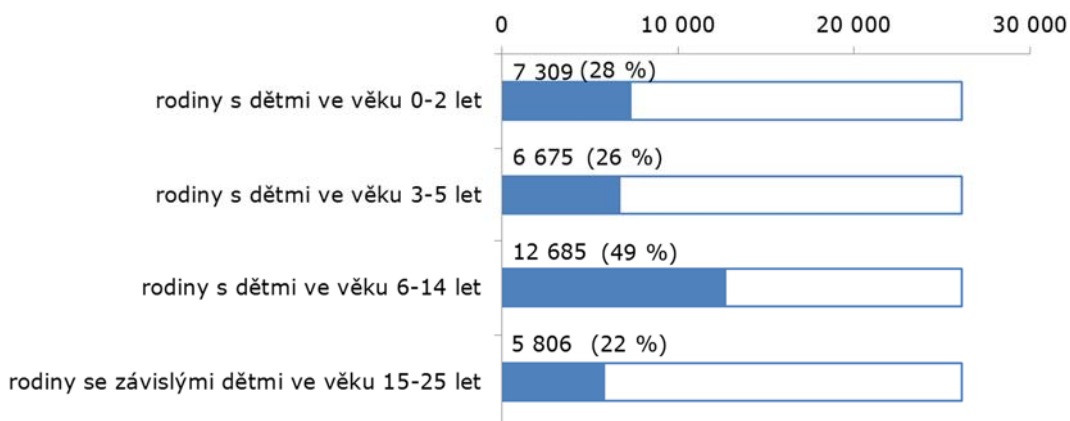
Celkem 35 917 rodin s CTZ představovalo rodiny s dítětem nebo dětmi (včetně ekonomicky aktivních dospělých nad 25 let). Rodiny s dítětem nebo dětmi tak reprezentovaly čtyři pětiny (81 %) z celkového počtu rodin s CTZ. Celkem 29 889 rodin (83 % z celkového počtu rodin s dětmi) reprezentovalo rodiny s dětmi do 25 let (závislé děti i osoby ekonomicky aktivní), z nichž ve 26 128 případech se jednalo o rodiny se závislými dětmi do 25 let (87 % z počtu dětí do 25 let, respektive 59 % z celkového počtu rodin s CTZ). Grafické znázornění uvedených údajů viz graf č. 24.

Graf č. 24 **Srovnání hlavních kategorií rodin podle skupiny dětí, které jsou jejími členy**

Dítě nebo děti ve věku 0-2 roky byly členy 7 309 rodin (28 % z celkového počtu 26 128 rodin se závislým dítětem) - viz graf č. 25. V 6 675 rodinách (26 %) byly jejich členy děti ve věku 3-5 let, ve 12 685 rodinách (49 %) děti ve věku 0-14 let a v 5 806 rodinách bylo členem rodiny závislé dítě ve věku 15-25 let.

Graf č. 25 **Počet rodin s CTZ se závislými dětmi podle věku dítěte I. - rodiny s více obsazenými kategoriemi zaznamenány opakovaně***

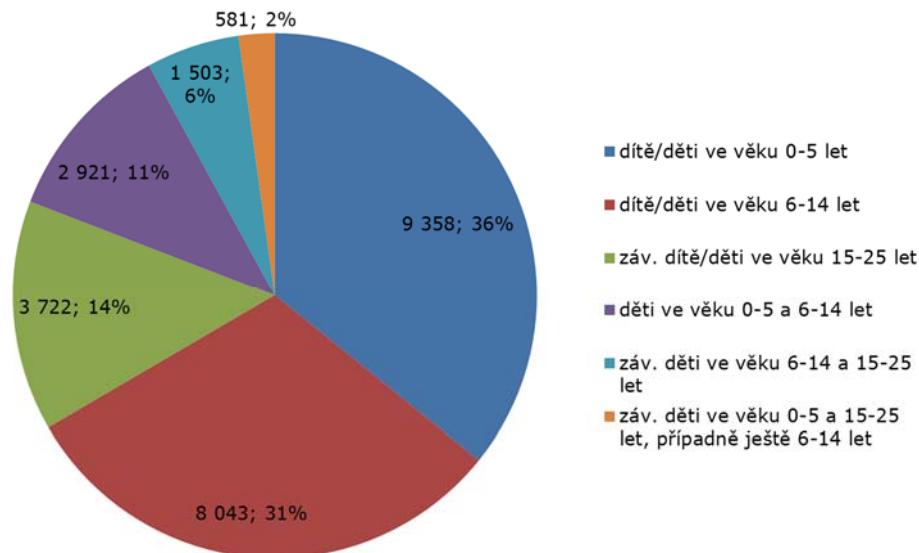

* Součet hodnot přesahuje hodnotu 100 %.

Přibližně třetina rodin měla dítě / děti pouze ve věkové kategorii 0-5 let.⁵⁵ Podobně tomu bylo i v případě rodin pouze s dětmi ve věku 6-14 let - viz graf č. 26. Podíl rodin pouze se závislým dítětem / dětmi ve věku 15-25 let byl oproti těmto hodnotám přibližně poloviční. Přibližně jedna pětina rodin měla děti ve více sledovaných kategoriích současně.

⁵⁵ I přesto, že děti ve věkové kategorii 0-2 roky a ve věku 3-5 let charakterizuje řada odlišností, byly pro potřeby tohoto srovnání obě tyto kategorie sloučeny do jedné kategorie zahrnující všechny předškolní děti. To umožnilo redukovat počet vzájemných kombinací u rodin, které mají děti ve více kategoriích současně. Tyto dvě věkové kategorie byly pro takovéto sloučení nejvhodnější vzhledem k užšímu věkovému intervalu než u dalších dvou kategorií.

Graf č. 26 **Počet rodin s CTZ se závislými dětmi podle věku dítěte II. - pro rodiny s více obsazenými kategoriemi jsou použity kombinace příslušných kategorií***

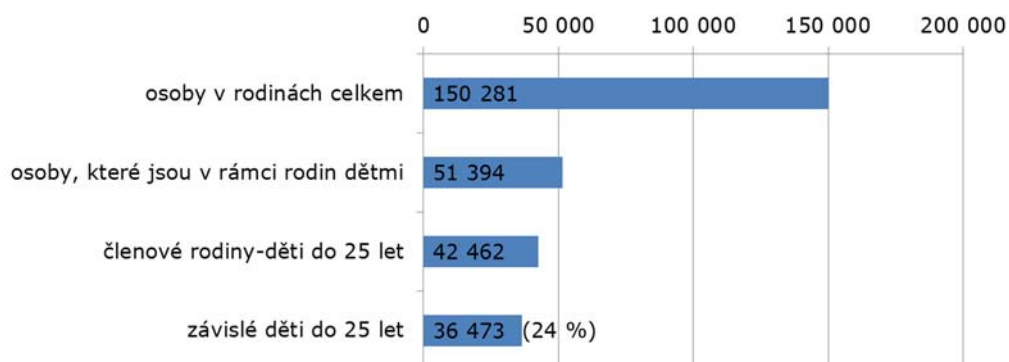

* Součet hodnot má hodnotu 100 %. Děti ve věkové kategorii 0-2 roky a ve věku 3-5 let charakterizuje řada odlišností, nicméně pro potřeby tohoto srovnání byly obě tyto kategorie sloučeny do jedné kategorie zahrnující všechny předškolní děti. Důvodem byla snaha redukovat počet vzájemných kombinací u rodin, které mají děti ve více kategoriích současně. Tyto dvě věkové kategorie byly pro takovéto sloučení nejvhodnější vzhledem k tomu, že na rozdíl od dalších dvou kategorií byly poměrně úzké.

Celkový počet osob, které byly v rámci rodiny dětmi (včetně ekonomicky aktivních dospělých nad 25 let), byl v rodinách s CTZ 51 394, tj. 34 % z celkového počtu 150 281 členů rodin s CTZ - viz graf č. 27. Počet členů rodiny-děti do 25 let (včetně ekonomicky aktivních) byl 42 462 (83 % z celkového počtu dětí), přičemž z tohoto počtu bylo 36 473 závislých dětí do 25 let (86 % z počtu dětí do 25 let, respektive 24 % z celkového počtu členů rodin s CTZ).

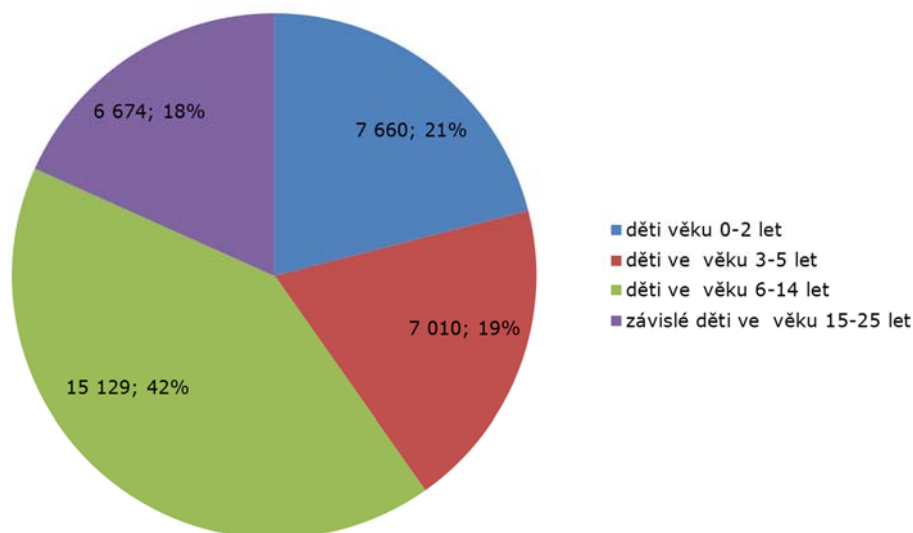
Z celkového počtu 36 473 závislých dětí jich 26 031 (71 %) žilo v úplných rodinách a 10 442 (29 %) v neúplných rodinách.

Graf č. 27 **Srovnání celkového počtu členů rodin a počtu členů, kteří jsou v rámci rodiny dětmi**

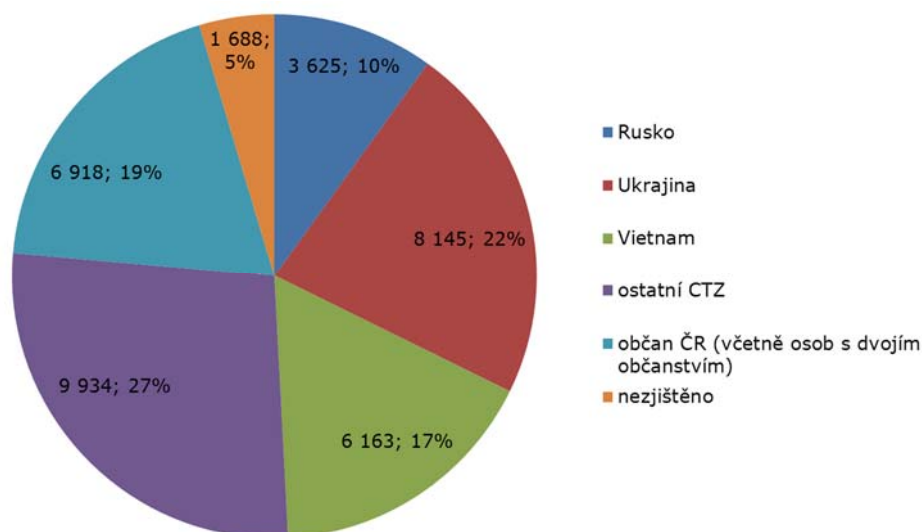
Celkem 15 129 závislých dětí (42 %) bylo ve věku 6-14 let. Počet závislých dětí ve věku 0-2 roky, 3-5 let a 15-25 let byl naprosto srovnatelný, u všech těchto tří věkových kategorií se počet dětí pohyboval kolem hodnoty 7 000 a proporcčně se tak jednalo ve všech případech přibližně o jednu pětinu z celkového počtu závislých dětí do 25 let - viz graf č. 28.

Graf č. 28 **Počet závislých dětí podle věkových kategorií**

Z celkového počtu rodin se závislými dětmi byl u největšího počtu (9 934, 27 %) osobou v čele domácnosti občan ČR. Dále následovaly ukrajinské rodiny (8 145, 22 %) a poté vietnamské rodiny (6 163, 17 %). Ruských rodin bylo celkem 3 625, tj. přibližně desetina z jejich celkového počtu a u 6 918 rodin (19 %) byl OČD CTZ s jiným státním občanstvím - viz graf č. 29.

Graf č. 29 **Počet závislých dětí podle občanství osoby v čele**

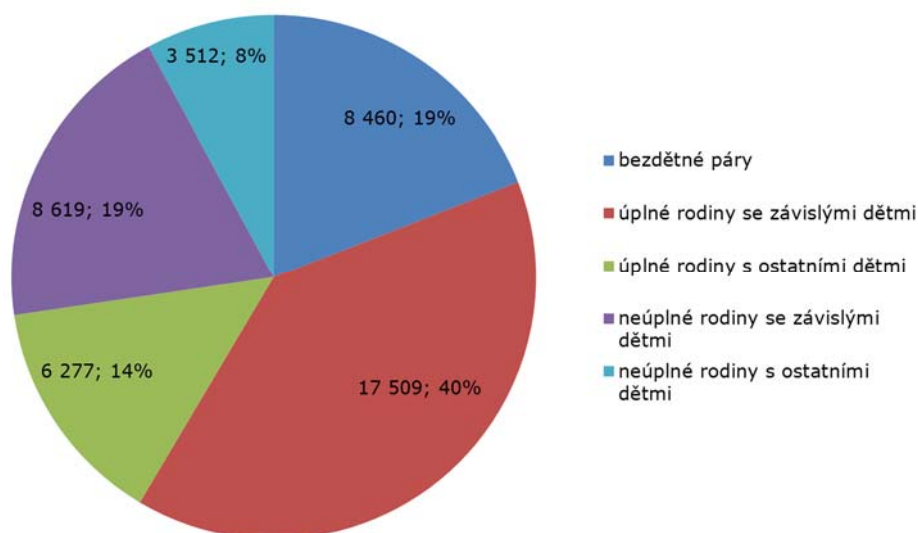

Srovnání podílů jednotlivých typů rodin a vybraných údajů dle typu rodiny

Celkem 8 460 rodin reprezentovalo bezdětné páry (6 825 manželských párů, 1 519 faktických manželství, 18 registrovaných partnerství a 98 faktických partnerství). Bezdětné páry reprezentovaly přibližně pětinu z celkového počtu rodin s CTZ (19 %).

Mezi rodiny se závislými dětmi náleželo celkem 17 509 úplných rodin (40 % z celkového počtu rodin a 74 % ze všech úplných rodin s dětmi, tj. z počtu úplných rodin vyjma bezdětných párů), a 8 619 neúplných rodin (19 % z celkového počtu rodin, respektive 71 % ze všech neúplných rodin s dětmi) - viz graf č. 30.

Graf č. 30 **Typologie rodin (dělení na úplné a neúplné a dle okruhu dětí v rodině)**

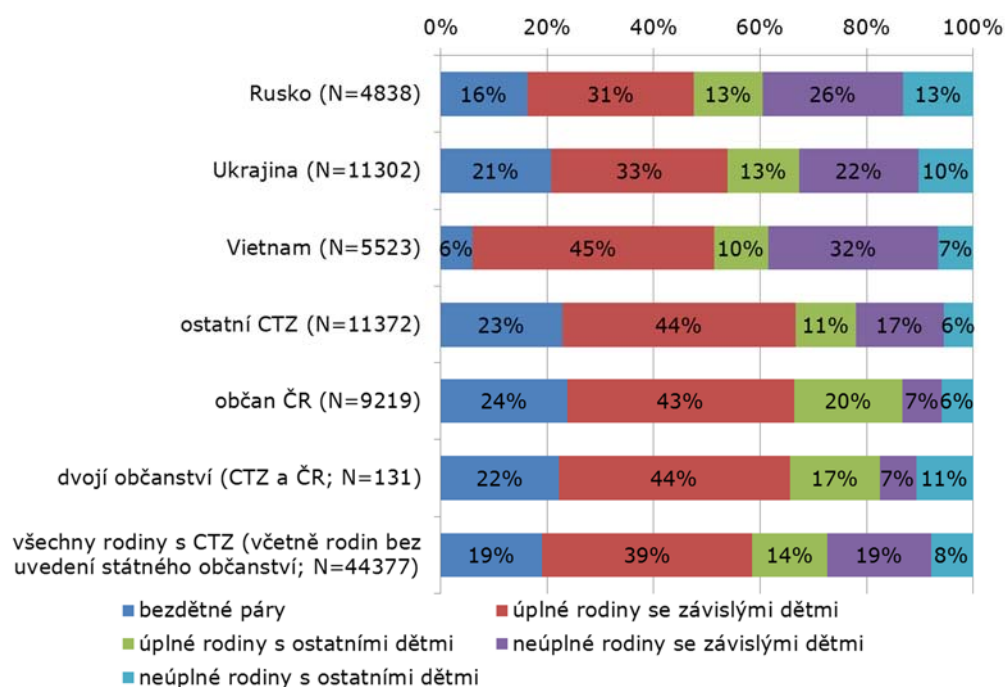

Podíl bezdětných párů byl u většiny rodin podle občanství OČD srovnatelný (21-24 %), výjimkou byly pouze ruské a především vietnamské rodiny, u kterých byl tento podíl nižší, respektive výrazně nižší (v prvním případě 16 %, ve druhém 6 %).

Podíl úplných rodin se závislými dětmi byl nejnižší u ruských a ukrajinských rodin (31, respektive 33 %). U ostatních rodin se pohyboval mezi 43 a 45 %. Úplné rodiny s jinými než závislými dětmi byly častěji zastoupeny u rodin s osobou v čele s českým občanstvím.

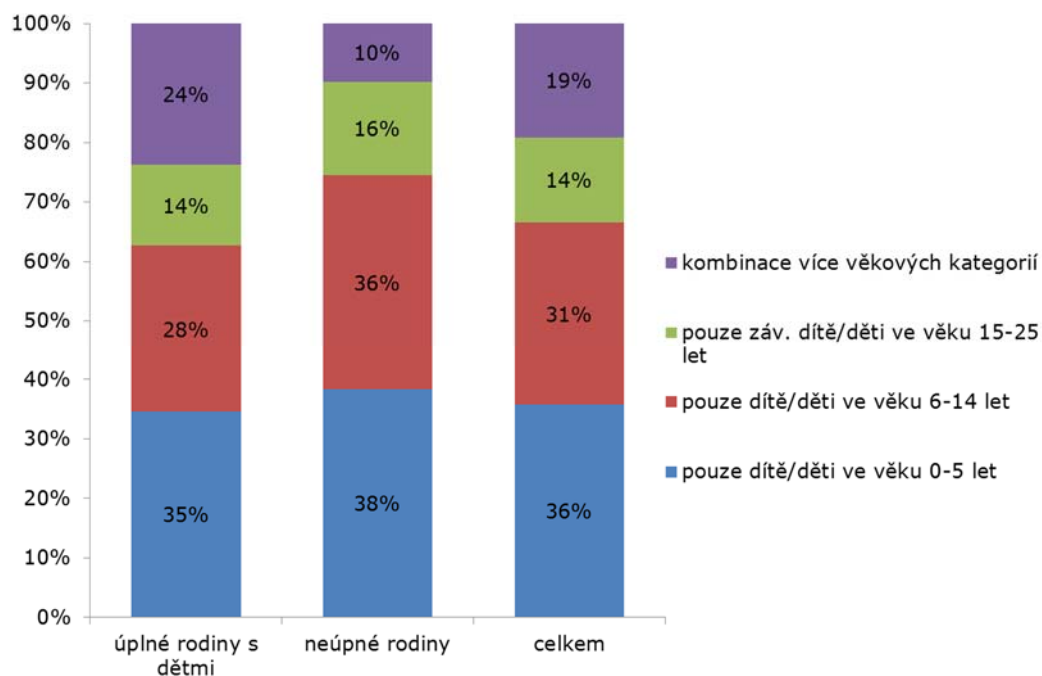
Podíl neúplných rodin se závislými dětmi se podle občanství osoby v čele domácnosti lišil velmi výrazně. Nejvyšší podíl těchto rodin byl zjištěn u vietnamských rodin (32 %), nejnižší u osob s českým občanstvím nebo s dvojitým občanstvím (7 %). Podíl neúplných rodin s jinými než závislými dětmi se pohyboval v intervalu mezi 6 a 13 %. Nejnižší byl u rodin, v jejichž čele byli občané ČR a osoby s jiným občanstvím než tří sledovaných zemí. Nejvyšší byl tento podíl u ruských rodin. Přehled uvedených údajů viz graf č. 31.

Graf č. 31 **Typologie rodin podle občanství osoby v čele**

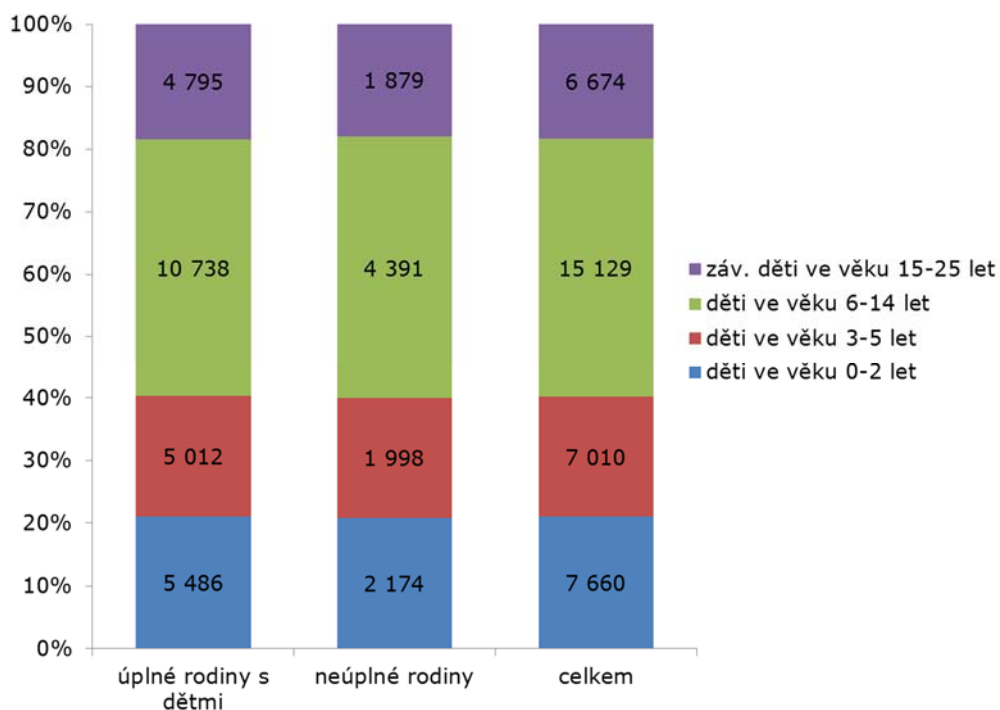

Srovnání podílu rodin se závislými dětmi v různých věkových kategoriích ukázalo, že úplné rodiny mají častěji děti ve více rozlišených věkových kategoriích. Tento rozdíl přitom nesouvisel ani s věkovou strukturou dětí v úplných a neúplných rodinách (ta byla prakticky totožná - viz graf č. 32), ani s počtem dětí v úplných a neúplných rodinách (také podíl rodin se dvěma či více dětmi se v úplných a neúplných rodinách téměř nelišil - srov. 2. a 3. sloupec grafu č. 23). Popsaný rozdíl mezi neúplnými rodinami a úplnými rodinami s dětmi tak lze zcela vysvětlit tak, že u neúplných rodin s více dětmi jsou děti častěji než u úplných rodin „rozptýleny“ do více věkových kategorií. To znamená, že mezi dětmi žijícími v neúplných rodinách buď jsou větší věkové rozestupy, nebo v těchto rodinách častěji žijí děti ve věku, který v rámci rozlišených věkových kategorií reprezentuje „okrajové“ hodnoty.

Graf č. 32 **Podíl rodin s CTZ se závislými dětmi určenými věkem dítěte u neúplných rodin a úplných rodin s dětmi**

Graf č. 33 **Počet závislých dětí dle věkové kategorie u neúplných rodin a úplných rodin s dětmi**

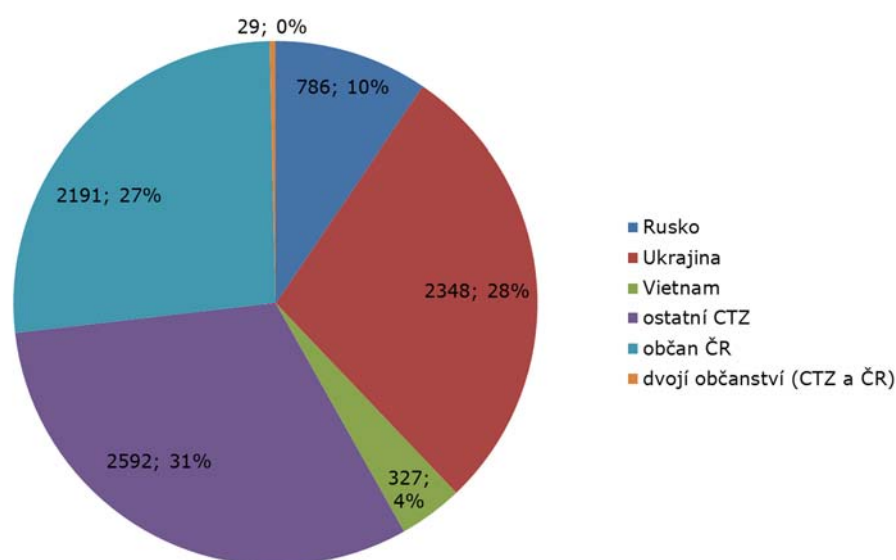

Bezdětné páry

Podíl bezdětných párů z celkového počtu rodin byl nejnižší ve vietnamských (6 %) a dále pak v ruských rodinách (16 %). V dalších skupinách rodin s jinou OČD byl podíl bezdětných rodin přibližně srovnatelný (21-24 %; srov. graf 26).

Nejvíce bezdětných párů tak reprezentovaly ukrajinské rodiny (2 348 rodin, tj. 28 % z celkového počtu bezdětných párů) a rodiny s občany ČR jako OČD (2 220, 27 %). Rodin, v jejichž čele byly jiné než rozlišené skupiny CTZ, bylo celkem 2 592, tj. 31 % z celkového počtu bezdětných párů. Bezdětné páry Rusů a Vietnamců reprezentovaly dohromady méně než 15 % z celkového počtu bezdětných párů.

Graf č. 34 **Bezdětné páry podle občanství osoby v čele**

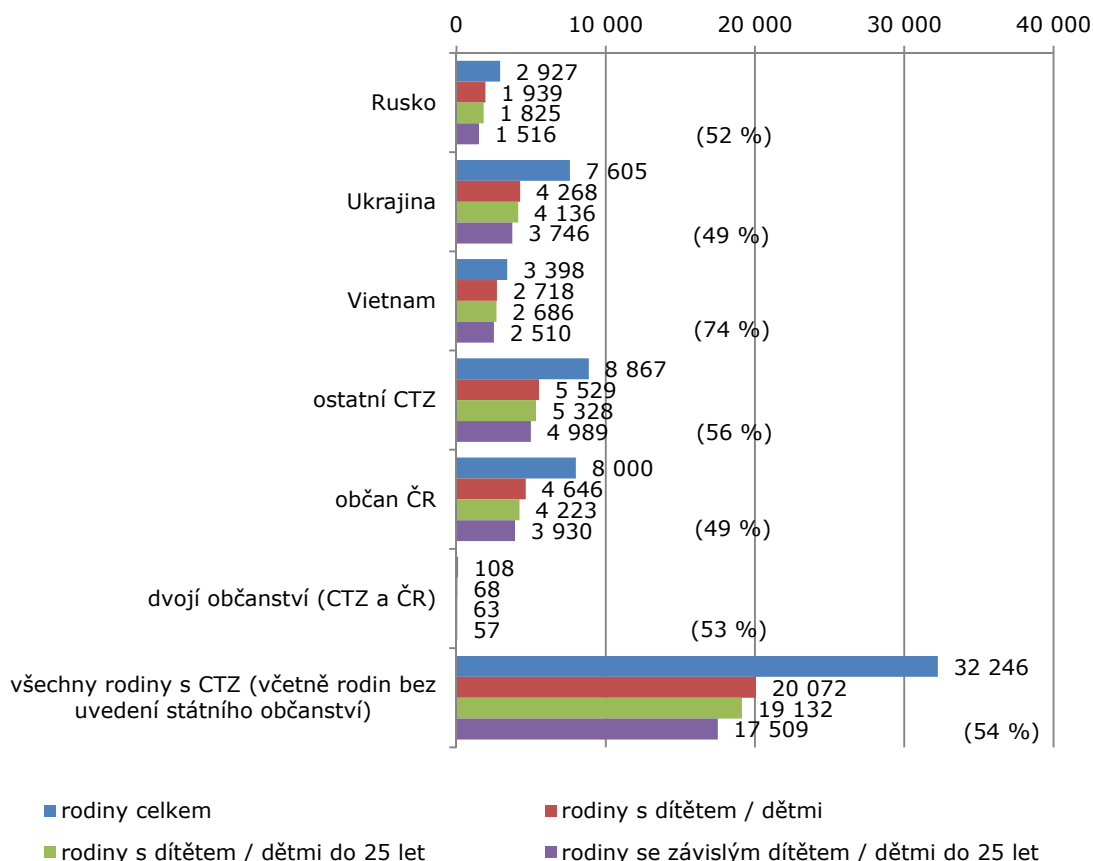

Úplné rodiny s dětmi

Z celkového počtu 17 509 úplných rodin se závislími dětmi byl u 3 746 (21 %) osobou v čele CTZ s ukrajinským státním občanstvím. Celkem 2 510 úplných rodin se závislími dětmi (14 % z jejich celkového počtu) bylo vietnamských, 1 516 (9 %) ruských a u 4 989 rodin se závislími dětmi (29 %) byl osobou v čele jiný CTZ. Celkem ve 3 987 úplných rodinách se závislími dětmi (23 %) byl osobou v čele občan ČR a u 761 (5 %) se údaj o státním občanství osoby v čele nepodařilo získat.

Podíl rodin se závislími dětmi z celkového počtu rodin s příslušným státním občanstvím osoby v čele byl nejvyšší u vietnamských rodin (74 %). U ruských a ukrajinských rodin a rodin, v jejichž čele byl jiný CTZ nebo občan ČR, byl podíl rodin se závislími dětmi přibližně srovnatelný (49-56 %).

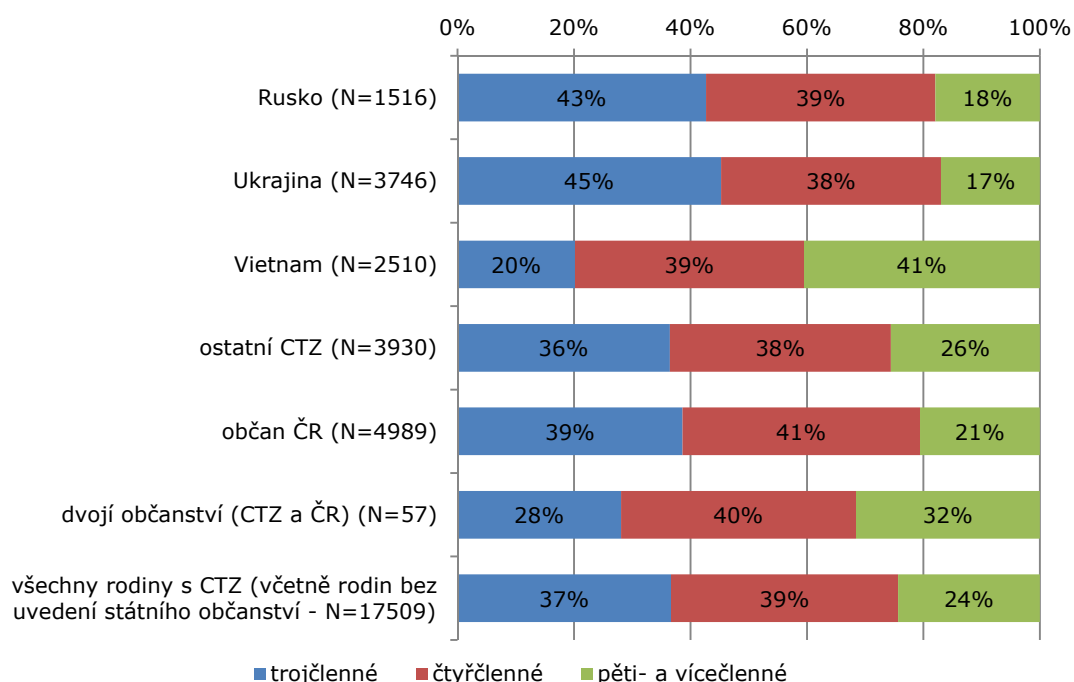
Graf č. 35 **Úplné rodiny s dětmi podle občanství osoby v čele a okruhu dětí v rodině**

Celkem 6 419 rodin (37 % z celkového počtu úplných rodin se závislými dětmi) bylo tříčlenných, v 6 826 případech (39 %) se jednalo o čtyřčlenné rodiny a ve 4 264 případech (24 %) o pěti- či vícečlenné rodiny. Tři čtvrtiny úplných rodin s CTZ se závislými dětmi tak byly rodinami s jedním nebo dvěma dětmi.

Podíl čtyřčlenných rodin byl srovnatelný u všech skupin rodin rozlišených podle státního občanství osoby v čele (přibližně dvě pětiny z celkového počtu rodin v příslušné kategorii). Podíl tříčlenných rodin byl výrazně nižší u vietnamských rodin a také u rodin s osobou v čele s dvojitým občanstvím (CTZ a ČR), v případě této druhé skupiny rodin ale byly zjištěné hodnoty vypočteny z velmi malého počtu osob. U rodin s Vietnamci a osobami s dvojitým občanstvím byl naopak nejvyšší podíl pěti- a vícečlenných rodin.

Graf č. 36 **Úplné rodiny s dětmi podle občanství osoby v čele a velikosti rodiny**

Strukturu rodin podle velikosti rodiny a věku závislých dětí bylo možné podrobněji sledovat pouze u rodin, ve kterých žily děti spadající pouze do jedné ze tří sledovaných věkových kategorií: 0-5 let (předškolní věk), 6-14 let (děti do 15 let) a 15-25 let (mladiství a mladí dospělí). Společně s údajem o věku závislých dětí byla sledována také informace o velikosti rodiny. To umožnilo rozlišit rodiny s jedním dítětem (u úplných rodin se třemi členy) a rodiny s více dětmi v příslušné věkové kategorii (u rodin se čtyřmi či více členy).

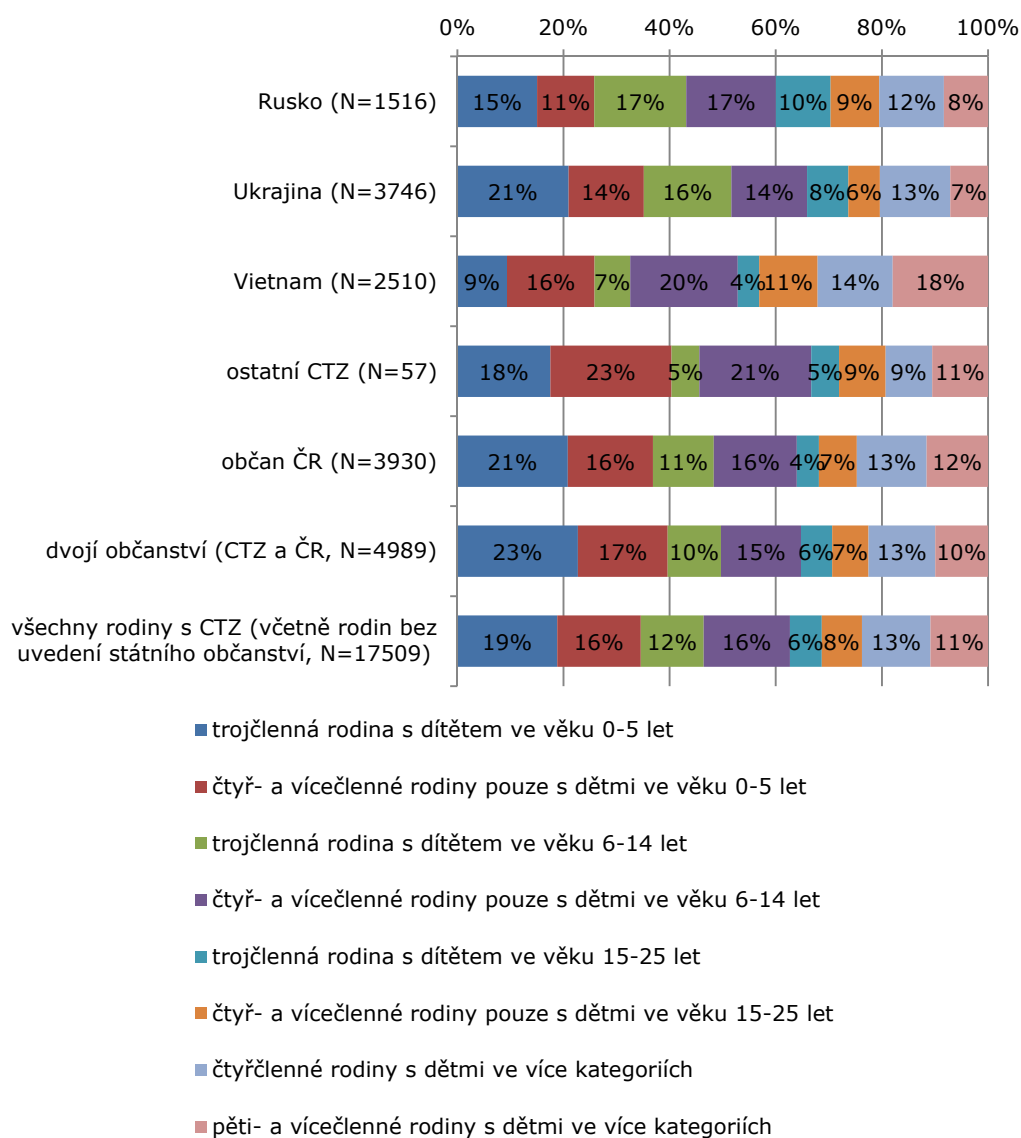
Situace, kdy závislé děti žijící v rodině náleží do více různých věkových kategorií, mohla nastat u rodin se čtyřmi či více členy. V případě rodin s dětmi ve více věkových kategoriích proto byly rozlišeny čtyřčlenné a pěti- či vícečlenné rodiny. U úplných rodin se závislými dětmi ve více věkových kategoriích již nebylo účelné sledovat jednotlivé věkové kategorie vzhledem k velkému množství možných kombinací, které však dohromady reprezentovaly jen čtvrtinu z celkového počtu úplných rodin se závislými dětmi.

Celkem u 35 % úplných rodin s dětmi byly závislé děti v rodině reprezentovány pouze předškolními dětmi. Častěji (u 19 % ze všech úplných rodin s dětmi) se jednalo o trojčlenné rodiny (tj. rodiny s jedním dítětem) a méně často (16 %) o rodiny se čtyřmi nebo více členy.

Ve 28 % úplných rodin s dětmi byly závislými členy rodiny pouze děti mladší 15 let. Pouze děti ve věku 6-14 let byly častěji (u 16 % úplných rodin se závislými dětmi) přítomné ve čtyř- či vícečlenných rodinách. Ve 14 % úplných rodin s dětmi byly závislé děti reprezentovány pouze osobami ve věku 15-25 let.

Struktura rodiny podle její velikosti a věku závislých dětí se lišila pouze u rodin s osobou v čele s vietnamským občanstvím. U této skupiny rodin byl zřetelně nižší podíl rodin s jedním předškolním dítětem a naopak vyšší podíly pěti- a vícečlenných rodin s dětmi ve více věkových kategoriích.

Graf č. 37 **Úplné rodiny s dětmi podle občanství osoby v čele, věkové kategorie závislých dětí v rodině a velikosti rodiny**

Z celkového počtu 26 031 závislých dětí žijících v úplných rodinách s CTZ jich 5 486 (21 %) bylo ve věku 0-2 roky, 5 012 (19 %) ve věku 3-5 let, 10 738 (41 %) ve věku 6-14 let a 4 795 (18 %) ve věku 15-25 let.

V trojčlenných úplných rodinách s jedním závislým dítětem (6 419 rodin) celkem žilo:

- 2 069 dětí ve věku 0-2 roky,
- 1 225 dětí ve věku 3-5 let
- 2 076 dětí ve věku 6-14 let a
- 1 049 závislých dětí ve věku 15-25 let.

V 6 826 čtyřčlenných rodinách žilo celkem 11 093 závislých dětí, z nichž bylo:

- 2 070 ve věku 0-2 roky,
- 2 237 ve věku 3-5 let
- 4 795 ve věku 6-14 let a
- 1 991 ve věku 15-25 let.

Ve 4 264 pěti- a vícečlenných rodinách žilo celkem 8519 závislých dětí, z toho:

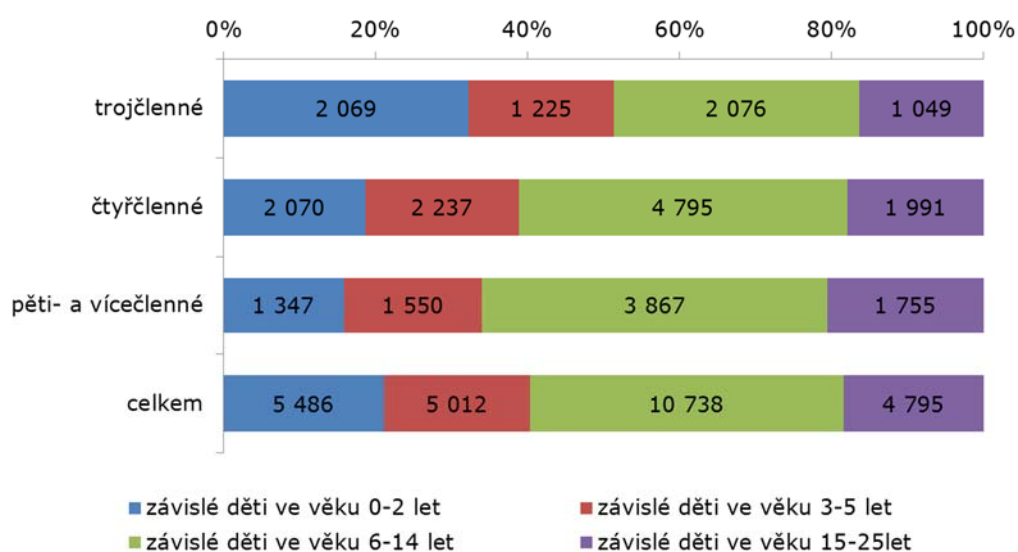
- 1 347 ve věku 0-2 roky,
- 1 550 ve věku 3-5 let
- 3 867 ve věku 6-14 let a
- 1 755 ve věku 15-25 let.

U čtyřčlenných rodin a pěti- a vícečlenných rodin se podíl dětí v jednotlivých věkových kategoriích z celkového počtu dětí žijících v rodině příslušného typu výrazněji nelišil. Oproti těmto dvěma typům rodin byl u tříčlenných rodin zaznamenán vyšší podíl dětí ve věku 0-2 roky a nižší podíl dětí ve věku 6-14 let.

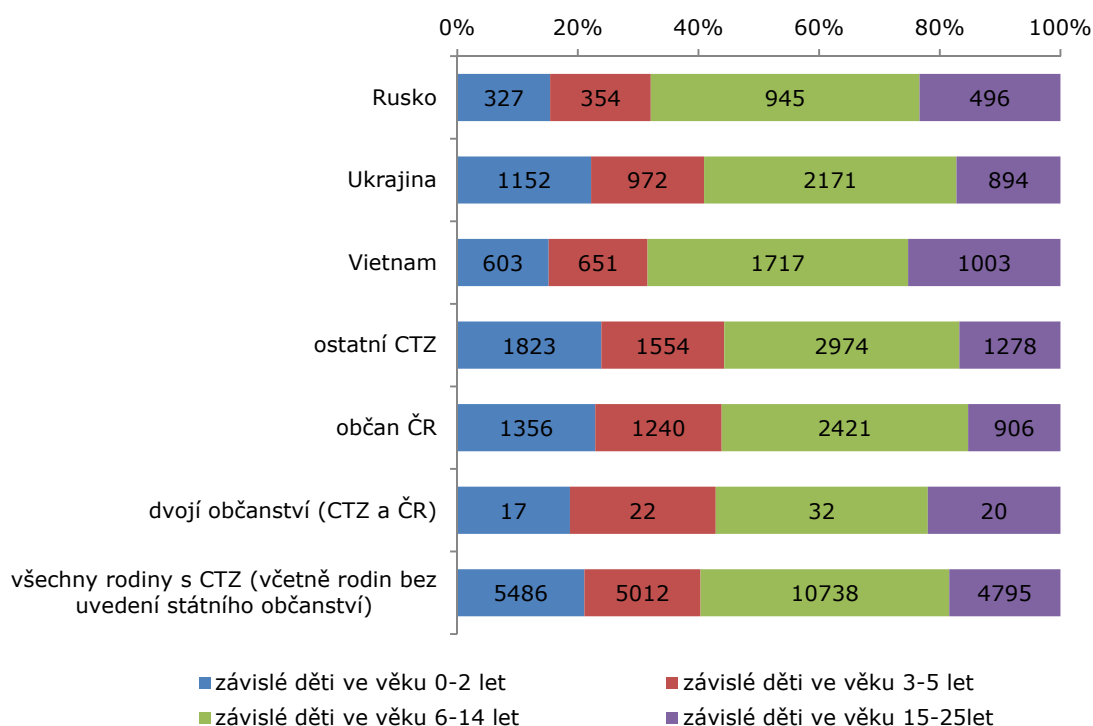
Vyšší podíl menších dětí u trojčlenných rodin byl předvídatelný, neboť trojčlenné rodiny zahrnují i rodiny, u kterých je možné nadále očekávat narození dalšího dítěte / dalších dětí, a to zejména právě v období do pěti let od narození prvního dítěte, velmi často ale spíše až po dosažení věku 2 let u prvního dítěte. Oproti rodinám s více členy i trojčlenným rodinám se staršími dětmi je tak u této skupiny pravděpodobnější, že se rozroste o dalšího člena/členy dříve, než bude věk dítěte odpovídat dále následující věkové kategorii. Naproti tomu v rodinách s více členy je naopak více pravděpodobné, že starší dítě/děti již mohou reprezentovat vyšší věkové kategorie.

Podle státního občanství osoby v čele nebyly zjištěny mezi rodinami výraznější rozdíly.

Graf č. 38 **Počet dětí žijících v úplných rodinách podle věku a velikosti rodiny**

Graf č. 39 **Počet dětí žijících v úplných rodinách podle věku a občanství osoby v čele**

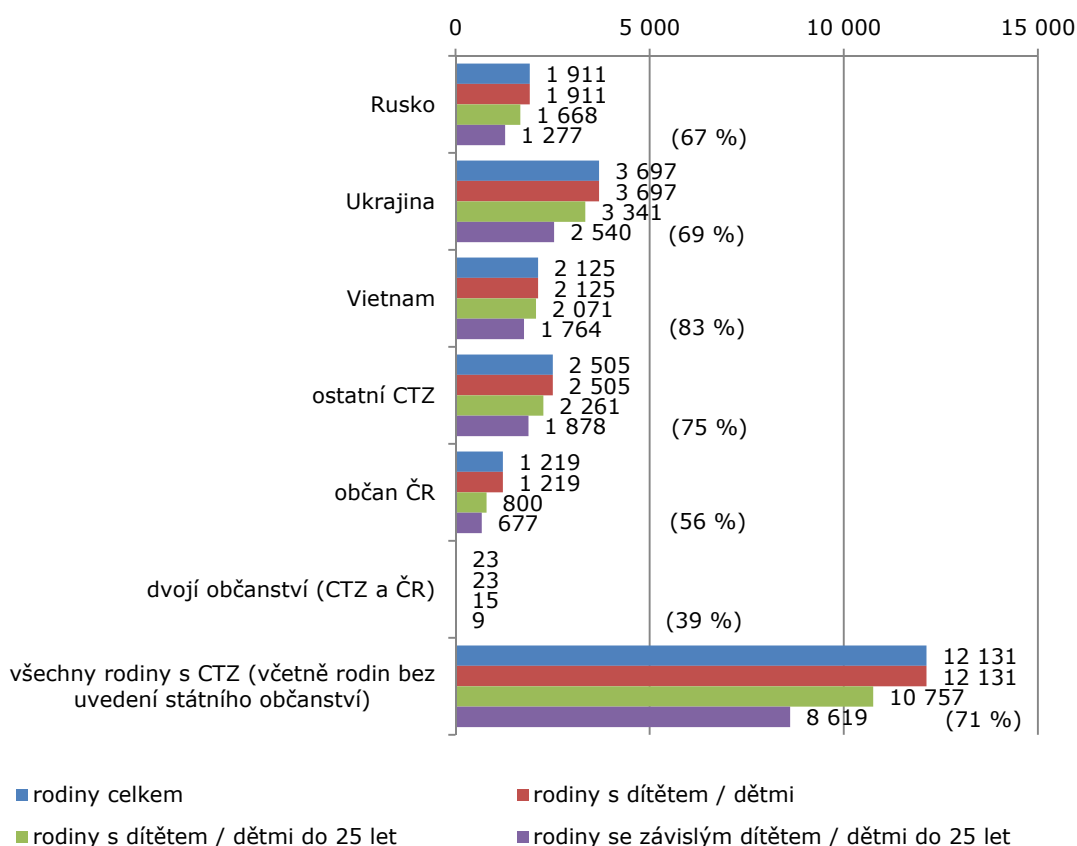

Neúplné rodiny

Z celkového počtu 8619 neúplných rodin se závisými dětmi byl u 3 164 (37 %) osobou v čele CTZ s ukrajinským státním občanstvím. Celkem 1 764 neúplných rodin se závisými dětmi (20 % z jejich celkového počtu) bylo vietnamských, 1 277 (15 %) ruských a v 1 878 neúplných rodinách se závisými dětmi (22 %) byl osobou v čele jiný CTZ. Celkem v 686 rodinách se závisými dětmi (8 %) byl osobou v čele občan ČR a u 474 rodin se závisými dětmi (6 %) se údaj o státním občanství osoby v čele nepodařilo získat.

Podíl rodin se závisými dětmi z celkového počtu rodin s příslušným státním občanstvím osoby v čele byl nejvyšší u vietnamských rodin (77 %). U ruských a ukrajinských rodin byl podíl rodin se závisými dětmi přibližně srovnatelný (67-69 %). Nejnižší podíl rodin se závisými dětmi byl zaznamenán u rodin s občanem ČR v čele domácnosti (56 %, respektive 39 %, v jejichž čele byla osoba s dvojitým občanstvím, z nichž jedno bylo státní občanství ČR).

Graf č. 40 **Neúplné rodiny podle občanství osoby v čele a okruhu dětí v rodině**

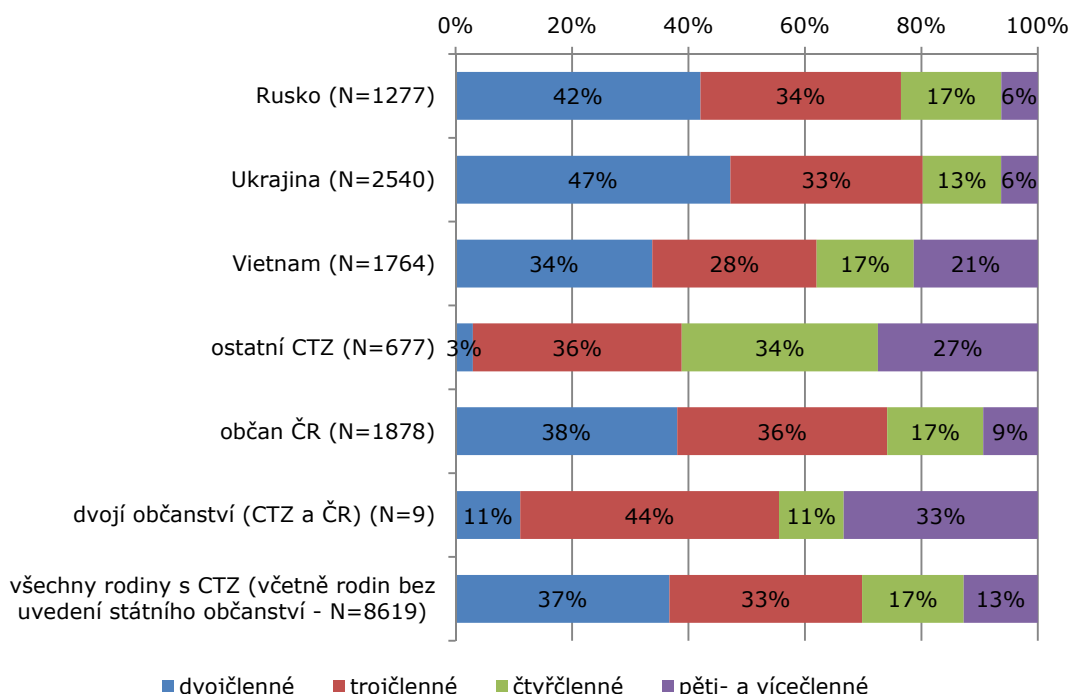

Celkem 3 164 rodin (37 % z celkového počtu neúplných rodin se závisými dětmi) bylo dvojlenných, ve 2 854 případech (33 %) se jednalo o tříčlenné rodiny, v 1 503 případech (17 %) o čtyřčlenné rodiny a ve 4 264 případech (24 %) o pěti- či vícečlenné rodiny. Více než dvě třetiny neúplných rodin s CTZ se závisými dětmi tak reprezentovali osamělí rodiče s jedním nebo dvěma dětmi.

Podíl trojčlenných rodin byl srovnatelný u všech skupin rodin rozlišených podle státního občanství osoby v čele (přibližně třetina z celkového počtu rodin v příslušné kategorii; výraznější odlišnost bylo možné pozorovat pouze u rodin osob s dvojným občanstvím, které ale nebyly do srovnání zařazeny vzhledem k nedostatečnému počtu zaznamenaných případů a údaje o nich jsou uvedeny pouze pro úplnost).

Podíl dvojčlenných rodin byl výrazně nižší u rodin, v jejichž čele byl občan ČR (3 % oproti přibližně dvěma pětinám u ostatních neúplných rodin s CTZ). U rodin s občany ČR v čele domácnosti byl naopak nejvyšší podíl čtyřčlenných a pěti- či vícečlenných rodin. Vyšší podíl pěti- a vícečlenných rodin oproti ostatním rodinám CTZ byl zjištěn také u rodin s Vietnamci.

Graf č. 41 **Neúplné rodiny podle občanství osoby v čele a velikosti rodiny**

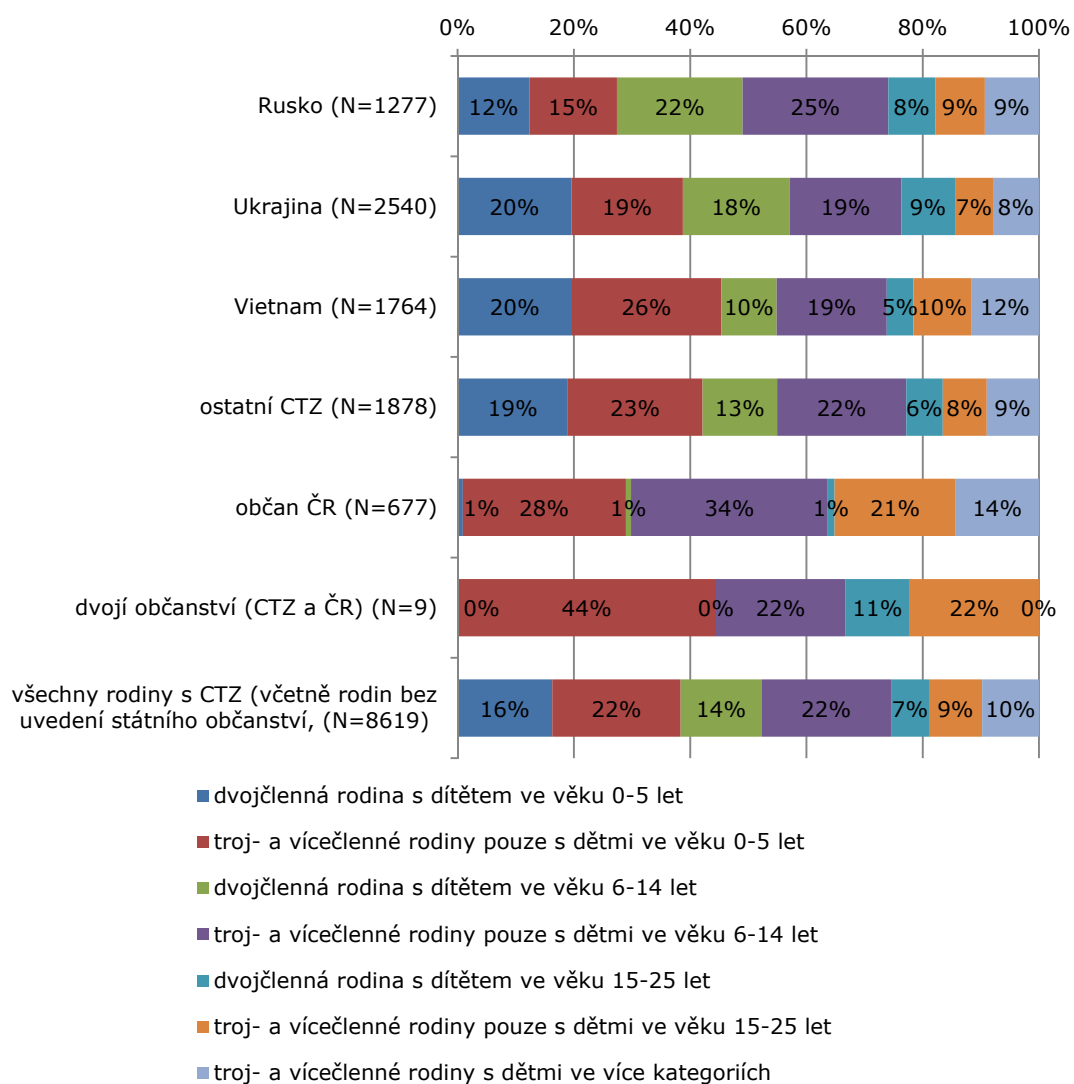
Celkem u 38 % neúplných rodin s dětmi byly závislé osoby reprezentovány pouze předškolními dětmi. Častěji (u 22 % ze všech neúplných rodin se závislými dětmi) se jednalo o rodiny se třemi či více členy (tj. rodiny tvořené osamělým rodičem se dvěma či více dětmi) a méně často (16 %) o rodiny se čtyřmi nebo více členy.

Ve 36 % neúplných rodin s dětmi byly závislými členy rodiny pouze děti ve věku 6-14 let. Častěji byly pouze děti ve věku 6-14 let přítomné ve troj- či vícečlenných rodinách (22 % u troj- či vícečlenných, 14 % u dvojčlenných). Pouze osoby ve věku 15-25 let byly závislými dětmi u 16 % úplných rodin s dětmi.

Struktura rodiny podle její velikosti a věku závislých dětí se nejvíce lišila u rodin s občanem ČR v čele, ve kterých byl jen minimální počet dvojčlenných rodin (viz výše) a vyšší podíl rodin se závislými dětmi pouze ve věku 15-25 let, a u ruských

rodin, u kterých byl zjištěn nižší podíl rodin s dětmi v předškolním věku a vyšší podíl rodin pouze se závislými dětmi ve věku 6-14 let.

Graf č. 42 **Neúplné rodiny s dětmi podle občanství osoby v čele, věkové kategorie závislých dětí v rodině a velikosti rodiny**

Z celkového počtu 10 442 závislých dětí žijících v neúplných rodinách s CTZ jich 2 174 (21 %) bylo ve věku 0-2 roky, 1 998 (19 %) ve věku 3-5 let, 4 391 (42 %) ve věku 6-14 let a 1 879 (18 %) ve věku 15-25 let.

Ve dvojčlenných neúplných rodinách s jedním závislým dítětem (3 164 rodin) celkem žilo:

- 776 dětí ve věku 0-2 roky,
- 628 dětí ve věku 3-5 let

- 1 198 dětí ve věku 6-14 let a
- 562 závislých dětí ve věku 15-25 let.

V trojčlenných neúplných rodinách s jedním závislým dítětem (2 854 rodin) celkem žilo celkem 3 444 dětí, z toho:

- 725 dětí ve věku 0-2 roky,
- 612 dětí ve věku 3-5 let
- 1 512 dětí ve věku 6-14 let a
- 595 závislých dětí ve věku 15-25 let.

V 1 503 čtyřčlenných rodinách žilo celkem 2 134 závislých dětí, z nichž bylo:

- 368 ve věku 0-2 roky,
- 439 ve věku 3-5 let
- 938 ve věku 6-14 let a
- 389 ve věku 15-25 let.

V 1 098 pěti- a vícečlenných rodinách žilo celkem 1 700 závislých dětí, z toho:

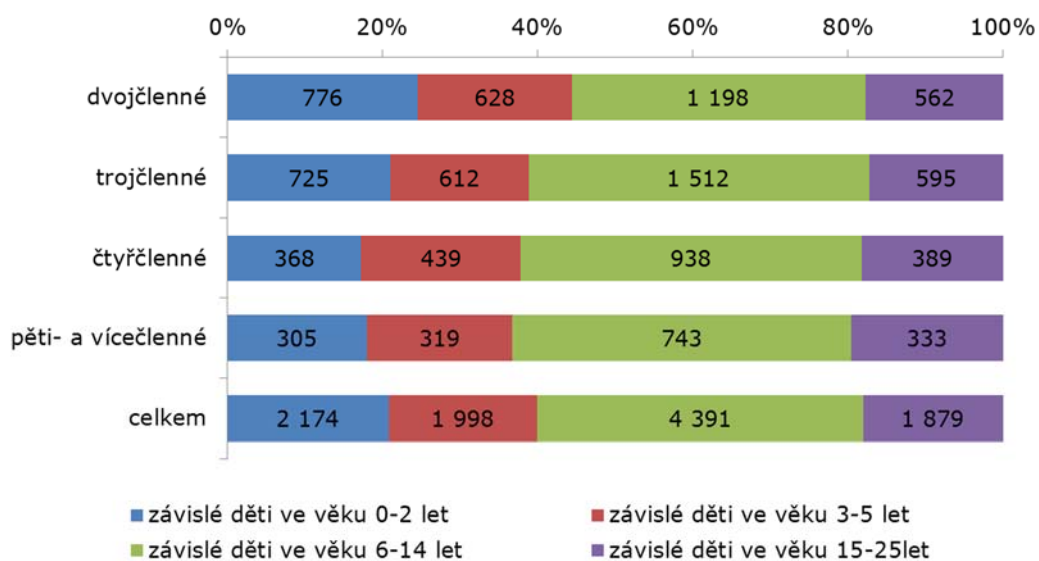
- 305 ve věku 0-2 roky,
- 319 ve věku 3-5 let
- 743 ve věku 6-14 let a
- 333 ve věku 15-25 let.

U čtyřčlenných rodin a pěti- a vícečlenných rodin byl podíl dětí v jednotlivých věkových kategoriích z celkového počtu dětí žijících v rodině příslušného typu téměř shodný. Oproti těmto dvěma typům rodin byl zjištěn poněkud vyšší podíl dětí ve věku 0-2 roky zjištěn a nižší podíl dětí ve věku 6-14 let byl zjištěn u dvojčlenných rodin. Tyto rozdíly byly patrně způsobeny obdobnými faktory jako u úplných rodin, byly však méně výrazné.⁵⁶

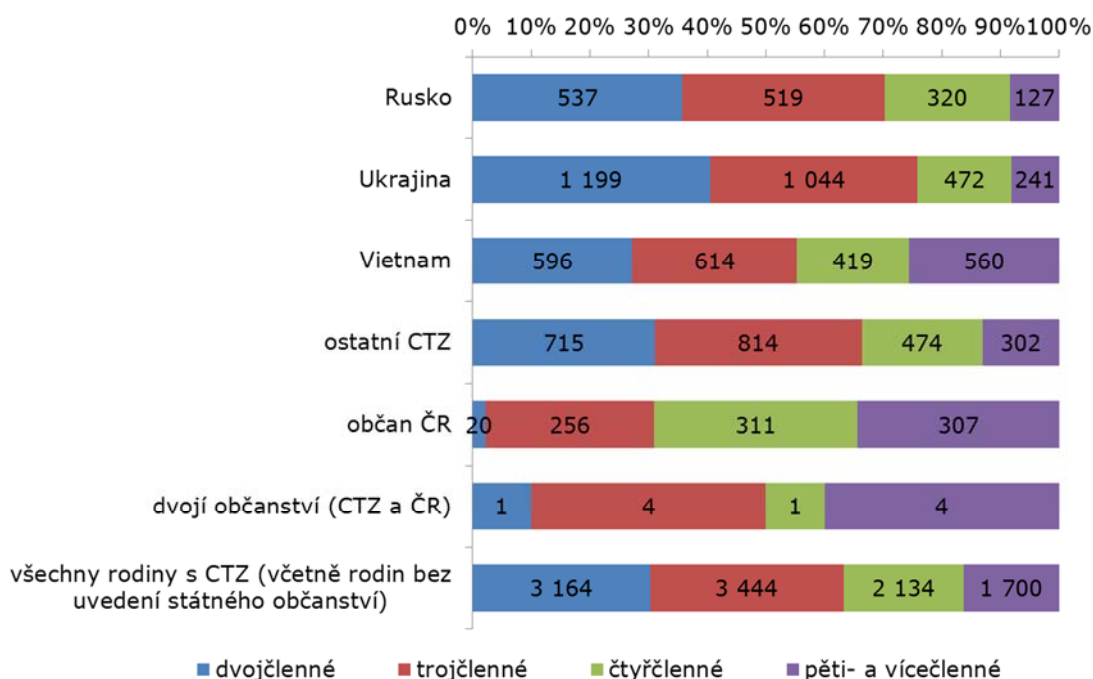
U rodin s občanem ČR v čele byl zaznamenán nejnižší podíl dětí žijících ve dvojčlenných rodinách a nejvyšší podíl dětí žijících v pěti- a vícečlenných rodinách. Opačná situace (tj. vyšší podíl dětí ve dvojčlenných rodinách a nižší podíl dětí v pěti- a vícečlenných rodinách) byla zjištěna u ruských a ukrajinských rodin.

⁵⁶ V případě neúplných rodin s jedním dítětem lze předpokládat poněkud menší pravděpodobnost narození dalšího dítěte než u úplných rodin s jedním dítětem. U neúplných dvojčlenných rodin je tak poněkud vyšší i pravděpodobnost jejich setrvání ve stejné velikostní kategorii než v případě trojčlenných úplných rodin a v důsledku toho lze u neúplných rodin s jedním dítětem předpokládat také „plynulejší“ přesun dětí do vyšších věkových kategorií než u úplných rodin.

Graf č. 43 **Počet dětí žijících v neúplných rodinách podle věku a velikosti rodiny**

Graf č. 44 **Počet dětí žijících v neúplných rodinách podle věku a občanství osoby v čele**

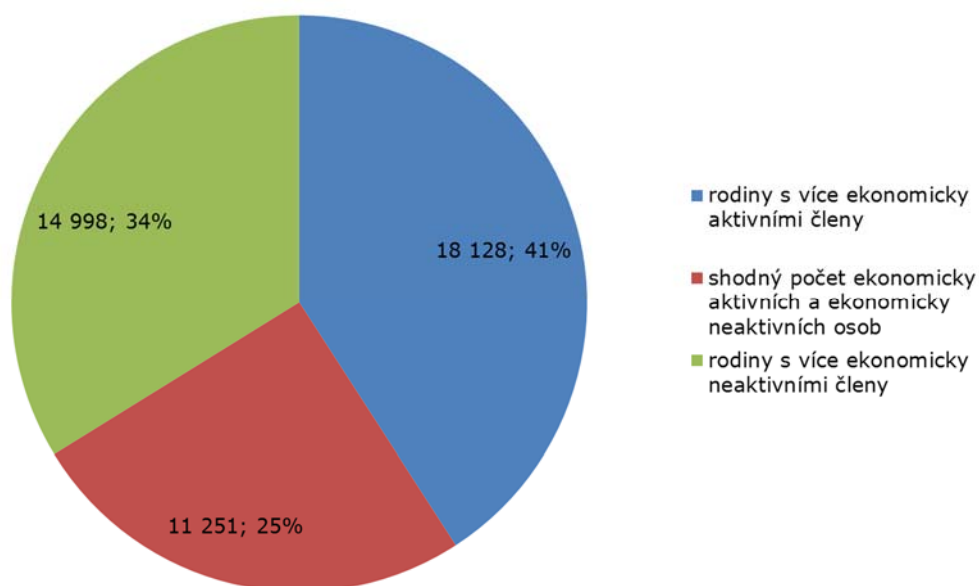

2.8 Rodiny s CTZ a jejich členové podle ekonomické aktivity a dalších sledovaných charakteristik

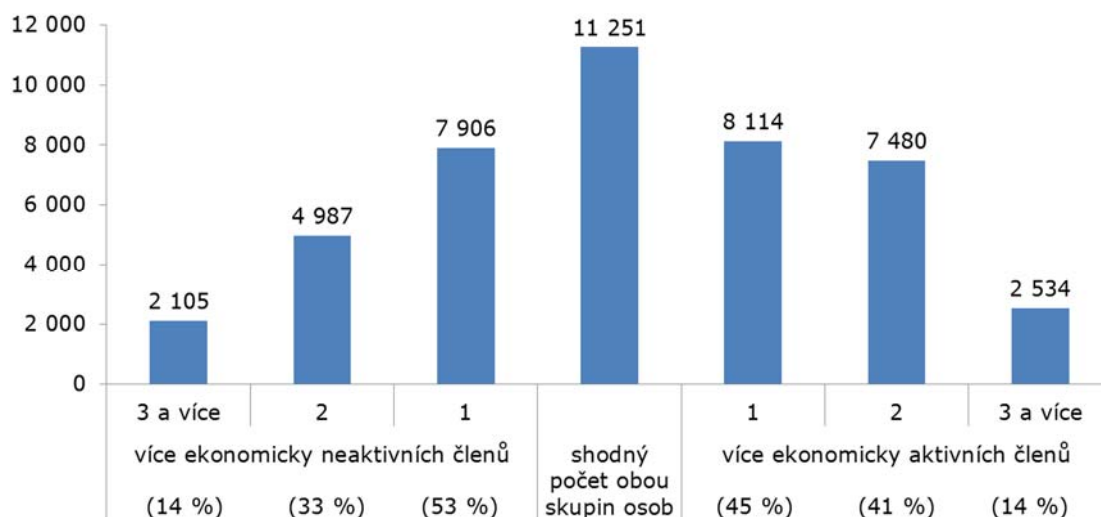
Ve 34 451 rodinách CTZ (78 %) byl alespoň jeden člen rodiny ekonomicky aktivní. Nejméně jeden ekonomicky neaktivní člen byl členem 32 330 rodin (73 %). Celkový počet ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních osob v rodinách CTZ byl srovnatelný, poněkud vyšší (o 12 %) byl počet osob ekonomicky aktivních (65 231 osob, oproti 58 386 osobám, které byly ekonomicky neaktivní).

U 11 251 rodin (25 % z jejich celkového počtu) byl počet ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních členů shodný, u 18 128 (41 %) rodin bylo více členů rodiny ekonomicky aktivních a ve 14 998 rodinách (34 %) bylo více ekonomicky neaktivních osob. V případě rodin s více ekonomicky aktivními osobami byl počet ekonomicky aktivních členů rodin mírně častěji (v 55 % případů) vyšší o dvě nebo více osob. V rodinách s více ekonomicky neaktivními osobami se mírně častěji (v 53 % případů) počet ekonomicky neaktivních osob od počtu ekonomicky aktivních lišil pouze o jednu osobu.

Graf č. 45 **Počet rodin dle převahy ekonomicky aktivních nebo neaktivních členů**

Graf č. 46 **Počet rodin dle rozdílu v počtu ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních členů**

Při vzájemném porovnání jednotlivých kategorií členů rodiny evidovaných ve SLDB 2011 (tj. dětí, nezaopatřených dětí, ekonomicky aktivních osob včetně rozlišených podskupin a ekonomicky neaktivních osob včetně podskupin) byl nejprve zjištěn jejich celkový počet a následně byl vypočten podíl osob z jednotlivých kategorií z celkového počtu členů rodin CTZ a podíl těchto skupin osob na jednu rodinu CTZ.

Členové rodin CTZ nejčastěji spadali mezi ekonomicky aktivní osoby (43 % z celkového počtu členů rodin; průměrný podíl 1,5 osoby na jednu rodinu CTZ). Dále následovaly osoby ekonomicky neaktivní (39 % z celkového počtu členů, v průměru 1,3 osoby s touto charakteristikou na jednu rodinu), zaměstnané osoby (36 %, průměrný počet na jednu rodinu 1,2 osoby), děti (30 %, 1,0) a nezaopatřené děti (24 %, 0,8). Jiné než tyto skupiny osob byly v rodinách CTZ přítomné výrazně méně často (pouze 1-3 % z celkového počtu členů rodin CTZ).

Tabulka č. 1 **Srovnání počtu osob (vymezených dle vybraných charakteristik) a dalších údajů**

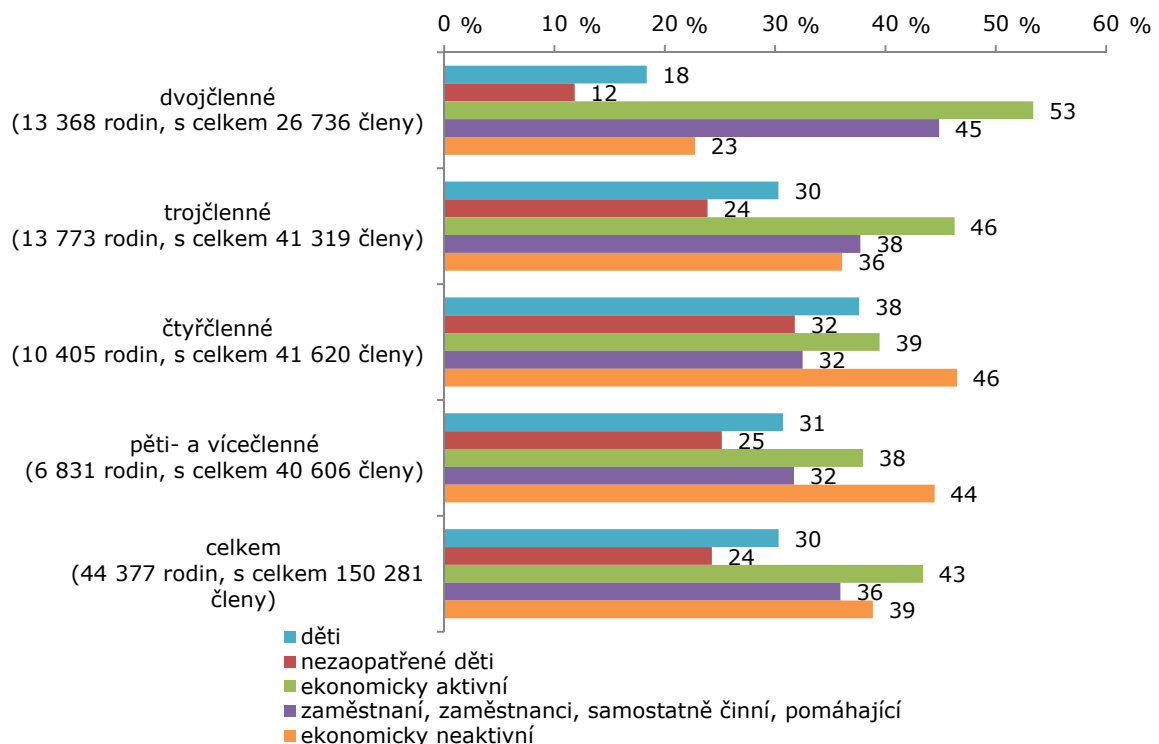
kategorie osob	celkem osob	% z celkového počtu členů rodin CTZ	podíl osob na jednu rodinu CTZ
děti	45 553	30%	1,0
z toho nezaopatřené	36 473	24%	0,8
ekonomicky aktivní	65 231	43%	1,5
z toho zaměstnaní, zaměstnanci, samostatně činní, pomáhající	53 979	36%	1,2
z toho pracující studenti a učni	1 119	1%	0,0
z toho ženy na mateřské dovolené	2 108	1%	0,0
z toho pracující důchodci	853	1%	0,0
ekonomicky neaktivní	58 386	39%	1,3
z toho nepracující důchodci	4 994	3%	0,1

Při vyhodnocení těchto údajů podle počtu členů rodiny již byla pozornost věnována pouze podílu osob v dané kategorii z celkového počtu členů. S ohledem na diametrálně se lišící počty osob (a tedy i podíly z celkového počtu členů rodin CTZ) byly odděleně porovnány nejprve nejpočetnější a následně nejméně početné skupiny osob.

Provedené srovnání podle předpokladů ukázalo nejvyšší podíl ekonomicky aktivních osob z celkového počtu členů u dvojčlenných a trojčlenných rodin. V těchto rodinách byl současně nejnižší podíl ekonomicky neaktivních osob. Podíl zaměstnaných osob byl nejvyšší u dvojčlenných rodin. U dalších tří kategorií rodin podle počtu členů byl tento podíl již srovnatelný. Podíl dětí a nezaopatřených dětí byl nejvyšší u čtyřčlenných rodin. U trojčlenných a pětičlenných rodin byl podíl dětí a nezaopatřených dětí přibližně srovnatelný a nejnižší byly podíly dětí a nezaopatřených dětí u dvojčlenných rodin.

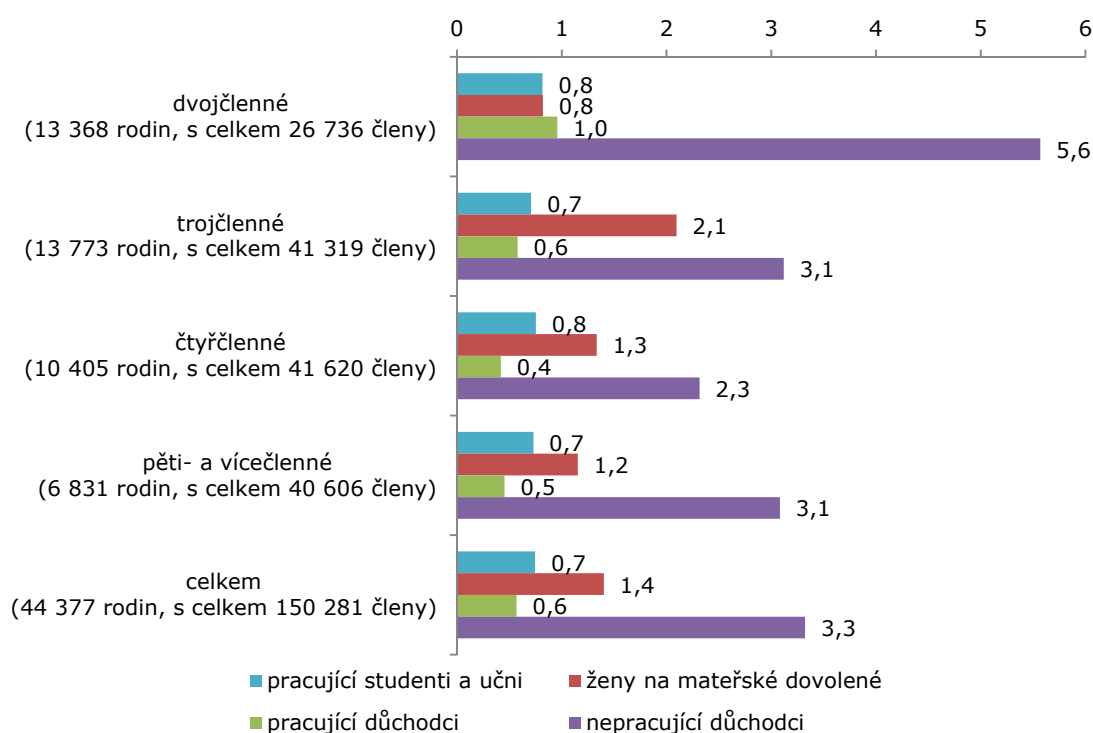
Provedené srovnání podílu jednotlivých skupin osob ukazuje, že se zvyšujícím se počtem členů rodiny se podíl ekonomicky aktivních osob snižuje a zvyšuje se podíl osob ekonomicky neaktivních. Rodiny se čtyřmi a rodiny s pěti či více členy ale lze v tomto ohledu již vnímat jako srovnatelné. Podíl ekonomicky neaktivních osob z celkového počtu členů také zjevně souvisí s podílem dětí, respektive nezaopatřených z celkového počtu členů v dané skupině rodin. Opačný, ale méně výrazný, trend lze pozorovat u vztahu mezi počtem ekonomicky aktivních osob, respektive počtem zaměstnaných osob na straně jedné a počtem dětí, resp. nezaopatřených dětí na straně druhé. Velmi zřetelná je naopak souvislost mezi počtem ekonomicky aktivních členů rodiny a počtem zaměstnaných, zaměstnanců, samostatně činných nebo pomáhajících osob.

Graf č. 47 **Podíl vybraných skupin osob z celkového počtu členů rodin CTZ dle typu rodiny (podle počtu členů) I - početně více zastoupené skupiny osob**

U méně často zastoupených skupin osob nebyly podle počtu členů rodiny zaznamenány výraznější rozdíly. Pouze u dvojčlenných rodin byl oproti ostatním skupinám rodin vyšší podíl nepracujících důchodců z celkového počtu členů rodiny a u trojčlenných rodin podíl žen na mateřské dovolené. I v těchto případech se ale jednalo o velmi malé rozdíly s hodnotami, které se od průměrné hodnoty pro všechny rodiny odchylovaly o 1-2 %. Ty se na následujícím grafickém srovnání jeví jako výrazné proto, že bylo zvoleno velmi jemné rozlišení osy hodnot, jež bylo vhodnější pro zachycení velmi nízkých hodnot zaznamenaných u podílů této druhé skupiny osob z celkového počtu členů rodin u příslušného typu rodiny.

Graf č. 48 **Podíl vybraných skupin osob z celkového počtu členů rodin CTZ dle typu rodiny (podle počtu členů) II - skupiny osob zastoupené okrajově (v %)**

2.9 Srovnání vybraných údajů o rodinách s CTZ a o všech sečtených rodinách

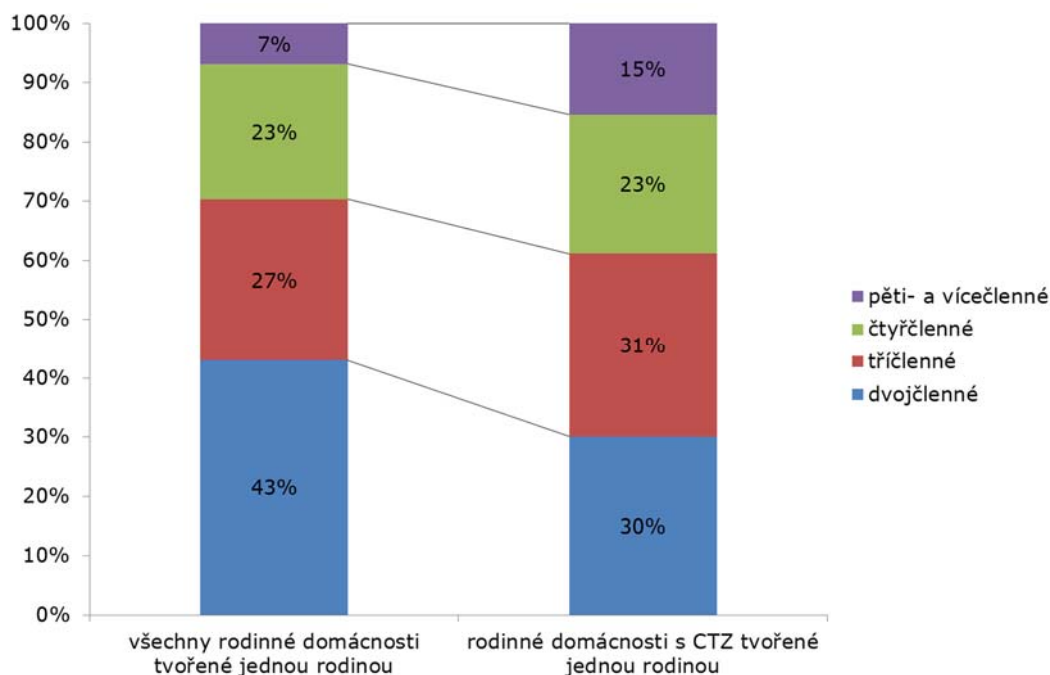
Úplné a neúplné rodiny

Podíl úplných rodin byl u rodin s CTZ (73 % z celkového počtu 44 377 rodin s CTZ) poněkud nižší, než tomu bylo u všech rodin (79 % z celkem 2 651 504 rodin). Nižší podíl úplných rodin v případě rodin s CTZ může být důsledkem existence rozdělených rodin, zjištěný rozdíl ale není příliš výrazný a vliv tohoto faktoru tak patrně není příliš silný.

Počet členů rodiny

V rodinách CTZ (N=44 377) byl zjištěn shodný podíl čtyřčlenných rodin jako u všech rodin (N=2 651 504). Oproti rodinám celkem byl u rodin CTZ vyšší podíl trojčlenných a pěti- a vícečlenných rodin. U rodin CTZ byl naopak výrazně nižší podíl dvojčlenných rodin. Toto poslední zjištění patrně souvisí s nižším podílem bezdětných rodin, který vyplynul z následně provedeného srovnání.

Graf č. 49 Srovnání rodin s CTZ a všech sečtených rodin podle počtu členů

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011, vlastní propočty

Bezdětné páry a úplné rodiny se závislými dětmi

U rodin s CTZ byl podíl bezdětných párů z celkového počtu rodin s CTZ přibližně pětinový (19 %), zatímco u všech rodin reprezentovaly bezdětné páry přibližně třetinu z celkového počtu rodin (31 %). Bezdětné soužití páru je tedy u rodin CTZ výrazně méně časté, než je tomu u rodin obyvatel ČR. Oproti všem rodinám je tak u rodin s CTZ založení rodiny těsněji spjato s její reprodukční funkcí, a to tím spíše, že v případě bezdětných párů CTZ lze předpokládat, že u některých z nich se bude jednat o rozdělené rodiny, kdy v ČR žijí oba rodiče a děti zůstávají v zemi původu v péči prarodičů nebo jiných příbuzných.

Podíl úplných rodin se závislými dětmi (z celkového počtu úplných rodin s dětmi) byl u rodin s CTZ naopak srovnatelný (74 %) jako v případě všech úplných rodin (68 %). Při nižším podílu rodin s dětmi z celkového počtu rodin s CTZ ovšem tento srovnatelný podíl znamenal, že členy rodiny s dětmi jsou v případě rodin CTZ častěji závislé děti do 25 let, než je tomu v případě všech rodin.

3. Souhrn stěžejních charakteristik rodin s CTZ dle údajů ze SLDB 2011

Pro hodnocení údajů o hospodařících domácnostech s CTZ jsou **údaje ze SLDB 2011** o cizincích jediným využitelným existujícím zdrojem dat. Z jiných datových zdrojů není možné takto zaměřené informace zjišťovat a shromažďovat. Z tohoto důvodu údaje ze SLDB 2011 výrazně rozšiřují existující možnosti zjišťování informací týkajících se rodin cizinců, byť je zřejmé, že ani tyto údaje se netýkají přímo rodin CTZ a jejich značnou nevýhodou je také desetiletá periodičita jejich shromažďování a tedy i nemožnost pracovat s pravidelněji aktualizovanými údaji.

Datový soubor s údaji o hospodařících domácnostech s CTZ ze SLDB 2011 obsahuje údaje o 84 % z celkového počtu CTZ započtených při SLDB 2011 a všechny shromážděné záznamy o hospodařících domácnostech.

Hlavním záměrem provedeného vyhodnocení údajů o hospodařících domácnostech s CTZ bylo získat informace o struktuře a charakteristikách *domácností s CTZ*, které patrně budou poměrně dobře indikovat i nejdůležitější informace týkající se *rodin CTZ*. V případě údajů o *domácnostech s CTZ* lze totiž předpokládat velmi výraznou relevanci k tématu *rodin CTZ* a bylo potřebné zhodnotit, zda by bylo některé údaje účelné sledovat s vyšší periodicitou, respektive jaké typy údajů lze v tomto směru vnímat jako prioritní.

Obecně velmi vysoká relevance údajů o hospodařících domácnostech s CTZ sledovaných ve SLDB 2011 vyplývá především z toho, že v tomto případě lze odlišit rodinné a nerodinné domácnosti a u rodinných domácností je možné dále rozlišit rodinné domácnosti tvořené jednou a dvěma či více rodinami. V případě rodinných domácností, ve kterých žije alespoň jeden CTZ a které jsou tvořeny jednou rodinou, lze následně sledovat i další podrobnější charakteristiky.

V případě rodinných domácností s CTZ tvořených více rodinami byla možnost získání podrobnějších údajů značně komplikovaná a z údajů ze SLDB 2011 tak již nebylo možné získat o *všech rodinných domácnostech s CTZ* informace v podrobnějším členění. Rodinné domácnosti s CTZ tvořené jednou rodinou ale představují naprostou většinu rodinných domácností s CTZ evidovaných v datovém souboru (97 %) a údaje o rodinných domácnostech s CTZ tvořených jednou rodinou tak velmi dobře umožňují zachytit převažující charakteristiky rodinných domácností s CTZ sečtených ve SLDB 2011.

Celkový **počet hospodařících domácností s CTZ** činil podle údajů SLDB 2011 k rozhodnému datu 124 286. Celkový počet osob, které byly členy domácnosti s cizincem z třetí země, byl 312 949. Z tohoto počtu bylo 229 187 cizinců z třetích zemí, tj. 73 % z celkového počtu členů domácností s CTZ.

Počet hospodařících domácností, v nichž byla osobou v čele domácnosti osoba s ukrajinským státním občanstvím, činil 29 972. Osoba s vietnamským občanstvím byla osobou v čele v případě 12 048 domácností, osoba s ruským občanstvím v 10 372 domácnostech a státní příslušníci dalších třetích zemí byly OČD ve 25 087 domácnostech. V 9 382 případech byl osobou v čele domácnosti občan ČR nebo osoba uvádějící současně státní občanství ČR i občanství třetí země (131 domácností). Osoba v čele nebyla evidována ve 35 425 domácnostech, u 2 000 domácností byl údaj o osobě v čele sledován, ale nepodařilo se jej získat.

Z domácností s cizinci, u kterých se podařilo získat údaj o státním občanství osoby v čele, bylo 53 362 osob členy domácností s OČD s ukrajinským občanstvím.

Z tohoto počtu bylo cizinců z třetích zemí 48 306 (tj. 91 %). Domácnosti s vietnamským občanstvím osoby v čele měly celkem 29 322 členů. Z toho 26 273 členů těchto domácností (90 %) náleželo mezi CTZ. Domácnosti s ruským občanstvím měly 20 502 členů, z nichž 19 404 (95 %) jich bylo CTZ. Členem domácností s jinou státní příslušností osoby v čele bylo 50 666 osob, přičemž v případě 38 758 osob (76 %) se jednalo o CTZ. Celkem 33 228 osob bylo členy domácností s OČD, která byla občanem ČR. Z nich mělo státní občanství třetí země 12 209 osob (37 %).

V 83 107 hospodařících domácnostech (67 % z jejich celkového počtu) žili pouze CTZ. Občané ČR a CTZ byli členy 26 022 domácností (21 %). Cizinci z třetích zemí a občané EU, EHP nebo Švýcarska tvořili celkem 2 840 domácností (2 %). Domácností složených ze všech tří uvedených skupin osob bylo 1 648 (1 %). U 10 669 (9 %) domácností nebylo možné získat informace o státním občanství všech jejich členů.

Přibližně třetinu (44 379 domácností) z celkového počtu hospodařících domácností reprezentovaly jednočlenné domácnosti. Téměř shodný byl i počet rodinných domácností tvořených jednou rodinou (44 377), tj. skupiny domácností, která byla pro potřeby dalších analýz chápána jako typ domácnosti indikující rodiny. Přibližně ve čtvrtině případů se jednalo o vícečlenné nerodinné domácnosti (34 053). Jen zcela okrajově byly mezi domácnostmi s CTZ zastoupeny rodinné domácnosti tvořené dvěma či více rodinami (1477 hospodařících domácností, tj. 1 % z jejich celkového počtu, respektive 3 % z celkového počtu všech rodinných domácností).

U domácností s CTZ (N=124 286) byly oproti domácnostem všech osob zahrnutých do SLDB 2011 (N=4 320 691) zaznamenány nejvýraznější odlišnosti v případě podílu domácností tvořených jednou rodinou (v případě domácností s CTZ byl tento podíl téměř poloviční v porovnání se všemi sečtenými domácnostmi - 36 % z celkového počtu domácností s CTZ oproti 61 % u všech domácností) a v případě podílu vícečlenných nerodinných domácností (u domácností s CTZ přibližně pětkrát větší, tj. 27 % v případě domácností s CTZ oproti 5 % u všech domácností).

Zjištěné odlišnosti v charakteristikách domácností s CTZ a všech domácností tak rozhodně nelze mechanicky interpretovat jako důsledek odlišné struktury rodin CTZ a rodin reprezentujících občany ČR, daleko spíše se jedná o specifický důsledek migrace. Ten přitom může být navíc pouze přechodný, protože právě u skupiny „vícečlenných nerodinných domácností“ lze v takovém případě očekávat nejvýraznější tendence ke změně jejího stávajícího uspořádání. Lze přitom uvažovat dvě základní strategie: přesídlení osob žijících v ČR do jiné země, nebo snahu o sloučení rodiny v ČR. U této skupiny domácností tak lze patrně nejvýrazněji očekávat záměr o sloučení rodiny. Je zřejmé, že obdobný záměr mohou mít i jednotlivci reprezentující jednočlenné domácnosti. U nich se ale tento záměr patrně týká daleko menšího počtu osob, čehož dokladem je i zhruba srovnatelný počet jednočlenných domácností za HD celkem i za HD s CTZ.

Popsaný rozdíl může mít důležité implikace také pro další porozumění fenoménu rodiny v případě CTZ: rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou tak patrně reprezentují pouze část jednotek, které je možné chápat jako rodiny CTZ. Podrobná analýza „pouze“ domácností s CTZ tvořených jednou rodinou tak může mít v tomto ohledu omezenou vypovídací hodnotu. Na druhou stranu nerodinné domácnosti jsou fakticky spíše „potenciálními“ rodinami (lze předpokládat, že určitá část z nich bude v budoucnu odpovídat kategorii „domácnost tvořená jednou rodinou“ nebo o to bude usilovat - žádat o získání pobytu pro další členy rodiny na základě sloučení rodiny) a představují tak spíše formu hospodaření domácnosti, která nezahrnuje přímo rodiny, ale která jí

předchází. U nerodinných vícečlenných domácností také není možné sledovat některé důležité parametry. I proto se podrobnější vyhodnocení rodin s CTZ zaměřilo již pouze na rodiny tvořené jednou rodinou.

Rodinných domácností tvořených jednou rodinou (rodin) s CTZ bylo celkem 44 377, tj. 36 % z celkového počtu hospodařících domácností s CTZ. Tyto rodiny měly celkem 150 281 členů, z toho 104 147 bylo CTZ. V rodinách tak žilo celkem 45 % z celkového počtu CTZ.

Z celkového počtu osob žijících v rodinách reprezentovali 36 % Ukrajinci, 21 % Vietnamci, 15 % Rusové a 28 % ostatní CTZ. U čtvrtiny rodin byl osobou v čele cizinec s ukrajinským státním občanstvím. U jedné pětiny rodin byl osobou v čele občan ČR, v dalších 12 % se jednalo o Vietnamce, v 11 % o Rusy a ve 26 % o jiné CTZ. Údaj o státním občanství se nepodařilo zjistit u 5 % rodin.

Průměrný počet členů jedné rodiny byl 3,4. Nejvyšší průměrný počet členů byl zjištěn v rodinách Vietnamců (4,1). Dále následovaly rodiny, ve kterých byl OČD občan ČR (3,5 osob). Nejnižší, a současně přibližně srovnatelný, průměrný počet členů rodiny byl ze sledovaných skupin rodin s CTZ zjištěn u osob s ukrajinským (3,1) a ruským občanstvím (3,1). Průměrný počet členů rodin s osobou v čele s jinou státní příslušností činil 3,3.

Průměrný počet CTZ v jedné rodině s CTZ dosahoval hodnoty 2,4. Nejvyšší byl průměrný počet CTZ v rodinách s OČD s vietnamským občanstvím (3,6), nejnižší v rodinách, ve kterých byly osobou v čele občané ČR (1,3).

Ve 21 709 rodinách s CTZ (49 % z jejich celkového počtu) žili pouze CTZ. Cizinci z třetích zemí a občané EU, EHP nebo Švýcarska tvořili celkem 1037 rodin (2 %). Občané ČR a CTZ byli členy 16 154 rodin (36 %). Rodin složených ze všech těchto tří skupin osob bylo 185 (1 %). Smíšených rodin tvořených cizinci (CTZ, EU, EHP, Švýcarsko) i občany ČR tak bylo celkem 16 339 (37 %). U 5 292 (12 %) rodin nebylo možné získat informace o státním občanství všech jejich členů.

V případě rodin s osobou v čele s ruským občanstvím činil podíl smíšených rodin tvořených cizinci (CTZ, EU, EHP, Švýcarsko) i občany ČR 9 %. Smíšenou rodinou tak byla u rodin v čele s ruskými občany přibližně každá jedenáctá rodina a ruské rodiny tak představovaly nejvíce homogenní rodiny CTZ z hlediska skladby členů rodiny podle státní příslušnosti. V případě rodin Ukrajinců i Vietnamců se jednalo o 17 %. V obou těchto skupinách rodin tak byla smíšenou rodinou zhruba každá šestá. V rodinách, ve kterých byl osobou v čele jiný CTZ, představovaly smíšené rodiny přibližně dvě z pěti rodin (42 %). Rodiny, ve kterých byl osobou v čele občan ČR, byly z podstaty věci výhradně rodinami smíšenými.

Z celkového počtu 16 339 smíšených rodin byl u více než poloviny osobou v čele občan ČR. V 11 % případů se jednalo o Ukrajince, v 5 % o Vietnamce a ve 2 % o Rusy. Státní občanství jiné třetí země měla čtvrtina smíšených domácností.

Téměř dvě třetiny rodin s CTZ reprezentovaly úplné rodiny tvořené manželskými páry, v další necelé desetině případů se jednalo o faktická manželství. Podíl rodin registrovaných partnerů nebo faktických partnerství stejného pohlaví byl naprosto okrajový. Neúplné rodiny tvořily přibližně čtvrtinu rodin, přičemž ve dvou třetinách případů se jednalo o osamělé matky s dítětem nebo dětmi a ve zbývajících třetině o osamělé otce s dítětem / dětmi.

Nejvyšší podíl úplných rodin (87 %) byl zaznamenán u rodin, v nichž byl osobou v čele občan ČR (87 %), následovaly rodiny osob s dvojitým občanstvím (82 %) a rodiny ostatních CTZ (78 %). Nejnižší byl podíl úplných rodin v případě ruských a vietnam-

ských rodin (61, respektive 62 %). V porovnání s těmito hodnotami byl poněkud vyšší podíl úplných rodin (67 %) zjištěn u ukrajinských rodin.

Z celkového počtu rodin s CTZ reprezentovaly přibližně třetinu dvoučlenné rodiny, zcela srovnatelný byl také podíl tříčlenných rodin s CTZ. Přibližně čtvrtina rodin s CTZ byla tvořena čtyřmi osobami a 15 % rodin mělo 5 či více členů.

Úplné rodiny představovaly přibližně dvě třetiny z celkového počtu dvoučlenných rodin a téměř tři čtvrtiny z celkového počtu tříčlenných rodin. Mezi úplné rodiny náležely přibližně čtyři pětiny čtyř- a vícečlenných rodin.

Rodiny se shodným počtem členů ale v úplných a neúplných rodinách představovaly naprosto odlišná uspořádání rodiny. U úplných a neúplných rodin proto nebyly porovnány údaje o počtu osob tvořících rodinu, ale údaje o počtu dětí v těchto rodinách. Srovnání neúplných rodin a všech úplných rodin ukázalo, že rozdílná struktura u těchto dvou skupin rodin byla téměř výhradně způsobena zahrnutím bezdětných párů mezi úplné rodiny.

Celkem 35 917 rodin s CTZ představovalo rodiny s dítětem nebo dětmi (včetně ekonomicky aktivních dospělých nad 25 let). Rodiny s dítětem nebo dětmi tak reprezentovaly čtyři pětiny (81 %) z celkového počtu rodin s CTZ. Celkem 29 889 rodin (83 % z celkového počtu rodin s dětmi) reprezentovalo rodiny s dětmi do 25 let (závislé děti i osoby ekonomicky aktivní), z nichž ve 26 128 případech se jednalo o rodiny se závislými dětmi do 25 let (87 % z počtu dětí do 25 let, respektive 59 % z celkového počtu rodin s CTZ).

Dítě nebo děti ve věku 0-2 roky byly členy 7 309 rodin (28 % z celkového počtu 26 128 rodin se závislým dítětem). V 6 675 rodinách (26 %) byly jejich členy děti ve věku 3-5 let, ve 12 685 rodinách (49 %) děti ve věku 0-14 let a v 5 806 rodinách bylo členem rodiny závislé dítě ve věku 15-25 let.

Přibližně třetina rodin měla dítě / děti pouze ve věkové kategorii 0-5 let. Podobně tomu bylo i v případě rodin pouze s dětmi ve věku 6-14 let. Podíl rodin pouze se závislým dítětem / dětmi ve věku 15-25 let byl oproti těmto hodnotám přibližně poloviční. Přibližně jedna pětina rodin měla děti ve více sledovaných kategoriích současně.

Z celkového počtu rodin se závislými dětmi byl u největšího počtu (9 934, 27 %) osobou v čele domácnosti občan ČR. Dále následovaly ukrajinské rodiny (8 145, 22 %) a poté vietnamské rodiny (17 %). Ruských rodin bylo celkem 3 625, tj. přibližně desetina z jejich celkového počtu a u 6 918 rodin (19 %) byl OČD CTZ s jiným státním občanstvím.

Celkem 8 460 rodin reprezentovalo bezdětné páry. Bezdětné páry reprezentovaly přibližně pětinu z celkového počtu rodin s CTZ (19 %). Mezi rodiny se závislými dětmi náleželo celkem 17 509 úplných rodin (40 % z celkového počtu rodin a 74 % ze všech úplných rodin s dětmi, tj. z počtu úplných rodin vyjma bezdětných párů), a 8 619 neúplných rodin (19 % z celkového počtu rodin, respektive 71 % ze všech neúplných rodin s dětmi).

Podíl bezdětných párů byl u většiny rodin podle občanství OČD srovnatelný (21-24 %), výjimkou byly pouze ruské a především vietnamské rodiny, u kterých byl tento podíl nižší, respektive výrazně nižší (v prvním případě 16 %, ve druhém 6 %).

Podíl úplných rodin se závislými dětmi byl nejnižší u ruských a ukrajinských rodin (31, respektive 33 %). U ostatních rodin se pohyboval mezi 43 a 45 %. Úplné

rodiny s jinými než závislými dětmi byly častěji zastoupeny u rodin s osobou v čele s českým občanstvím.

Podíl neúplných rodin se závislými dětmi se podle občanství osoby v čele domácnosti lišil velmi výrazně. Nejvyšší podíl těchto rodin byl zjištěn u vietnamských rodin (32 %), nejnižší u osob s českým občanstvím nebo s dvojným občanstvím (7 %). Podíl neúplných rodin s jinými než závislými dětmi se pohyboval v intervalu mezi 6 a 13 %. Nejnižší byl u rodin, v jejichž čele byli občané ČR a osoby s jiným občanstvím než tří sledovaných zemí. Nejvyšší byl tento podíl u ruských rodin.

Struktura rodiny podle její velikosti (z hlediska počtu členů rodiny) a věku závislých dětí se lišila pouze u rodin s osobou v čele s vietnamským občanstvím. U této skupiny rodin byl zřetelně nižší podíl rodin s jedním předškolním dítětem a naopak vyšší podíly pěti- a vícečlenných rodin s dětmi ve více věkových kategoriích.

Celkem 15 129 závislých dětí (42 %) bylo ve věku 6-14 let. Počet závislých dětí ve věku 0-2 roky, 3-5 let a 15-25 let byl naprosto srovnatelný, u všech těchto tří věkových kategorií se počet dětí pohyboval kolem hodnoty 7 000 a proporčně se tak jednalo ve všech případech přibližně o jednu pětinu z celkového počtu závislých dětí do 25 let.

Z celkového počtu 26 031 závislých dětí žijících v úplných rodinách s CTZ jich 5 486 (21 %) bylo ve věku 0-2 roky, 5 012 (19 %) ve věku 3-5 let, 10 738 (41 %) ve věku 6-14 let a 4 795 (18 %) ve věku 15-25 let.

Z celkového počtu 10 442 závislých dětí žijících v neúplných rodinách s CTZ jich 2 174 (21 %) bylo ve věku 0-2 roky, 1 998 (19 %) ve věku 3-5 let, 4 391 (42 %) ve věku 6-14 let a 1 879 (18 %) ve věku 15-25 let.

Ve 34 451 rodinách CTZ (78 %) byl alespoň jeden člen rodiny ekonomicky aktivní. Nejméně jeden ekonomicky neaktivní člen byl členem 32 330 rodin (73 %). Celkový počet ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních osob v rodinách CTZ byl srovnatelný, poněkud vyšší (o 12 %) byl počet osob ekonomicky aktivních osob (65 231 osob, oproti 58 386 osobám, které byly ekonomicky neaktivní).

U 11 251 rodin (25 % z jejich celkového počtu) byl počet ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních členů shodný, u 18 128 (41 %) rodin bylo více členů rodiny ekonomicky aktivních a ve 14 998 rodinách (34 %) bylo více ekonomicky neaktivních osob.

Členové rodin CTZ nejčastěji spadali mezi ekonomicky aktivní osoby (43 % z celkového počtu členů rodin; průměrný podíl 1,5 osoby na jednu rodinu CTZ). Dále následovaly osoby ekonomicky neaktivní (39 % z celkového počtu členů, v průměru 1,3 osoby s touto charakteristikou na jednu rodinu), zaměstnané osoby (36 %, průměrný počet na jednu rodinu 1,2 osoby), děti (30 %, 1,0) a nezaopatřené děti (24 %, 0,8). Jiné než tyto skupiny osob byly v rodinách CTZ přítomné výrazně méně často (pouze 1-3 % z celkového počtu členů rodin CTZ).

Podíl úplných rodin byl u rodin s CTZ (73 % z celkového počtu 44 377 rodin s CTZ) poněkud nižší, než tomu bylo u všech rodin (79 % z celkem 2 651 504 rodin). Nižší podíl úplných rodin v případě rodin s CTZ může být důsledkem existence rozdělených rodin, zjištěný rozdíl ale není příliš výrazný a vliv tohoto faktoru tak patrně není příliš silný.

U rodin s CTZ byl podíl bezdětných párů z celkového počtu rodin s CTZ přibližně pětinový (19 %), zatímco u všech rodin reprezentovaly bezdětné páry přibližně třetinu

z celkového počtu rodin (31 %). Bezdětné soužití páru je tedy u rodin CTZ výrazně méně časté, než je tomu u rodin obyvatel ČR. Oproti všem rodinám je tak u rodin s CTZ založení rodiny těsněji spjato s její reprodukční funkcí, a to tím spíše, že v případě bezdětných párů CTZ lze předpokládat, že u některých z nich se bude jednat o rozdělené rodiny, kdy v ČR žijí oba rodiče a děti zůstávají v zemi původu v péči prarodičů nebo jiných příbuzných.

Podíl úplných rodin se závislými dětmi (z celkového počtu úplných rodin s dětmi) byl u rodin s CTZ naopak srovnatelný (74 %) jako v případě všech úplných rodin (68 %). Při nižším podílu rodin s dětmi z celkového počtu rodin s CTZ ovšem tento srovnatelný podíl znamená, že členy rodiny s dětmi jsou v případě rodin CTZ častěji závislé děti do 25 let, než je tomu v případě všech rodin.

Reference:

ČSÚ. 2010. *Koncepce výběru a zpracování statistických údajů (2010)*. Praha. Dostupné online
[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/\\$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E002F332D/$File/Koncepce_stat_udaju_2010.doc)

Údaje o domácnostech cizinců z třetích zemí ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 poskytnuté ČSÚ.

**Speciální část metodiky pro zjišťování
a hodnocení informací o rodinách
cizinců ze třetích zemí III.**

**Pilotní odzkoušení možností sběru dat
o rodinách CTZ s pomocí výběrového šetření a jejich využitelnost**

Milada Horáková, Pavel Bareš, Zdeněk Uherek, Jan Kubát, Danica Schebelle

Úvod

Tato speciální část metodiky se zaměřila na zhodnocení využitelnosti pilotního empirického šetření v rodinách CTZ k tomuto účelu.

Text této speciální části metodiky byl rozdělen do dvou oddílů, které měly odlišný obsah i účel (respektive předpokládané využití). V **prvním oddíle speciální části metodiky** (A) byly nejprve přiblíženy stěžejní okolnosti, které bylo potřebné reflektovat při návrhu výzkumného designu empirického šetření. Následně byly v tomto oddíle zhodnoceny možnosti využití provedeného empirického šetření při zjišťování informací o rodinách CTZ.

Jeho účelem byla charakteristika nejdůležitějších hledisek zohledněných při návrhu výzkumného designu a hodnocení využitelnosti takto získávaných poznatků při tvorbě informačního systému o rodinách CTZ. Oddíl byl zároveň podkladem pro srovnání všech v metodice pro tvorbu ISR hodnocených postupů a pro návrh doporučení (viz kapitola 3.7 obecné části metodiky). Na informace uvedené v tomto oddílu tak obecná část metodiky pro tvorbu ISR odkazuje především a při celkovém zhodnocení využitelnosti jednotlivých identifikovaných postupů v obecné části metodiky byl tento oddíl speciální části metodiky stěžejní.⁵⁷ Z těchto důvodů je v této části metodiky zařazen jako první i přesto, že hodnocení využitelnosti následovalo až po vyhodnocení většiny souvislostí zařazených v následujícím oddílu.

Druhý oddíl (B) této části metodiky obsahuje podrobnou charakteristiku výzkumného designu pilotního šetření a specifikaci postupu vyhodnocení získaných dat CTZ (tj. dílčí metodiku specificky navrženou pro rozbor údajů z tohoto zdroje). Při charakteristice výzkumného designu byla přiblížena hlavní východiska a cíle empirického šetření, účel a okruh zjišťovaných údajů, metoda jejich sběru a postup výběru respondentů a tematické zaměření zjišťovaných údajů. Následně byla data získaná z pilotního empirického šetření vyhodnocena podle doporučeného postupu. V této kapitole druhého oddílu je tak současně přiblížen doporučený postup hodnocení dat a zároveň jsou v ní i prezentovány takto získané poznatky. Oddíl uzavírá závěrečné shrnutí získaných poznatků.

Účelem poznatků zahrnutých do druhého oddílu byla především specifikace a ověření navrženého postupu hodnocení údajů z CIS. Neméně důležitým záměrem ale byla i prezentace konkrétních zjištění, která z provedených analýz vyplynula. Tato zjištění přitom byla zachycena nejen v podrobné struktuře (v kapitole, která je současně přehledem zjištění i specifikací doporučeného postupu hodnocení dat), ale byla následně shrnuta i ve zkrácené podobě.

⁵⁷ Byl nicméně zařazen již pouze do této speciální části metodiky, neboť v kapitole 3.7 obecné části metodiky byly poznatky z tohoto oddílu zčásti opětovně shrnuty. Jejich zařazení do obecné části metodiky by také snížilo její přehlednost. Zároveň platí, že značná část těchto poznatků přímo vyplynula z analýz provedených v této speciální části metodiky a je tudíž vhodnější zařazení těchto poznatků do této části metodiky.

A. Využitelnost pilotního výběrového šetření pro zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

1. Souhrnná charakteristika pilotního šetření

Pilotní výběrové šetření mezi osobami, které jsou členy rodin cizinců, umožnilo rozšířit a doplnit poznatky, které lze získat rozbořen existujících údajů vztahujících k tématu rodin cizinců (CIS, SLDB 2011). Data získaná přímo v rodinách CTZ lze při tvorbě ISR využít odlišným způsobem než již existující data a jejich využití při tvorbě ISR má oproti využití existujících dat určité přednosti (aktuálnost dat, zacílení na soužití osob, které tvoří rodinu fakticky - nejde pouze o předpoklad jako např. v případě rodinných domácností tvořených jednou rodinou u údajů ze SLDB 2011). Zároveň je ale potřebné reflektovat specifická omezení týkající se využitelnosti těchto dat (především malou velikost zkoumaného vzorku a to, že jej není možné koncipovat jako reprezentativní).

Design empirického šetření v rodinách cizinců byl navržen s využitím běžných postupů využívaných při realizaci výběrových empirických šetření. Některé cíle a další parametry tohoto výzkumu ale byly velmi specifické a bylo potřebné jim věnovat odpovídající pozornost. Pro tento výzkum byly specifické tyto stěžejní skutečnosti:

- a) potřeba zajistit návaznost na aktivity realizované v tomto výzkumném projektu, tj. především to, aby získaná data byla využitelná pro tvorbu ISR a pro zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené se slučováním rodin,
- b) potřebu zajistit proporční zastoupení rodin s vybranými charakteristikami (státní příslušnost členů rodiny a kraj, ve kterém rodina žije),
- c) dosažení komplementarity zjišťovaných poznatků s daty o rodinách CTZ dostupnými z existujících datových zdrojů (soulad používaných definic, výběr okruhu sledovaných indikátorů) a doplnění existujících poznatků o další významné skutečnosti, které v rámci existujících dat sledovány nejsou,
- d) specifický okruh zkoumaných jednotek (rodiny CTZ, respektive členové rodin CTZ),
- e) zaměření empirického šetření na studium rodinných jednotek a
- f) použití dvou navzájem se doplňujících výzkumných nástrojů, které umožnily získat informace o jednotlivých členech rodiny cizinců i o celé rodině.

2. Zhodnocení využitelnosti pilotního výběrového šetření pro zjišťování a vyhodnocování informací o rodinách cizinců z třetích zemí

Data získaná při výběrovém šetření v rodinách CTZ o těchto rodinách vypovídají přímo. To je značná výhoda oproti poznatkům získaným analýzou údajů z CIS a ze SLDB 2011⁵⁸. Výhodou dat získaných s pomocí výběrového šetření je také možnost zaměřit se při šetření na informace, které jsou pro sledované téma nejvýznamnější. Výběrové šetření tak může značně rozšířit některé spíše obecné poznatky, které lze získat z CIS a ze SLDB 2011. Oproti údajům ze SLDB 2011 je výhodou také větší aktuálnost získaných dat.

V rámci provedeného empirického šetření se osvědčila kombinace dvou výzkumných nástrojů - rodinné karty obsahující informace o celé rodině a osobní karty využitě při dotazování jednotlivých členů rodiny. Zvolený postup umožnil souběžné zjišťování dvou vzájemně se doplňujících okruhů poznatků u dvou typů výzkumných jednotek (rodin a jejich členů) a byly vytvořeny dva odlišné zkoumané vzorky - vzorek rodin CTZ a vzorek členů rodin CTZ. Oba získané datové soubory byly propojeny identifikátorem rodiny.

Výhodou zvoleného postupu je získání velmi ucelených (byť ne úplných vzhledem k pobytu některých členů rodiny mimo ČR) informací o dotázaných rodinách a možnost dvojstranné kontroly v případě některých získaných informací.

Jako hlavní zkoumaná jednotka byly chápány rodiny CTZ. Při výběru respondentů na základě stanoveného kvótního systému proto byly vyhledávány rodiny CTZ splňující příslušné kvóty a do šetření byli zahrnuti všichni členové takto vybraných rodin. Rozložení vzorku tak bylo kvótami ošetřeno v případě rodin CTZ, nikoliv v případě členů rodin (vyhodnocení údajů o nich tak bylo předmětem zkoumání u zkoumaných rodin). Hlavním zkoumaným vzorkem tak byl vzorek rodin, tj. menší z obou sledovaných vzorků.

V případě realizovaného empirického šetření mezi 200 osobami tak byla velikost zkoumaného vzorku pouze 61 rodinných jednotek. Z uvedeného je tak patrné i omezení zvoleného postupu, kdy takto podrobné vyhodnocení je možné realizovat pouze u menšího vzorku. Na druhou stranu, v rámci pilotního ověřování zvoleného postupu se ukazovalo jako účelnější shromáždit také (i přes menší vzorek rodin) podrobnější informace o jednotlivých členech rodin a vytvořit další datový soubor, který umožní rodiny CTZ šetřit detailněji.

Velmi malá velikost hlavního vzorku rodin CTZ představuje hlavní omezení výběrového šetření. Důvodem je (kromě uvedeného současného sledování informací o členech těchto rodin) především zaměření na specifickou populaci cizinců žijících v ČR s rodinami a dotazování (v ideálním případě všech) členů rodin přítomných v ČR.

Lepší rozložení zkoumaného vzorku v krajích, respektive podle státní příslušnosti zajistil výběr respondentů podle stanovených kvót (podle státní příslušnosti a kraje). I přesto ale nelze takto sestavený vzorek považovat za reprezentativní, protože při vyhledání respondentů odpovídajících stanoveným kvótám není možné využít náhodného výběru. Současně lze jako významné vnímat i některé další charakteristiky rodin CTZ, respektive jejich členů, které již není možné při kvótním výběru zohlednit

⁵⁸ V případě dat z CIS nelze rodiny identifikovat, v případě údajů ze SLDB 2011 je možné rodiny s CTZ předpokládat u rodinných domácností tvořených jednou rodinou.

(údaj o státní příslušnosti a kraji je třeba zohlednit přednostně) z důvodu přílišného zúžení okruhu sledovaných osob, a tím i velmi ztíženým možnostem pro vyhledání respondentů odpovídajícím daným kvótám.

Výběrový soubor zkoumaný v rámci provedeného empirického šetření vypovídal o cizincích jako celku a o největších skupinách cizinců, zejména o Ukrajincích, méně již o Vietnamcích. Na podrobnější informaci o menších skupinách byl výběrový soubor příliš malý. Pro zjišťování situace u skupin menších než 8 tis. cizinců doporučujeme nekonstruovat výběrový soubor pro všechny cizince, ale soustředit se jen na danou skupinu, případně uplatnit kvalitativní šetření.

Provedené empirické šetření představovalo pilotní průzkum, který navazoval na předvýzkum a ověřoval výzkumný nástroj spíše, než aby generoval nezpochybnitelná data. Průzkum lze také využít k pilotnímu ověření tezí, které lze formulovat na základě kvantitativních dat. Tyto teze sice byly prověřeny u malého vzorku respondentů, ale důležitější je fakt, že empirické šetření umožňuje ověřit teze u reálných rodin imigrantů. Zároveň pilotní průzkum umožnil ověřit metodické postupy shromažďování těchto dat, a to jak použitých výzkumných nástrojů, tak navrženého mechanismu pro tvorbu vzorku. Další významnou okolností, která byla zjišťována, byla využitelnost pilotovaných postupů výběru respondentů a metody pro dotazování při šetřeních usilujících o co možná nejvíce adekvátní pokrytí CTZ a blízkých témat.

I přes uvedená omezení se realizace empirického šetření ukazuje jako důležitá, neboť lze takto získat některé podrobnější či zpřesněné informace a vyjasnit některé specifické otázky. Je také možné provést detailnější rozbor vybraných fenoménů týkajících se tématu rodin cizinců a získat poznatky využitelné při interpretaci různých dat vztahujících se k tomuto tématu.

Realizace empirických šetření v rodinách CTZ je přirozeně spojena s finančními a časovými nároky spojenými s pracemi vykonanými zpracovatelem. V případě provedeného srovnání ale byly potřebné prostředky již vynaloženy v uplynulém období a ze samotného empirického šetření již další časové ani finanční nároky nevyplývají.

Zároveň provedené šetření vygenerovalo poznatky, které vytvořily vhodnější podmínky pro práci s údaji z CIS a SLDB 2011 a které údaje z těchto datových zdrojů doplnily. V rámci metodiky pro tvorbu ISR také byl detailně popsán design provedeného empirického šetření. V případě budoucí opakované realizace empirického šetření podle popsané metodiky se proto časové a finanční nároky spojené s jeho realizací výrazně snižují (bude možné navázat na již vyjasněná teoretická a metodologická východiska, využít již hotové výzkumné nástroje a systém pro nastavení kvót; v případě ochoty respondentů zapojit se do výzkumného panelu se mohou zjednodušit i možnosti sběru dat při kontaktování respondentů).

Kromě zde použitého postupu, kdy byly využity dva výzkumné nástroje, lze zvážit i alternativní postup pouze s využitím rodinné karty. Při využití pouze tohoto výzkumného nástroje přirozeně budou získány méně podrobné údaje než při souběžném využití rodinné i osobní karty. Také není možná vzájemná kontrola poznatků získaných s využitím rodinné a osobní karty. Na druhou stranu, rodinná karta umožňuje o rodinách CTZ zjistit poměrně velké množství informací a v případě využití pouze tohoto výzkumného nástroje lze zvážit např. další rozšíření sledovaného vzorku.

Oba pilotované výzkumné nástroje byly koncipovány tak, aby umožnily získat poměrně podrobné informace o struktuře rodiny a o jejích příjmech (viz přílohy 1 a 2). Důvodem pro podrobnější zjišťování obou těchto skupin informací byla potřeba využití získaných poznatků jak pro metodiku pro tvorbu ISR, tak pro metodiku využívání poznatků o rodinách imigrantů. Údaje o příjmech rodin CTZ také není možné hodnotit bez alespoň základních informací o struktuře rodiny.

V případě využití navržených výzkumných nástrojů pouze k jednomu z uvedených cílů nebo k jinému účelu je ale možné u obou výzkumných nástrojů relativně snadno provést úpravy umožňující zaměření výzkumných nástrojů buďto spíše na zjišťování struktury rodin nebo na zjišťování struktury jejich příjmů. Tyto úpravy výzkumných nástrojů mohou také do určité míry snížit celkové nároky spojené s realizací empirického šetření, nelze od nich ale očekávat zjednodušení, které by zároveň vytvořilo prostor pro výraznější rozšíření vzorku.

B. Bližší specifikace designu pilotního výběrového šetření a navržený postup hodnocení získaných poznatků

1. Základní východiska a cíle empirického výzkumu a jeho hlavní očekávané přínosy k tématu zjišťování informací o rodinách CTZ

Empirické zjišťování dat přímo mezi rodinami CTZ mělo tyto základní cíle:

1. vytvořit a ověřit výzkumný design empirického šetření, který bude vhodný pro shromažďování informací o rodinách imigrantů a současně bude možné jej využít i při zjišťování potenciálních nároků sociálního systému, které jsou spojené s budoucím slučováním rodin,
2. shromáždit a vyhodnotit údaje o rodinách imigrantů získané na základě navrženého výzkumného designu,
3. rozšířit a prohloubit poznatky o rodinách imigrantů, které lze získat s využitím existujících datových zdrojů, a získat tak ucelenější poznatky o rodinách imigrantů,
4. vytvořit základní model pro kvótní výběr rodin imigrantů pro účely terénních empirických šetření,
5. zjistit ochotu respondentů zapojit se do empirického šetření s tímto zaměřením opakovaně (jde o jeden z klíčových předpokladů pro tvorbu výzkumného panelu).

2. Výzkumný design - účel a okruh zjišťovaných údajů, metoda jejich sběru a postup výběru respondentů

Při specifikaci **zaměření empirického výzkumu** vycházeli řešitelé z poznatků o možnostech zjišťování informací o rodinách imigrantů, které již dříve shromáždili

- a) při vymezení oblasti zkoumání a
- b) při identifikaci a hodnocení existujících datových zdrojů o CTZ.

Návaznost na první uvedený okruh poznatků umožnila zajistit u empirického šetření soulad s používanou terminologií a to, že v empirickém šetření mohla být sledována totožná skupina rodin imigrantů jako v celém projektu, tj. CTZ.

Poznatky zjistitelné již z existujících zdrojů bylo vhodné při specifikaci zaměření empirického šetření reflektovat ze dvou hlavních důvodů. Prvním z nich byla snaha, aby nově shromažďované informace, které svým charakterem odpovídají informacím obsaženým již v existujících datových zdrojích, byly pokud možno srovnatelné, využívaly shodné terminologie a shodných definic (to se týká především obvykle sledovaných charakteristik imigrantů jako státní příslušnost, typ pobytu apod.). Vazba na již existující poznatky měla v tomto případě přispět ke vzájemné komplementaritě a kompatibilitě obou skupin poznatků a zamezit tomu, aby byly sledovány odlišné a navzájem obtížně srovnatelné jevy.

Druhým důvodem bylo, že vyhodnocení již existujících datových zdrojů poukázalo na to, jaké oblasti doposud odpovídajícím způsobem podchyceny nejsou, respektive jaké typy informací shromážděné při empirickém sběru dat by mohly rozšířit nebo prohloubit poznatky zjistitelné na základě existujících datových zdrojů. Návaznost na existující datové zdroje měla v tomto případě umožnit získání ucelenějších poznatků o rodinách imigrantů, než jaké nabízí vyhodnocení stávajících datových zdrojů.

V empirickém šetření byly sbírány dva **typy zjišťovaných informací**:

- a) informace o rodině CTZ a
- b) informace o jednotlivých členech rodiny CTZ.

Informace o rodinách CTZ a jejich rodinných příslušnících byly zjišťovány **strukturovanými rozhovory** se členy dotazovaných rodin. Pro tyto potřeby byly vytvořeny dva výzkumné nástroje, z nichž první shromažďoval informace o zkoumané rodině (rodinná karta) a druhý informace o jejích jednotlivých členech (osobní karta). Oba tyto výzkumné nástroje byly nejprve ověřeny v rámci předvýzkumu. Bližší charakteristice okruhu zjišťovaných údajů se věnuje následující kapitola, formuláře použité při strukturovaných rozhovorech s respondenty jsou uvedeny v příloze.

Hlavní **zpravodajskou jednotkou** byly v empirickém šetření rodiny, jejichž alespoň jeden člen žijící v České republice byl CTZ. Primárně se ale šetření zaměřilo na rodiny, jejichž všichni členové (v případě neposkytnutí odpovědí všemi členy rodiny všichni členové, kteří odpovědi uvedli) byli CTZ a které měly po započtení rodinných příslušníků žijících mimo ČR zpravidla tři nebo více členů. Zařazení také smíšených rodin a rodin tvořených (po započtení členů rodiny žijících mimo ČR) jedním členem (tj. domácnost jednotlivce) nebo dvěma rodinnými příslušníky (bezdětný pár nebo osamělý rodič s dítětem) do šetření umožnilo lépe zohlednit značnou variabilitu rodinných forem, při empirickém šetření ale těmto případům byla věnována jen poměrně malá pozornost. Cílem empirického šetření bylo získat především informace o rodinách CTZ s dětmi, a to jak o rodinách úplných, tak o rodinách neúplných (včetně rozdělených rodin).

Výběr byl konstruován na cílový počet 200 respondentů s předpokladem, že při tomto počtu respondentů bude sestaven vzorek přibližně 50 rodin. Počet členů rodiny *žijících v ČR* je ale u největších cizineckých skupin často nižší než 4. Při cílovém počtu 200 respondentů tak bylo dotázáno celkem 61 rodin.

Při výběru respondentů byl použit kvótní výběr. Kvóty pro výběr rodin CTZ zahrnutých do empirického šetření byly stanoveny na základě počtu legálně pobývajících cizinců v ČR k 31. 12. 2011 dle ČSÚ.

Jako hlavní **výběrová kritéria pro stanovení kvót** byly zvoleny státní příslušnost členů rodiny a místo pobytu rodiny v České republice (zohledněna byla lokace podle kraje). Jedná se o dva údaje, které jsou o cizincích jako celku dostupné, to znamená státní příslušnost a místo bydliště. Vyhledání respondentů se opíralo o snow-ball metodu. Do výběrového souboru byly zahrnuty rodiny z třetích zemí s výjimkou průmyslově vyspělých zemí (v ČR početněji zastoupené USA).

I přes malou velikost vzorku, jeho pilotní charakter a zvolenou kombinaci dvou výběrových kritérií bylo cílem stanovených kvót alespoň rámcově přiblížení skladby vzorku k proporčnímu zastoupení CTZ žijících v jednotlivých krajích, respektive jednotlivých skupin CTZ podle jejich státní příslušnosti. Počty dotázaných rodin v jednotlivých

skupinách tak byly odvozeny od vypočtených kvót, ale nekopírovaly je zcela přesně a u některých (zejména méně často zastoupených) skupin rodin CTZ se počet dotázaných rodin mírně (o jednu rodinu) lišil oproti vypočteným kvótním hodnotám.

Vzhledem k velikosti výběrového souboru a počtu cizinců z jednotlivých zemí byli ve výběrovém souboru signifikantně zastoupeni zejména Ukrajinci, Vietnamci a Rusové. Ostatní státní příslušníci byli reprezentováni jednou rodinou. V souboru byly zastoupeny rodiny se státní příslušností: afghánská, arménská, barmská, běloruská, bosenská, čínská, kazašská, moldavská, marocká, makedonská, mongolská, turecká a uzbecká. Proporční zastoupení uvedených skupin CTZ ve vzorku odpovídalo jejich celkovému poměrnému podílu z celkového počtu CTZ žijících na území ČR.

Do zkoumaného souboru byly zahrnuty rodiny deseti největších cizineckých skupin z „třetího světa“ (tj. třetích zemí s výjimkou průmyslově vyspělých zemí - viz výše) a sedmi dalších spadajících do kategorie ostatní a smíšené rodiny.

Důvodem pro popsané nastavení kvót, jež umožnilo zahrnout do zkoumaného vzorku také smíšené rodiny (zejména rodiny státních příslušníků dvou států bývalého Sovětského svazu), byla především skutečnost, že přítomnost těchto rodin odpovídá realitě v terénu, na kterou badatelé naráželi při sběru dat opakovaně při tomto i jiných empirických šetřeních.

Tabulka č. 1 **Největší skupiny cizinců a zastoupení rodin těchto cizinců ve výběrovém souboru**

státní příslušnost	počet osob	pořadí dle počtu osob	optimální přepočtený počet cizinců pro zastoupení ve výběrovém souboru 61 rodin	zastoupení ve výběrovém souboru
Ukrajina	118 923	1	25,6	25
Vietnam	58 205	2	12,6	13
Rusko	32376	3	7,0	8
Moldavsko	7 588	4	1,6	1
Čína	5 579	5	1,2	1
Mongolsko	5 385	6	1,2	1
Kazachstán	4 534	7	1,0	1
Bělorusko	4 199	8	0,9	1
Bosna a Hercegovina	2193	9	0,5	1
Arménie	2035	10	0,4	1
vybrané STP celkem	241 017		52,0	53
ostatní STP a smíšené rodiny	41 860		9,0	8
CTZ celkem	282 877		61	61

Empirické šetření se zaměřilo pouze na rodiny pobývajících v České republice legálně (tj. rodiny se členy s trvalým nebo dlouhodobým pobytem a rodiny, jejichž členům byl přiznán status mezinárodní ochrany - azyl - tuto možnost ve zkoumaném vzorku reprezentovala jedna rodina se státní příslušností Myanmar⁵⁹). Legality pobytu

⁵⁹ Azylanty lze považovat za specifickou skupinu CTZ s ohledem na jejich odlišné sociální a ekonomické charakteristiky. Důvodem je jejich právní statut, díky kterému jim spíše než jiným skupinám CTZ může vzniknout např. nárok na čerpání dávek příjmů ze systému sociálního zabezpečení (příspěvek na bydlení apod.).

ale nebylo možné v rámci šetření ověřovat, řešitelé pro tyto potřeby vycházeli z respondenty deklarovaného pobytového statusu v záznamových kartách).

Výběrový soubor obsáhl veškeré kraje. Rozdíl mezi vypočtenými hodnotami a výběrem (o jednu rodinu oproti vypočteným kvótním hodnotám) se projevil zejména v krajích s velmi malým počtem cizinců, které byly zastoupeny pouze jednou až třemi rodinami.

Tabulka č. 2 **Zastoupení počtu rodin cizinců v souboru podle krajů**

kraj	přepočtený podíl cizinců v jednotlivých krajích	počet rodin ve výběrovém souboru
Hlavní město Praha	25,5	25
Jihočeský	2,0	2
Jihomoravský	5,1	5
Karlovarský	3,2	2
Královéhradecký	1,8	2
Liberecký	2,2	2
Moravskoslezský	2,0	2
Olomoucký	1,1	2
Pardubický	1,4	2
Plzeňský	3,0	3
Středočeský	7,7	7
Ústecký	4,2	4
Vysočina	1,1	2
Zlínský	0,8	1

3. Tematické zaměření a podrobnější charakteristika zjišťovaných údajů

Rodinnou kartu vyplňoval zástupce domácnosti, v případě uvedení upřesňujících informací jiným členem rodiny nebo diskuse členů rodiny k danému tématu byla uvedena závěrečná informace, na niž se členové domácnosti shodli, nebo ji potvrdil zástupce domácnosti. Tímto výzkumným nástrojem byly zjišťovány charakteristiky celé rodiny, tj. následující témata společná pro celou rodinnou jednotku:

- typ domácnosti (bezdětné páry, úplné rodiny s dítětem/děťmi atd.),
- celkový počet členů rodiny a počet členů rodiny žijících v ČR,
- počet dětí v rodině celkem a počet nezaopatřených dětí,
- počet členů rodiny v produktivním věku 15-64 let,
- počet členů rodiny, kteří jsou ekonomicky aktivní, a členů rodiny pobírajících důchod (dle typu důchodu),
- počet členů, kteří mohou v budoucnu usilovat o získání povolení k pobytu v ČR za účelem sloučení rodiny,
- bydlení a bydliště rodiny,
- přehled všech jazyků, kterými mluví členové rodiny mezi sebou a
- celkový příjem rodiny a vybrané informace o struktuře celkových příjmů rodiny.

Osobní karta byla určena všem členům rodiny žijícím v České republice. Tímto výzkumným nástrojem byly zjišťovány individuální informace o jednotlivých členech rodiny. Konkrétně se jednalo o tyto tematické okruhy informací:

- pohlaví,
- státní příslušnost,
- typ a účel pobytu,
- země narození a země posledního pobytu před příchodem do ČR,
- pozice osoby v rodině (vztah k dalším členům rodiny),
- rodinný stav,
- vzdělání a postavení na trhu práce, klasifikace zaměstnání nebo podnikání,
- celková výše příjmu a struktura příjmů,
- jazykové znalosti českého jazyka,
- zdravotní stav a
- náboženské vyznání.

4. Získané poznatky o rodinách CTZ / doporučený postup hodnocení údajů

I. Zjištěné charakteristiky rodin CTZ

4.1 Celkový počet dotázaných rodin, jejich členů a vyplněných osobních karet

Při empirickém šetření byly získány odpovědi od **61 rodin, jejichž členy bylo celkem 242 osob, z nichž 204 žilo v ČR**. Informace o jednotlivých členech rodiny (zjišťované od jednotlivých členů rodiny s využitím individuálního záznamového archu - osobní karty) se podařilo získat od 200 rodinných příslušníků žijících v České republice. Čtyři členové studovaných rodin osobní kartu nevyplnili z důvodů dlouhodobé nepřítomnosti v rodině nebo z toho důvodu, že o sobě respondenti nechtěli poskytnout další osobní informace.

Vyplněné osobní karty se podařilo získat od všech členů rodiny ve 43 zkoumaných případech. V 16 rodinách byly vyplněné osobní karty získány od všech jejich členů žijících v ČR. Ve dvou rodinách byly osobní karty pořízeny pouze od některých členů žijících v ČR.

4.2 Typ rodiny a příchod prvního člena rodiny do ČR

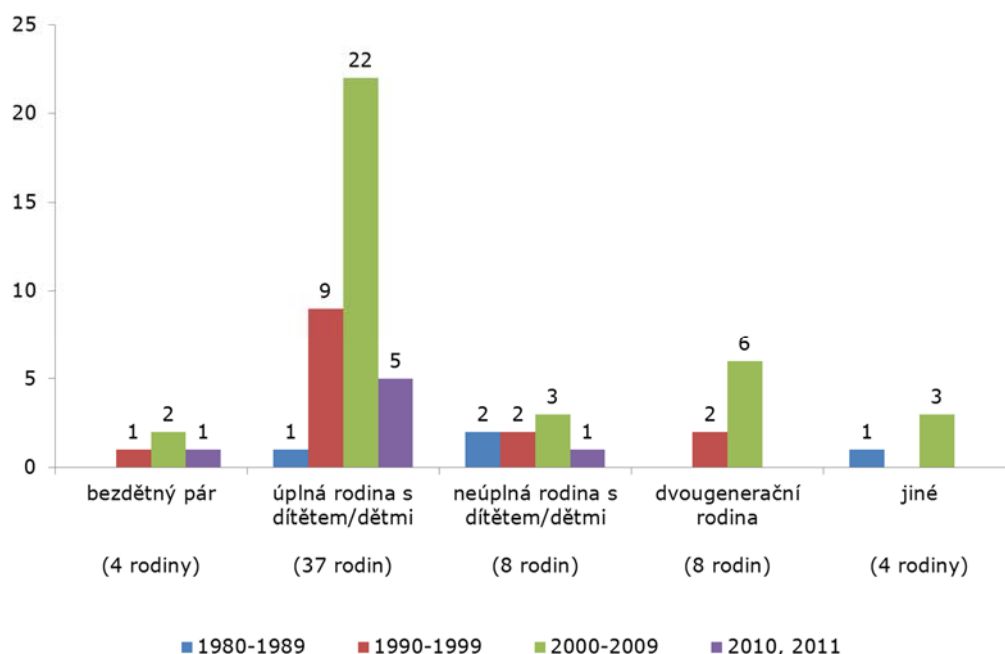
Zkoumaný vzorek rodin byl tvořen 37 úplnými rodinami s dítětem nebo dětmi, osmi neúplnými rodinami s dítětem/děťmi, osmi dvougeneračními rodinami, čtyřmi bezdětnými páry a jednou osobou žijící samostatně. Ve třech případech nebyl typ rodin blíže specifikován.

U více než poloviny dotázaných rodin (36) se první člen rodiny do ČR přistěhoval mezi roky 2000 a 2009. U dalších 14 rodin se první člen rodiny přestěhoval v rozmezí let 1990-1999. Příchod člena rodiny před rokem 1990 byl zaznamenán u čtyř rodin a příchod v letech 2010 nebo 2011 u sedmi rodin.

Ve zkoumaném vzorku tak byly velmi výrazně zastoupeny rodiny s maximální (podle data příchodu prvního člena rodiny) délkou pobytu kratší než 15 let. Toto zjištění přitom platilo i o úplných rodinách (u 27 z celkových 37 rodin v této kategorii první člen rodiny přesídlil do ČR nejdříve v roce 2000). U této skupiny rodin by přitom bylo možné očekávat poněkud častější zastoupení rodin s delší dobou pobytu prvního člena rodiny v ČR.⁶⁰

Počet ostatních typů rodin byl velmi nízký. U bezdětných párů a jiných typů rodin přesídlil do ČR první člen rodiny před rokem 2000 pouze v jedné rodině. V případě dvougeneračních rodin se toto týkalo dvou rodin a v případě neúplných rodin s dětmi nebo dítětem čtyř. Vzhledem k malému počtu rodin reprezentujících tyto další skupiny rodin nebylo možné na základě získaných dat posoudit, zda např. u dvougeneračních rodin první člen rodiny přesídlil do ČR dříve než u ostatních skupin rodin (u této skupiny rodin patrně budou nároky spojené s přesídlením rodiny největší) nebo je naopak možné pozorovat kratší dobu pobytu (oproti ostatním skupinám rodin) prvního člena rodiny u bezdětných párů (u těch patrně budou nároky potřebné pro vytvoření podmínek pro přesídlení celé rodiny nejnižší).

Graf č. 1 **Počet rodin podle typu rodiny a roku přesídlení prvního člena rodiny do ČR**

⁶⁰ Vzhledem k předpokladu, že přesídlení dalších členů rodiny do ČR zpravidla vyžaduje určitou předchozí přípravu a dostatečné ukotvení dříve příchozího člena (členů) rodiny do struktur hostitelské společnosti.

4.3 Rodiny tvořené pouze CTZ a smíšené rodiny

Jednou ze základních charakteristik dotazovaných rodin bylo jejich složení z hlediska toho, **zda je rodina tvořena pouze CTZ nebo se jedná o smíšenou rodinu** (tj. žijí v ní kromě CTZ také občané ČR, případně také občané EU, EHP a Švýcarska). Rodiny tvořené pouze CTZ a smíšené rodiny ale bylo možné odhadovat pouze u rodin, u kterých byly získány osobní karty všech členů rodiny žijících v ČR, a jednoznačně je bylo možné rozlišit pouze v případech, kdy se podařilo získat osobní karty úplně všech členů, tj. u rodin se všemi rodinnými příslušníky žijícími v ČR.

Celkový počet rodin tvořených pouze CTZ byl 52, přičemž z tohoto počtu ve 41 dotázaných rodinách žili v ČR všichni rodinní příslušníci. Dalších pět dotázaných jednotek reprezentovali CTZ žijící v ČR samostatně, přičemž v jednom případě se jednalo o osobu žijící samostatně a ve čtyřech případech o rozdělené rodiny (lze přitom předpokládat, že osoby žijící mimo ČR budou nejspíše reprezentovat také CTZ).

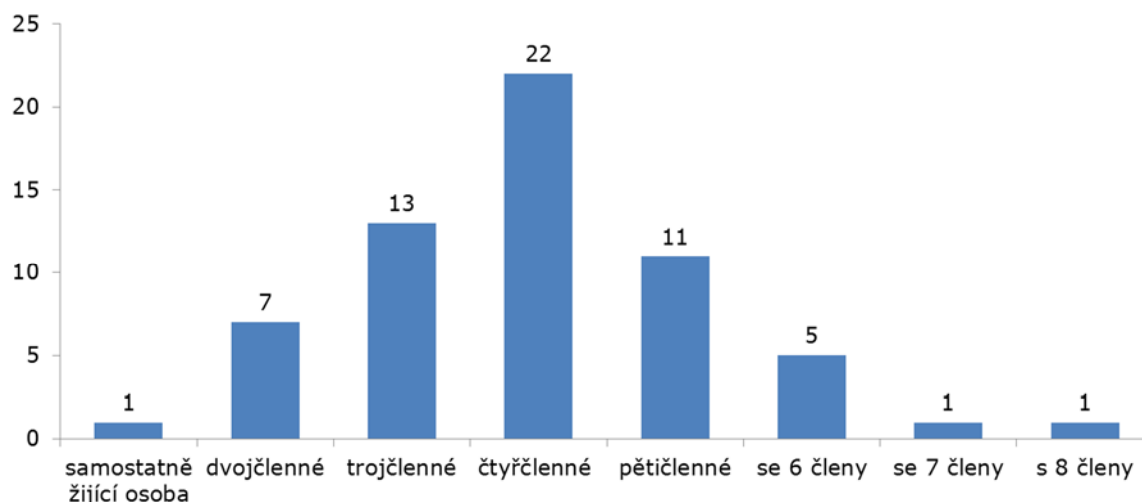
U dalších dvou rodin nebyly údaje o státní příslušnosti získány od všech jejich členů žijících v ČR, ale všichni respondenti, kteří odpovědi uvedli, byli CTZ. U těchto rodin tak nebylo možné zcela vyloučit, že se jedná o smíšené rodiny. I v těchto případech ale je pravděpodobné spíše to, že budou tvořeny pouze CTZ. Jako smíšené rodiny bylo možné jednoznačně klasifikovat pouze dvě rodiny, ve kterých žili CTZ i občané ČR.

Podrobnější informace o státní příslušnosti (u rodin, ve kterých měli všichni členové rodiny stejnou státní příslušnost) jsou uvedeny ve druhé kapitole.

4.4 Celkový počet členů rodin a počet členů rodiny žijících mimo ČR

Tři čtvrtiny dotázaných rodin měly celkem (tj. při započtení členů rodiny žijících mimo ČR) **tři až pět členů**. Ve zkoumaném vzorku bylo 22 čtyřčlenných rodin, 13 tříčlenných, 11 pětičlenných a 5 šestičlenných. Více členů (7, respektive 8) měly pouze dvě dotázané rodiny. Do šetření bylo zahrnuto také sedm rodin tvořených dvěma osobami a jedna osoba žijící samostatně. Průměrný počet členů na jednu rodinu byl 4,0.

Graf č. 2 **Počet rodin podle celkového počtu členů rodiny** (včetně osob žijících mimo ČR)

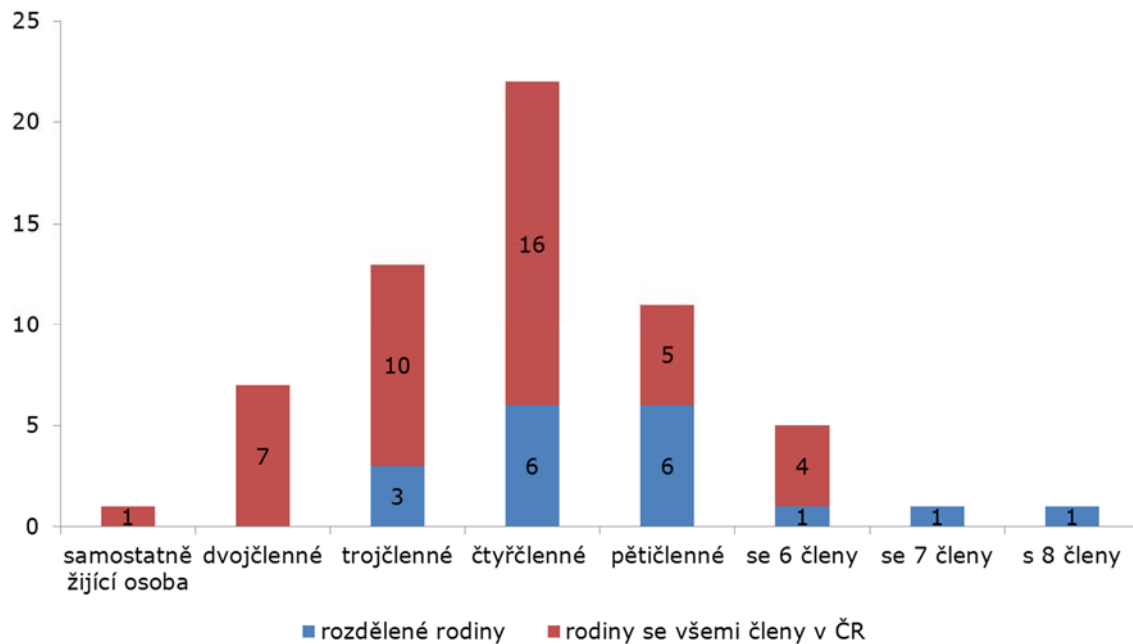
Celá rodina žila v ČR ve 43 zkoumaných případech. Jeden člen rodiny žil **mimo ČR** v deseti rodinách, ve čtyřech rodinách žili v jiné zemi dva členové rodiny a v dalších čtyřech tři nebo více členů.

Srovnání rodin se všemi členy žijícími v ČR a rozdělených rodin ukázalo, že rozdělené rodiny jsou v průměru početnější (v průměru v jedné takové rodině žilo 4,0 členů oproti 3,7 u rodin, jejichž všichni členové žili v ČR).

Ve všech sedmi dotázaných dvočlenných rodinách žili oba členové rodiny v ČR. V případě trojčlenných a čtyřčlenných rodin sjednocené rodiny (tj. rodiny, jejichž všichni členové žili v ČR) převažovaly, u pětičlenných rodin byl podíl obou skupin rodin srovnatelný. Z pěti šestičlenných rodin byly čtyři sjednocené a jedna rozdělená. Obě dvě rodiny s více než šesti členy náležely mezi rozdělené rodiny. Rozdělené rodiny tak měly nejčastěji čtyři nebo pět členů a rodiny se všemi členy žijícími v ČR byly nejčastěji tříčlenné nebo čtyřčlenné.

U rodiny s více členy lze předpokládat, že budou častěji reprezentovat spíše rozdělené než sjednocené rodiny. Důvodem je to, že s větším počtem členů narůstá obtížnost přesídlení celé rodiny. Rodina tak při srovnatelném úsilí jejích členů o přesídlení patrně po delší dobu zůstane rozdělená a je vyšší pravděpodobnost jejího trvalého rozdělení i pravděpodobnost, že rodina bude dotázána v době, kdy náleží mezi rozdělené rodiny. Získaná data tento trend potvrzovala, i přesto, že údaje o šestičlenných rodinách se od tohoto trendu odchylovaly. Popsaný trend byl částečně způsoben také tím, že zkoumány byly dvočlenné rodiny a jedna samostatně žijící osoba. V prvním z těchto případů je dotázání rozdělené rodiny jen málo pravděpodobné, ve druhém případě jej lze vyloučit.

Graf č. 3 Počet rodin se všemi členy v ČR a rozdělených rodin podle počtu členů

U 12 z celkem 18 rozdělených rodin byl počet členů rodiny žijících v ČR vyšší než počet členů pobývajících mimo ČR, byť ve čtyřech případech (dvě tříčlenné a dvě pětičlenné rodiny) se jednalo o rozdíl pouze jedné osoby.

Shodný počet členů rodiny žijících v ČR a mimo ČR byl zjištěn v jedné čtyřčlenné rodině. V pěti zkoumaných rodinách žil mimo ČR větší počet členů rodiny než v ČR. Z toho ve třech případech (v jedné tříčlenné a dvou čtyřčlenných rodinách) žil v ČR pouze jeden člen rodiny.

Celkově lze tedy konstatovat, že i rozdělené rodiny byly ve zkoumaném vzorku častěji reprezentovány rodinami, které již z větší části přesídlily do ČR. Pouze ve třech případech byla příslušná rodinná jednotka v době šetření v ČR reprezentována jen jedním jejím členem (s ohledem na dynamiku migračních procesů a nestabilitu rodinné struktury během procesu migrace ale ani tato situace nemusí znamenat, že do ČR doposud migroval pouze jeden člen rodiny a že jde o migraci jednotlivce, nikoliv migraci rodinnou).

Tabulka č. 3 **Počet rodin podle počtu všech členů rodiny a počtu členů žijících mimo ČR**

počet všech členů rodiny	celkem rodin	z toho rodiny dle počtu členů žijících mimo ČR					
		0	1	2	3	4	5
1	1	1					
2	7	7					
3	13	10	2	1			
4	22	16	3	1	2		
5	11	5	3	2	1		
6	5	4	1				
7	1		1				
8	1						1
celkem	61	43	10	4	3	0	1

* Barevně jsou označeny buňky s vybranými charakteristikami. Zelené zvýraznění označuje údaje o rodinách se všemi členy žijícími v ČR. Žluté jsou označeny hodnoty týkající se rozdělených rodin s větším počtem členů žijících v ČR, oranžově hodnoty týkající se rozdělených rodin s větším počtem členů žijících mimo ČR a modře údaj o počtu rozdělených rodin s identickým počtem členů v těchto dvou skupinách.

Úplné rodiny byly ve zkoumaném vzorku reprezentovány 11 tříčlennými rodinami, 15 čtyřčlennými rodinami a 11 rodinami s pěti nebo více členy. Tři neúplné rodiny byly tvořené osamělým rodičem s jedním dítětem a pěti rodinami s více členy (nejednalo se výhradně o děti). Dvě dvougenerační rodiny měly čtyři členy, šest těchto rodin mělo pět nebo více členů.

Tabulka č. 4 **Počet rodin podle počtu všech členů rodiny a typu rodiny**

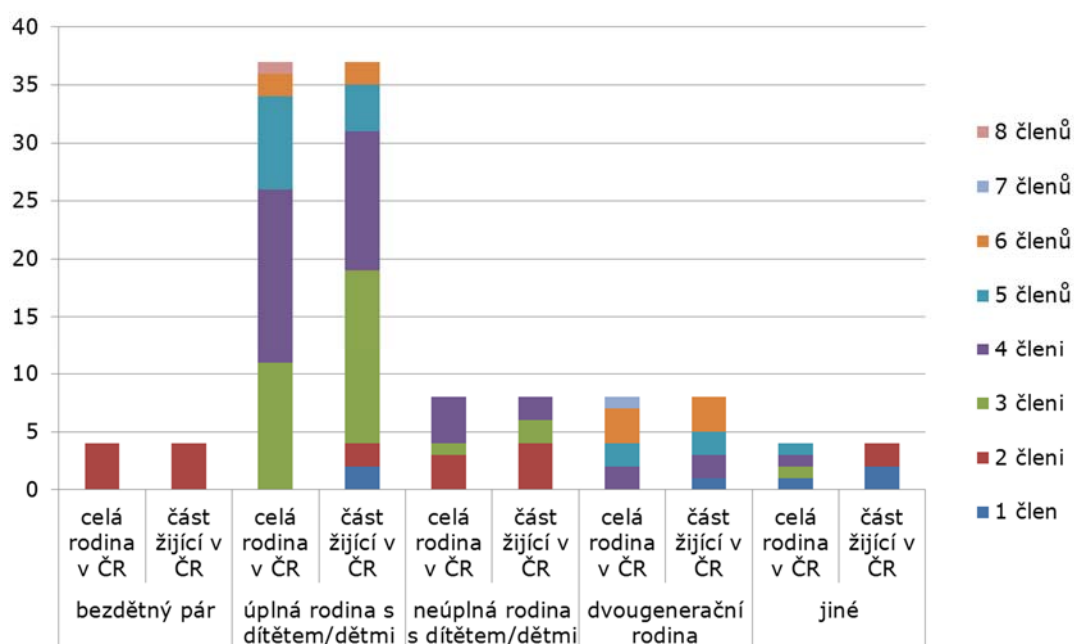
počet členů	typ rodiny				
	bezdětný pár	úplná rodina s dítětem/děťmi	neúplná rodina s dítětem/děťmi	dvougenerační rodina (s dítětem/děťmi a prarodičem/prarodiči)	jiné (samostatně žijící osoba, bez specifikace)
1					1
2	4		3		
3		11	1		1
4		15	4		2
5		8			2
6		2			3
7					1
8		1			

Vzhledem k převaze celých rodin žijících v ČR ve zkoumaném vzorku a tomu, že u rozdělených rodin častěji pobývalo více členů rodiny v ČR než v zahraničí, se podoba rodiny v České republice od právě popsané celkové („nadrárodní“) struktury jednotlivých sledovaných typů rodin lišila jen velmi málo. Rozdílná velikost rodin, respektive jejich početní zastoupení byly patrné pouze u úplných rodin, u kterých byl v případě členů rodiny žijících v ČR zjištěn přibližně poloviční počet rodin s pěti či více členy a celkem ve čtyřech těchto rodinách žili v ČR pouze jeden nebo dva členové rodiny (v případě započtení všech členů rodiny byly nejmenší úplné rodiny tříčlenné). Počet dalších typů rodin byl již velmi malý a v těchto případech se počet rodin

reprezentujících jednotlivé kategorie dle počtu členů u celkového počtu osob v ČR a u údajů za celou rodinu zpravidla nelišily nebo se lišily jen o jednu či dvě rodiny (výraznější odlišnost byla zjištěna pouze u kategorie „jiné“).

S ohledem na poměrně malé rozdíly u hodnot založených na celkovém počtu členů rodiny a hodnot opírajících se o počty členů rodiny pobývajících v ČR je v dalším textu věnována pozornost převážně pouze údajům o celkovém počtu členů rodiny.⁶¹

Graf č. 4 Počet rodin dle počtu členů a typu rodiny - srovnání údajů o všech členech rodiny a údajů o členech rodiny žijících v ČR

4.5 Složení rodin dle věkových a ekonomických charakteristik členů rodiny

Celkový počet dětí v rodině

Rodinami s dítětem nebo dětmi (včetně rodin s dítětem nebo dětmi žijícími mimo ČR) bylo 56 dotázaných rodin (tj. vyjma čtyř bezdětných párů a jedné samostatně žijící osoby). Z toho se v 15 případech jednalo o rodinu s jedním dítětem, ve 24 o rodinu se dvěma dětmi a v 17 případech o rodinu se třemi nebo více dětmi.

⁶¹ Při dalším rozboru údajů o celkovém počtu členů rodiny (respektive při třídění jejich jednotlivých skupin) by byl údaj pouze o osobách žijících v ČR zkruslující. Naopak, další analýzy údajů o členech rodiny žijících v ČR (jejich jednotlivých skupinách) lze vztahovat k oběma typům údajů. Údaj o celkovém počtu členů rodiny je sice při rozboru údajů o osobách žijících v ČR ryze orientační (týká se „pouze“ obecné celkové struktury rodiny, respektive její „potenciální“, nikoli faktické podoby v ČR). Z důvodu zajištění srovnatelnosti s údaji týkajícími se celých rodin je ale i tak vhodnější. V případech, kdy nebylo účelné vyhodnocovat oba uvedené údaje (i vzhledem k minimálním rozdílům ve struktuře rodin popsané s využitím každého z uvedených typů identifikátorů), tak byl při dalších rozbozech údajů o členech rodiny žijících v ČR sledován právě údaj o celkovém počtu členů rodiny.

Nezaopatřené děti (celkový počet včetně nezaopatřených dětí žijících mimo ČR) žily celkem ve 39 dotázaných rodinách. Jedno nezaopatřené dítě v rodině žilo celkem v 16 rodinách. Z tohoto počtu se jednalo o 12 rodin s jedním dítětem, dvě rodiny se dvěma dětmi a další dvě rodiny se třemi nebo více dětmi. Dvě nezaopatřené děti žily v 15 rodinách, z nichž 13 bylo rodinami se dvěma dětmi a ve dvou případech se jednalo o rodinu se třemi nebo více dětmi. Celkem tři nezaopatřené děti žily v 8 dotázaných rodinách.

Tabulka č. 5 **Počet rodin podle celkového počtu dětí v rodině**

klasifikace rodiny podle celkového počtu dětí v rodině		počet rodin	
bezdětné		5	
s jedním dítětem	celkem	15	
	z toho s nezaopatřeným dítětem	12	
se dvěma dětmi	celkem	24	
	z toho	s 1 nezaopatřeným dítětem	2
		se 2 nezaopatřenými dětmi	13
se třemi nebo více dětmi	celkem	17	
	z toho	s 1 nezaopatřeným dítětem	2
		se 2 nezaopatřenými dětmi	2
		se 3 nebo více nezaopatřenými dětmi	8
celkem rodin		61	

Rodiny s jedním dítětem měly nejčastěji - v 11 případech - tři členy. Rodiny s jedním dítětem tak nejčastěji reprezentovaly úplné rodiny tvořené oběma rodiči a dítětem. Z těchto rodin jich osm bylo zároveň rodinou s nezaopatřeným dítětem. U rodin s jedním dítětem bylo ve srovnání s rodinami s více dětmi nejvýraznější proporcí zastoupení rodin s nezaopatřenými dětmi (12 z 15 rodin v této skupině).

Rodiny s dvěma dětmi byly většinou (ve 20 z celkem 24 případů) čtyřčlenné (také v tomto případě tak převažovaly úplné nukleární rodiny). V případě rodin se dvěma dětmi byl podíl rodin s nezaopatřenými dětmi nejnižší (nezaopatřené děti byly členy 15 z celkem 24 rodin se dvěma dětmi, z toho ve 13 rodinách byly nezaopatřené obě děti žijící v rodině).

Rodiny se třemi nebo více dětmi byly většinou (10 ze 17 případů) pětičlenné. I u této skupiny rodin převažovaly úplné nukleární rodiny. Nezaopatřené děti byly přítomné ve 12 rodinách se třemi nebo více dětmi (tři nebo více nezaopatřených dětí žilo v osmi rodinách, ve dvou rodinách dvě nezaopatřené děti a v dalších dvou rodinách jedno). Hodnota podílu rodin s nezaopatřenými dětmi se u těchto rodin nacházela mezi hodnotami zjištěnými u rodin s jedním dítětem a rodin se dvěma dětmi.

Tabulka č. 6 **Počet rodin podle počtu členů rodiny a celkového počtu dětí v rodině**

rodina podle celkového počtu dětí v rodině	členů rodiny celkem	rodin celkem	z toho		
			s 1 nezaopatř. dítětem	se 2 nezaopatř. dětmi	se 3 nezaopatř. dětmi
bezdětné (údaje uvedeny pouze pro úplnost)	1	1			
	2	4			
s jedním dítětem	2	3	3		
	3	11	8		
	8	1	1		
se dvěma dětmi	3	2	1	1	
	4	20	1	10	
	5	1		1	
	6	1		1	
se třemi nebo více dětmi	4	2	1		1
	5	10	1		4
	6	4		1	3
	7	1		1	
celkem rodin		61	16	15	8

Úplných rodin s jedním dítětem bylo celkem deset (z celkového počtu 37 úplných rodin). Nezaopatřené dítě bylo členem sedmi z nich. V 17 úplných rodinách žily dvě děti, z toho v 10 byly nezaopatřené obě děti. Žádné nezaopatřené dítě nebylo členem rodiny u pěti úplných rodin se dvěma dětmi. Úplných rodin se třemi dětmi bylo osm. Ve čtyřech z nich byly nezaopatřené všechny tři děti. Z celkového počtu 32 úplných rodin jich tak mezi rodiny s nezaopatřenými dětmi náleželo 21.

Z celkem sedmi neúplných rodin byly čtyři s jedním dítětem. Děti v těchto čtyřech rodinách byly nezaopatřené. Mezi rodiny s nezaopatřenými dětmi náležely také obě neúplné rodiny se třemi dětmi. Celkově tak nezaopatřené děti žily v šesti neúplných rodinách.

Zkoumaný vzorek dále zahrnoval tři dvougenerační rodiny se dvěma a dvě se třemi dětmi. Nezaopatřené děti byly členy celkem tří z těchto pěti rodin.

Tabulka č. 7 **Počet rodin podle typu rodiny a celkového počtu dětí v rodině**

typ rodiny	rodina podle celkového počtu dětí v rodině	počet rodin celkem	z toho		
			s 1 nez. dítětem	se 2 nez. dětmi	se 3 nebo více nez. dětmi
bezdětný pár (uvedeno pouze pro úplnost výčtu)	bezdětné	4			
úplná rodina s dítětem/dětmi	s jedním dítětem	10	7		
	se dvěma dětmi	17	2	10	
	se třemi nebo více dětmi	10	1		6
neúplná rodina s dítětem/dětmi	s jedním dítětem	4	4		
	rodiny se dvěma dětmi	2			
	se třemi nebo více dětmi	2	1		1
dvougenerační rodina (s dítětem/dětmi a prarodičem/prarodiči)	s jedním dítětem				
	se dvěma dětmi	4		3	
	se třemi nebo více dětmi	4		2	1
jiné	bezdětné	1			
	s jedním dítětem	1	1		
	se dvěma dětmi				
	se třemi nebo více dětmi	2			
celkem rodin		61	16	15	8

Počet dětí v rodině žijících v ČR

Z celkového počtu 56 rodin s dětmi se o rodiny s alespoň s jedním dítětem pobývajícím v ČR jednalo v 52 případech. Celkově bylo dotázáno 39 rodin s alespoň jedním nezaopatřeným dítětem žijícím v ČR. Ve 42 dotázaných rodinách byly v ČR přítomné všechny děti a ve 38 rodinách s dětmi pobývali v ČR všichni členové rodiny.

Při podrobnějším vyhodnocení údajů o rodinách s dětmi žijícími v ČR byl jako výchozí třídící znak využit údaj o celkovém počtu dětí v rodině. Tím se sice další srovnání zaměřilo úžeji na jen část rodiny tvořenou dětmi, na druhou stranu bylo u této části rodiny možné přímo porovnat její celkovou (popřípadě potenciální) strukturu s faktickou strukturou části rodiny přítomnou v ČR. U části rodiny tvořené dětmi tak bylo přímo zachyceno, jak je rodina územně rozdělena. Údaj o počtu členů je totiž v tomto ohledu sekundární. V případě rozdělených rodin se totiž **počet členů rodiny celkem a počet členů rodiny v ČR z velké části lišily, a to zejména právě kvůli odlišnému počtu dětí v rodině** (z celkem 18 rozdělených rodin se u deseti lišil pouze celkový počet dětí v rodině a počet dětí v ČR, u dalších čtyř se lišil jak počet dětí, tak počet dalších členů rodiny a u čtyř se nelišil počet dětí, ale pouze počet dalších členů rodiny). To byl také hlavní důvod, proč nebyl pro srovnání počtu dětí celkem a v ČR využit údaj o celkovém počtu členů rodiny.

Alespoň jedno dítě pobývalo v ČR ve 14 rodinách s jedním dítětem (z celkového počtu 15 rodin s jedním dítětem), v 22 rodinách se dvěma dětmi (z 24) a v 16 rodinách se třemi nebo více dětmi (ze 17 rodin v této skupině). Nezaopatřené dítě bylo členem celkem 12 rodin s jedním dítětem, přičemž v ČR žilo 11 rodin s jedním dítětem, které bylo nezaopatřené. V ČR pobývalo také všech 28 nezaopatřených dětí žijících v 15 rodinách se dvěma dětmi a alespoň jedním z nich nezaopatřeným a všech 32

nezaopatřených dětí žijících v 12 rodinách se třemi nebo více dětmi a alespoň jedním z nich nezaopatřeným.

Srovnání rodin se všemi dětmi v ČR a rodin se všemi členy v ČR ukázalo, že pouze u čtyř rodin pobýval mimo ČR jiný člen rodiny než dítě. Tato situace se týkala tří rodin s jedním dítětem a jedné rodiny se dvěma dětmi.

Tabulka č. 8 Počet rodin a dětí dle kategorie dětí přítomných v rodině a celkového počtu dětí v rodině

celkový počet dětí v rodině	údaje o rodině /dětech	skupina rodin podle kategorie dětí přítomných v rodině a počet dětí v kategorii					
		všechny rodiny s dítětem nebo dětmi	s alespoň jedním dítětem v ČR	s alespoň jedním nezaopat. dítětem	s alespoň jedním nezaopat. dítětem v ČR	se všemi dětmi v ČR	se všemi členy v ČR
1	počet rodin	15	14	12	11	14	11
	počet dětí	15	14	12	11	14	11
2	počet rodin	24	22	15	15	20	19
	počet dětí	48	42	28	28	40	38
3 nebo více	počet rodin	17	16	12	12	8	8
	počet dětí	53	38	32	32	26	26
rodiny s dětmi celkem	počet rodin	56	52	39	38	42	38
	počet dětí	116	94	72	71	80	75

U rodin se dvěma a rodin se třemi nebo více dětmi byly údaje o počtu dětí pobývajících v ČR dále vyhodnoceny podrobněji. Ve dvou rodinách se dvěma dětmi pobývalo v ČR pouze jedno dítě (ani v jedné z těchto rodin se přítom nejednalo o nezaopatřené dítě). V dalších 20 rodinách se dvěma dětmi pobývaly v ČR obě dvě děti. Z těchto rodin byly ve 13 rodinách obě děti nezaopatřené, ve dvou rodinách bylo nezaopatřené jedno dítě a v pěti případech nebylo nezaopatřeným dítětem ani jedno z obou dětí.

Ve čtyřech rodinách se třemi nebo více dětmi pobývalo v ČR jedno dítě. Pouze v jedné z těchto rodin se jednalo o nezaopatřené dítě. Ve čtyřech rodinách se třemi nebo více dětmi pobývaly v ČR dvě děti. Z toho se ve dvou případech jednalo o rodiny se dvěma nezaopatřenými dětmi v ČR, v jednom případě bylo nezaopatřené jedno dítě žijící v ČR a v jednom případě v ČR nepobývalo žádné nezaopatřené dítě. V osmi rodinách s více než dvěma dětmi byly v ČR přítomné všechny děti, přičemž ve všech těchto rodinách byly všechny děti nezaopatřené.

Rodin, ve kterých v ČR pobývalo jedno dítě, bylo celkem (tj. dohromady za jednočlenné i rozdělené dvojčlenné a trojčlenné rodiny) 19. V dalších 19 rodinách (dvojčlenných a rozdělených trojčlenných) pobývaly v ČR dvě děti a v pěti rodinách byly přítomné tři děti.

Tabulka č. 9 **Počet rodin dle celkového počtu dětí v rodině a počtu dětí pobývajících v ČR**

celkový počet dětí v rodině	počet rodin	z toho dle počtu dětí v rodině pobývajících v ČR						
		0	1		2			3
			celkem	z toho s 1 nezaopat. dítětem	celkem	s 1 nezaopat. dítětem	se 2 nezaopat. dětmi	
1	15	1	14	11				
2	24	2	2		20	2	13	
3	17	1	4	1	4	1	2	8
celkem	56	4	20	12	24	3	15	8

* Buňky označeny šedě reprezentují rodiny, ve kterých všechny děti přítomné v rodině žily v ČR.

Informace o rodinách s dětmi pobývajících mimo ČR jsou k doposud uvedeným informacím o počtu rodin s dětmi celkem a počtu rodin s dětmi pobývajících v ČR komplementární a lze je tak zčásti vyčíst i z předchozího textu. Pro získání dalších informací o počtu nezaopatřených dětí žijících mimo ČR a kvůli zprostředkování uceleného přehledu o rodinách s (některými) dětmi pobývajících mimo ČR bylo ale vhodné samostatně shrnout i tyto informace.

Ve 14 rodinách žilo alespoň jedno dítě mimo Českou republiku. Z toho ve čtyřech rodinách (jedné s jedním dítětem, dvou se dvěma dětmi a jedné se třemi dětmi) žily mimo ČR všechny děti přítomné v rodině. Rodin s jedním dítětem žijícím mimo ČR bylo celkem sedm, rodin se dvěma dětmi žijícími mimo ČR šest a v jedné rodině žily mimo ČR tři děti.

Mimo ČR žilo dítě pouze v jedné rodině s jedním dítětem. Ostatní děti pobývající mimo ČR žily ve čtyřech rodinách se dvěma dětmi (ve dvou případech žilo mimo ČR jedno dítě a ve dvou obě děti) a v devíti rodinách se třemi dětmi (ve čtyřech rodinách žilo mimo ČR jedno dítě, ve čtyřech dvě a v jedné všechny tři).

Z tohoto porovnání i z předchozích informací o rodinách s dětmi žijícími v ČR je patrné, že větší počet rozdělených rodin je příznačný pro rodiny s více dětmi, u kterých jsou bezpochyby větší nároky spojené s přesídlením celé rodiny. Z celkového počtu 36 dětí přítomných v těchto 14 rodinách jich mimo ČR žilo 22.

Tabulka č. 10 **Počet rodin dle celkového počtu dětí v rodině a počtu dětí pobývajících mimo ČR**

celkový počet dětí v rodině	počet rodin s dětmi žijícími mimo ČR	z toho dle počtu dětí pobývajících mimo ČR			celkový počet dětí žijících mimo ČR u příslušné skupiny rodin
		1	2	3	
1	1	1			1
2	4	2	2		6
3	9	4	4	1	15
celkem	14	7	6	1	22

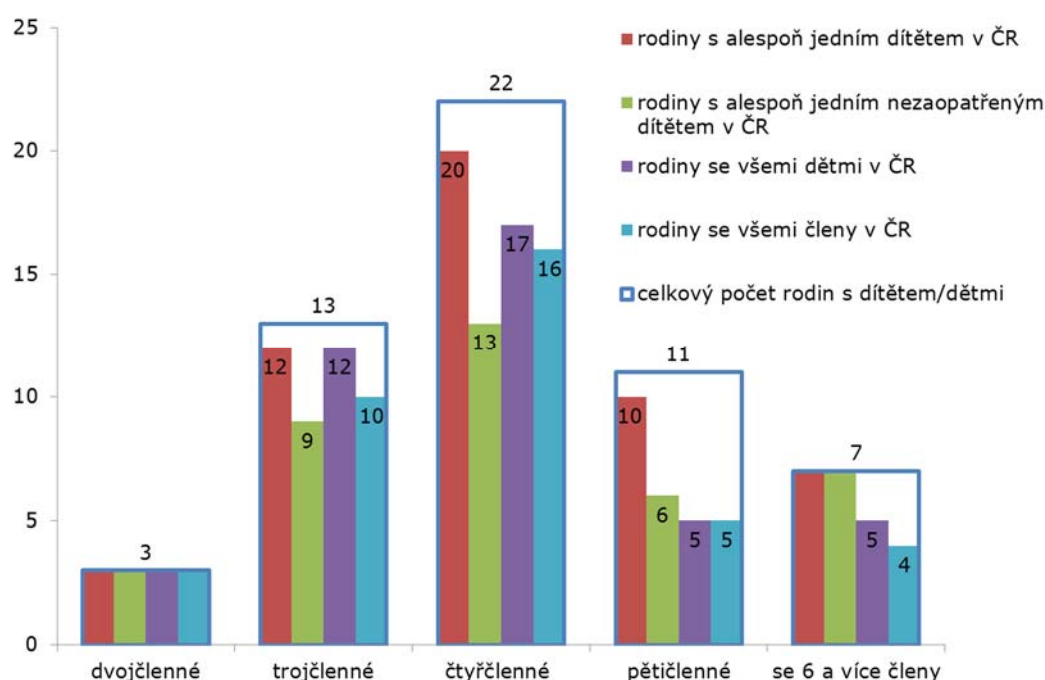
* Buňky označeny šedě reprezentují rodiny, ve kterých všechny děti přítomné v rodině žily mimo ČR.

Srovnání celkového počtu dětí v rodině (116) a dětí žijících v ČR (94) s údaji o nezaopatřených dětech (celkem 72, z toho 71 v ČR) svědčilo o větším zájmu rodičů a také lepších právních předpokladech pro přesídlení nezaopatřených dětí do ČR, než tomu bylo v případě zaopatřených dětí žijících mimo ČR. Toto zjištění je přitom zřetelně patrné shodně u rodin s jedním, dvěma i třemi členy. Lze proto předpokládat, že skutečnost, zda je v rodině přítomné nezaopatřené dítě, představuje z hlediska úvah a možností realizovat přesídlení dalších členů rodiny do ČR významnější okolnost než celkový počet dětí v rodině, počet členů rodiny apod. Uvedené poznatky mohou zároveň naznačovat také to, že **vzhledem k parametrům současného nastavení institutu slučování rodin CTZ lze u rodin se zaopatřenými dětmi předpokládat rozdělení rodiny za relativně stabilní, případně dlouhodobé nebo trvalé a nemusí se tak jednat pouze o okamžitou charakteristiku rodiny zjištěnou v době realizace empirického šetření.**

Při srovnání údajů o počtu dětí žijících v ČR s údaji o typu rodiny a o počtu členů rodiny byly z důvodu přehlednější organizace údajů zaznamenány pouze celkové údaje o počtu rodin s různými skupinami dětí a informace o počtu rodin se všemi členy žijícími v ČR (srov. tabulka č. 8). Podrobnější srovnání celkového počtu dětí v rodině a počtu dětí žijících v ČR (srov. tabulky č. 9 a 10) již nebyla provedena.

Z provedeného srovnání plyne, že u většiny skupin rodin podle počtu členů převažovaly rodiny, ve kterých v ČR pobývalo alespoň jedno dítě nebo nezaopatřené dítě, případně u kterých v ČR pobývaly všechny děti přítomné v rodině nebo všichni členové rodiny. Výjimkou v tomto směru byly pětičlenné rodiny. Z celkem 11 rodin v této kategorii bylo pouze šest rodin s nezaopatřeným dítětem žijícím v ČR a v pěti rodinách žily všechny děti, respektive všichni členové rodiny v ČR. Zároveň je ale také zřejmé, že poznatky získané tímto srovnáním limitovaly velmi nízké celkové počty rodin s dětmi u čtyř z pěti sledovaných kategorií.

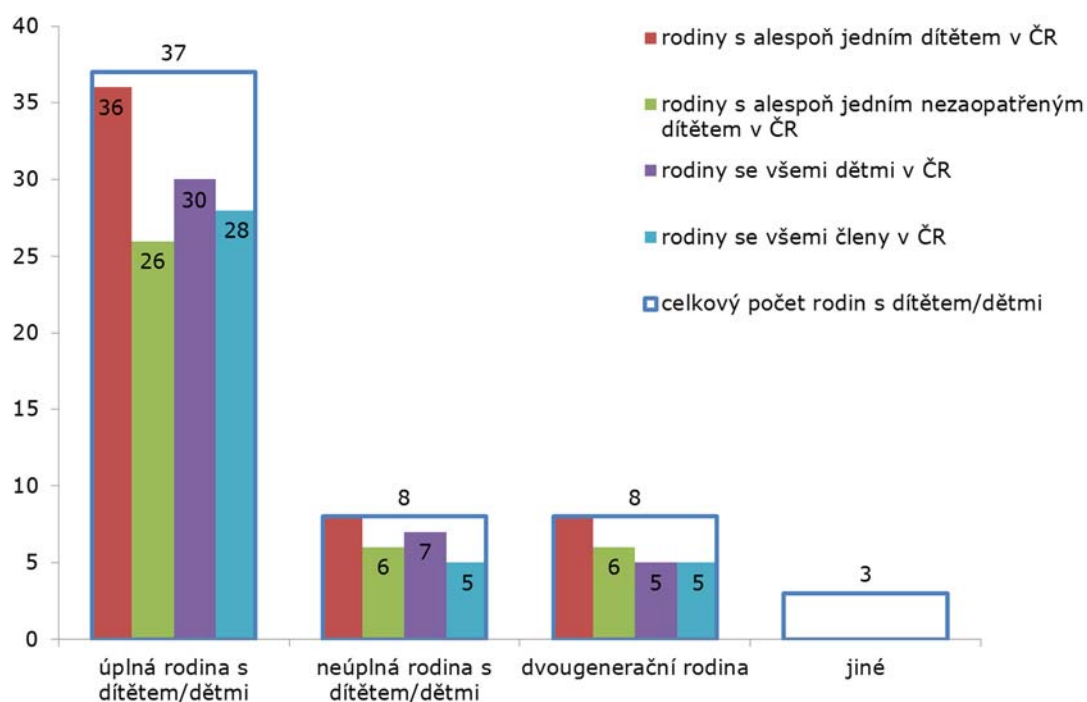
Graf č. 5 Počet rodin dle jejich skladby podle osob žijících v ČR a celkového počtu členů rodiny

Téměř ve všech úplných rodinách s dětmi (u 36 z celkem 37 těchto rodin) žilo v ČR alespoň jedno dítě. Nezaopatřené dítě žilo v ČR v celkem 26 z těchto rodin, všechny děti přítomné v rodině žily v ČR u 30 rodin a všichni členové rodiny v ČR žili ve 28 úplných rodinách s dětmi.

Celkový počet dalších typů rodin s dětmi byl velmi nízký a údaje o neúplných rodinách s dětmi a dvougeneračních rodinách jsou zde uvedeny pouze pro úplnost. Ve všech osmi neúplných rodinách s dětmi a osmi dvougeneračních rodinách žilo alespoň jedno dítě v ČR. Nezaopatřené děti žily v ČR v šesti neúplných i dvougeneračních rodinách. Shodně v pěti neúplných i dvougeneračních rodinách žili všichni členové rodiny. Všechny děti přítomné v rodině žily v ČR v sedmi neúplných rodinách a v pěti dvougeneračních rodinách.

Graf č. 6 Počet rodin dle jejich skladby podle osob žijících v ČR a typu rodiny

Další osoby přítomné v rodině a struktura rodiny z hlediska osob přítomných v rodině

Doposud uvedené údaje o počtu dětí a počtu nezaopatřených dětí lze vnímat jako jednu ze stěžejních charakteristik rodin. Jako takové je možné je sledovat i bez porovnávání s údaji o počtu členů rodiny (ale je zřejmé, že vzájemné srovnání s údaji o počtu členů rodin možnosti popisu rodin rozšiřuje - viz výše). Naproti tomu údaje o počtu osob v produktivním věku, výdělečně činných osobách a osobách pobírajících důchod mohou o rodině dostatečně vypovídat pouze tehdy, jsou-li porovnány s údaji o počtu členů rodiny, případně dalšími jejich charakteristikami.

Z tohoto důvodu byly rodiny podle počtu osob v produktivním věku, výdělečně činných osob a osob pobírajících důchod v rodině rozlišeny pouze **při úvodním vyhodnocení** těchto údajů, při kterém bylo zároveň provedeno jejich srovnání

s počtem členů rodiny. U všech tří uvedených údajů přitom nebyly sledovány jejich vzájemné kombinace, ale všechny tři uvedené skupiny údajů byly vyhodnoceny odděleně (pro snazší možnost srovnání byly ale údaje o všech těchto třech kategoriích osob shrnuty v jedné tabulce).

Oddělený rozbor všech tří sledovaných typů údajů byl zvolen s ohledem na to, že jednotlivé kategorie osob se mohou v některých případech překrývat (osoby v produktivním věku i výdělečně činné osoby mohou mít přiznaný důchod, výdělečně činná osoba může být starší 64 let a nemusí se tak jednat výhradně o osoby v produktivním věku).⁶²

Dotazovaná osoba žijící v ČR samostatně byla **v produktivním věku** a současně byla osobou výdělečně činnou. Ze sedmi dvojčlenných rodin byla ve dvou rodinách v produktivním věku pouze jedna osoba, v dalších pěti dvě osoby. Z dvanácti trojčlenných rodin, u kterých byl údaj o počtu osob v produktivním věku zjištěn, byla v jedné rodině v produktivním věku jedna osoba, v šesti rodinách byly v produktivním věku dvě osoby a v dalších pěti tři. Ve 12 rodinách se čtyřmi členy byly v produktivním věku dvě osoby a v 10 tři nebo více osob. Z 18 pěti- nebo vícečlenných rodin byly v sedmi rodinách v produktivním věku dvě osoby a v 11 tři nebo více osob (viz tabulka č. 13).

Podíl osob v produktivním věku v rodinách s více než dvěma členy (u všech tří rozlišených skupin přibližně polovina z celkového počtu rodin ve skupině) lze celkově hodnotit jako poměrně vysoký. U osoby žijící v ČR samostatně a v případě dvojčlenných rodin nebylo možné tuto otázku zhodnotit ani orientačně z důvodu příliš malého počtu těchto rodin.

V šesti dvojčlenných rodinách (z celkem sedmi rodin v této skupině) byla přítomná alespoň jedna osoba, která byla **výdělečně činná**, z toho ve dvou rodinách byla výdělečně činná jedna osoba a ve čtyřech dvě. Alespoň jedna výdělečně činná osoba byla přítomná ve všech 13 rodinách se třemi členy. Z toho ve čtyřech těchto rodinách byla výdělečně činná jedna osoba, v osmi dvě a v jedné tři osoby. Také ve všech čtyřčlenných rodinách byla výdělečně činná alespoň jedna osoba. Ve třech čtyřčlenných rodinách byla výdělečně činná jedna osoba, ve 13 rodinách dvě a v šesti rodinách tři nebo více. Alespoň jedna výdělečně činná osoba byla přítomná v 17 rodinách s pěti nebo více členy (z celkových 18 rodin v této skupině). Z toho jedna výdělečně činná osoba byla přítomná ve čtyřech rodinách, dvě výdělečně činné osoby v osmi rodinách a tři nebo více výdělečně činných osob v pěti rodinách.

Celkově tak byly v polovině dotázaných rodin přítomné dvě výdělečně činné osoby. Počet rodin s jednou výdělečně činnou osobou a rodin se třemi či více výdělečně činnými osobami byl srovnatelný a rodiny bez výdělečně činných osob byly ve zkoumaném vzorku pouze dvě.

⁶² Od sledování vzájemných kombinací uvedených údajů bylo upuštěno také vzhledem k malé velikosti zkoumaného vzorku (a malému počtu případů reprezentujících některé kombinace hodnot). Dalším důvodem byla snaha uspořádat údaje tak, aby je bylo možné přehledně shrnout a srozumitelně uchopit, respektive vyhnout se jejich přílišnému rozdrobení, které by možnosti jejich zhodnocení spíše ztěžovalo. V neposlední řadě bylo důvodem pro oddělený rozbor údajů to, že vyhodnocení vzájemných kombinací těchto tří kategorií osob by bylo nadále neúplné, neboť pro komplexní klasifikaci rodin cizinců z hlediska charakteristik jejich členů by bylo nutné sledovat také kombinace těchto kategorií osob s údaji o počtu dětí a nezaopatřených dětí. Zároveň ani tyto dvě kategorie nejsou disjunktní se všemi zde sledovanými kategoriemi (v produktivním věku mohou být děti i nezaopatřené děti, děti mohou být výdělečně činné nebo mohou pobírat důchod) a obě tyto skupiny údajů je proto také vhodnější sledovat odděleně „vedle sebe“, než vyhodnocovat jejich jednotlivé kombinace (viz také dále).

Přítomnost dvou výdělečně činných osob v rodině lze tedy vnímat jako nejvíce obvyklou charakteristiku rodiny. Rodiny s jednou výdělečně činnou osobou nebo se třemi či více výdělečně činnými osobami ale představovaly také poměrně častá uspořádání dotázaných rodin.

Rodin, ve kterých alespoň jeden člen pobíral **důchod v ČR nebo v zemi původu**, bylo celkem jedenáct - z toho ve dvou rodinách důchod pobíraly více než dvě osoby. Počet rodin se členy pobírajícími důchod postupně rostl s počtem členů v rodině. Vzhledem k malému počtu osob pobírajících důchod u sledovaných rodin se ale rodiny se dvěma, třemi, čtyřmi a pěti či více členy lišily jen minimálně a popsáný trend je nutné vnímat jen jako indikativní poznatek, který vyžaduje další ověření.

Detailněji viz tab. č. 11.

Tabulka č. 11 **Počet rodin dle počtu osob ve vybraných kategoriích přítomných v rodině a celkového počtu členů**

členů rodiny celkem	rodin celkem	z toho u rodin s celkovým počtem								
		osob v produktivním věku*			výdělečně činných osob				osob pobírajících důchod (v ČR nebo jiné zemi)	
		1	2	3 a více	0	1	2	3 a více	1	2 a více
1	1	1				1				
2	7	2	5		1	2	4		1	
3	12*/13	1	6	5		4	8	1	1	1
4	22		12	10		3	13	6	3	
5 a více	18		7	11	1	4	8	5	4	1
celkem	60*/61	4	30	26	2	14	33	12	9	2

* U jedné rodiny nebyl údaj získán.

Při vyhodnocení údajů o počtu členů rodiny v produktivním věku, počtu výdělečně činných osob a počtu osob pobírajících důchod podle typu rodiny bylo podobně jako v předchozím případě potřebné sledovat **souvislost s celkovým počtem členů rodiny**.

Při tomto srovnání ale bylo nezbytné použít odlišný postup, a to především kvůli tomu, že současné třídění dat podle počtu členů v jednotlivých sledovaných kategoriích osob, typu rodiny i celkového počtu členů rodiny by bylo velmi nepřehledné, „obsazené“ by (vzhledem k malé velikosti vzorku) byly pouze některé existující kombinace kategorií a poznatky o jednotlivých sledovaných skupinách osob by se také následně obtížně srovnávaly mezi sebou. Shodný postup jako v předchozím případě by také bylo účelné uplatnit pouze u kategorie úplných rodin, protože počet dalších rozlišených typů rodin ve zkoumaném vzorku byl pro takovýto postup příliš malý.

Z těchto důvodů byl při provedeném vyhodnocení uvedených tří skupin údajů podle typu rodiny sledován podíl všech osob s určitou charakteristikou (tj. např. osob pobírajících důchod), které reprezentovaly určitý typ rodiny cizinců (např. dvougenerační rodinu) z celkového počtu osob, které žily ve všech rodinách s příslušnou charakteristikou (tj. v tomto případě ve dvougenerační rodině). Tento postup možnosti vyhodnocení vztahu mezi všemi třemi typy kategorií výrazně usnadnil. Jeho výhodou byla také možnost srovnání údajů o osobách v produktivním věku, výdělečně činných osobách a osobách pobírajících důchod s obdobně vypočtenými údaji týkajícími se dětí a nezaopatřených dětí. Z tohoto důvodu byl tento typ vyhodnocení opětovně proveden i při srovnání uvedených údajů s údaji o celkovém počtu členů rodiny.

Na druhou stranu lze takto získat oproti předchozímu srovnání již jen poměrně značně zjednodušené informace (jednotlivé podíly jsou vypočteny odděleně pro každou skupinu osob a ztrácí se tím možnost, jaké skupiny osob jsou přítomné společně v určité rodině). V případě provedení šetření navíc vypovídací hodnotu těchto údajů limituje malá velikost sledovaného vzorku, což je nejvýraznějším limitem v případě typů rodin s nízkým počtem členů všech rodin v dané kategorii. I přesto je zřejmé, že provedené srovnání dobře ilustruje rozdíly mezi jednotlivými typy rodin a při větším počtu dotázaných tento způsob vyhodnocení přináší nepochybně velmi důležité poznatky o rodinách cizinců.

Ze sledovaných kategorií byl podíl z celkového počtu členů dotázaných rodin nejvyšší u osob v produktivním věku (0,68), přibližně poloviční podíl byl zjištěn u osob výdělečně činných (0,52) a u dětí (0,48). Podíl nezaopatřených dětí z celkového počtu členů dotázaných rodin byl přibližně třetinový (0,30). Podíl osob pobírajících důchod byl zanedbatelný (0,05). Vzhledem k celkově nízkému počtu rodin s těmito osobami (11 rodin) nebyl při srovnání jednotlivých skupin rodin (podle počtu členů a podle typu rodiny) podíl těchto osob dále sledován.

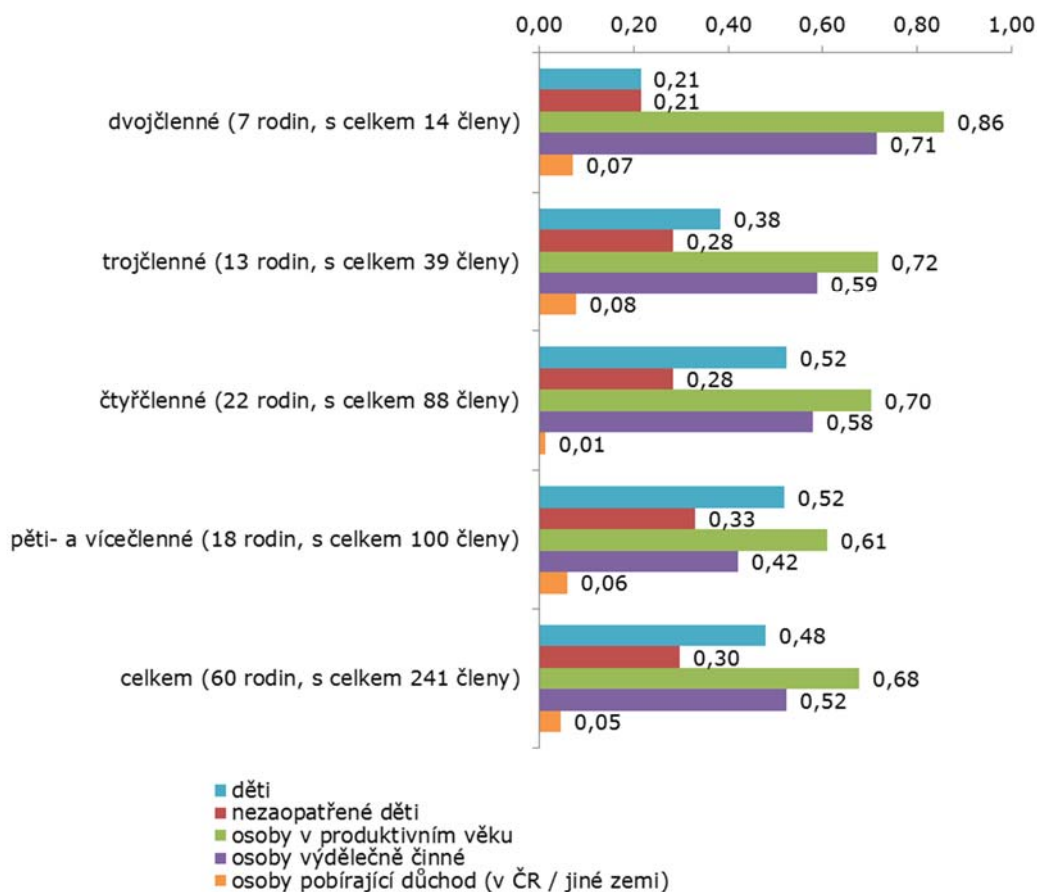
V případě srovnání skupin rodin vymezených počtem jejich členů nebyly do srovnání dále zahrnuty ani údaje o jedné samostatně žijící osobě.

Nejvyšší podíl osob v produktivním věku a výdělečně činných osob byl zjištěn u dvojčlenných rodin (0,86, respektive 0,71). U tří a čtyřčlenných rodin byl srovnatelný podíl osob v produktivním věku (0,72; 0,70) i podíl výdělečně činných osob (0,59; 0,58). Nejnižší podíly osob v produktivním věku a osob výdělečně činných byl zjištěn v pěti a vícečlenných rodinách (0,61; 0,42).

Podíl dětí byl nejnižší u dvojčlenných (0,21) a trojčlenných rodin (0,38), u trojčlenných, čtyřčlenných i pěti- a vícečlenných rodin byl prakticky shodný (0,48 - 0,52). Podíl nezaopatřených dětí byl nejnižší u dvojčlenných rodin a nejvyšší u pěti- a vícečlenných rodin, v případě této skupiny osob ale byly zjištěné rozdíly v závislosti na počtu členů rodiny jen poměrně malé (0,21-0,33).

Celkově lze konstatovat, že struktura rodin se dvěma, rodin se třemi, rodin se čtyřmi a rodin s pěti či více členy byla v zásadě srovnatelná a popsané rozdíly měly spíše dílčí charakter.

Graf č. 7 **Podíl jednotlivých kategorií osob z celkového počtu osob žijících v rodinách cizinců podle celkového počtu členů rodiny**

Srovnání struktury rodin (z hlediska jejich členů) podle typu rodiny ukázalo nejvýraznější odlišnosti u bezdětných párů a rodin v kategorii jiné. Bezdětných párů byly relevantní pouze údaje o osobách v produktivním věku, výdělečně činných osobách a osobách pobírajících důchod. V produktivním věku i výdělečně činných bylo v těchto rodinách všech osm členů těchto rodin. Podíl osob v produktivním věku a osob výdělečně činných byl výrazně vyšší také v kategorii rodin jiné.

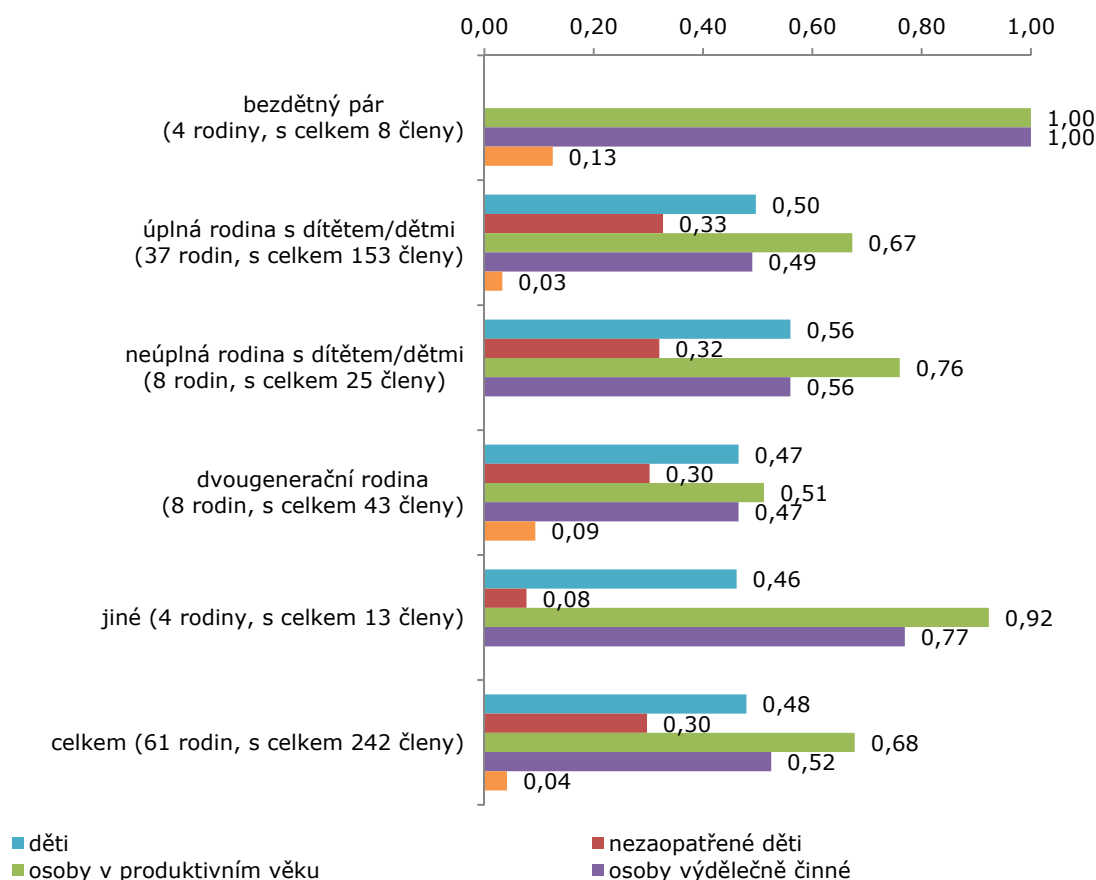
V úplných a neúplných rodinách se podíl osob v produktivním věku lišil poměrně málo (v prvním případě 0,67, ve druhém 0,76).⁶³ Nižší byl tento podíl podle očekávání i v dvougeneračních rodinách (0,51). Podíly výdělečně činných osob ale byly srovnatelné

⁶³ Vzhledem k nízkým četnostem u některých skupin rodin (např. neúplné rodiny) nebyly údaje přepočteny na procenta, ale byl sledován prostý poměr osob s odpovídající charakteristikou (např. osoba v produktivním věku) z celkového počtu osob žijících v rodinách v příslušné skupině (v úplných rodinách apod.). Výpočet této poměrné hodnoty byl zvolen proto, aby umožnil srovnání různých skupin rodin mezi sebou, neboť u různých kategorií rodin se celkový počet osob v nich žijících liší. Hodnota „1“ v provedeném srovnání tak u příslušné kategorie znamenala, že příslušná charakteristika byla zjištěna u všech osob, které v těchto rodinách žijí, hodnota „0“ situací, kdy daná charakteristika nebyla zjištěna u žádné z osob žijících v těchto rodinách. Srovnání s využitím prostého poměru osob v dané kategorii s celkovým počtem osob žijících v příslušné skupině rodin (s možnými výslednými hodnotami v intervalu 0-1) bylo využito také při některých dalších srovnáních.

u všech těchto tří skupin rodin (0,47-0,56). V případě dvougeneračních rodin tak zjevně byli ekonomicky aktivní i členové rodiny ve věku 65 a více let. U všech těchto tří skupin rodin byl srovnatelný také počet dětí (0,47-0,56) a nezaopatřených dětí (0,30-0,33).

Celkově lze strukturu úplných, neúplných i dvougeneračních rodin hodnotit jako velmi podobnou i přes zjištěný nižší podíl osob v produktivním věku u dvougeneračních rodin.

Graf č. 8 Podíl jednotlivých kategorií osob z celkového počtu osob žijících v rodinách cizinců podle typu rodiny

Struktura části rodiny žijící v ČR z hlediska osob přítomných v rodině

Struktura části rodiny žijící v ČR byla stejně jako v předchozím případě vyhodnocena s využitím podílu osob v příslušné kategorii (v tomto případě ale pouze těch, které žily v ČR) z celkového počtu členů rodiny. Tento údaj byl porovnán s obdobným podílem týkajícím se celých rodin (viz výše) a byla tak získána informace o tom, do jaké míry jsou členové rodiny reprezentující příslušnou kategorii členů přítomní v ČR.

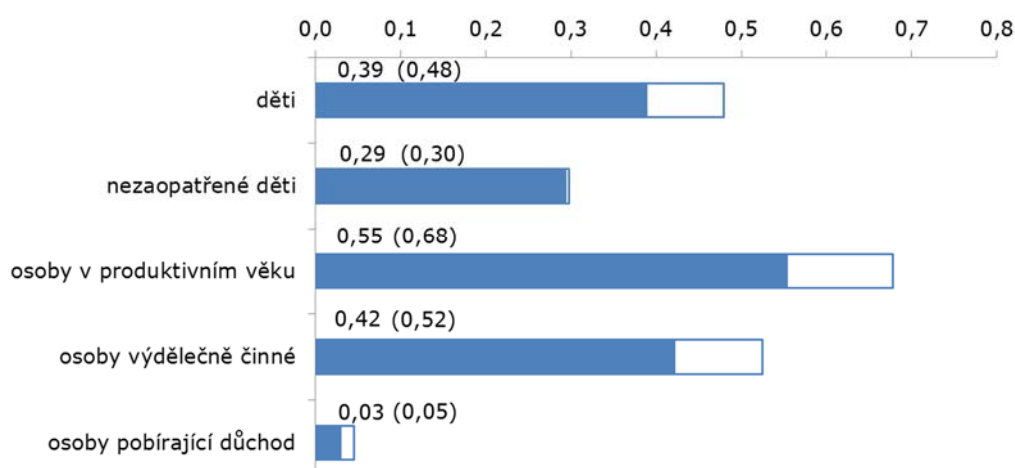
Podíl z celkového počtu členů dotázaných rodin byl u rodin celkem i u osob žijících v ČR nejvyšší u osob v produktivním věku, osob výdělečně činných a dětí. V případě osob žijících v ČR byl podíl těchto tří skupin osob z celkového počtu členů rodiny nižší přibližně o pětinu než jejich celkový podíl v rodinách. U těchto tří skupin osob tak byly v ČR přítomné přibližně čtyři pětiny z jejich celkového počtu.

Nezaopatřené děti pobývaly v ČR téměř všechny. Podíl osob pobírajících důchod celkem a osob pobírajících důchod v ČR byl reprezentován pouze velmi malým počtem případů a v následujícím grafu je uveden pouze pro úplnost.

V důsledku popsaných rozdílů tak sice bylo možné u části rodin žijící v ČR pozorovat větší podíl nezaopatřených dětí na celkovém počtu členů rodiny, než jaký byl zaznamenán u celých rodin. Rozdíly v zastoupení jednotlivých skupin členů rodiny ale byly relativně málo výrazné, což ilustruje vzájemný poměr dětí, nezaopatřených dětí, osob v produktivním věku a osob výdělečně činných. Ten byl v případě celých rodin zhruba 5:3:7:5 a v případě osob žijících v ČR byl poměr jednotlivých skupin členů přibližně 4:3:6:4.

Z tohoto důvodu⁶⁴ bylo možné očekávat, že vyhodnocení údajů o členech rodiny žijících v ČR podle počtu členů v rodině a podle typu rodiny povede k téměř shodným výsledkům jako již provedené srovnání těchto dvou údajů s údaji o všech členech rodiny. Tento předpoklad se u obou těchto třídění zcela potvrdil. V dalším textu proto již tato dvě třídění údajů o osobách žijících v ČR uvedena nejsou.

Graf č. 9 **Srovnání podílu jednotlivých kategorií osob z celkového počtu členů rodiny u celé rodiny a části rodiny žijící v ČR**

4.6 Struktura příjmů v rodinách cizinců

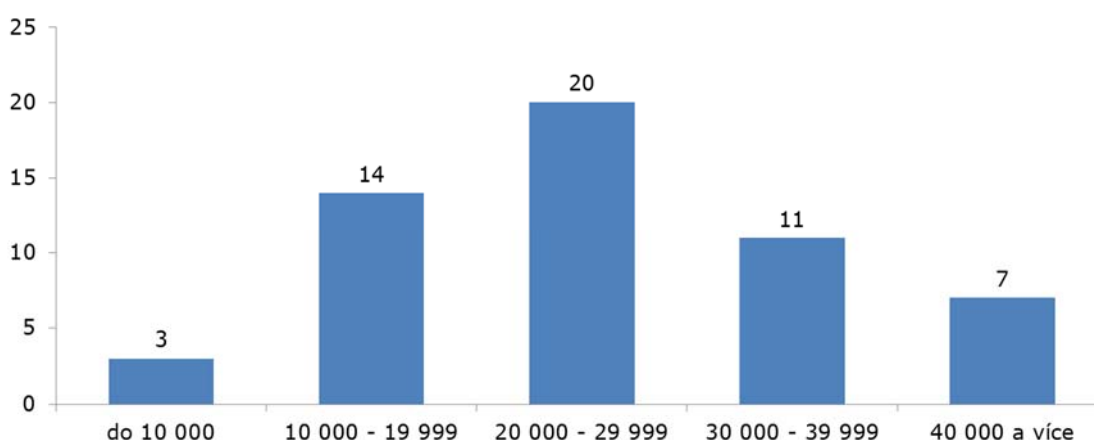
Celkový výdělek rodin cizinců

Pro získání orientační představy o rozdělení rodin cizinců podle jejich výdělku byla nejprve sledována informace o celkovém čistém výdělku rodiny. U třech rodin byl zjištěn celkový čistý výdělek (dále pouze „výdělek“) rodiny do deseti tisíc korun.⁶⁵ Výdělek od deseti do dvaceti tisíc mělo 14 dotázaných rodin a výdělek mezi dvaceti a třiceti tisíci 20 rodin. Celkový výdělek rodiny mezi 30 a 40 tisíci mělo 11 rodin a vyšší výdělek byl zjištěn u sedmi rodin. U šesti rodin se nepodařilo informaci zjistit.

⁶⁴ A také s ohledem na malé rozdíly v údajích za celé rodiny zjištěné mezi rodinami tříděnými podle typu rodiny a podle počtu členů - viz výše.

⁶⁵ Čistý měsíční výdělek rodiny zahrnuje čistý měsíční výdělek ze zaměstnání a podnikání všech členů rodinné domácnosti žijících v ČR v době dotazování v českých korunách (viz Příloha č. 1).

Graf č. 10 **Počet rodin dle celkového výdělku rodiny**

Z důvodu lišícího se počtu členů ve sledovaných rodinách bylo potřebné sledovat údaje o celkovém výdělku v souvislosti s údajem o počtu členů rodiny. Celkový výdělek rodiny přitom bylo možné sledovat buďto v souvislosti s celkovým počtem členů rodiny nebo s počtem rodinných příslušníků žijících v ČR. Při následujícím srovnání byl sledován druhý uvedený údaj, neboť celkový výdělek rodiny byl zjišťován také pouze za osoby, které v době zjišťování žily v ČR.

Podle počtu členů rodiny žijících v ČR byly přitom srovnány dva odlišné typy údajů. Kromě celkové výše výdělků rodiny byla podle počtu členů vyhodnocena také hodnota průměrného podílu jednoho člena rodiny žijícího v ČR na celkovém výdělku rodiny (průměrný výdělek na jednoho člena). Zatímco první z obou údajů byl vhodnější pro celkovou výdělkovou charakteristiku jednotlivých skupin rodin vymezených počtem členů rodiny, průměrný výdělek na jednoho člena rodiny představoval parametr, který umožnil vzájemné srovnání všech kategorií rodin (celková výše výdělku rodiny není u rodin s různým počtem členů zcela srovnatelná).

Celkové počty rodin reprezentujících jednotlivé kategorie rodin dle počtu členů byly velmi nízké. To značně omezovalo možnosti zhodnocení získaných údajů za jednotlivé skupiny rodin. To se týkalo především rodin s jednou osobou žijící v ČR, která je v následujícím grafu uvedena pouze pro úplnost.

Z celkem deseti rodin se dvěma členy, u kterých byl údaj o celkové výši výdělku rodiny zjištěn, jich:

- šest mělo výdělek mezi 10 a 30 tisíci Kč⁶⁶ měsíčně a
- čtyři rodiny měly vyšší výdělek.

U tříčlenných rodin byl zaznamenán:

- výdělek mezi 10 a 30 tisíci v devíti rodinách a
- vyšší výdělek u šesti rodin.

⁶⁶ Detailnější členění příjmové kategorie 10 až 30 tisíc Kč měsíčně viz graf č. 10.

U čtyřčlenných rodin byl zjištěn:

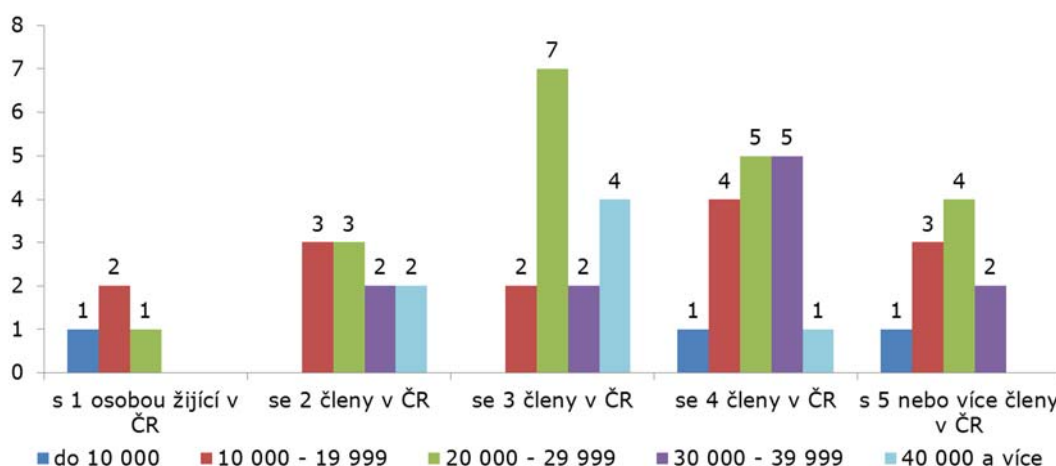
- výdělek do 10 tisíc Kč měsíčně v jedné rodině
- výdělek mezi 10 a 30 tisíci Kč v devíti a
- vyšší výdělek v šesti rodinách.

U pěti- a vícečlenných rodin byl zaznamenán:

- výdělek do 10 tisíc Kč měsíčně v jedné rodině
- výdělek mezi 10 a 30 tisíci Kč v sedmi rodinách a
- vyšší výdělek ve dvou.

Z provedeného vyhodnocení je patrné, že velká část rodin ve všech sledovaných skupinách má celkový výdělek ve výši mezi 10 a 30 tisíci Kč měsíčně. Výdělek nad 30 tisíc byl nejčastěji zaznamenán u rodin se dvěma až čtyřmi členy.

Graf č. 11 **Počet rodin podle počtu členů rodiny a celkového výdělku rodiny**

Srovnání průměrného výdělku na jednoho člena ukázalo, že nejvyšší průměrné výdělky na jednoho člena byly nejčastěji v rodinách se dvěma a třemi členy. V prvním případě byl ve čtyřech rodinách zjištěn průměrný výdělek na osobu 15 000 Kč a více a ve třech rodinách výdělek mezi 10 a 15 tisíci Kč na osobu. V případě tříčlenných rodin reprezentovala nejvyšší výdělkovou kategorii jedna rodina a výdělkovou kategorii 10-15 tisíc Kč pět rodin.

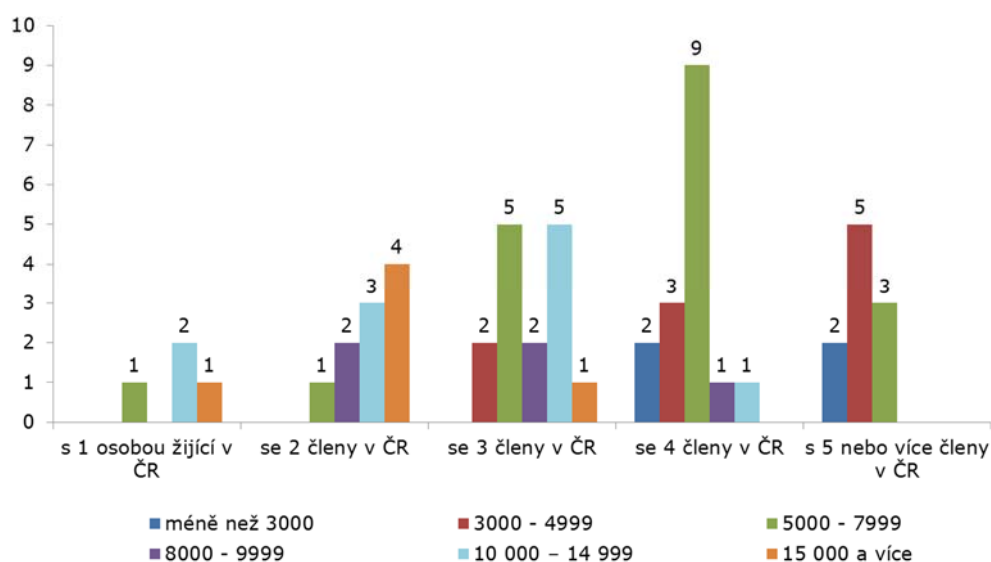
Průměrný výdělek na osobu mezi 5 a 10 tisíci Kč měsíčně byl nejčastěji zaznamenán u čtyřčlenných a tříčlenných rodin (v prvním případě 10 rodin, ve druhém 7). Průměrný výdělek na osobu do pěti tisíc Kč byl nejčastější v rodinách s pěti nebo více členy (7 rodin) a ve čtyřčlenných rodinách (5 rodin).

Zatímco rozdělení rodin do výdělkových kategorií bylo v případě celkových výdělků u rodin se dvěma, třemi a čtyřmi členy v zásadě srovnatelné, z vyhodnocení průměrného výdělku na osobu vyplynuly u rodin v těchto kategoriích následující odlišné

charakteristiky (ve výčtu je pro úplnost uvedena i charakteristika pěti- a vícečlenných rodin):

- pro dvojčlenné rodiny byly příznačné nejvyšší průměrné výdělky na osobu (od 10 tisíc Kč výše),
- u trojčlenných rodin byl přibližně srovnatelný počet rodin se středně vysokým průměrným výdělkem na osobu (5-10 tisíc Kč) a počet rodin s nejvyššími výdělky (od 10 tisíc Kč výše),
- u čtyřčlenných rodin převažovaly středně vysoké průměrné výdělky na osobu (5-10 tisíc Kč) a více rodin v této skupině již náleželo do skupiny rodin s nejnižšími průměrnými výdělky na osobu (do 5 tisíc Kč) a
- pro rodiny s pěti či více členy je příznačná převaha rodin s nejnižšími průměrnými příjmy na osobu (do 5 tisíc Kč).

Graf č. 12 **Počet rodin podle počtu členů rodiny a průměrného podílu jednoho člena rodiny žijícího v ČR na celkovém výdělku rodiny**

Příjmy rodin cizinců ze systému sociálního zabezpečení

V rámci systému sociálního zabezpečení České republiky čerpal některou z forem podpory a pomoci nejméně jeden člen rodiny celkem ve 23 rodinách. Z tohoto počtu byl v 14 rodinách nejméně jeden člen rodiny příjemcem dávek ze systému státní sociální podpory (např. rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče apod.). V sedmi rodinách byl alespoň jeden jejich člen příjemcem dávek ze systému sociální pomoci (např. příspěvek na péči, příspěvky pro zdravotně postižené nebo pomoc v hmotné nouzi). Počet rodin, ve kterých některý z členů rodiny čerpal dávky ze systému sociálního pojištění, byl sledován odděleně pro rodiny s příjemci důchodů a rodiny s příjemci ostatních dávek v systému sociálního pojištění (např. podpora v nezaměstnanosti, peněžitá pomoc v mateřství, nemocenská⁶⁷). Příjemce nebo příjemci dávek vyjma

⁶⁷ Přehled typů dávek poskytovaných v rámci jednotlivých subsystemů sociálního zabezpečení je uveden v otázce 16 v rodinné kartě (viz Příloha č. 1).

důchodů byly přítomní ve třech rodinách. Rodin s osobou nebo osobami pobírajícími důchod bylo celkem 6. Příjemcem invalidního důchodu byli členové tří rodin a příjemci starobního důchodu osoby ze čtyř rodin. Důchody celkem (tj. v ČR i v jiné zemi) pobíraly osoby, které byly členy devíti rodin. Struktura rodin CTZ zkoumaného souboru podle kategorií výše příjmů ze systému sociálního zabezpečení ČR (včetně příjmů z důchodů) viz tab. 12.

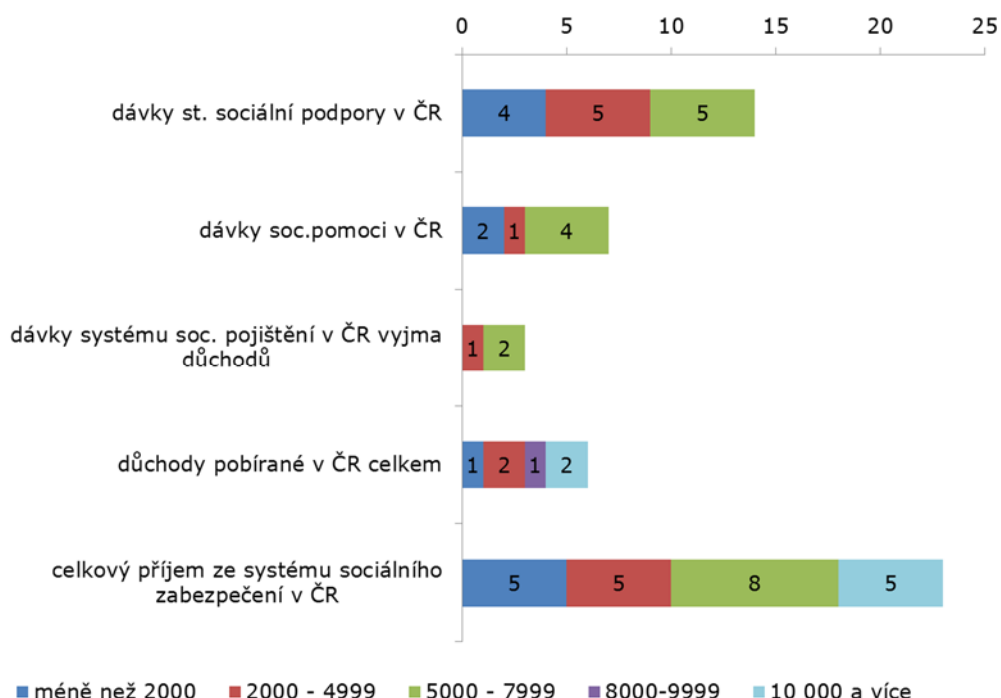
Tabulka č. 12 **Počet rodin s příjmy ze systému sociálního zabezpečení ČR a počet rodin se členy pobírajícími důchod** (celkem v ČR i v dalších zemích) **podle příjmových kategorií**

		celkem	z toho				
			méně než 2 000	2 000 - 4 999	5 000 - 7 999	8 000 - 9 999	10 000 a více
celkový příjem ze systému sociálního zabezpečení v ČR		23	5	5	8		5
z toho	dávky st. sociální podpory v ČR	14	4	5	5		
	dávky soc. pomoci v ČR	7	2	1	4		
	dávky systému soc. pojištění v ČR vyjma důchodů	3		1	2		
	důchody pobírané v ČR celkem	6	1	2		1	2
	z toho						
	invalidní	3	1	2			
	sirotčí	0					
vdovský/vdovecký	0						
starobní	4			1	1	2	
jiný	0						
důchody celkem		9		3	1	1	4

Celkový příjem rodin ze všech systémů sociálního zabezpečení byl v pěti rodinách nižší než 2 000 Kč měsíčně, ve výši 2-5 tisíc Kč byl zjištěn v pěti rodinách. V osmi rodinách byla výše těchto příjmů mezi 8 a 10 tisíci Kč a v pěti rodinách převyšovala deset tisíc Kč.

Možnosti srovnání výše příjmů v rámci jednotlivých subsystémů sociálního zabezpečení omezoval nízký počet rodin reprezentujících jednotlivé příjmové kategorie. Příjem od pěti tisíc Kč výše mělo v systému státní sociální podpory šest rodin, v systému sociální pomoci čtyři rodiny, v případě dávek ze sociálního pojištění vyjma důchodů dvě rodiny a v případě důchodů (pobíraných v ČR) tři rodiny.

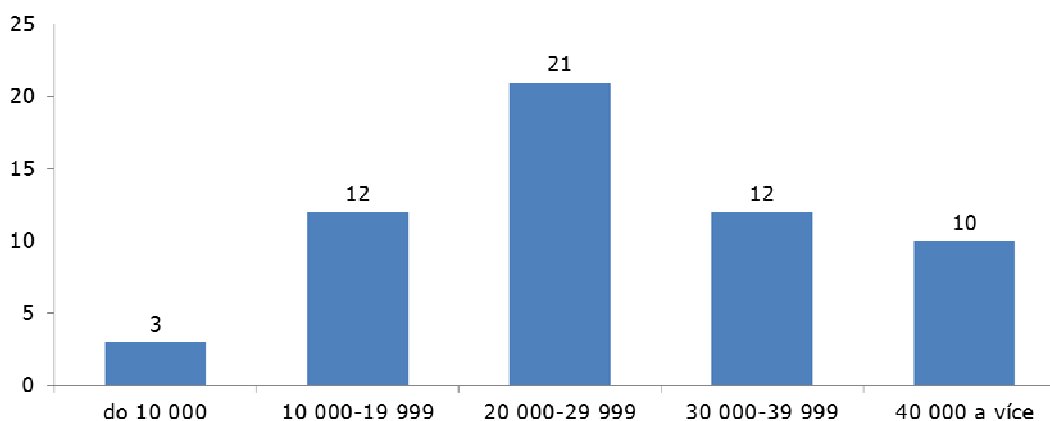
Graf č. 13 **Počet rodin s příjmy ze systému sociálního zabezpečení ČR podle příjmových kategorií**

Celkové příjmy rodin cizinců a poměrný podíl příjmů ze systému sociálního zabezpečení

Celkový příjem (tj. součet celkových výdělků a příjmů ze sociálního zabezpečení včetně důchodů) byl zjištěn u 58 dotázaných rodin, z nichž u více než třetiny byl celkový měsíční příjem rodiny 30 tisíc Kč a více. Ze zbylých dvou třetin dotázaných rodin jich mělo 21 celkový měsíční příjem ve výši od 20 do 30 tisíci Kč, detailněji viz graf č. 14.

Graf č. 14 **Počet rodin podle celkové výše jejich měsíčního příjmu**

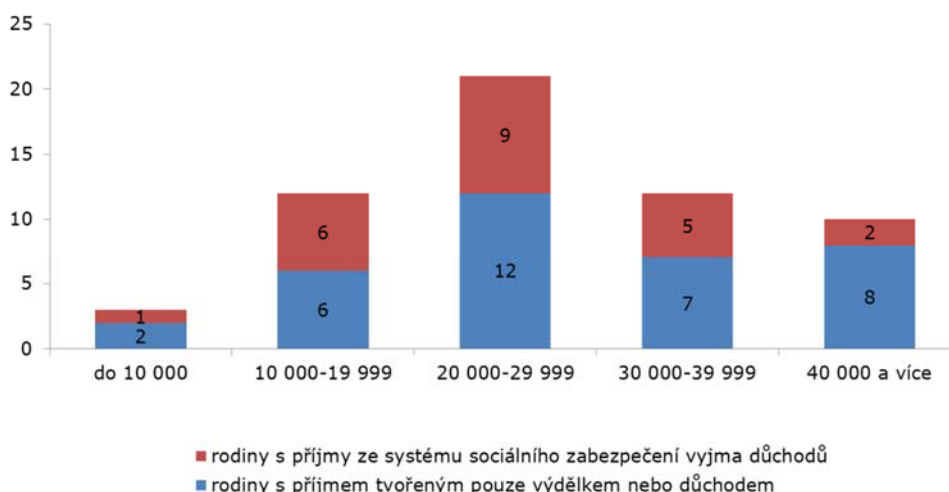
Ve více než třetině rodin (z celkového počtu 58 rodin, u kterých byly zjištěny informace o příjmech ze sociálního zabezpečení, se jednalo o 23 rodin) měl alespoň jeden člen příjem ze systému sociálního zabezpečení (vyjma důchodů). Důležitým zjištěním je, že u poloviny těchto rodin se příjem ze systému sociálního zabezpečení (vyjma důchodů) pohyboval v rozmezí 11-30 % z celkového příjmu rodiny. U pěti rodin byla zjištěna velmi výrazná závislost na příjmech ze systému sociálního zabezpečení vyjma důchodů (více než 30 % celkového příjmu) - viz tabulka č. 13.

Tabulka č. 13 **Počet rodin podle poměrného podílu příjmů ze systému sociálního zabezpečení (vyjma důchodů) vzhledem k celkovému příjmu rodiny**

kategorie rodin podle podílu sledovaných typů příjmů	počet rodin	
alespoň jeden člen s příjmem ze systému soc. zabezpečení vyjma důchodů	23	
z toho rodin s poměrným podílem příjmů z tohoto zdroje do (v % z celkového příjmu rodiny)	méně než 10	6
	11-20	7
	21-30	5
	31-50	1
	51-70	1
	71-90	0
	91-99	0
	100	3

U rodin s celkovým měsíčním příjmem nižším než 40 000 byl srovnatelný počet rodin, ve kterých alespoň jeden člen rodiny pobíral některou z dávek ze systému sociálního zabezpečení⁶⁸ vyjma důchodů, a počet rodin zcela bez tohoto typu příjmu (tj. pouze s příjmem z výdělků a/nebo důchodů).

Graf č. 15 **Počet rodin podle celkové výše jejich měsíčního příjmu a jeho typu**

⁶⁸ Může se jednat mj. o dávky ze systému sociálního pojištění jako např. nemocenská nebo podpora v nezaměstnanosti. Z tohoto důvodu mohou mít tento typ příjmu i rodiny s vyššími celkovými měsíčními příjmy.

4.7 Další zjištěné informace o rodinách cizinců

Celkem 29 dotázaných rodin žilo v ČR v některém ze třech největších měst (Praha, Brno, Ostrava), která byla pro účely srovnání se sídlem v zemi původu chápána jako velkoměsto. Z tohoto počtu žilo 14 rodin i v zemi původu ve velkoměstě (města s více než 500 000 obyvateli), 12 ve městech a tři rodiny na vesnici. Ve městech žilo v ČR celkem 30 dotázaných rodin, z toho jich devět v zemi původu žilo ve velkoměstě, 16 ve městě a pět na vesnici. Na vesnici žily v ČR dvě dotázané rodiny, z nichž jedna v zemi původu žila ve velkoměstě a druhá na vesnici. Struktura zkoumaných rodin CTZ podle typu sídla v ČR a v zemi původu viz tab. 14.

Tabulka č. 14 **Počet rodin dle typu sídla v zemi původu a v ČR**

typ sídla		v zemi původu			celkem
		velkoměsto	město	vesnice	
v ČR	velkoměsto (Praha, Brno, Ostrava)	14	12	3	29
	město	9	16	5	30
	vesnice	1	0	1	2
celkem		24	28	9	61

Celkem 30 dotázaných rodin bydlelo v pronajatém bytě nebo rodinném domě, 21 ve vlastním bytě nebo rodinném domě, 6 rodin žilo v pronajaté místnosti a jedna u známých nebo příbuzných. Jiný, blíže nespecifikovaný způsob bydlení v ČR byl zjištěn u tří rodin (viz tab. č. 15).

Tabulka č. 15 **Počet rodin dle typu bydlení v ČR**

způsob bydlení v ČR	počet rodin
pronajatá místnost	6
pronajatý byt/rodinný dům	30
vlastní byt/rodinný dům	21
u známých, příbuzných	1
jiné bydlení	3

Respondenti z celkem 14 rodin konstatovali, že o získání povolení k pobytu v ČR za účelem sloučení rodiny může usilovat (případně má nárok na jeho získání) alespoň jeden člen jejich rodiny. V sedmi rodinách se to týkalo jednoho člena rodiny, v pěti rodinách dvou členů, v jedné tří a v jedné šesti členů.

Členové rodiny mezi sebou nejčastěji mluvili:

- rusky (23 rodin),
- česky (20),
- ukrajinsky (16),
- vietnamsky (13) a
- anglicky (4).

Používání jiných jazyků bylo zaznamenáno vždy jen u jedné rodiny. K dalším používaným jazykům patřily arménština, běloruština, barmština/chinu, ingušština, mongolština, moldavština, arabština, perština, portugalština, rumunština, chorvatština, albánština, turečtina, italština a čínština.

II. Zjištěné charakteristiky členů rodin CTZ

4.8 Státní příslušnost, národnost, typ pobytu, země narození a posledního pobytu členů rodin CTZ

Z celkového počtu 200 dotázaných členů rodin CTZ tvořili největší podíl dle státní příslušnosti respondenti se státní příslušností Ukrajiny (38 %), kterých bylo 76, dále cizinci se státní příslušností Vietnamu (20,5 %) v celkovém zastoupení 41 členů a třetí nejpočetněji zastoupenou skupinou byli respondenti se státní příslušností Ruské federace (16,5 %), jejichž celkový počet činil 33 členů zkoumaných rodin. Dále byli ve zkoumaném vzorku zastoupeni respondenti se státní příslušností Běloruska (8) a Moldávie (7). Shodně byli zastoupeni respondenti se státní příslušností Afghánistánu a Čínské lidové republiky (5), Arménie a Myanmarského svazu (4), Chorvatské republiky,⁶⁹ Kazachstánu a Mongolska (3), České republiky a Maroka (2), Brazílie, Turecké republiky, Makedonie a Uzbekistánu (1).

Tabulka č. 16 **Počet členů rodin CTZ dle státní příslušnosti**

státní příslušnost	počet osob	v %
Afghánistán	5	2,5
Arménie	4	2,0
Bělorusko	8	4,0
Brazílie	1	0,5
Česká republika	2	1,0
Čínská lidová republika	5	2,5
Chorvatská republika	3	1,5
Kazachstán	3	1,5
Makedonie	1	0,5
Maroko	2	1,0
Moldávie	7	3,5
Mongolsko	3	1,5
Myanmarský svaz	4	2,0
Ruská federace	33	16,5
Turecká republika	1	0,5
Ukrajina	76	38,0
Uzbekistán	1	0,5
Vietnamská socialistická republika	41	20,5
celkem	200	100,0

⁶⁹ V době realizace výzkumu ještě nebyla Chorvatská republika členskou zemí EU, a proto je v tomto výzkumu započítána mezi tzv. třetí země.

Více národností bylo dle očekávání deklarováno zejména u členů rodin CTZ se státní příslušností Ruské federace, mezi nimiž byli respondenti s národností ruskou (24), čečenskou (1), ingušskou (5), kalmyckou (4).

Tabulka č. 17 **Počet členů rodin CTZ dle národnosti**

národnost	počet osob	v %
afghánská	5	2,5
albánská	1	0,5
arménská	4	2,0
barmská	4	2,0
běloruská	5	2,5
brazilská	1	0,5
čečenská	1	0,5
čínská	5	2,5
chorvatská	3	1,5
ingušská	5	2,5
kalmycká	4	2,0
kazašská	3	1,5
marocká	2	1,0
moldavská	7	3,5
mongolská	3	1,5
ruská	24	12,0
turecká	1	0,5
ukrajinská	77	38,5
uzbecká	1	0,5
vietnamská	43	21,5
bez odpovědi	1	0,5
celkem	200	100,0

U dotázaných členů rodin CTZ dominoval v 85 % trvalý pobyt na území ČR (170) nad dlouhodobým pobytem (26 respondentů) a jiným typem pobytu (3 respondenti).

Rozdíl v počtu členů dle země narození a posledního pobytu před příchodem do ČR nebyl nijak výrazný. Zanedbatelný rozdíl byl patrný pouze u Ukrajiny (5 osob) a nízký počet respondentů strávilo poslední pobyt před příchodem do ČR v jiné zemi EU nebo Švýcarsku.

Tabulka č. 18 **Počet členů rodin CTZ dle země narození a posledního pobytu před příchodem do ČR**

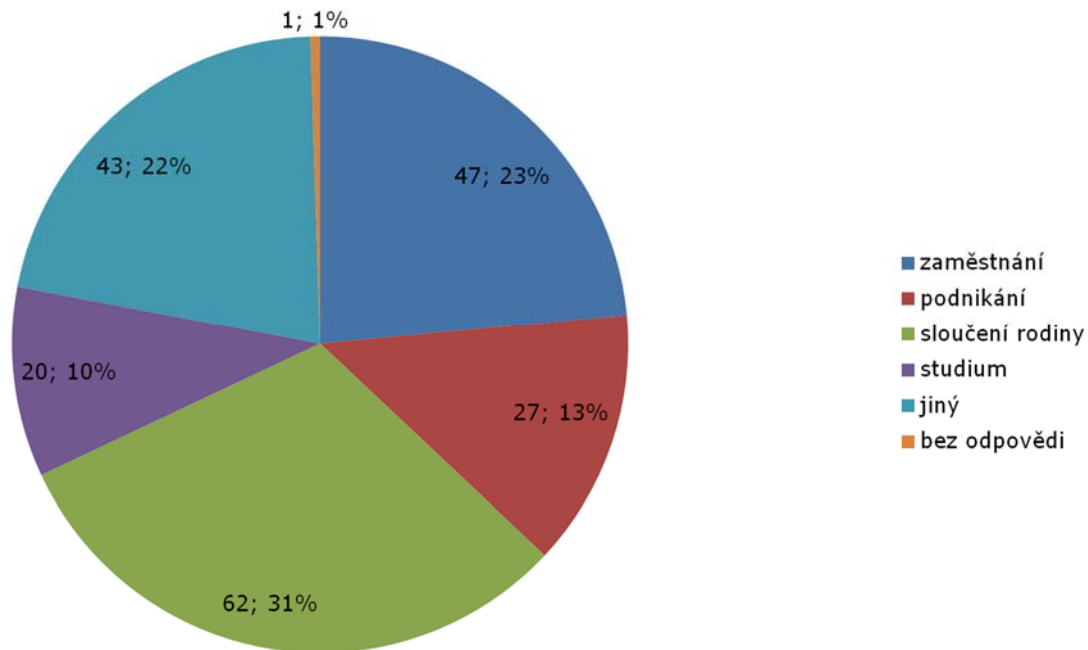
země	země narození		poslední pobyt před příchodem do ČR	
	počet osob	v %	počet osob	v %
třetí země (včetně Chorvatska)				
Afghánistán	5	2,5	5	2,5
Arménie	4	2,0	4	2,0
Bělorusko	8	4,0	6	3,0
Bosna a Hercegovina			3	1,5
Brazílie	1	0,5	1	0,5
Čínská lidová republika	5	2,5	5	2,5
Chorvatská republika	3	1,5	1	0,5
Kazachstán	3	1,5	3	1,5
Makedonie	1	0,5		
Malajsie			4	2,0
Maroko	1	0,5		
Moldávie	3	1,5	2	1,0
Mongolsko	3	1,5	3	1,5
Myanmarský svaz	4	2,0		
Ruská federace	29	14,5	30	15,0
Turecká republika	1	0,5	1	0,5
Ukrajina	67	33,5	62	31,0
Uzbekistán	2	1,0	1	0,5
Vietnamská socialistická republika	32	16,0	32	16,0
země EU (vyjma Chorvatska), EHP a Švýcarsko				
Polsko	1	0,5	3	1,5
Švýcarsko			2	1,0
Slovenská republika			3	1,5
Itálie			1	0,5
Česká republika	27	13,5		
netýká se (místo narození ČR) / bez odpovědi			28	14,0

4.9 Pohlaví, účel pobytu, věková struktura a status v rodině

Členy oslovených rodin CTZ tvořily z 52,5 % ženy (105), které lehce převyšovaly zastoupení mužů (95), jejichž podíl činil 47,5 %.

Nejvíce respondentů (62) deklarovalo jako svůj účel pobytu na území ČR sloučení rodiny a jejich podíl tak činil 31 %, 23 % členů rodin (47) uvedlo jako účel pobytu zaměstnání (včetně pobytu na základě tzv. zelených nebo modrých karet) a jiný účel pobytu uvedlo 21,5 % členů rodin (43). Zbývající část respondentů uvedla jako účel pobytu podnikání (27) a studium (20).

Graf č. 16 **Zastoupení členů rodin CTZ dle deklarovaného účelu pobytu na území ČR**

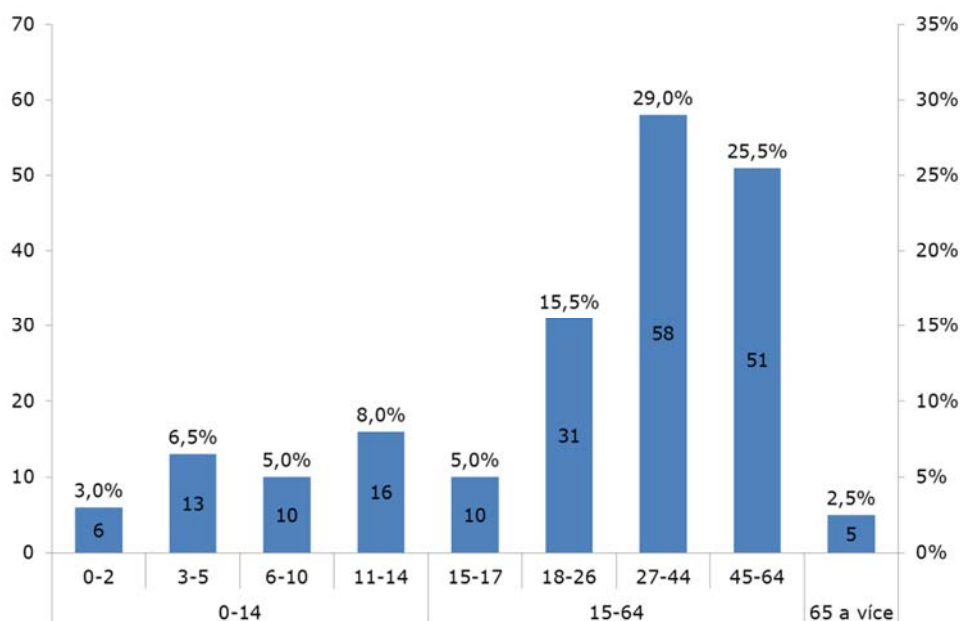
Tři čtvrtiny dotázaných (75 %, 150 osob) reprezentovaly osoby v produktivním věku (15 až 64 let). Více než pětina dotázaných (22,5 %, 45 osob) byla v předproduktivním věku (osoby mladší než 15 let). Respondentů starších 65 let bylo pouze pět.

U osob mladších než 15 let byly sledovány podrobnější věkové kategorie s cílem zachytit zastoupení dětí v předškolním věku (0-5 let), dětí v mladším školním věku (6-10 let) a dětí ve starším školním věku (11-14 let). Nejvíce bylo dětí mladších 6 let (celkem 19 dětí, z toho 6 ve věku 0-2 roky) a dětí ve věku 11 až 14 let (16 dětí).

U osob v produktivním věku byly reflektovány věkové hranice 18 (nabytí zletilosti) a 26 let (možnost podpory při přípravě na povolání do tohoto věku). Osoby starší než 26 let byly rozděleny do dvou skupin s přibližně srovnatelnou délkou věkového rozmezí: 27-44 let a 45-64 let. Nejpočetnější byla kategorie respondentů ve věku 27 až 44 let (58 osob), která reprezentovala 29 % všech členů rodin CTZ. Dále následovala skupina respondentů ve věku 45 až 64 let (51 osob), jejíž podíl činil 25,5 % z celkového počtu dotázaných. Třetí nejpočetnější skupinu osob v produktivním věku reprezentovaly osoby ve věku 18 až 26 let. Do této věkové kategorie náleželo 31 respondentů.⁷⁰

⁷⁰ Věková struktura členů rodin CTZ korespondovala s kritériem výběru respondentů, tedy členů rodin s dětmi. Tuto skutečnost dokládalo jak vysoké zastoupení dětí (22,5 %) ve věku do patnácti let, tak vysoký podíl respondentů v produktivním věku od 18 do 64 let (70 %) kam patřili nejčastěji respondenti s rodičovským statutem člena rodiny.

Graf č. 17 **Věková struktura členů rodin CTZ**

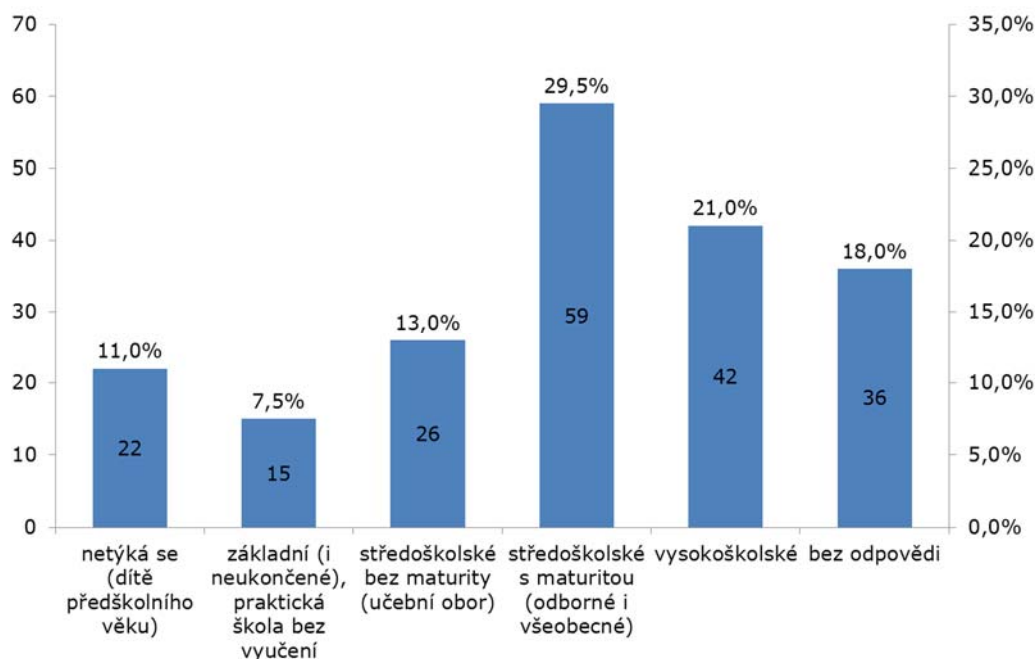
Podle statusu člena rodiny CTZ, se respondenti dělili do dvou stěžejně zastoupených skupin, z nichž nepatrně početnější byla skupina rodičů (100), jejíž podíl činil 50 % oproti 46,3 % respondentů se statutem dítěte (93). Naopak, naprosto marginálně byli v rodinách zastoupeni cizinci se statutem prarodiče (5), synovce/neteře (1) či jiných příbuzných (1).

Oslovení členové rodin CTZ byly dle jejich rodinného stavu zastoupeni dvěma téměř stejně početnými skupinami - sezdánými (93), kteří tvořili 46,5 % respondentů, a svobodnými (91) 45,5 %. Zbytek respondentů zahrnoval rozvedené (11), partnery-druh/družka (3) a ovdovělé (2).

4.10 Dosažené vzdělání a obory studia u členů rodin CTZ

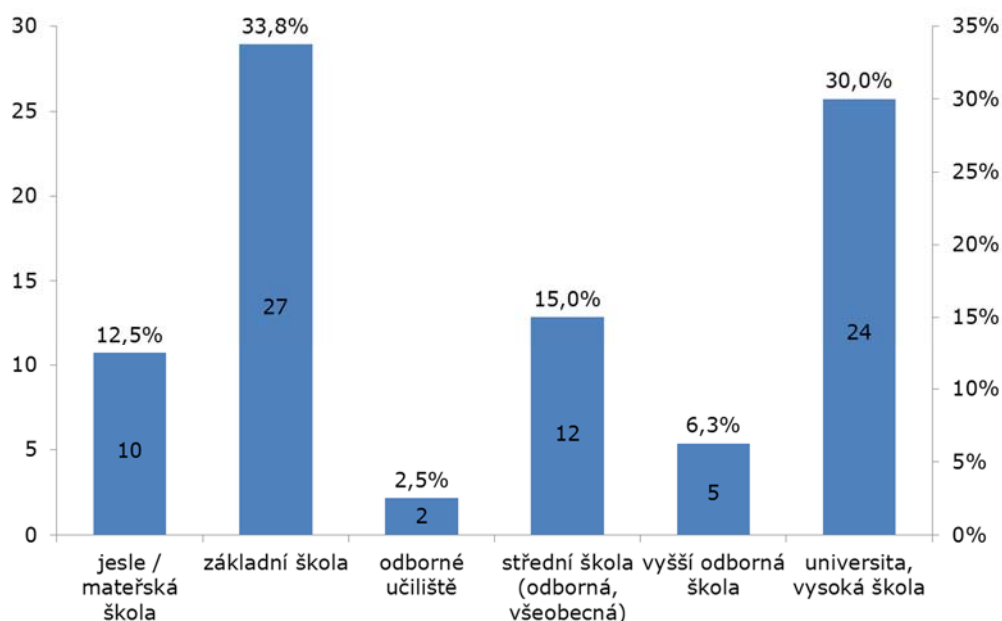
Více než čtvrtina respondentů (59) deklarovala jako své nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou a téměř čtvrtina (48) získala vysokoškolské vzdělání. Další část respondentů vystudovala středoškolský (učební) obor bez maturity (26) nebo dosáhla základního vzdělání (i neukončeného), popřípadě absolvovala praktickou školu bez vyučení (15). O více jak čtvrtině členů rodin buď nebyly získány ohledně dosaženého vzdělání informace - respondenti bez odpovědi (36), nebo se jich vzdělání zatím netýkalo - jednalo se o děti předškolního věku (22).

Graf č. 18 **Nejvyšší dosažené vzdělání členů rodin CTZ**

Druh školy včetně předškolních zařízení navštěvovaný v době dotazování uvedlo 40 % respondentů (80). Z nich třetina navštěvovala základní školu (27) a méně než třetina vysokou školu (24). Na střední školu (odbornou i všeobecnou) docházelo dvanáct členů rodin CTZ a do jeslí deset dětí z rodin CTZ. Nižší poptávka ze strany respondentů byla patrná po odborném učilišti (2) a vyšší odborné škole (5). Lze předpokládat, že toto rozložení docházky členů rodin CTZ do školních a předškolních zařízení korespondovalo s chováním rodin majoritní společnosti, kdy vzhledem k nižší perspektivě profesního uplatnění byly odborné učiliště a vyšší odborné školy méně navštěvovány. Zájem o využívání jeslí a mateřských škol patrně odpovídal zvýšeným pracovním nárokům na rodiče dětí a v případě rodin CTZ mohl být ještě umocněn zvýšenou ekonomickou zátěží související s podmínkami na trhu práce.

Graf č. 19 **Druhy školních zařízení navštěvovaných členy rodin CTZ**

Na otázku, které konkrétní středoškolské učební obory absolvovali respondenti z řad členů rodin CTZ, odpovědělo 19,5 % z nich (39). Mezi nejčastěji studované středoškolské učební obory (podle počtu jejich absolventů) patřily:

- výroba textilu, oděvů a obuvi (6),
- hotelnictví, restaurace a stravování (5),
- uměleckořemeslné dovednosti (4),
- strojírenství, kovovýroba a metalurgie (4),
- stavebnictví (3),
- zemědělství, lesnictví a rybářství (3),
- kadeřnické a kosmetické služby (3),
- obchod řízení a správa (2),
- obchod řízení a správa - širší programy (2),
- technické vědy a technické obory (2),
- další učební obory⁷¹ (5).

⁷¹ Jednalo se o tyto učební obory: humanitní vědy, sekretářské a kancelářské práce, motorová vozidla, lodě a letadla, potravinářství, zdravotnictví. Každý z těchto učebních oborů byl ve zkoumaném vzorku uveden pouze jedním respondentem.

Při zjišťování studijních oborů, absolvovaných členy rodin CTZ v rámci jejich dosaženého vzdělání odpovědělo 43 % respondentů (86 osob). Studijní obory a počet jejich absolventů z řad členů rodin CTZ:

- ekonomie, účetnictví (15 osob),
- všeobecné vzdělávací programy (11),
- hudba a divadelní umění (10),
- architekti, plánovači, projektanti, design (8),
- stavebnictví (5),
- pedagogika obecně (4),
- biologie a biochemie (4),
- zdravotnictví (4),
- humanitní vědy (3),
- strojírenství, kovovýroba a metalurgie (3),
- umění (2),
- právo (2),
- matematika a fyzika (2),
- další studijní obory⁷² (13).

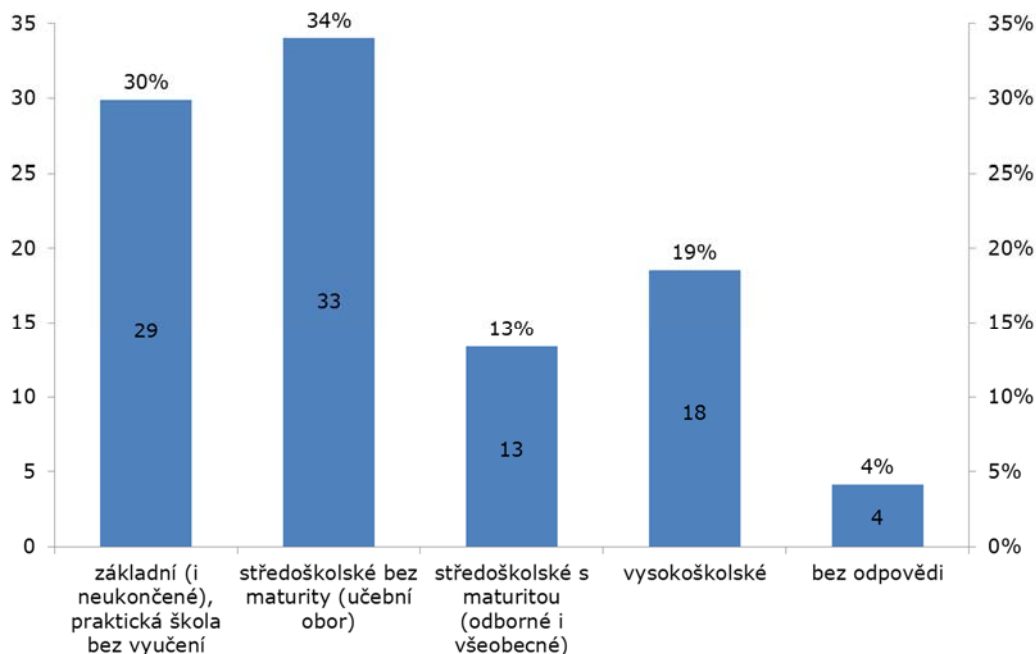
4.11 Ekonomické aktivity členů rodin CTZ

Dotaz na stupeň vzdělání požadovaný na současném pracovním místě se týkal necelé poloviny respondentů (97 osob)⁷³. Z toho u 33 osob (tj. u 34 % z celkového počtu členů rodin, kterých se otázka týkala) bylo v zaměstnání požadováno středoškolské vzdělání bez maturity (učební obor) a u 29 respondentů (30 %) pouze základní (i neukončené) vzdělání nebo praktická škola bez vyučení. Vysokoškolské vzdělání jako požadavek v zaměstnání deklarovalo 18 členů rodin a středoškolské s maturitou (odborné i všeobecné) 13 respondentů.

⁷² Konkrétně se jednalo se o tyto studijní obory: uměleckořemeslné dovednosti, cizí jazyky, knihovnictví, informace a archivnictví, sekretářské a kancelářské práce, vědy o zemi, technické vědy a technické obory, potravinářství, výroba textilu, oděvů a obuvi, architektura a urbanismus, zemědělství, lesnictví a rybářství, hotelnictví, restaurace a stravování, přepravní služby a spoje, vojsko a obrana. Všechny tyto obory byly ve zkoumaném vzorku reprezentovány pouze jedním absolventem/absolventkou.

⁷³ V ostatních případech se jednalo o děti, studenty, osoby na mateřské nebo rodičovské dovolené, nezaměstnané, nebo osoby v důchodu.

Graf č. 20 **Požadovaný stupeň vzdělání členů rodin CTZ na jejich současném pracovním místě** (N=97)

Rekvalifikaci v ČR absolvovalo 10 % oslovených členů rodin CTZ (20), téměř polovina respondentů (92) rekvalifikaci neabsolvovala a necelé poloviny se možnost rekvalifikace vůbec netýkala - děti, studující a důchodci (87).

Dvacet deklarovaných rekvalifikací bylo zaměřeno na:

- kurz českého jazyka (4),
- rekvalifikace pro výkon povolání (např. nástup v továrně, rekvalifikace pro konkrétní úsek) (3),
- počítačový kurz (3),
- kurz na svářeče (2),
- pečovatelský kurz (2),
- automechanik (2),
- školení pro pracovníky integračních center (1),
- oblast zdravotnictví (1),
- účetnictví (1),
- prodavač (1).

Dotaz týkající se současného postavení členů rodin CTZ v jejich hlavním zaměstnání se týkal necelé poloviny respondentů (94 osob, 47 % z celkového počtu dotázaných). Z nich 55 deklarovalo postavení zaměstnance, 20 členů rodin patřilo mezi osoby pracující na vlastní účet. Téměř shodně byli zastoupeni respondenti v postavení zaměstnavatele (8) a pomáhajícího rodinného příslušníka (7).

Tabulka č. 19 **Počet členů rodin dle současného postavení v hlavním zaměstnání (N=94)**

současné postavení v hlavním zaměstnání	počet osob	v %
zaměstnanec	55	59
zaměstnavatel	8	9
osoba pracující na vlastní účet	20	21
pomáhající rodinný příslušník	7	7
osoba neklasifikovaná podle postavení v zaměstnání	2	2
bez odpovědi	2	2

Jedenáct členů rodin CTZ uvedlo kromě svého hlavního zaměstnání také své postavení ve vedlejším současném zaměstnání:

- osoba pracující na vlastní účet (4),
- zaměstnanec (2),
- osoba neklasifikovaná podle postavení v zaměstnání (2),
- zaměstnavatel (1),
- člen produktivního družstva (1),
- pomáhající rodinný příslušník (1),

Ochotu uvést své současné zaměstnání v ČR projevilo 36 % respondentů (72):

- prodavači v obchodech (14),
- pomocníci, uklízeči (9),
- pomocní a nekvalifikovaní dělníci v průmyslu (výrobě), montážní a manipulační dělníci, nekvalifikované práce v továrnách, brigády (9),
- provozní pracovníci stravování a pracovníci v příbuzných oborech (8),
- učitelé základních škol a předškolní výchovy (5),
- zprostředkovatelé obchodních a finančních transakcí (obchodníci s realitami, pojišťováci, obchodní cestující, turistický ruch atd.) (4),
- provozní pracovníci ve službách a obchodě (3),
- stavebníci (3),
- architekti, projektanti, konstruktéři, techničtí vědci a inženýři, umělecký designér (2),
- odborní pracovníci ve společenských vědách (tlumočníci a překladatelé) (2),
- umělečtí pracovníci, novináři a redaktoři, televize, zpěváci (operní) (2),
- pedagogičtí pracovníci (2),
- kancelářští a manipulační pracovníci, sekretářky, písáčky (2),
- mechanici a opraváři strojů a zařízení /bez mechaniků a opravářů elektrických a elektronických strojů a zařízení (2),

- jiné zaměstnání⁷⁴ (5).

Konkrétní druh podnikání uvedlo 28 respondentů, kteří představovali 14% všech oslovených členů rodin CTZ:

- zprostředkovatelé obchodních a finančních transakcí (obchodníci s realitami, pojišťováci, obchodní cestující, turistický ruch atd. (6),
- obchod (s potravinami, supermarket) (6),
- pohostinství (4),
- stavební práce (4),
- umělečtí pracovníci, novináři a redaktoři, televize, zpěváci (operní) (2),
- jiná oblast podnikání⁷⁵ (6).

Nejdéle vykonávané zaměstnání před příchodem do ČR uvedlo 90 respondentů, jejichž podíl činil 45 % ze všech oslovených členů rodin CTZ:

- prodavači v obchodech (11),
- úředníci zpracovávající číselné údaje (9),
- umělečtí pracovníci, novináři a redaktoři, televize, zpěváci (operní) (8),
- architekti, projektanti, konstruktéři, techničtí vědci a inženýři, umělecký designér (6),
- učitelé základních škol a předškolní výchovy (5),
- kvalifikovaní výrobci textilií a oděvů (5),
- zprostředkovatelé obchodních a finančních transakcí (obchodníci s realitami, pojišťováci, obchodní cestující, turistický ruch, atd.) (5),
- stavebníci (5),
- pomocní a nekvalifikovaní dělníci v průmyslové výrobě, montážní a manipulační dělníci, nekvalifikované práce v továrnách, brigády (5),
- zdravotničtí asistenti, optici a rehabilitační pracovníci (4),
- umělečtí řemeslníci (4),
- pedagogičtí pracovníci (3),
- řidiči motorových vozidel (3),
- archiváři, knihovníci a odborní pracovníci v příbuzných oborech (2),
- provozní pracovníci ve službách a obchodě (2),

⁷⁴ Obory zaměstnání vykonávané v ČR pouze jedním zaměstnancem z řad členů rodin CTZ: vedoucí a řídicí pracovníci (manažeři, ředitelé, vedoucí); techničtí pracovníci v oblasti výpočetní techniky; zdravotničtí asistenti, optici a rehabilitační pracovníci; kovodělníci a strojírenští dělníci (svářeči); řidiči motorových vozidel.

⁷⁵ Druhy podnikání, které byly provozovány vždy pouze jedním podnikatelem z řad členů rodin CTZ: reklamní agentura; učitel/ka (jazyková škola); překlad a tlumočení; směnárství, manažer/ka v s.r.o., oděvní a krejčovské služby (prodej, šití, oprava)

- provozní pracovníci stravování a pracovníci v příbuzných oborech (2),
- jiné zaměstnání⁷⁶ (11).

Polovina (49,5 %) oslovených členů rodin CTZ (99) uvedla své nejdéle vykonávané zaměstnání v ČR, mezi něž patřilo:

- prodavači v obchodech (17),
- pomocní a nekvalifikovaní dělníci v průmyslu (výrobě), montážní a manipulační dělníci, nekvalifikované práce v továrnách, brigády (13),
- pomocníci, uklízeči (11),
- provozní pracovníci stravování a pracovníci v příbuzných oborech (10),
- stavebníci (7),
- zprostředkovatelé obchodních a finančních transakcí (obchodníci s realitami, pojišťováci, obchodní cestující, turistický ruch atd.) (6),
- učitelé základních škol a předškolní výchovy (5),
- provozní pracovníci ve službách a obchodě (5),
- umělečtí pracovníci, novináři a redaktoři, televize, zpěváci (operní) (4),
- architekti, projektanti, konstruktéři, techničtí vědci a inženýři, umělecký designér (3),
- kancelářští a manipulační pracovníci, sekretářky, písárka (2),
- mechanici a opraváři strojů a zařízení /bez mechaniků a opravářů elektrických a elektronických strojů a zařízení (2),
- kvalifikovaní výrobci textilií a oděvů (2),
- vedoucí a řídicí pracovníci (manažeři, ředitelé, vedoucí) (1),
- ostatní odborní pracovníci v oblasti podnikání (analytik/analytička) (1),
- jiné zaměstnání⁷⁷(10).

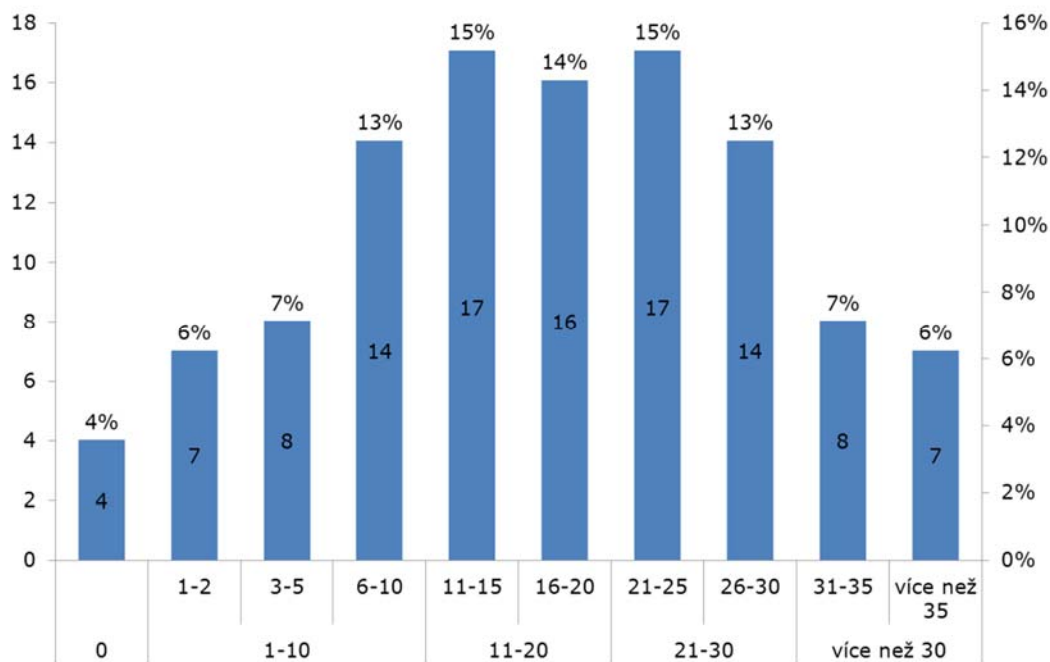
Údaj o celkovém počtu odpracovaných let uvedlo 112 dotázaných členů rodin CTZ, jejichž počet koresponduje s počtem respondentů v produktivním věku, z nichž u 79 respondentů to je u 70,5 % dotázaných, převyšoval počet odpracovaných let desetiletou hranici. V kategorii celkově odpracovaných let do jednoho roku byla 4 % respondentů, v kategorii 1 až 2 roky 6 % a 7 % v kategorii 3 až 5 let. V následujících

⁷⁶ Nejdéle vykonávané obory zaměstnání jedinců z řad členů rodin CTZ, před jejich příchodem do ČR: příslušníci armády; odborní pracovníci církevních a náboženských institucí (duchovní); techničtí pracovníci v oblasti výpočetní techniky; celní pracovníci, kancelářští a manipulační pracovníci, sekretářky, písárky; pečovatelé a pomocní ošetřovatelé; pracovníci ochrany a ostrahy; kovodělníci a strojírenští dělníci (svářeči); dřevozpracování; obsluha důlního zařízení, razících štítů a zařízení na zpracování nerostů; kadeřnické a kosmetické služby.

⁷⁷ Nejdéle vykonávané obory zaměstnání jedinců z řad členů rodin CTZ v ČR: odborní pracovníci ve společenských vědách (tlumočníci a překladatelé); techničtí pracovníci v oblasti výpočetní techniky; zdravotničtí asistenti, optici a rehabilitační pracovníci; pedagogičtí pracovníci; práce ve skladu; kovodělníci a strojírenští dělníci (svářeči); umělečtí řemeslníci; dřevozpracování; obsluha důlního zařízení, razících štítů a zařízení na zpracování nerostů; řidiči motorových vozidel.

pětiletých kategoriích (6-10 až 26-30) se zastoupení členů rodin CTZ pohybovalo v rozmezí od 13 % do 15 %. Kategorie nad třicet let zahrnovala 13 % respondentů.

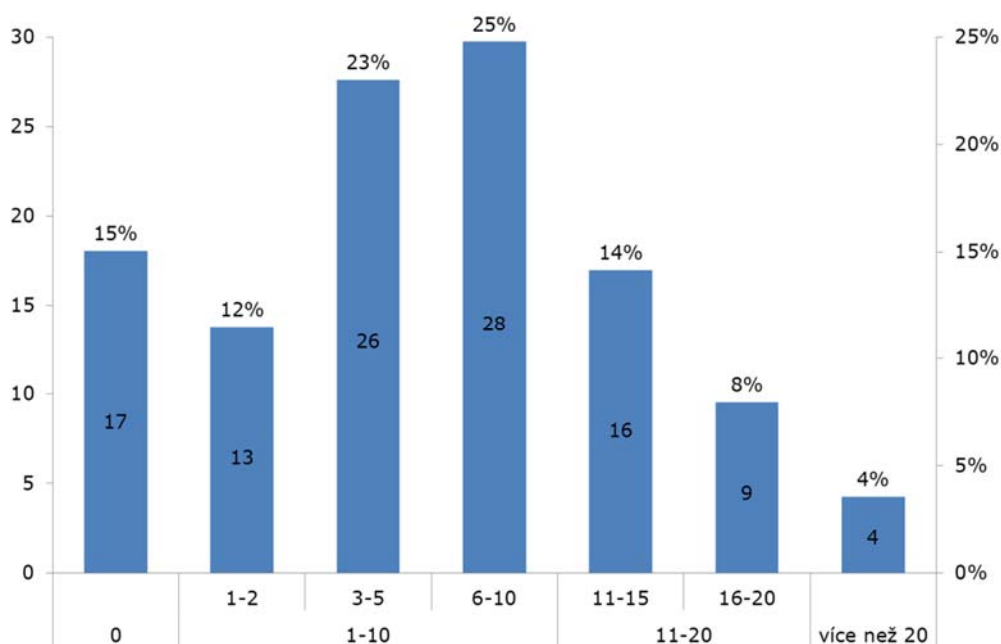
Graf č. 21 **Celkový počet odpracovaných let členy rodin CTZ**

Rozdíly ve struktuře zastoupení členů rodin CTZ podle odpracovaných let v ČR oproti celkově odpracovaným letům byly zřejmé. 84 respondentů, to je 75 % dotázaných se v počtu odpracovaných let nacházelo pod desetiletou hranicí. Lze předpokládat, že zjištěné rozdělení odráží časový horizont, v rámci něhož docházelo v ČR k nárůstu především ekonomické migrace. Kromě celkové charakteristiky migračních toků do ČR zjištěné poznatky přirozeně odrážely také individuální charakteristiky dotázaných migrujících osob v dotázaném vzorku osob, především podíl osob v produktivním věku a osob podle délky jejich pobytu v ČR.

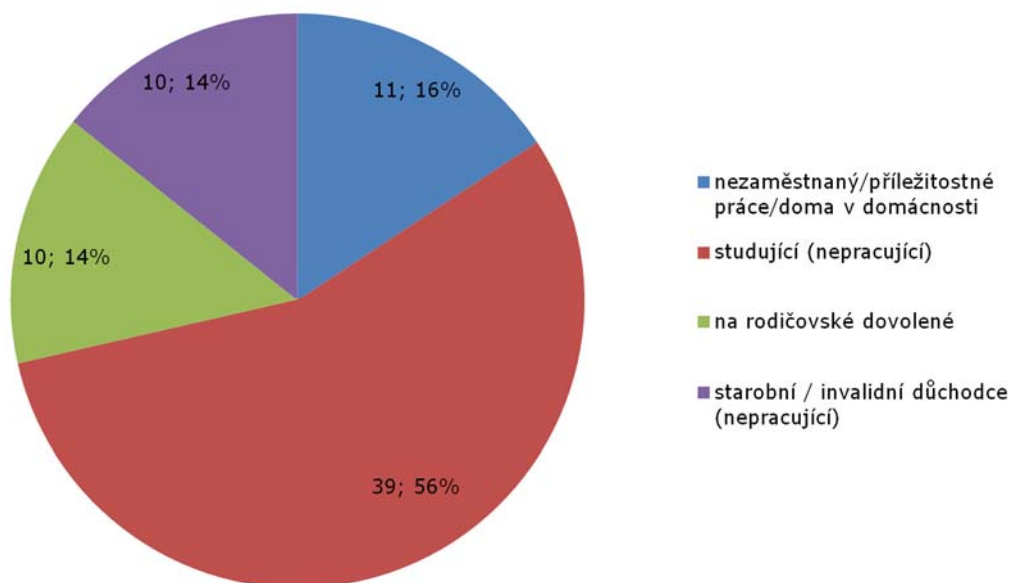
Jedna čtvrtina respondentů (28 ze 113, kteří uvedli odpověď) se nacházela v kategorii 6 až 10 let a 23 % respondentů (26) v kategorii 3 až 5 let. Mírný nárůst je patrný mezi kategorií 1 až 2 roky (ovlivněnou zřejmě ekonomickou recesí), do které patřilo 13 respondentů a kategorií do jednoho roku, kde se nacházelo 17 členů rodin CTZ. V kategorii 11 až 20 odpracovaných let v ČR se nacházelo 25 respondentů a v kategorii nad 20 let pouze čtyři.

Graf č. 22 **Počet odpracovaných let členy rodin CTZ v České republice**

Ekonomickou neaktivitu nebo nezaměstnanost deklarovalo dohromady ve výzkumu 70 oslovených respondentů a jejich podíl tak činil 35 %. Nezaměstnanost deklarovalo 11 respondentů a ekonomickou neaktivitu 59 členů rodin. Důvodem ekonomické neaktivity u většiny respondentů bylo studium (39). Téměř stejně byli zastoupeni ekonomicky neaktivní respondenti, kteří byli na rodičovské dovolené (10) nebo se jednalo o starobní či invalidní důchodce (10).

Graf č. 23 **Počet nezaměstnaných a ekonomicky neaktivních členů rodin CTZ a důvody ekonomické neaktivity (N=70)**

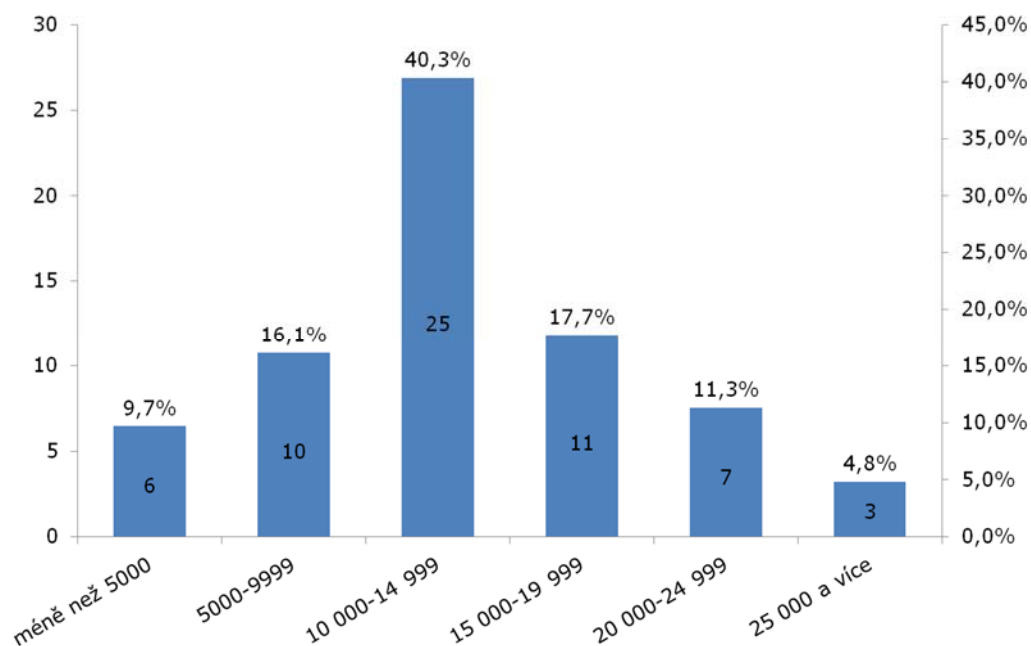

4.12 Výše výdělků a struktura příjmů členů rodin CTZ

Dotaz týkající se posledního čistého měsíčního výdělku ze zaměstnání v ČR se týkal 121 členů rodin CTZ (58,5 %), zbývajících 79 osob reprezentovali děti, studenti, respondenti na mateřské/rodičovské dovolené nebo v důchodu nebo nezaměstnaní. Nenulovou částku ale uvedlo pouze 62 dotázaných, ve čtyřech případech se odpověď nepodařilo získat a v 55 byla uvedena nulová hodnota.⁷⁸

Z respondentů, kteří uvedli konkrétní částku, jich nejvíce (25 osob) náleželo do příjmové kategorie 10 000 až 14 999 tisíc Kč. Téměř shodný byl počet respondentů v příjmové kategorii 5 000 až 9 999 Kč (10 osob) a respondenti s čistým měsíčním výdělkem v kategorii 15 000 až 19 999 Kč (11 osob). Měsíční výdělek menší než pět tisíc mělo šest respondentů.

Graf č. 24 **Výše posledního měsíčního výdělku členů rodin CTZ (N=62)**

Pouze 28 respondentů uvedlo konkrétní částku jejich posledního měsíčního výdělku z podnikání v ČR. Z toho u 4 dotázaných byl čistý výdělek z podnikání za poslední měsíc nižší než 10 000, 12 respondentů mělo výdělek v rozmezí 10 000 až 19 999, 4 v rozmezí 20 000 až 29 999 a 8 členů rodin mělo výdělek nad 30 000. Nulovou hodnotu⁷⁹ uvedlo 87 respondentů. Odpověď se netýkala 83 respondentů (dětí,

⁷⁸ Tato odpověď přitom mohla znamenat jak vyjádření absence příjmu ze závislé činnosti (např. u osob, které nejsou v zaměstnaneckém poměru a mají příjem z vlastní výdělečné činnosti), tak také určitý způsob vyjádření skutečnosti, že se otázka respondenta netýká nebo že na ní není ochoten odpovídat. Zatímco u některých dále hodnocených otázek bylo možné rozlišit, kdy se otázka týká i respondentů uvádějících nulové hodnoty, v případě této otázky to možné nebylo a s údaji o nulovém příjmu nebylo možné dále pracovat.

⁷⁹ Srov. pozn. 78.

studentů, rodičů na mateřské/rodičovské dovolené, nezaměstnaných a důchodců) a dva respondenti odpověď neuvedli.

Celkovou výši měsíčních příjmů v ČR ze systému sociálního zabezpečení pobíranou v době výzkumu (a uvedenou v Kč) uvedlo 12 % členů rodin CTZ (24), z nichž 15 respondentů čerpalo dávky státní sociální podpory, 6 dávkou sociální pomoci a 5 respondentů dávky sociálního pojištění, z nichž v jednom případě se jednalo o nezaměstnaného. Celková výše měsíčních příjmů ze systému sociálního zabezpečení činila v průměru 4 500 Kč.

Tabulka č. 20 **Počet členů rodin CTZ čerpajících dávky ze systému sociálního zabezpečení**

zdroj příjmu		počet osob celkem
systém sociálního zabezpečení celkem		24
z toho	státní sociální podpora	15
	sociální pomoc	6
	sociální pojištění	5

Celkovou výši ostatních měsíčních příjmů uvedlo 9 respondentů, z nichž jedna osoba uvedla příjem 2 000 Kč, šest osob příjem v rozmezí 5 000 až 7 999 Kč dva respondenti uvedli vyšší příjem než 8 000 Kč.

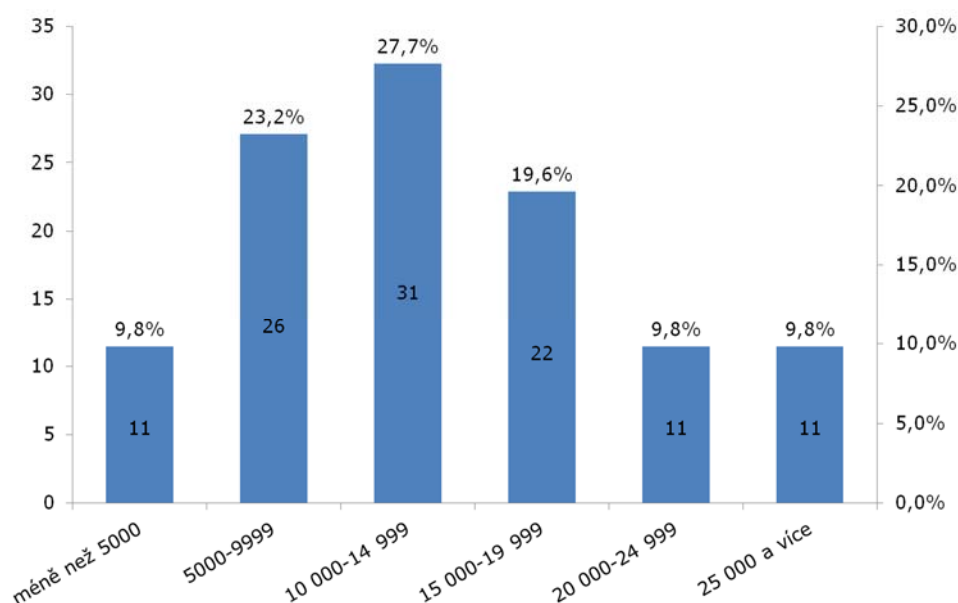
Čisté peněžní příjmy celkem v době šetření uvedla nadpoloviční většina členů rodin CTZ (124), z nichž 112 uvedlo konkrétní částku a 12 nulovou hodnotu⁸⁰. Další 73 respondentů se otázka celkové výše příjmu netýkala (děti, studenti, rodiče na mateřské/rodičovské dovolené, nezaměstnaní a důchodci) a tři respondenti odpověď neuvedli.

Oproti čistému měsíčnímu *výdělku* bylo v případě *celkových příjmů* patrné rovnoměrnější rozložení počtu respondentů. Zatímco počet osob s měsíčním výdělkem 10-15 tisíc Kč byl přibližně dvojnásobný ve srovnání s počtem osob s výdělkem mezi 5 a 10 tisíci Kč a ve srovnání s počtem osob s výdělkem mezi 15 a 20 tisíc Kč, počet osob s čistým měsíčním příjmem ve výši 10-15 tisíc Kč se od počtu osob v obou přilehlých příjmových kategoriích příliš nelišil: příjem mezi 10 a 15 tisíci Kč byl zjištěn u více než čtvrtiny respondentů, příjem mezi 5 a 10 tisíci Kč u necelé čtvrtiny a celkový měsíční příjem ve výši 15-20 tisíc Kč měla přibližně pětina respondentů. Z tohoto srovnání vyplývá, že příjmy z dávek ze systému sociálního zabezpečení a ostatní měsíční příjmy se nejvýrazněji projeví nárůstem počtu členů rodin CTZ právě s příjmy v těchto dvou kategoriích.

Kategorie osob s příjmem nižším než 5 000 Kč, osob s příjmy mezi 20 a 25 tisíci Kč a osob s příjmy nad 25 000 Kč byly shodně zastoupeny jedenácti respondenty. Po započtení příjmů z dávek ze systému sociálního zabezpečení a ostatních příjmů se tak výrazně zvýšil i počet osob s příjmem do 5 000 Kč a počet osob s příjmem vyšším než 25 tisíc Kč.

⁸⁰ Podobně jako v předchozích případech nebylo možné ani u celkového součtu všech příjmů respondenta zahrnout případy s nulovými hodnotami do vyhodnocení. V případech, kdy byla nulová hodnota uvedena u všech typů příjmů lze předpokládat, že hlavním důvodem není absence všech typů příjmů, ale spíše neochota respondentů odpovídat na otázky týkající se jejich příjmů. Důvodem ale může být i to, že respondent má příjmy ze zdroje, který nebyl v dotazníku sledován, mezi které lze řadit např. „práci na černo“ apod.

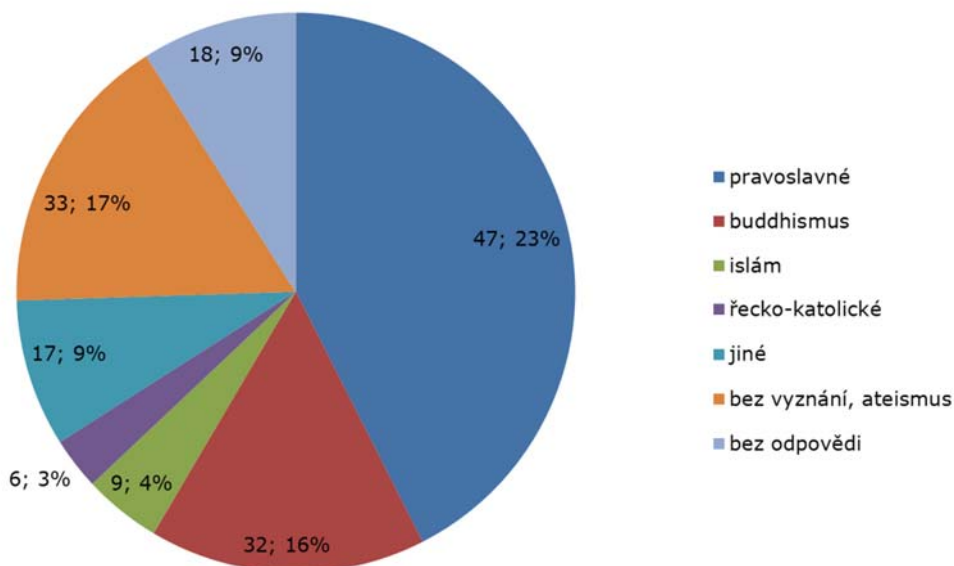
Graf č. 25 **Celkové čisté měsíční příjmy členů rodin CTZ (N=112)**

4.13 Další zjištěné informace o členech rodin CTZ

Zastoupení oslovených členů rodin CTZ podle náboženského vyznání odráželo jak zemi původu respondentů, tak i jejich národnost a státní příslušnost. 23 % respondentů (85) deklarovalo pravoslavné vyznání, 33 členů rodin CTZ bylo bez vyznání a 32 vyznávalo buddhismus. Islám vyznávalo pouze 9 respondentů a řecko-katolické vyznání 6 oslovených členů. V šesti případech nebyla možnost jiné specifikována, v případě její specifikace bylo nejčastěji uvedeno evangelické vyznání (4 dotázaní) a římsko-katolické vyznání (3). Dvakrát byl uveden taoismus, jedenkrát příslušnost k bratrské církvi a jednou k hnutí Haré Krišna. Odpověď neuvědlo 18 respondentů

Graf č. 26 **Náboženské vyznání členů rodin CTZ**

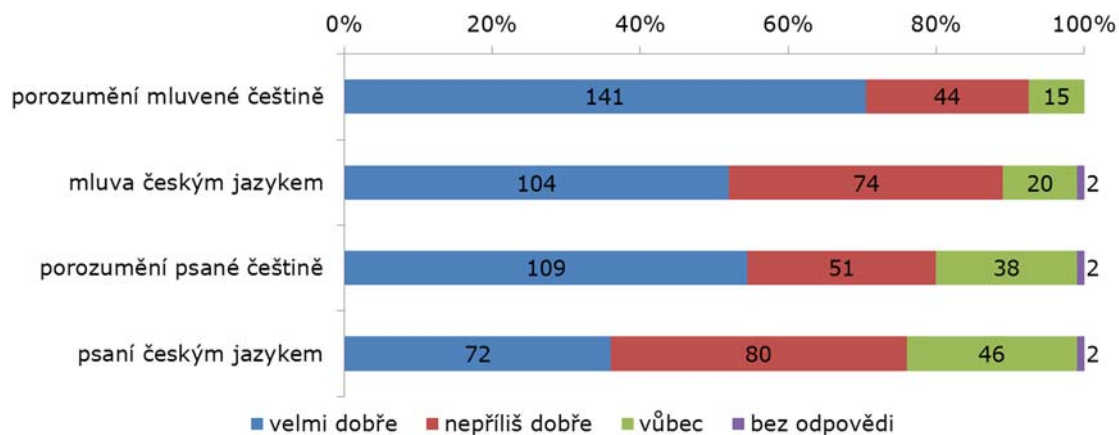
Členové rodin CTZ dále hodnotili také vlastní znalost českého jazyka. Velmi dobré porozumění mluvené češtině deklarovalo 141 respondentů, nepříliš dobré porozumění 44 a vůbec mluvené češtině nerozumělo 15 členů rodin CTZ. Porozumění mluvené češtině představovalo typ jazykových znalostí, s nimiž respondenti obecně měli nejmenší obtíže.

Mluvit velmi dobře českým jazykem bylo schopno 104 respondentů, 74 nemluvilo příliš dobře a 20 členů vůbec.

Psané češtině rozumělo velmi dobře 109 respondentů, nepříliš dobře 51 a vůbec 38 oslovených členů.

Nejmenší rozdíly byly respondenty deklarovány v úrovni psaní českým jazykem, které byly pro respondenty obecně nejobtížnější. 72 respondentů ovládalo tuto dovednost velmi dobře, 80 nepříliš dobře a 46 vůbec.

Graf č. 27 **Stupeň znalosti českého jazyka**

U deseti členů rodin CTZ byl v rámci zjišťování zdravotního stavu deklarován zhoršený zdravotní stav, kdy 6 osob bylo zdravotně znevýhodněno, 2 respondenti trpěli zdravotním postižením druhého stupně a 2 členové rodin zdravotním postižením třetího stupně.

5. Souhrn hlavních zjištění a komentář k vybraným poznatkům

5.1 Získané poznatky o rodinách CTZ

Typy rodin a jejich struktura

Odpovědi byly získány od celkem 61 rodin a z 242 osob tvořících tyto oslovené rodiny jich většina žila v ČR. Naprostá většina rodin byla tvořená pouze cizinci z třetích zemí. Ve většině těchto rodin žili v ČR všichni jejich rodinní příslušníci.

Více než polovina rodin byla tvořena úplnými rodinami s alespoň jedním zejména nezaopatřeným dítětem pobývajícím v ČR. U více než poloviny rodin se první člen rodiny přistěhoval mezi roky 2000 a 2009.

Celkový počet členů rodin a počet členů rodiny žijících mimo ČR

Tři čtvrtiny dotázaných rodin měly celkem tři až pět členů. Nejpočetnější byly rodiny s dvěma dětmi. Převážně se jednalo o nukleární rodiny.

Dále bylo zjištěno, že tzv. rozdělené rodiny (rodiny s některými členy žijícími mimo území ČR) byly v průměru početnější než rodiny se všemi členy žijícími v ČR, nicméně i rozdělené rodiny byly častěji reprezentovány rodinami, které již z větší části přesídlily do ČR.

V polovině rodin žily v ČR všechny děti přítomně v rodině. U třetiny rodin s dětmi však bylo zjištěno jejich územní rozdělení (některé z dětí se nacházelo mimo území ČR). Pouze u čtyř rodin pobýval mimo území ČR jen některý další člen rodiny než dítě. Větší počet rozdělených rodin byl zaznamenán u rodin s více dětmi, u nichž lze předpokládat vyšší administrativní, finanční a organizační nároky spojené s jejich pobytem v ČR.

Struktura příjmů v rodinách cizinců

V polovině rodin byly přítomné dvě výdělečně činné osoby, přibližně u čtvrtiny rodin byla výdělečně činná jedna osoba a v další přibližně čtvrtině tři nebo více osob.

Dále bylo zjištěno, že třetina rodin měla celkový čistý měsíční výdělek mezi dvaceti a třiceti tisíci korun. Nejvyšší průměrné výděvky na jednoho člena byly nejčastěji v rodinách se dvěma a třemi členy. Dvě třetiny z 55 rodin, které uvedly celkový čistý měsíční výdělek rodiny, měly příjem rodiny pod 30 tisíc Kč.

Příjmy rodin cizinců ze systému státního sociálního zabezpečení v ČR

Ve více než třetině rodin participoval alespoň jeden člen na některé z forem státní podpory a pomoci systému státního sociálního zabezpečení. U čtvrtiny rodin

využíval minimálně jeden člen příjem ze systému státní sociální podpory. Dále bylo zjištěno, že nejméně byly ze strany rodin využívány dávky ze systému sociální pomoci. U necelé čtvrtiny rodin tvořil příjem ze systému státního sociálního zabezpečení 8 tisíc korun a více, což představovalo podstatnou část rozpočtu těchto rodin.

Zájem rodin cizinců o sloučení člena rodiny nacházejícího se mimo území ČR

Více než pětina rodin deklarovala, že mimo Českou republiku se nachází jeden člen rodiny, který by mohl v budoucnu usilovat o sloučení se svojí rodinou v ČR. Vzhledem k tomu, že nezaopatřené děti žily téměř ve všech případech v ČR, a k parametrům současného nastavení institutu slučování rodin CTZ, lze předpokládat, že u rozdělených rodin (s jiným nepřítomným členem než je nezaopatřené dítě) se jedná o rozdělení relativně stabilní, případně dlouhodobé nebo trvalé a nemuselo se tak jednat pouze o okamžitou charakteristiku rodiny zjištěnou v době realizace empirického šetření.

Další zjištěné informace o rodinách cizinců

Téměř polovina dotázaných rodin bydlela v ČR v městských aglomeracích (Praha, Brno, Ostrava) a druhá polovina v dalších městech ČR. Většina z těchto rodin bydlela ve velkoměstě nebo ve městě rovněž v zemi původu. V pronajatém bytě nebo rodinném domě bydlela celkem polovina rodin a jedna třetina ve vlastním bytě nebo rodinném domě. Mezi sebou členové rodiny nejčastěji komunikovali rusky. Dalšími nejčastěji používanými jazyky při vzájemné komunikaci mezi členy rodiny byly čeština, ukrajinština a vietnamština.

5.2 Získané poznatky o členech rodin CTZ

Vyplněnou osobní kartu se podařilo získat od 200 rodinných příslušníků žijících v České republice, ne všichni však odpověděli na veškeré položené otázky.

Státní příslušnost a typ pobytu

Více než třetinu členů rodin CTZ tvořili respondenti se státní příslušností Ukrajiny, pětinu tvořili státní příslušníci Vietnamu a necelou pětinu státní příslušníci Ruské federace. Většina z oslovených členů rodin měla na území ČR povolen trvalý pobyt.

Pohlaví, účel pobytu, věková struktura a status v rodině

Členové rodin CTZ byli dle pohlaví rozděleni téměř parciálně a více než tři čtvrtiny respondentů byly v produktivním věku. Děti do 15 let reprezentovaly více než jednu pětinu dotázaných členů rodin CTZ. Více než čtvrtina respondentů deklarovala jako svůj účel pobytu sloučení rodiny. Přibližně polovina dotázaných osob reprezentovala v rodině rodiče a další přibližně polovina, děti, jiné osoby (prarodiče, další příbuzní), byly zastoupeny okrajově.

Dosažené vzdělání a obory studia

Více než čtvrtina oslovených členů rodin CTZ deklarovala jako nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské vzdělání s maturitou a necelá čtvrtina získala vysokoškolské vzdělání.

Mezi nejčastěji vystudované učební obory oslovených členů rodin patřily - výroba textilu, oděvů a obuvi; hotelnictví; uměleckořemeslné a strojírenské obory. Nejčastěji absolvované studijní obory členů rodin CTZ byly - ekonomie a všeobecně vzdělávací obory.

Ekonomické aktivity

Nejčastěji bylo po respondentech v zaměstnání vyžadováno středoškolské vzdělání a v rámci rekvalifikačních kurzů byly nejčastěji využívány kurzy českého jazyka, rekvalifikace pro výkon povolání a počítačové kurzy. V současném zaměstnání pracovali respondenti nejčastěji jako prodavači v obchodech; pomocníci a uklízeči či nekvalifikovaní dělníci. Mezi podnikatele z řad členů rodin CTZ patřili především zprostředkovatelé a obchodníci.

Tři čtvrtiny respondentů (ze 112 respondentů, kteří odpověděli) převýšily desetiletou hranici celkově odpracovaných let. Počet let odpracovaných v ČR byl ale u stejného podílu respondentů menší než deset let.

Výše výdělků a struktura příjmů

U necelé třetiny respondentů (ze 124, kteří odpověděli) spadal celkový čistý měsíční příjem do kategorie 10 000 až 15 000 Kč. Dávky sociální podpory ze systému sociálního zabezpečení čerpalo 24 členů rodin CTZ v průměrné výši 4 500 Kč měsíčně.

Další zjištěné informace o členech rodin CTZ

U členů rodin převládalo pravoslavné vyznání a ateismus. Z hlediska úrovně znalosti českého jazyka činilo členům rodin nejmenší obtíž porozumění mluvené češtině. Naopak nejobtížnější bylo pro respondenty psaní českým jazykem.

Příloha č. 1 Rodinná karta - záznamový list

1. Číselný kód rodiny

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Datum příchodu prvního člena rodiny do ČR: rok, měsíc, den

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Počet členů rodiny:

1. celkem

--	--

2. z toho žijících v ČR

--	--

4. Složení rodinné domácnosti

--

1. bezdětný pár

2. úplná rodina s dítětem/děťmi

3. neúplná rodina s dítětem/děťmi

4. dvougenerační rodina (s dítětem/děťmi a prarodičem/prarodiči)

5. jiné, specifikovat

5. Počet dětí v rodině:

1. celkem

--	--

2. z toho žijících v ČR

--	--

6. Počet nezaopatřených dětí v rodině:

1. celkem

--	--

2. z toho přítomných v ČR

--	--

7. Počet členů rodiny v produktivním věku od 15 - 64 let

1. celkem

--

2. z toho přítomných v ČR

--

Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ III.
Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběr. šetření

8. Počet výdělečně činných členů rodiny v době dotazování:

1. celkem

2. z toho zaměstnaných nebo podnikajících v ČR

9. Počet členů rodiny pobírající důchod (starobní, invalidní, vdovský, vdovecký, sirotčí)

1. v zemi původu rodiny

2. žijících v ČR

10. Typ bydliště rodiny v ČR

1. velkoměsto (Praha, Brno, Ostrava)

2. město

3. vesnice

11. Typ bydliště v zemi původního obvyklého bydliště:

1. velkoměsto

2. město

3. vesnice

12. Způsob bydlení v ČR

1. pronajatá místnost

2. pronajatý byt/rodinný dům

3. vlastní byt/rodinný dům

4. ubytovna

5. u známých, příbuzných

6. jiné bydlení, specifikovat

13. Počet členů rodiny, kteří mají nárok (nebo mohou v budoucnu usilovat) na získání povolení k pobytu v ČR za účelem sloučení rodiny:

14. Jazyk/jazyky, kterým/kterými mluví členové rodiny mezi sebou:

.....

Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ III.
Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběr. řízení

15. Součet čistých měsíčních výdělků (tj. čistých příjmů ze zaměstnání i podnikání) všech členů rodinné domácnosti žijících v ČR v době dotazování v Kč:

--	--	--	--	--	--

16. Součet veškerých měsíčních příjmů ze státního systému sociálního zabezpečení ČR v rodinné domácnosti v době dotazování v Kč:

--	--	--	--	--	--

- dávky státní sociální podpory v ČR (rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné, příspěvek na dítě, porodné, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) v Kč:
- dávky sociální pomoci v ČR (příspěvek na péči, např. příspěvky pro zdravotně postižené, pomoc v hmotné nouzi např. příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc) v Kč:
- dávky ze systému sociálního pojištění v ČR (podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, nemocenská) v Kč:

17. Celková výše důchodů v rodinné domácnosti v době v dotazování:

celkem v Kč:

--	--	--	--	--	--

z toho v ČR v Kč:

--	--	--	--	--	--

důchody pobírané v ČR specifikovat podle níže uvedeného klíče:

1. invalidní v Kč:
2. sirotčí v Kč:
3. vdovský, vdovecký v Kč:
4. starobní v Kč:
5. jiný v Kč:

Příloha č. 2 Osobní karta (určená pro každého z členů rodiny)

1. Číselný kód rodiny (pořadové číslo)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Datum příchodu prvního člena rodiny do ČR (rok, měsíc, den)

--	--	--	--	--	--	--	--

3. Typ povolení k pobytu člena rodiny v ČR

1. trvalý
2. dlouhodobý
3. jiný

4. Účel pobytu člena rodiny v ČR

1. zaměstnání (včetně zelené a modré karty)
2. podnikání
3. sloučení rodiny
4. studium
5. vědecký výzkum
6. jiný

5. Země narození člena rodiny (zaznamená se slovy a poté zařadí dle číselníku zemí)

.....

--	--

6. Země posledního obvyklého pobytu člena rodiny před příchodem do ČR:

.....

--	--

7. Status člena rodiny

1. rodič (otec, matka)
2. dítě (syn, dcera)
3. prarodič (dědeček, babička)
4. synovec/neteř
5. strýc/teta
6. jiný příbuzný (vzdálený)

Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ III.
Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběr. řízení

8. Pohlaví

1. muž
2. žena

9. Věk (rok narození)

--	--	--	--

10. Státní příslušnost (vypsat slovně a poté zařadit dle číselníku zemí:

--	--

11. Národnost podle sebe zařazení (vypsat slovně):

--	--

12. Rodinný stav

1. svobodný/á
2. ženatý/vdaná
3. rozvedený/rozvedená
4. vdovec/vdova
5. druh/družka
6. jiný

13. Nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání (klasifikace dle ČSÚ)

--	--

1. základní (i neukončené), praktická škola bez vyučení
2. středoškolské (vyučen v oboru) bez maturity
3. středoškolské (odborné i všeobecné) s maturitou
4. vysokoškolské
5. bez vzdělání

14. Učební obor:

--	--	--	--

15. Studijní obor:

--	--	--	--

16. Stupeň vzdělání požadovaný na současném pracovním místě

--	--	--	--

1. základní (i neukončené), praktická škola bez vyučení
2. střední (vyučen v oboru) bez maturity
3. středoškolské (odborné i všeobecné) s maturitou
4. vysokoškolské
5. bez vzdělání

17. Současné postavení v hlavním zaměstnání dle klasifikace CZ-ICSE

1. zaměstnanec
2. zaměstnavatel
3. osoba pracující na vlastní účet
4. člen produktivního družstva
5. pomáhající rodinný příslušník
6. osoba neklasifikovaná podle postavení v zaměstnání

18. Současné postavení ve vedlejším zaměstnání dle klasifikace CZ-ICSE

1. zaměstnanec
2. zaměstnavatel
3. osoba pracující na vlastní účet
4. člen produktivního družstva
5. pomáhající rodinný příslušník
6. osoba neklasifikovaná podle postavení v zaměstnání

19. Současné zaměstnání v ČR (KZAM):

--	--	--	--

20. Druh podnikání specifikovat:

--	--	--	--

21. Nejdéle vykonávané zaměstnání (KZAM)

1. před příchodem do ČR

--	--	--	--

2. v ČR

--	--	--	--

22. Počet odpracovaných let

1. celkem

--	--

2. z toho v ČR

--	--

23. Důvody ekonomické neaktivity v době výzkumu

1. studující (nepracující)
2. na rodičovské dovolené
3. starobní/invalidní důchodce (nepracující)
4. netýká se respondenta (dítě do 15 let)

Speciální část metodiky pro zjišťování a hodnocení informací o rodinách CTZ III.
Pilotní odzkoušení možností sběru dat o rodinách CTZ s pomocí výběr. řízení

24. Poslední (v době šetření) čistý měsíční příjem ze zaměstnání (závislé činnosti) v ČR v KČ:

--	--	--	--	--	--

25. Poslední (v době šetření) čistý měsíční příjem z podnikání (nezávislé činnosti) v ČR v KČ:
.....

--	--	--	--	--	--

26. Celková výše dávek státní sociální podpory v ČR (rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče, pohřebné, příspěvek na dítě, porodné, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) v době výzkumu v KČ:
.....

--	--	--	--	--	--

27. Celková výše dávek sociální pomoci v ČR (příspěvek na péči, např. příspěvky pro zdravotně postižené, pomoc v hmotné nouzi např. příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc) v době výzkumu v KČ:

--	--	--	--	--	--

28. Celková výše dávek ze systému sociálního pojištění v ČR (podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, nemocenská) v době výzkumu v KČ:

--	--	--	--	--	--

29. Celková výše měsíčních příjmů v ČR ze státního systému sociálního zabezpečení v době výzkumu (součet 26+27+28) v KČ:

--	--	--	--	--	--

30. Celková výše ostatních příjmů (kapitálové příjmy, prodej nemovitostí, prodej movitých věcí, dary od příbuzných) v době výzkumu

--	--	--	--	--	--

31. Čisté peněžní příjmy celkem v době šetření

--	--	--	--	--	--

32. Druh školy včetně předškolních zařízení navštěvovaný v době dotazování

--

1. jesle/mateřská škola
2. základní škola
3. odborné učiliště
4. střední škola (odborná, všeobecná)
5. vyšší odborná škola
6. universita, vysoká škola
7. netýká se respondenta (nenavštěvuje školu)

33. Rekvalifikace v ČR

1. ano, proběhla, specifikovat:
2. ne
3. netýká se respondenta (dítě, studující, důchodce)

34. Náboženské vyznání

1. římsko-katolické
2. řecko-katolické
3. evangelické
4. pravoslavné
5. islám
6. buddhismus
7. jiné

35. Stupeň znalosti českého jazyka:

1. velmi dobře
2. nepříliš dobře
3. vůbec
- 33.1. porozumění mluvené češtině
- 33.2. mluva českým jazykem
- 33.3. porozumění psané češtině
- 33.4. psaní českým jazykem

36. Zdravotní stav

1. osoba bez zdravotního postižení
2. osoba zdravotně znevýhodněná
3. osoba se zdravotním postižením 1. stupně
4. osoba se zdravotním postižením 2. stupně
5. osoba se zdravotním postižením 3. stupně

37. Bydliště v ČR (dle číselníku obcí).....

--	--	--	--